ANUL VII. — No. 313

6 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
12 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 5 Decembrie 1926

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 - 1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT in 1893

K. M. PANIKKAR

India şi Europa

— Influenţele literare —

Două momente însemnate din istoria relaţiilor moderne dintre civilizaţia europeană şi acea indiană, sunt: descoperirea textului Sacontalei de către sir William Jones şi nu mai puţin importanta descoperire a lui Tagore de către Europa. Prima a deschis savanţilor europeni domeniul vechei culturi indiene exprimată în sanscrită: un domeniu cu frunziş stăruitor şi de a cărui întindere şi felurime Europa abia începe să-şi dea seama. A doua, a arătat că spiritul Indiei trăeşte mereu şi că prin contact cu Occidentul (în acelaş timp asimilare şi reacţiune), acest spirit poate da roade frumoase pentru Orient caşi pentru Occident. Traducerea *Sacontalei* de către sir Willian Jones a deschis Europei o nouă lume; traducerea operei lui Tagore: *Gitandjali*, a dovedit adâncimea şi amploarea culturii vii a Indiei moderne.

Arta şi cultura care ne vin din India antică fac astăzi parte, într'o anumită măsură, din comoara comună a gândirii universale. Pentru Europeanul cultivat, învăţătura lui Budha şi mesagiul din Bhagavad Gita nu mai sunt astăzi doctrine ciudate; ele fac parte din bagajul său intelectual, caşi stima pentru arta şi arhitectura Orientului.

Dar, dacă budismul şi arta lui, filosofia indiană şi idealurile ei ne sunt acum familiare, nu trebue să uităm că aceştia sunt afluenţii, relativ recenţi, ai fluviului lărgit al gândirii europene. Abia cu patruzeci de ani în urmă, puţini savanţi ar fi putut garanta autenticitatea istorică a lui Budha; în induism, cei mai mulţi vedeau numai superstiţii primitive, obiceiuri barbare, credinţe religioase grosolane.

Dacă aceasta a fost influenţa gândirii indiene asupra Europei, de o jumătate de secol, ne putem atunci închipui care a fost înrâurirea Europei asupra Indiei moderne. In literatură, în artă, pe tărâmul ideilor sociale şi politice, influenţa Europei asupra Indiei s'a evidenţiat mereu, deşi urmările imediate ale acestui contact n'au fost totdeauna fecunde. In anumite cazuri, acest contact a oprit desvoltarea normală. Dar, în cele mai multe domenii, după vremelnica stagnare pricinuită de violenţa contactului, puterea intelectuală, creatoare, a Indiei s'a manifestat cu vigoare. E cu totul firesc ca viaţa nouă, creată în acest mod, să aibă semnele distinctive ale dublei origini.

Rabindranath Tagore

Aceasta se vădeşte mai mult în literatura modernă a Indiei. Până la contactul cu Occidentul, limbile indiene, afară de câteva excepţiuni importante, nu erau decât dialecte. Este adevărat că cele mai multe din ele, ca dialecte *indî*, *tamil* şi *mahratti* au o poezie bogată şi variată, consacrată însă subiectelor religioase şi teologice. Filosofia, gândirea socială şi chiar meditaţia religioasă erau exprimate în sanscrită. Literatura ştiinţifică, biografia, istoria şi literatura pură nu existau în limbile ţării.

Acum, totul s'a schimbat. Limbile locale, în India, au devenit limbi moderne, viguroase, prin cari gândirea, cultura şi idealurile poporului îşi găsesc expresia potrivită. In toate sferele de activitate literară, limbile ţării dau dovadă de mare putere creatoare — şi aceasta se datoreşte mai ales contactului cu Europa. Intemeiată pe idei deosebite de acelea cari dominau sanscrita clasică, lumea culturală modernă din India se desvoltă repede, având în acelaş timp simpatii pentru idealurile occidentale şi pentru cele orientale. Numele lui Tagore, „laureatul" Asiei, al lui Iqbal, poetul mahomedan din Punjab, al lui Bharati, poetul din ţara tamilă şi al lui Vallathol, bardul sfânt din Kerala, reprezintă în India puternica mişcare menită să sintetizeze tot ce este mai preţios în Orient şi în Occident.

Influenţa ideilor şi literaturii occidentale asupra Indiei s'a vădit în două feluri remarcabile. Intâi prin secularizarea literaturii. Până la începutul veacului al XIX-lea, poezia indigenă nu era decât slujitoarea teologiei şi a religiei. Cei mai mari poeţi bengalezi: Vidyapati şi Chandidas, poeţii Industanului: Kabir, Mirabai, Tulsidas, — şi marile genii ale Indiei meridionale: Manikkia, Vachakar şi Ezhuthaşam, scriau numai despre subiecte religioase ori mitologice. Educaţia occidentală a secularizat literatura. Astăzi, poezia indiană este nu numai expresia sentimentelor religioase — ci şi a emoţiunilor, credinţelor si idealurilor rasei indiene. Tagore, în această privinţă, este cel mai înalt reprezentant. El nu e poetul unei secte religioase, nici al unei clase, ci al Indiei moderne. Prin glasul său, vechea ţară a Industanului îşi cântă propria sa recunoaştere, care e viaţă şi bucurie. Tagore nu înfăţişează un fenomen isolat. El nu e decât omul cel mai de seamă al generaţiei sale. El aparţine secolului care a dat Bengalului poeţi ca Madusudan Dutt, romancieri ca Bankim Chatterjea şi istorici ca R. C. Dutt. E firesc ca marele geniu al lui Tagore să ascundă gloria celorlalţi scriitori contimporani cu dânsul, dar nu trebue să credem ca bengaleza n'are altceva de oferit lumii decât opera lui Tagore.

Studiile lui Garcin de Tassy au deschis Europei, într'o anumită măsură, comorile limbei industane. Dar literatura modernă scrisă în această limbă (vorbită de două ori mai mulţi oameni decât italiana) nu este cunoscută decât într'un mic cerc de orientalişti. Dintre poeţii industani moderni, Iqbal a fost cel mai influenţat de gândirea europeană. Şi în celelalte dialecte influenţa aceasta a fost remarcabilă. In tamila, marele dialect al Dravidienilor, a căror veche cultură e încă păstrată prin clasicii lor, mişcarea modernă a fost deosebit de puternică. In dialectul malayalam, Vallathol, cunoscut ca un Tagore al Sudului indian, s'a putut scutura de povara unui clasicism fără gust care împiedica desvoltarea unei poezii libere.

Al doilea efect important al contactului cu Occidentul, este literatura în proză care a încolţit în toate dialectele ţării. In nici o limbă indiană, proza literară nu e mai veche decât un secol. Creatorul ei în bengaleză a fost Raja Ramohan Roy care, în multe privinţe, a făurit India din secolul al XIX-lea. Proza bengaleză a devenit între mâinile sale un instrument flexibil şi resistent. Urmaşii lui, Vidyasagar, Bankim-Şunder şi R. C. Dutt au dat stilului prozei bengaleze acea distincţie care o deosebeşte mult de celelalte limbi ale Indiei moderne.

Pe lângă limbile literare moderne s'a desvoltat în India şi ceiace se poate numi „spirit critic". Intr'un timp ce nici un popor din lume n'a editat şi comentat cu atâta grijă textele vechi, geniul literar al Indiei a dat dovadă, în epoca modernă, de o curioasă lipsă de spirit critic. Nu numai că nu exista nici o şcoală de critică cu tradiţiile ei sau cu priceperea valorilor literare, dar — ceiace era mai rău — critica n'avea locul ei recunoscut în literatură; spiritul critic nu era recunoscut nici în domeniul vieţii. Aci trebue să găsim cauza pentru care Indienii sunt lipsiţi de un punct de vedere istoric. Contactul cu Europa a făcut să se ivească simţul critic şi acel istoric. Nu se poate spune totuşi că există într'una din limbile indiene o şcoală critică viguroasă; literatura indiană n'a produs un Saint-Beuve, un Matheu Arnold sau un Georges Brandès. Spiritul critic e însă în acţiune; critica îşi are acum locul ei recunoscut în literatură. E un lucru foarte obişnuit ca tânăra critică literară din India să citeze la orice prilej regulele lui Aristotel, ale lui Goethe şi ale lui Hazlitt.

Ceiace e un dar deosebit al Europei moderne: atitudinea critică în faţa vieţii, prinde cu incetul rădăcini tenace în limbile indiene. Am asistat la piese ale lui Molière jucat la teatrul indian în limbile locale. Comedia şi satira socială contribue şi ele la desvoltarea opiniei populare. In aproape toate dialectele indiene, se poate găsi influenţa unor scriitori ca Anatole France, Anton Cehov şi Ibsen. Marile literaturi europene, cari sunt acum accesibile nu numai prin intermediul limbii engleze, oferă literaturii indiene isvoare nesecate de inspiraţie...

La sfârşitul secolului trecut, Shelley, scriind despre „O idee filosofică a Reformei", a scris şi aceste cuvinte profetice: „Mulţi indieni au căpătat cunoştinţe suficiente despre artele şi filosofia Europei; în cercurile brahmane se vorbeşte despre Locke, Hume şi Rousseau ca despre personagii bine cunoscute. Dar ceiace trebue să ne aşteptăm dela ei, dacă li s'ar da libertate, este să ajungă la un sistem propriu în artă şi literatură". — E adevărat că inteligenţa creatoare a Indiei s'a înălţat, în unele domenii, cu un elan care a dat rezultate uimitoare... Abia în zilele noastre Occidentul s'a apropiat de posibilităţile unei cooperaţii intelectuale şi a unei înţelegeri cu popoarele Asiei. Din nefericire acea *damnosa hereditas* a unui veac de dominaţie politică a ridicat, între Orient şi Occident, zidul antagonismului de rasă, care face ca această cooperaţie să fie aproape cu neputinţă de realizat — cel puţin în viitorul apropiat.

Traducere de **PETRU ARBORE**

SPIRITUL CRITICILOR

Henri Clouard scrie în volumul său „Poezia franceză modernă:

Catulle Mendès este un mit. I s'a dat numele acesta unei opere colective alcătuită din pastişe involuntare din Hugo, Musset, Gautier, Banville şi Leconte de Lisle.

Jean Aicard a fost odinioară definit de Barès: cel dintâi poet francez după alfabet. Şi încă era o exagerare!..

* * *

Jean Moréas, la rândul lui, dă câteva aprecieri de-o înţepătoare originalitate:

Musset era un poet încântător şi veritabil, dar avea într'însul... chembrică.

Balzac era un Shakespeare ratat.

Flaubert era un scriitor perfect: dar de perfecţiunea apei sterilizate. A fost acuzat că era paradoxal. „Paradoxul, răspunse el, nu ştiu ce e; cred însă că e numele pe care-l dau imbecilii, adevărului".

Lamartine a fost cel mai mare poet al secolului său, dar el n'a ştiut să-şi creeze un instrument propriu; el târa ca pe o povară limba secolului al optsprezecelea.

Maillol — Femee şezând

MONICA*)

La Medeleni, cel mai însemnat eveniment nu era nici toamna, atât de blândă că zarzării înfloriră a doua oară, nici sosirea lui Her Direktor venit să-şi petreacă ultimele zile ale vacanţei la Medeleni, nici din ce în ce mai mondialul războiu european, nici deschiderea şcolilor de peste câteva zile.

Cel mai important eveniment era nuvela pe care o scria Dănuţ.

— Sst! Nu faceţi zgomot! Dănuţ scrie, — recomandă doamna Deleanu celor întârziaţi la glume în sufrageria depărtată de apartamentul lui Dănuţ, tăcerea necesară tânărului nuvelist.

— Ce o fi scriind feciorul-meu? se întrebă Herr Director, pentruca singur să-şi răspundă: Descrie viaţa galantă a vrednicului său tată!

— Grigore! se'ncruntă doamna Deleanu.

— Nu te ofensa, dragă Alice! Vorbeam de mine, nu de soţul tău model!

— Dănuţ va fi cântăreţul Moldovei, — prooroci domnul Deleanu, privind violetul vioriu în zările albastre, al dealurilor moldovene.

— Dănuţ scrie o nuvelă, — îi informă doamna Deleanu, cu mândria celor în curent cu secretele zeilor.

Mai mult decât atâta doamna Deleanu nu ştia. Monica tăcea. Interveni Olguţa:

— Metaforel s'a săturat de clocit ouă de găină. Acu ma cloceşte unul de struţ!

— Olguţa!

Puiu se nărui de râs.

— Puiu!

— Nu te ofusca, mamă dragă! Asta înseamnă în limbaj metaforos că scrie o nuvelă, cum spuneai tu.

— Olguţa, dă-i pace lui Dănuţ. Macar atâta respect!...

— Mamă dragă, dar eu sunt vestala dumnealui!

— Olguţa!

— Am colaborat cu el...

— Ei!

— Crede-mă! Să-ţi spun subiectul nuvelei!

— Il ştii tu?

— Sigur, eu am intrare separată în Olimp!

— Olguţa!

— Da, mamă dragă. Iaca am să divulg şi titlul!

— Spune-i.

— Ce-mi daţi?

— Monoclul! exclamă Herrr Direktor.

— Grigore!

— Primesc, Herr Direktor. Cine mai dă?

— Eu, — licită domnul Deleanu, fără să precizeze.

— Altul.

— O piersică, — ofertă Puiu.

— Tu, mamă?

— ...

— Grăbeşte-te, că-l spun la ureche numai celor care-au plătit.

— O cafea neagră.

— Fie. Tu, Monica?... Melizanda un surâs! Tu, Profiro? Bravo! Profira un sughiţ!

— Hai, Olguţa.

— Incordaţi-vă!

— Ţţ!

— „Pamfil, Caramfil şi Leonora"

— ...!

— De ce atâta consternare?

— Invenţii de-ale tale!

— Ferească Dumnezeu! Spune şi tu, Monica.

— Eu nu ştiu!

— Aţi văzut. Numai eu ştiu ce se 'ntâmplă cu Pamfil, Caramfil şi Leonora. Vreţi să tac?

— Spune.

— Pamfil era lung, Caramfil era scurt. Pamfil era slab — scândură —, Caramfil, gros: bute! Ştiţi, procedeul antitezei!

— Lasă parantezele!

— Vedeţi că vă pasionează! Er Pamfil îl iubea pe Caramfil, dar...

— ...Caramfil îl detesta pe Pamfil, — continuă doamna Deleanu, bătând cu vârful piciorului în duşumea şi cu degetele în masă.

— Nu! Şi Caramfil îl simpatiza pe Pamfil. Erau prieteni inseparabili, pe onoarea mea!

— Olguţa, lasă genul acesta de expresii!

— Ce vrei să fac cu onoarea, mamă dragă? O mai scot şi eu în lume, din când în când!

— Ţţ!

— Să revenim la eroii noştri. Pe stradă, Pamfil se uita la case, Caramfil la dame.

— Olguţa!

— Fie cucoane, pentru mata. Caramfil avea alt punct de vedere!

— Mai uită-te şi la mine!

— Nuvelistul se uită numai la eroii săi. Dar deci Pamfil se uita la case?

— Era arhitect.

— De unde! Căuta o odae de închiriat. Dar de ce se uita Caramfil la... la-la-la-la?

— Vroia să se însoare.

— Ferească-l Dumnezeu pe Caramfil de bigamie! Caramfil o căuta pe Leonora: o la-la-la-la!

— ...?

— Infidela Leonora. Soţia lui cu cununie. Fugise. Era o la-la-la-la-la. Şi bietul Caramfil fusese un la-la-la! Dar nu mai era. Aceasta-i expunerea. Acuma, lectorul intrigat îşi pune întrebarea: Pamfil şi-a găsit o cameră? Caramfil a găsit-o pe Leonora?

— Aşteptăm.

— Bine faceţi, căci deznodământul surprinde. Repet: Pamfil cel lung căuta o cameră.

Caramfil cel scurt o căuta pe Leonora. Ori, Pamfil a găsit-o pe Leonora şi Caramfil a găsit o cameră.

— Cum?

— Tot zgâindu-se...

— Olguţa!

— ...Tot contemplând casele, Pamfil zări îndărătul unei ferestre furtiva apariţie a unui bust forte. Cine era? Pamfil se opri şi tăcu înăbuşindu-şi o exclamaţie revelatoare.

— Ce-i, Pamfil, — zise Caramfil.

— Ce să fie, Caramfil, — zise Pamfil. Am găsit o odae.

— Nu mă lăsa, Pamfil!

— Du-te, Caramfil, că vine şi Panfil după ce vorbeşte cu proprietarul, — zise Pamfil.

— Bine, Pamfil.

— La revedere, Caramfil.

— Pe cine credeţi că văzuse lungul Pamfil? Chiar pe infidela Leonora a scurtului Caramfil. Căci şi Pamfil o iubea în secret pe Leonora. Pamfil şi Caramfil erau prieteni inseparabili!

— Bravo! aplaudară domnul Deleanu şi Herr Direktor, dezaprobaţi de privirea doamnei Deleanu, care totuşi zâmbea.

— Ne-am oprit, vrasăzică, urmă Olguţa, în clipa când Pamfil suia scările spre Leonora şi scurtul Caramfil se instala la o berărie, ştergându-şi sudoarea frunţei, căci Caramfil era gros şi soarele ardea cumplit. In timp ce Caramfil ofta sorbind o halbă, Pamfil intra fără să bată la uşă, în odaia Leonorei:

— Tu, Pamfil!

*) Fragment din romanul „Drumuri" seria Medeleni, care va apărea la finele lunei Noembrie în editura „Cartea Românească".

Continuare în pagina II-a

— Eu, Leonoro!
— Căzură zdrobiţi de emoţie, unul în braţele celuilalt.
— Vai, Pamfil!
— Oh, Leonoro!
— Oh, Pamfil!
— Vai Leonoro!
— Leonora oferi lui Pamfil apă cu dulceaţă; Pamfil oferi Leonorei batista sa parfumată, căci Pamfil era însetat şi Leonora emoţionată. După clipe de tăcere şi înduioşare indescriptibilă, Leonora află că Pamfil căuta odae, Pamfil află că Leonora fusese trădată şi ea la rândul ei, de infidelul la-la-la-la.
— Rămâi în odaia mea, Pamfil!
— Rămâi în braţele mele, Leonoro!
— Oh, Pamfil!
— Oh, Leonoro!
— Caramfil aştepta singur la berărie, cu zece halbe, care le-ar fi umplut cu lacrimile lui, dacă sincerul Caramfil ar fi ştiut de trădarea perfidului Pamfil. Erau prieteni inseparabili!

Râdeau toţi, în frunte cu doamna Deleanu.

— Se făcu seară şi Pamfil tot nu venea. „Cum o să mă 'ntorc singur acasă fără de Leonora şi fără de Pamfil?" îşi zise Caramfil oftând şi plătind ţalului douăzeci de halbe: căci afară era cald şi Caramfil era gros. „Mai bine mă mut la hotel!", se hotărî Caramfil, sculându-se de pe scaun împovărat de durere şi de bere. Astfel Caramfil se mută la hotel, şi Pamfil la Leonora... Dar...
— I-a prins!
— ..Toate cele-s trecătoare, chiar şi amorul lui Pamfil pentru Leonora, precum şi amorul Leonorei pentru Pamfil! Aşa că într'o bună zi, cu cine credeţi că se trezeşte Caramfil la berăria unde zilnic îl aştepta pe Pamfil, consumând douăzeci de halbe? Chiar cu Leonora întovărăşită de Pamfil...
— Tu, Leonora?
— Eu, Caramfil!
— Tu, Pamfil?
— Eu, Caramfil!
— Ai venit, Leonora?
— Am venit, Caramfil!
— Mi-ai adus-o, Pamfil?
— Ţi-am adus-o, Caramfil!
— Oh, Pamfil, de când te-aştept!
— Oh, Caramfil, de când te caut!
— Oh, Leonoro!
— Oh, Caramfil!
— Pupaţi-vă, — zice Pamfil.
— Pupă-mă, — suspină Leonora.
— Pup-o, — zise Pamfil.
— Şi pe tine, Pamfile, — zice Caramfil.
— Pupă-mă, Caramfile, — zice Pamfil.
— Şi se pupă. In ziua aceia, Pamfil, Caramfil şi Leonora ar fi putut umplea cu lacrimile lor cele şaizeci de halbe consumate. Căci Leonora era femee, iar Pamfil şi Caramfil, prietini inseparabili... Cafeaua, mamă dragă.

* * *

Toţi ştiau că Dănuţ scrie o nuvelă, nu din cauza Monicăi ci dintr'a lui Dănuţ, care, într'un moment de orgolioasă expanziune, anunţase pe doamna Deleanu că scrie o nuvelă. Atât se ştia. Monica ştia mai mult dar nu spunea nimănui, nici chiar Olguţei, care zilnic, după dejun şi după masă, compunea năzdrăvănii, atribuindu-le lui Metaforel, spre indignarea biruită de râs, a doamnei Deleanu, şi spre hazul celorlalţi.

Titlul nuvelei lui Dănuţ era „Troiţa". Eroii: un băiat de liceu, un zarzăr înflorit şi o fată cu ochii verzi.

Troiţele răsar călătorului la răspântii de drumuri. Tot la o răspântie răsărise „Troiţa", eroului lui Dănuţ: la încrucişarea copilăriei cu tinereţa. Troiţa era zarzărul şi fata, dimpreună, căci zarzărul, cu albul lui hohot, acoperea tocmai fereastra odăii unde era fata cu ochii verzi ca frunzele când floarea s'a scuturat.

Subiectul nuvelei îi venise fulgerător. Intr'o dimineaţă cu foşnete galbene şi limpede chilimbar de soare, Dănuţ se deşteptase auzind o ciocănitură la uşă. Intrase Gheorghiţă.

— Conaşule, mi-o spus duduia Monica să ti trezăsc c'o inflorit zarzării.

Gheorghiţă-i aducea dela Monica, o creangă de zarzăr bifurcată rămuros cum sunt coarnele cerbilor bătrâni, înflorită, înflorită în plină toamnă. In clipa aceia, la ferestre zâmbiră poveştile copilăriei, şi Dănuţ era frumos de fericire ca un copil cu cercei de cireşe. Toată dimineaţa se plimbase cu Monica prin livadă.

Nu înfloriseră toţi zarzării. Numai unii, mai timid decât primăvara, cu parfum mai suav, ca o amintire împaenjenită a celuilalt, încrezători şi zâmbitori ca nişte copii veniţi în cămeşi de noapte să se încălzească la focul toamnei.

Se scuturau frunze, plutea parfumul amar al toamnei, pe cerul albastru şerpuiau cârduri călătoare, — dar înfloriseră zarzării.

Dănuţ avea încântarea aceluia care ar întâlni îngeri în drum. Nu-i venea să creadă. Zâmbea. Apuca mâna Monicăi, o strângea, o lăsa, — ca să pipăe cu vârful degetelor, crengele înflorite. Se întâmplase un miracol în livadă, şi altul în inima lui Dănuţ.

Erau atât de frumoşi zarzării înfloriţi în toi de toamnă încât Dănuţ nici nu băgase de seamă cât de frumoasă era Monica, sub albastrul mai închis al cerului, care-i făcea părul mai auriu — de un auriu primăvăratec —, şi 'n preajma zarzărilor bucuriei, care-i făceau obrajii mai rumeni.

Târziu, după o dimineaţă întreagă de zarzări, soare, zâmbete şi exclamări, lui Dănuţ îi venise să scrie, Monicăi, să plângă.

Era sfâşietoare bucuria acelei dimineţe, lac blond cu uşoara dâră de spumă a zarzărilor, caşicum un înger nevăzut într'o barcă străvezie, şi-ar fi muiat degetul în apă, însemnându-şi trecerea prin melancolia toamnei.

După-amiază, Dănuţ se retrăsese în apartamentul lui. Monica îi preparase în ascuns, un pahar mare de cafea neagră.

Nu scrisese nimic în după-amiaza aceia. Vorbise cu Monica. Uitase să se pieptene. Numai noduri castanii şi arămii, părul îi era ca şi sufletul: tumult, dans, spirală deasupra unui zâmbet.

— Monica! Monica! Să iubeşti un zarzăr!
— Să crezi că-l iubeşti.
— Da. Să crezi că iubeşti un zarzăr! Ce poate fi mai delicios? mai delicat? mai proaspăt? Adorabilă confuzie a copilăriei în faţa dragostii!... Monica, îl vezi pe băeţel, după o noapte de nesomn, cu părul şi pelerina stropite de petale... de petale albe ca noiţele pe o unghie de copil... văzând deodată zarzărul care a înflorit peste noapte, lângă el, la capul lui, fără ca el să ştie.... Soarele răsare. Zarzărul e alb şi soarele îl suflă cu mărgean ca obrajii fetiţelor, când se roşesc. Băeţelul vrea să plece, fiindcă e trist după o noapte de singurătate şi nesomn. Cine-l cheamă din urmă? O bătae de inimă, ca atunci când îţi răsare dragostea. Se întoarce, priveşte... Ochii lui, Monica, în care un zarzăr înflorit se oglindeste alb si roz ca un nour pe obrajii dragostii... Se repede. Pelerina-i cade. Vrea să sărute, să strângă în braţe... Monica, să săruţi un zarzăr şi să crezi că săruţi! Să ai o creangă în braţe şi să crezi că iubeşti! In clipa aceia, Monica, îngerii sânt aproape, livada e mai albă, se întâmplă un miracol: un copil a sărutat un zarzăr! Zâmbeşte cerul. O sărutare a rostogolit petale albe... Simţi, Monica? Trebue să cânţi în clipa aceia. Soarele, cerul, pomii, trebue să cânte, să cânte. S'a întâmplat un miracol pe pământ! Livezile înfloresc în cor. Totul e copilăresc. Albinele murmură. Soarele se înalţă mai sus. Un copil a sărutat un zarzăr. Pământul e un început de poveste... In după-amiaza aceia, titlul nuvelei — căci Dănuţ o numea nuvelă — fusese: „Un copil a sărutat un zarzăr!"

Toate cântau în după-amiaza aceia. Totul era copilăresc. Pământul era un început de poveste, căci un copil sărutase un zarzăr: Dănuţ, într'o clipă în care toate livezile lumii albiră, se'mbujorară şi se scuturară, roiuri-roiuri, o sărutase pe Monica: obraz alb în galben asfinţit de toamnă, cu genele prelungite de două lacrimi...

* * *

Eroina lui Dănuţ avea ochi verzi şi părul negru.

A sărutat-o pe Monica Dănuţ, sau nălucirea unui zarzăr înflorit?

Blândă ca de obicei, Monica era tristă ca de obicei, dar nimeni nu ştia, căci Monica zâmbea ca de obicei.

Dănuţ era absorbit de nuvelă.

* * *

Cunoscuse Dănuţ până atunci, ce înseamnă bucuria de-a aştepta o metaforă. O aştepţi: va veni din cer sau din pământ? Iţi bate inima.

Dar nu cunoscuse încă Dănuţ, fericirea de-a aştepta un om. Un om! Alt om decât tine, având un suflet, altul decât a tău, imens ca şi al tău. Nu-l cunoşti. Nici numele nu i-l ştii. Nu l'ai văzut niciodată. Ţi-e străin. E o respiraţie în întuneric. Nimic alt. Il aştepţi. Se apropie, cu pasul lui. Iţi bate inima ca atunci când cineva vine spre tine prin întuneric. Cine-i? Cum e? E în afara ta? E înlăuntrul tău?

Ce s'a întâmplat! Nu mai eşti. Ca o pulpană învăluind subit trupul care-o poartă, într'o zbucnire de vânt, blând şi năpraznic te-ai lipit de el. Eşti el, din cap până'n picioare. Eşti în sufletul lui, eşti privirea şi vorba lui. Te-ai pierdut în el. Străveziu ca aerul, îl impresori. E prizonierul tău. Crede că-i liber, crezi că eşti liber, dar te-a furat şi l'ai furat.

Solemn ca dezmorţirea întâiului Adam, un om a intrat în viaţă, din tine şi prin tine. Totuşi e el. Nu eşti stăpânul lui. Ai vrea să fie bun: e rău. Ai dori să fie frumos: e urât. L'ai vrea generos: e meschin. Uneori se preface, înşelându-te chiar pe tine; şi cu tine e făţarnic. Ţi-e drag fiindcă-i al tău, dar te temi de el, fiindcă-i el, şi eşti mândru de el, tot fiindcă-i el. Il simţi mai deştept decât tine. Dacă l'ai întâlni în viaţă, te-ai teme de ironia lui, şi l'ai ocoli sau l'ai duşmăni. Femee, o simţi primejdioasă, nestatornică, dominatoare, crudă, indiferentă faţă de cei care o iubesc, ademenitoare pentru ceilalţi până în clipa când, vânaţi, îi zvârle în tolbă, dezgustată. Deşi feminitatea ei e însufleţită de tine, te depăşeşte. In viaţă te-ar înfrânge. Slab şi credul, în viaţă te-ai încrede vicleşugurilor ei, deşi din mintea ta-s deprinse, din tine venindu-i puterea.

Inconştient, în tine se urzesc treptat, dela sine, faptele creaturior tale. Voinţa ta abdică, se preface, fărâmiţindu-se în zeci de suflete, şi îmbinându-le de la olaltă, curge cu ele şi cu vremea: destin. Eşti copil, eşti tânăr, eşti bătrân, eşti fetiţă, femee, eşti câne şi eşti cal, eşti pasăre şi cer, eşti iarbă, livadă, pădure, umbră, şi 'ntuneric, eşti biserică şi cimitir, şi eşti timpul compunând şi descompunând viaţa, cu mii de mişcări şi mii de neclintiri. Unde eşti?

Moarte şi înviere în toţi şi tot, eşti Dumnezeu; în afară de tine, spaţiu, respiri. Eşti însăşi echilibrul involuntar şi inconştient al fericirii.

Dănuţ era fericit.

Afară, toamnă; el trăia în primăvară. Ultimele zile ale vacanţei; el trăia liber la începutul vacanţei de Paşti. Dezrobit de realitate, trăia în halucinanta realitate a ficţiunei, cu soare de April în livezi apriline.

Scrisul de pe fiecare pagină avea altă fizionomie. Uneori cuvintele aveau oblicitatea impetuoasă a ploilor torenţiale. Dese, grăbite, alergau, riţmate de aceiaşi emoţie vertiginoasă, în care bătăile inimii erau fulgere.

Alteori, şirurile de cuvinte şovăitoare, ondulau neregulat, ca serpentinele cârdurilor pe cerurile de toamnă. Lungile respiraţii ale melancoliei, erau desemnate în chiar linia cuvintelor care-o exprimau.

Alteori, literile se micşorau delicat, îngrămădindu-se în şiruri de mărgeluţe rotunde, clare, dar microscopice, pe care-ţi venea să le culegi cu vârful unui ac fin. Acele cuvinte povesteau cum două fetiţe mici îşi culcau păpuşile. Cinci ani aveau fetiţele, cinci ani aveau cuvintele minusculare, care se jucau de-a somnul cu fetiţele şi păpuşile.

Alteori, cuvintele păreau scrise'n salturi. Lipseau litere. Liniuţele, apostrofele, virgulele, dispăreau: eroul sărutase zarzărul dela fereastră, îşi pierduse pelerina şi fugea nebun prin livadă, uitând ortografia şi punctuaţia: iubea.

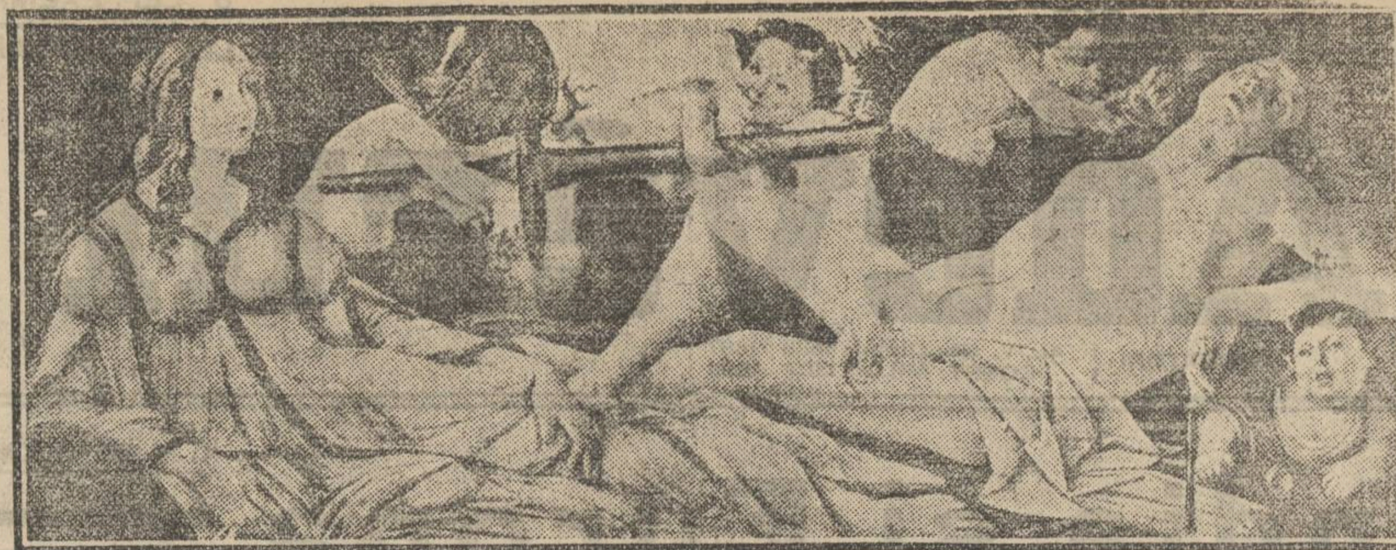
Isprăvise partea întâia, cea care începea cu un zarzăr înmugurit şi prezenţa unei fete necunoscute în casa părintească a eroului-liceean, unde şi el îşi petrecea vacanţa de Paşti, — culminând în înflorirea de peste noapte a zarzărului şi în sărutarea din zori.

Incepând partea doua, schimbase titlul. Din „Copilul care a sărutat un zarzăr", devenise „Troiţa".

Pe cine iubea? Pe zarzăr sau pe fata cu ochi verzi, din odaia la fereastra căreia era zarzărul? Incepuse rivalitatea dintre un zarzăr şi o fată, pentru inima unui copil naiv: copil. Dănuţ vroia să analizeze, sau mai exact, să desfăşoare din primăvară în primăvară, din înflorire în înflorire — răsturnând clepsydra timpului, cu albe flori de zarzăr în loc de nisip mort — emoţiile eroului său în faţa zarzărului înflorit, de pe când era copil mic, lector de poveşti, până când, liceean în vacanţă, se deşteptase iubind, fără să ştie pe cine. Dacă înlătura din minte poemul născând, şi dacă examina schema, dezbrăcând-o de emoţie, i se părea absurd şi neverosimil ca un băiat — oricât de copil şi oricât de poet ar fi fost — să poată crede că iubeşte un zarzăr, oricât de contopite ar fi fost florile acelui zarzăr cu însăşi chipul femeesc pe care-l ascundeau în livadă — fiind în faţa ferestrei — şi în sufletul eroului, fiind în faţa dragostii. Atâta candoare nu era admisibilă. Eroul juca un rol într'o piesă graţioasă, dar juca un rol.

Totuşi, Dănuţ nici nu minţea, nici nu „făcea literatură" creind un conflict sufletesc din această confuzie, dând realitate rivalităţii dintre zarzăr şi femee, şi lăsându-l pe erou să se clatine, întocmai ca zarzărul încărcat de floare, când spre fereastră, când spre livadă.

Din copilărie, lui Dănuţ „îi bătuse inima" pentru zarzări. Pentru majoritatea oamenilor şi poeţilor, primăvara e verde. Ochii verzi pe care-i deschide primăvara sub cerul din nou albastru. Codrul înverzit, iarba încolţită, grâul răsărit. In mai toate inimile şi literaturile, semnul primăverii e verdele crud, fraged, răcorit în umbră şi aprins în soare. Desigur că toţi cântă şi slăvesc şi livezile cu floarea lor

de lumină şi cântecul albinelor culegătoare. Dar verdele domină. Tuturora le place mai mult trainica undă de verde a primăverii, căci vara în care se revarsă tot verde e, decât spuma vremelnică a pomilor o clipă înfloriţi, verzi şi ei apoi.

Şi chiar cei care se opresc în livezi, privind şi ascultând, cântând şi descriind, nu fac nicio deosebire între zarzăr, piersic, măr, cireş, păr, gutui, şi toată felurimea pomilor care alcătuesc buchetul de mireasă al primăverii.

Pentru Dănuţ însă, primăvara nu era decât o singură clipă: aceia când zarzării, fără de frunze, numai flori albe, au înflorit deplin. O emoţie — ca frica unei sărutări, sau amintirea ei — le dă o umbră trandafirie pe obrajii albi. Zâmbesc. Râd. N'au frunze. Verdele nu se presimte. Alb pur, în stranele trunchiurilor. Candoare luminoasă. Lumini de lună şi de zori, roind în clar tumult. Mărgean palid cu vinişoare roze. Bluze de vară cu dantele, în care tinereţea unui trup e undă vag purpurie. Incântare pufoasă în faţa cerului albastru. Pomi îngereşti. Parfum prea copil ca să fie parfum. Zâmbet în petale, zâmbet în miresme. Zarzării! Nume plin de albine. Petale care cad, plutind, zbor întors spre pământ. Suspin naiv al primăverii. Când zarzării au înflorit, primăvara are rochiţă scurtă şi se duce la biserică.

Dar zarzării nu-s decât o clipă între clipele primăverii. Au înflorit: alb culminant, în seara aceleiaşi zile, albul a ostenit, o undă gălbue a întristat rozul. Copilăria albului, deodată, a îmbătrânit. Vin frunzuliţele: roi verde. Ingerii din jurul zarzărului au zburat, luându-i vaporosul nimb. A rămas pom ca toţi pomii, robust în haina verde, pe pământul negru: dar un zarzăr de lumină s'a stins între crengile lui.

Cine-a iubit zarzării a cunoscut melancolia adorabilă şi sfâşietoare a acelor visuri de tinereţă, în care îţi apare în rochiţă albă, fetiţă moartă pe care-ai sărutat-o o singură dată, făcându-te să respiri o clipă, parfumul ei de păr, de soare şi de copilărie.

Nu era nici metaforă, nici alegorie, nici efect de siropoasă literatură, îndrăgostirea eroului din poemul lui Dănuţ, de un zarzăr, nici confuzia care-l îndemnase să îmbrăţişeze o creangă înflorită. Nu. Era o candidă şi dureroasă ofrandă a buzelor neştiutoare şi a sufletului plin încă de poveşti, în faţa zorilor dragostii, efemeră clipă ca şi floarea albă, care tot de zori era.

Nuvela lui Dănuţ era poem desigur, ireală ca şi zarzării în clipa când par zbor şi nimb deasupra pământului, nu pomi răsăriţi din pământ.

Dănuţ însă vedea în zarzări toată primăvara, suflarea aburită a primăverii spre cer, — iar ceilalţi văd primăvara, verde, pământească, păscută de vite, rostogolind trupurile, de patima ei cuprinse, în patul nupţial al sevei.

* * *

Monica intră cu ceaşca de cafea.
— Scriai, Dănuţ?
— Nu, Monica. Remarcam un fenomen curios. Eroului meu nu-i prieşte statul în casă. Cum intră în livadă îl văd. Zarzărul îl învie. Cum intră în casă îl pierd, se împaenjeneşte, nu-l mai simt!.. Nu merge!
— Scoate-l în livadă.
— Nu se poate. Acuma-i în odaia lui. Budează fără motiv şi nici n'are pe cine buda. Surorile lui l'au invitat la îngheţată împreună cu eroina. A refuzat, pretextând că-l doare capul. Trebue să stea în odaia lui.
— Lasă-l singur şi du-te cu fetiţele.
— Nu pot! E un moment delicat pe care trebue să-l analizez în sufletul lui. Dimineaţa a sărutat zarzărul. Intâia sărutare de dragoste. E natural să se gândească numai la ea. Dar nu poate. Gândurile îi fug după surorile lui şi după ochii verzi... Vezi, Monica, ochii verzi alungă florile zarzărului întocmai ca frunzele. Il pândesc mai ales în zarzăr. Priveşte floarea albă, vede ochii verzi. Pe cine iubeşte?
— Tu ştii, Dănuţ?
— Nu. Dar asta nu-i nimic. Se rezolvă delasine. Gândurile lui însă, între zarzăr şi ochii verzi, trebue să aibă o emoţie copilărească, pe care nu o pot găsi în mine... Nu ştiu! Aştept ceva. Caut parfumul unei amintiri, şi nu-l găsesc Imi trebue o emoţie din copilărie... Nu ştiu bine ce!
— Să-ţi dau „Alunele Veveriţei".
— Nu, Monica. Acolo e sufletul de anul trecut. Imi trebue ceva vechi de tot... de pe când eram copil mic... o jucărie... o carte. Tu ce cărţi mai ai din copilărie? Monica, n'ai cumva un Robinson Crusoe?
— ...Mi se pare că am o ediţie franţuzească.
— Nu. Cea românească. O carte cu ilustraţii... Văd culorile: barba lui Robinson, musteţile, căciula ţuguiată, marea, albastru decolorat, papagalul... Monica, haidem în pod! Să ştii că Robinson Crusoe e în lada cu jucării! Vai, Monica, aşi da un an din viaaţă să-l găsesc! Haidem în pod. Dar să nu ne ştie nimeni. Mergem numai noi doi.
— Bine, Dănuţ, mă duc să caut cheile.
— Eu te-aştept pe scară.

Dănuţ era în friguri. Uită să-şi ia ţigările, să-şi pue surtucul. Plecă aşa cum era, fără surtuc, în cameşă descheiată pe piept, cu mânicile suflecate, aşa cum eşi în întâmpinarea unui oaspe neprevăzut şi iubit, atunci sosit.

Treptele scării de lemn care ducea la pod, erau calde în soarele de toamnă. De sus, din balconaşul podului, toamna, galbenă şi roşie în livezi şi păduri, se scutura în vânt, şi val-valuri albastre cu dealurile, se pierdea în zări, afund.

De jos, Monica văzu profilul lui Dănuţ pe cerul albastru, şi zâmbi. Venea cu cheile. Alergase. Urca scările cu obrajii rumeniţi şi părul împaenjenit pe tâmple.

Dănuţ era grăbit să intre'n pod. In faţa uşei ţesută'n aţe de paianjen, aştepta emoţionat, cum demult, aştepta ridicarea cortinei îndărătul căreia strălucea decorul feeriei. Nu mai fusese în pod din copilărie. Monica încerca cheile pe rând. In grabă, uitase să întrebe care-i cheia podului.

Inaintea lor pătrunse vântul înfiorând străvechile aţe de paianjen. Bruma uscată a colbului, an cu an cărunţise mai deasă. Culorile erau veştede ca şi lumina, care intrând prin ferestrele podului, îmbătrânea. Penumbră înfierbântată cu miros de lemnărie şi de evanghelie mucegăită.

Monica nu intrase niciodată în pod. Tăcerea grămădită, decorul de mobile şchioape, demodate, scăpătate, colbul tragic ca o pulbere de moaşte în razele de soare, şi mirosul mort, făceau parcă să se presimtă sicrie: peceţi solemne pe trecut.

Monica apucă mâna lui Dănuţ.
— Ţi-e frică, Monica?

O strânse în braţe, caldă şi cu raze'n păr ca o creangă de tei. Işi lăsă capul pe umărul lui Dănuţ

Tăceau: doi, în tăcerea podului.

Dănuţ îşi lipi obrazul de părul Monicăi. Se auzeau lăbuţele hulubilor pe acoperiş. In vânt plesneau coarde de vioare.

— Monica, vorbi Dănuţ în şoaptă, — hai să deschidem lada.
— Haide, Dănuţ.

Dănuţ îi cuprinse tâmplele cu palmele, i le strânse — genele Monicăi tremurară, — îi dezmierdă obrajii dealungul, încet, până la bărbie.

Dulce şi trist, capul Monicăi era pur ca după lacrimi prelinse pe obraji.

Dănuţ îi sărută mâna. Mai mâhnit, în singurătatea de o clipă, zâmbetul Monicăi se rătăci prin părul lui Dănuţ.
— Dănuţ, hai să deschidem lada.

Ladă imensă ca o odăiţă scundă. Ridicară amândoi greul capac de pe Arca lui Noe a copilăriei. Jucăriile plutiră deavalma, din înecul umbrei şi al anilor. Săbii, puşti, pistoale, vaporaşe, bărci, corăbioare, mingi, dulapaşe de păpuşi, forme pentru nisip, căsuţe de păpuşi, diabolouri, patine cu rotiţe, funde, urşi de pâslă, mieluţi mâncaţi de molii, fluturi de hârtie şi gumă, marinari de tinichea răpănoasă, soldaţi cu piedestal de lemn, plumiere, vioare mute, coifuri, paiaţe cu talgere, o lanternă-magică, un pian miniatural, o arenă de circ, lampioane, o maimuţă decapitată, o cutie de bomboane „Riegler" plină cu scoici, codiţa unei veveriţe de tablă, un dinte de elefant, un picior de păpuşă, iarbă artificială...
— Monica!

Vorbise Monica.
— Ce-i, Monica? se miră Dănuţ, scotocind prin ladă.

Monica ridicase din vălmăşagul jucăriilor, o păpuşă cu rochiţă albă şi părul tăiat din rădăcini.

Ţinea în mâni iubirea ei.
— O păpuşă tunsă! se veseli Dănuţ... Stai!.. Monica, închipueşte-ţi că-mi aduc aminte!

Obrajii Monicăi ardeau. Ţinea păpuşa în mâni. Nu îndrăznea s'o strângă în braţe. O recunoscuse după rochiţa albă, de ea făcută, şi după şorţuleţul alb, contradictor cu găteala de mireasă.
— Monica, asta s'a întâmplat în anul când ai venit tu la Medeleni, în ultima noapte a vacanţei. Eu trebuia să plec la Bucureşti. Nu ştiu ce i-am făcut Olguţei, dar i-am făcut ceva, şi mi-aduc perfect aminte că mă temeam. Seara, la culcare, am găsit păpuşa în pat... Inima Monicăi bătea, bătea.
— ...Am fost furios. Mai mare insultă nu puteam concepe. Să-mi pue Olguţa o păpuşă în pat! Ştii ce răzbunare am inventat? Am tuns-o, Monica, am tuns-o cu cuţitaşul... Un cuţitaş de os, din plumiera de lac japonez. Ţi-aduci aminte? Plumiera din biuroaşul mamei. Mi-o dăruise... După ce-am tuns-o, am înpachetat părul şi i-am dat foc... Da! Imi făcuse mama foc în sobă. Parcă văd cuferele gata de plecare, focul... Dimineaţa, n'am avut curajul să las păpuşa în patul meu. Am dus-o în pod... Stai! I-am mai făcut ceva! Barbă şi mustăţi! Vai, biata păpuşă! I le-am şters cu radierul: se mai cunoaşte?.. Cum de n'a aflat Olguţa! N'a întrebat după ce-am plecat?... Uite-l pe Robinson Crusoe! Monica, l'am găsit! Bucuria lui Dănuţ răsuna aşa de tare, încât tăcerea podului fără ecou, deveni mai gravă. In timp ce Dănuţ răsfoia cartea cea mai scumpă a copilăriei lui, Monica se îndreptă cu păpuşa, spre o ferestruică din fund. Intoarse capul. Dănuţ, aşezat pe marginea unui fotoliu, se cufundase în pozele cărţii.

Degetele Monicăi tremurau uşor. In buzunarul şorţului era un plic. Il scoase. Era nedesfăcut. Plic de păpuşă, cu un trifoi pe margină şi o caligrafie de copil: „Pentru Dănuţ." Monica n'avea nevoe să-l desfacă. Atunci, ca şi acum, singurele vorbe, pe care mâna ei le putea scrie lui Dănuţ, erau: „Monica te iubeşte, Dănuţ."

De-atunci, vorbele erau închise într'un plic, în buzunarul şorţului unei păpuşe, în lada cu jucării din podul cu vechituri...
— Monica! Monica! La scris! Ne-am lenevit destul!

Cu Robinson Crusoe şi cu Monica eşi în balconaş. Se coborâră pe scări. Podul le prăfuise hainele şi mânile, aşternându-le aţe de paianjen în păr.
— Mă pun la scris. Tu ce faci, Monica?
— ...Cetesc, Dănuţ.
— Te-aştept mai spre seară să-ţi cetesc. Da?
— Da.

Plecă fericit, cu egoismul albinelor când, iluminate de polen, zboară spre stupi.

Cu scrisorica în mână, Monica porni spre odaia ei. In antreţ o întâmpină Olguţa, în costum de călărie.
— Melizando, îţi aduc o scrisoare dela gară.
— Mie?
— Da, Melizando. Un nou Pelléas?
— Nu ştiu nimic! se miră Monica luând în mână voluminosul plic „recomandat".
— Facem o partidă de tenis?
— Nu mai călăreşti?
— Cum vrei tu, Melizando! zâmbi Olguţa
— Eu aşi sta în odae... Da' cum vrei tu!
— Tu ce vrei, Cuţulachi?
— Călărie! izbucni Puiu, mai mândru să călărească alături de Olguţa ,chiar pe mărunţelul Titi-Binghi, decât să nu-i poată răspunde la nici-o minge.

IONEL TEODOREANU

Grădina cu leacuri

— Sunt un necunoscut care vine să-l cunoască. Roagă-l să mă primească. De 50 de ani caut cărarea care duce la el şi acum când am găsit-o, nu mă mai pot întoare de unde am purces. Fii bun şi du-te de-i spune, iar pentru osteneala ta, ţine: un ban de aur.

— Păstrează-ţi-l străine şi întoarce-te acasă. De când ne-am strămutat aci toată lumea a căutat să-l iscodească zadarnic. Bate 'n poartă, poarta răsună....

— Dar eu îl iubesc.

— Iubeşti un necunoscut. Şi muma lui l-a iubit, poate mai mult decât tine. A lovit şi ea în clopot şi a plecat şi ea cu mânile la ochi.

— Am auzit că stăpânul tău este meşter în vindecarea sufletelor. Mi-au spus câţiva prieteni de-ai lui, din copilărie.

— Prieteni nu a avut şi copil nu a fost niciodată. Vrac de suflete nici atât. Nu-ţi înţeleg destul de bine gândul.

— Pentru doi... pentru patru bani de aur... pentru zece... te vei duce. Spune-i că un călător cu sufletul obosit, a părăsit o ţară cu 50 de biserici mari de piatră, cu 200 de oraşe minunate, cu scobituri de mare de cleştar şi vine să-i ceară sfaturi. Am un palat închis pe dinafară în coji de sidef şi tencuit pe dinlăuntru cu pietre preţioase. O mie de roabe tinere mă ascultă. Le privesc dimineaţa scăldându-se într'un lac de sticlă de zece pogoane. Cele mai dulci fecioare de pe lume tresar bucuroase că ochiul meu le învăluește. Sunt stăpânul unei omeniri de învăţaţi şi de mari negustori, care se tăvălesc să lingă teaca spadei ce vezi, dimpreună cu femeile, cu fetele şi cu flăcăii lor. Spune stăpânului tău că sunt puterea sfântă şi închinată, răzimată pe număr şi întâietăţi. Trebuie să îmi deschideţi. Sufletul meu cere hrană şi o poartă cum nu-s la beciurile mele cutează a se împotrivi. Du-te de grabă... Aştept. De unde nu, sparg zidul şi intru.

— Zadarnică trudă şi laudă copilărească. Aurul tău se-adună îndoit în casa noastră la mătura de dimineaţă. Fă patru paşi la stânga şi vezi: grătarele sunt desvelite pentru tot trecătorul: cine vrea să fure o poate face liniştit.

Pe o movilă de aur, împrejmuită cu ostreţe, zăcea o scroafă albă, îngropată până la şolduri.

— E bălegarul nostru, adaose paznicul porţii. Trimite-ţi robii să-l încarce. Câţi robi ziseşi că-ţi ascultă porunca ?

— Optsute de mii.

Paznicul îşi întoarse capul cu căciulă şi şuieră subţire. Patru tigri ieşiră din perdelele de verdeaţă şi 'n fuga lor, unul, bucuros peste măsură, greşindu-şi săritura, căzu ca un copac, dincoace de poartă, în partea străinului stăpânitor, îngheţat de groază.

— Nu te teme, Domnule. Pisicile noastre sunt blajine... Lasă-l să-ţi miroasă spada.

Tigrul îşi umflă spinarea, se dete înapoi şi se aruncă peste poartă, înlăuntrul grădinii înţelepţilor, într'o curbă lungă prin văzduh, de înotător. Paznicul întoarse spatele urmat de pisoi, lăsând firida zăbrelită a porţii deschisă.

— Un călător cu sufletul ostenit ! — răcni străinul, scuturând poarta din belciuge, iar paznicul dete din umeri, cufundat în citirea unei cărţi, pe care o trăsese din cingătoare. Apoi luându-şi par'că seama, paznicul se întoarse către poartă.

— Trimite-ţi mâţele la odihnă şi deschide...

— Am uitat ochiul porţii deschis.

— Dar ce citeşti, paznicule neascultător ?

— O carte scrisă în limba voastră, o limbă pe care o vorbiţi şi totuş nu o înţelegeţi.

— La noi slugile citesc dorinţele Domnului şi sunt mulţumite.

— In grădina noastră nimeni nu-i slugă, nimeni nu-i stăpân.

— Dar cine mătură bălegarul de care vorbişi, cine tunde copacii, cine hrăneşte tigrii ?

Paznicul se apropia citind.

— Nu sunt puternicul din ţara mea, sunt un biet sărac şi sunt un om deştept. Intr'altfel cum s'ar putea să-mi fie sufletul obosit ?

— Dacă eşti sărac, să-ţi arunc o lopată de bălegar. El e pâinea voastră cea de toate zilele şi visul vostru covârşitor. Adună, ia cu tine şi du-te sănătos. Dacă eşti într'adevăr ostenit, caută în tine arama vindecătoare şi o vei găsi. Leacul tău nu este la altul : cercetează-te bine.

Paznicul trânti capacul firidii de fier şi scrâşni un zăvor.

T. ARGHEZI

A. KUPRIN

UN VIS

Tot mai des şi mai des visez acum pământul — aceastã gigantică ghiulea vie, care, întorcându-se, sboară cu iuţeală într'un abis negru, necunoscut, fără de sfârşit, sboară, supunându-se unor legi fixe şi tainice.

Şi în jurul pământului e întuneric, întuneric roşu, plin de aburi de sânge, şi miros de cadavre. Un grozav coşmar atârnă deasupra lui şi el geme şi se sbate în somn şi nu poate să se deştepte.

Eu văd biata mea patrie, frumoasă, minunată şi neînţeleasă. O văd ca pe o femeie iubită — dezonorată, sluţită, însângerată, profanată şi înşelată. O văd nemăsurat de imensă, dela Oceanul Ingheţat până la mările calde, dela Occident până la Orientul cel de basme şi întreagă e cuprinsă de roşeaţa incendiilor, toată e inundată cu sânge şi semănată cu cadavre, toată se cutremură de geamăte şi blesteme.

Visul însângerat umblă deasupra ei, şi în acest vis nişte cete înfuriate ucid hohotind femei şi bătrâni, sparg capetele copiilor de pietrele caldarâmului şi în această negură roşie mâinile oamenilor fumegă de sânge.

Văd cum din toate părţile se întind mâini slăbite şi cum guri uscate şi strâmbe ţipă fără sunet:

— Pâine !

— Răbdaţi ! le răspund unii.

— Tăceţi ! — le strigă alţii.

Eu văd oameni cu corpuri uscate de foc, cu mâinile rupte de munca peste puteri, oameni cu pieptul spart şi prăpădit.

— Munca noastră — e un blestem, nu vrem robie ! — aud eu ţipetele lor fără sunet.

— Răbdaţi ! — răspund unii.

— Tăceţi ! — le strigă alţii : — răbdaţi robia — sau moarte vouă şi căţeilor voştri.

Şi mai văd pe cei sătui ce varsă mâncări îmbelşugate, care n'au mai avut loc în stomacurile lor, şi văd pe neîncrezători, cari ascund celui flămând o coajă de pâine — rămăşiţă dela masă, şi văd pe robii ce ucid în neştiinţă, şi văd cadavrele mucenicilor călcate în picioare şi scuipate.

Şi tocmai atunci începe să mi se pară, că în curând se va deştepta lumea însângerată.

Mi se pare că odată, ziua sau noaptea, printre incendii violente, sânge şi geamăte se va auzi deasupra lumii un cuvânt calm, înţelept şi greu al cuiva, un cuvânt inteligibil şi bucuros. Şi toţi se vor deştepta, vor ofta adânc şi vor căpăta vedere. Şi puştile cu cocoşurile ridicate se vor lăsa singure jos, feţele celor sătui se vor roşi de ruşine, feţele celor neîncrezători şi slabi se vor aprinde de lumină, şi acolo unde era sânge, vor creşte flori mândre, din care vom face coroane pe mormintele mucenicilor.

Atunci robul de eri va spune : nu mai este robie. Şi domnul va spune : nu mai este pe lume alt domn afără de om ! Şi pământul strălucitor, deştept, va spune mângâitor tuturor : copii ! veniţi la pieptul meu, veniţi cu toţii, egali şi liberi. Nu mai pot de belşugul celor pentru traiu.

* * *

Eu cred : se sfârşeşte visul şi vine deşteptarea. Ne trezim la lumina unei aurore înflăcărate şi însângerate. Dar nu e un crepuscul al nopţei, ci unul al dimineţei. Se luminează cerul deasupra noastră, un vânt de dimineaţă face sgomot printre copaci ! Fug întunecoasele fantome ale nopţii. Tovarăşi! Vine ziua libertăţii.

Slavă pe veci celor ce ne deşteaptă din visurile însângerate.

Veşnică pomenire umbrelor care sufăr.

1912 Tradus din ruseşte de

Igori Miasnikoff şi St. G.-G.

„ZOOLOGICE"

Concert batracian

Trece iute prin frunzişuri,
Pe aripi de vânt afon,
Şi cu degete de ape,
Ploaia, pe acoperişuri,
Cântă ca pe nişte clape
Ritmice de xilofon...

Scutură, sonor, cerceii
De salcâm, castan şi tei,
Agitându-şi clopoţeii
Melancolici de cristal,
Şi în sunet de ţambal,
Flagelează 'n urma ei
Peisajul vegetal.

Es pe drum batracienii
Infrăţindu-se cu stropii,
Iar gasteropode care
Vin din tainele poenii,
Iau pe coarne boabe clare
Ce martirizează plopii,
Sfâşiindu-i pe 'ndelete
Intr'un ritm de clarinete.

Ploaia-şi poartă nebunia
Şi porneşte în exodul
Ce-l croeşte orice strop,
Şi repetă parodia
Biblică, cu episodul
Milenarului potop, —
Pe când melcii scot pe plai
Coarne mici de mucegai....

Deschizând, pe rând, cişmele
Diabolice de nouri,
Care cântă cu ecouri
De alice şi mărgele, —
Dumnezeu pe cer de tus
Ia, minuţios, un duş,
Şi desface stăvilarul
Boabelor tumultoase,
Ce compun abecedarul
Simfoniilor ploiase....

Printre streşini care curg
In decorul de ozon,
Ploaia este în amurg
Un strident diapazon
Contopind cu frenezie,
Din haoticul tavan,
O lichidă isterie
C'un concert batracian...

Broaştele, mişcând din pântec,
Cască, ştirb, o gură strâmbă, —
Şi în sunete de drâmbă,
Au compus, rapid, un cântec
Ce aduce pe câmpie
Miros greu de igrasie...

ALEXANDRU BILCIURESCU

130.000 SPECTATORI

La cifra asta se ridica numărul acelora cari asistau la întâlnirea Dempsey-Tunney.

In timp ce şampionii îşi schimbau iuţi şi grei pumni, indiferent de câţi dădeau şi câţi primeau, fiind amândoi siguri că — învinşi sau învingători — vor încasa la fel o sumă fabuloasă, cei 130.000 spectatori savurau constisitoarea plăcere a acestei „civilizate" manifestaţiuni.

In jurul ring-ului armata de poliţişti asista nepăsătoare la „match", socotind urmele pe cari pumnii bine plasaţi le lăsau când pe faţa unuia, când pe a celuilalt, ca spre a le pecetlui astfel şi mai evident valoarea profesională.

Disputa sfârşită, spectatorii se risipesc în timp ce pasionaţii sportului, comentează cu aprindere.

Cu atâta aprindere, încât doi din cei 130.000 încep a boxa la rândul lor între dânşii, oferind un nou spectacol de-astă dată, însă, fără nici o plată.

Dar poliţiştii ring-ului îi înşfacă pe amândoi târându-i la moment în faţa magistratului.

Juecătorul care asistase şi dânsul la match-ul Dempsey-Tunney, era nervos căci pariase pe primul şi-a perdut.

Cei doi boxeuri improvizaţi îl exasperară.

— Cinci dolari amendă de fiecare!, exclamă magistratul cuprins de furie.

America e ţară civilizată. Şi în ţările civilizate nu se dau pumnii pe gratis.

Aceasta e permis numai pe ring şi numai în faţa a 130.000 de spectatori care şi-au plătit fiecare scump locul.

Cărţi cari trebuesc citite:

Recomandate de „Bibliofila" str. Wilson No. 1
(Fundaţiunea Carol I)

CARŢI FRANŢUZEŞTI

(Francul francez la cursul zilei)

La cursul oficial al zilei se socoteşte francul francez la cărţile următorilor editori: G. Anquetil, G. Crès & Co., E. Dacher, Ferenczi & Fils, Flammarion, Nouvelle Revue Critique. Pentru cărţile celorlalţi editori se percepe cursul zilei cu un adaos de 10—15% pentru cheltueli de poştă. Excepţie fac cărţile acelor editori, cari vând numai în dolari şi pentru cari suntem nevoiţi a stabili preţul în raport cu cursul dolarului.

Panait Istrati: Codine. — *Jerome et Jean Tharaud:* La bataille a Scutari. — *Ladislas Reymont:* Les paysans, vol. IV. L'Eté. — *Charles Silvestre:* Dans la lumière du cloitre. — *Maurice Barrès:* Le mystère en pleine lumière. *Henry Bordeaux:* Dans la montagne des Druses. — *Marc Boasson:* Au soir d'un monde. Lettres de guerre. — *Katsourô Hara:* Histoire du Japon des origines a nos jours. — *Guillaume II.:* Souvenirs de ma vie. — *Nathan Netter:* Israël et son talmud a travers l'histoire.

CITIŢI: *Vient de paraître,* revistă lunară de literatură, artă şi ştiinţă. Abonamentul anual 100 lei în loc de 360.

EDIŢII DE LUX

Voltaire: Zadig. Illustrations en couleurs de Gustave-Adolphe Mossa. — *La Bruyère:* Les caractères. Dessins de Georges Bruyer. — *Marius Audin:* Le livre. Son illustration, sa décoration. — *Lucie Cousturier:* Seurat (cu 35 reproducţiuni). — Bibliofila aduce şi are totdeauna în depozit ediţiunile frumoase ale celor mai de seamă editori de artă din Franţa ca: Kieffer, Ferroud, Piazza, Crès, Les Arts et le Livre, etc.

CĂRŢI GERMANE:

Flake O.: Villa U. S. A. — *Fleuron S.:* Sigurd Torleifsons Pferde. — *Günther A.:* Die Heilige und ihr Narr. Kyra Kyralina; Onkel Anghel. — *Mann Th.:* Der Zauberberg. Kompl. auf Dünndruckpapier Lei 540. — *Undset S.:* Kristin Lavranstochter I—III. — *Volz-Oppeln-Bronikowski:* Der Graf von Saint-Germain. — *Wassermann I.:* Der Aufruhr um den Junker Ernst. — *Zweig St.:* Amok-Erstes Erlebnis. — Der Kamp mit dem Dämon — Verwirrung der Gefühle. — *Ossendovski F.:* Flammendes Afrika. — *Hollitscher A.:* Das unruhige Asien. — *Liek E.:* Dar Arzt und seine Sendung. — *Masereel Fr.:* Bilder der Grosstadt.— *Behne A.:* Der moderne Zweckbau.

Afară de cărţile de lux, de cărţi vechi şi rare cât şi o bogată colecţie de estampe (auqaforte, gravuri, gravuri în lemn) vechi şi moderne, la *„Bibliofila", Bucureşti str. Wilson 1* se găseşte sau se poate procura afară de cărţile sus anunţate orice carte de literatură sau de ştiinţă în toate limbile în condiţiunile cele mai avantajoase. Studenţi, profesori, artişti, ziarişti, esperantişti se bucură deosebit de rabatul de 5 la sută al membrilor „Asociaţiei Bibliofile Române".

* * *

Sâmbătă, 4 Decembrie deschiderea expoziţiei artistului parisian HENRI BOUTET (născ. 1851), maestrul gravurei „pointe-sèche" şi al graţiei femeii dela sfârşitul secolului trecut.

Viaţa socială românească oglindită în folklor

D. I. Peretz, savantul nostru istoric, cultivă de multă vreme gândul de a trage din materialul literar al poeziei populare, al basmelor, zicalelor, legendelor, etc., indicaţii pentru cum a fost, foarte de demult, viaţa reală a neamului nostru. In timpul războiului — sunt deci vre-o zece ani de atunci — d. Peretz făcea un curs la facultatea juridică din Iaşi pe care-l consacra exclusiv acestei ispititoare probleme a informaţiilor pe care le putem scoate din literatura poporană. Am cetit acele însemnări, atunci, cu mare interes. Şi regretam mereu că d. Peretz—singurul cercetător care să-şi fi pus la noi importanta problemă a vieţei noastre sociale oglindită în folklor — nu dedea publicităţii toate aceste note şi reflecţiuni.

Iată însă că acum, cu prilejul editării celui de al doilea volum al Istoriei Dreptului românesc, d. Peretz strânge toate observaţiile de care vorbeam într'un capitol introductiv. Şi am avut norocul să-mi pot procura volumul înainte chiar de a fi fost scos în librărie.

* * *

Autorul utilizează patru categorii de surse: poezii populare, basme, legende şi zicători. Trebue dela început să declarăm că valoarea lor probativă este foarte inegală. Aşa, de pildă, basmele, deşi de origină destul de veche, au putut prea bine să fi fost împrumutate *tale quale* de la popoare mult mai civilizate ca al nostru. Bunioară dela bizantini. Şi atunci ele oglindesc preistoria bizantinilor mai mult decât pe cea românească. Afară de aceasta, toate aceste basme şi legende par a fi de o vechime aproape contimporană apariţiei creştinismului. Or, importanţa cea mare a folklorului este de a ridica vălul asupra acelui fond comun *totemist* al civilizaţiunii. Etnografii occidentali — un Frazer, un Boas, Spencer, Gillen, Howitt, Spieth — au fost mânaţi, în cercetările lor, de preocuparea generală de a arăta cum la origină, toate seminţiile globului au cunoscut aşezăminte vădit asemănătoare.

In această ordine de idei, valoarea documentară a poeziei populare este superioară tuturor celorlalte. Ea e, din toate cea mai *topică,* cea mai fidel reprezentativă a sufletului specific al unui popor. E drept că şi proverbele au acest avantaj. Dar data lor e dubioasă. Căci cine ne spune că ele nu-s foarte recente ? Poeziile populare nu se fac aşa uşor cum se ticlueşte o vorbă de spirit. Şi nu avem de ce să nu credem că cutare zicătoare a fost fabricată de înţelepciunea populară abia prin secolul al 18-lea, bunioară.

Dar, cu toate aceste rezerve metodologice, nu trebue să credem, a priori, că numai poezia populară este de o utilizare sigură. De altfel, avem un mijloc de a le folosi şi pe celelalte: le putem confunda cu poeziile populare, şi extrage din celelalte surse ceeace ele au identic cu cele dintâiu. In speţă, vedem cum multe din informaţiile culese de d. Peretz din proverbe, basme şi legende *coincid* cu cele furnizate de poezia populară.

* * *

Din interesanta lucrare a d-lui Peretz rezultă că multe din instituţiile pe care etnografii le descriu în societăţile totemiste le putem identifica în folklorul nostru. Concluzie preţioasă, mai preţioasă chiar decât s'ar crede. Şi iată de ce :

Potrivit unei teorii — de altfel destul de justificată — susţinută şi de d. Iorga, principatele muntene şi moldoveneşti ar fi debutat în Istorie cu o fizionomie surprinzător de *modernă.* Şi este drept că ţările noastre n'au cunoscut nici faza feodală, caracteristică prin năruirea ideei de Stat, nici faza catolică, deosebită printr'o sete inextingibilă de sancţionare şi printr'o atmosferă generală de suspiciune, de teamă faţă de „trădare" a legei comune. Dela descălicătoare, noi am fost *state* în înţelesul contemporan-naţional al cuvântului. Şi state unde înlăuntru întâlnim o remarcabilă toleranţă pentru toate părerile ideologice.

Fireşte, nu trebue să ne mândrim din cale afară de o asemenea *modernitate.* Ea provine foarte mult şi din *sărăcie.* Dacă nu am avut feodalitate şi catolicism, este evident că am scăpat de toate inconvenientele legate de aceste două fenomene socialee. In schimb însă, am fost lipsiţi şi de incontestabilul lor aport civilizator.

Am arătat aiurea care a fost adevăratul nume al acestei modernităţi. Istoria noastră este o istorie unde firul roşu a fost o îndârjită „strugle for life". Pericolul turcesc a transformat naţiunea într'o vastă comunitate fiscală.

Şase veacuri am trăit, cu viaţă încetinită, în spaima Turcului, cu emoţia de a nu putea plăti preţul în bani cu care ne cumpăram un minimum de neatârnare naţională. *Toate forţele noastre interne, care la alte popoare au servit la evoluţie, reforme, diferenţiere şi perfecţionare a instituţiilor* — la noi au fost consumate la păstrarea acelei quasi-independenţe naţionale. Aceasta explică *amorfismul* instituţiilor noastre. Aproape putem zice că am ignorat ceeace se numeşte *legea,* adică o regulă cu caracter general şi neschimbător. Aplicarea şi sancţionarea regulilor de conduită era lăsată la absolut libera apreciere a capriciului dregătoresc. Azi se proceda într'un fel. Mâine, acelaş funcţionar, interpreta în mod invers împlinirea datoriilor obşteşti. Şi dreptul, mai ales cel penal şi procesual, oglindeşte minunat această curioasă stare de lucruri.

Situaţia avea dezavantagii, dar şi avantagii. Acest amorfism asigură o supleţă de evoluţie care — de îndată ce ocazii mai prielnice s'ar fi ivit — era capabilă să se realizeze vertiginos. Ceeace s'a şi întâmplat. In mai puţin de un secol, părinţii şi bunicii noştri au asistat la o europeizare a României de o viteză, fără precedent, poate, în toată Istoria universală.

* * *

Dar să revenim la interesul sociologic al lucrării d-lui Peretz. Ea ne dovedeşte că, înainte de epoca „istorică" a principatelor româneşti a existat o alta în care societatea noastră era *evoluată,* în plin, în sensul în cari evoluaseră şi alte societăţi. D. Peretz ne arată că am cunoscut instituţii ca Ordaliile, judecata lui Dumnezeu, sistemul răzbunării private, etc., — o seamă de aşezăminte bine conturate, de care nu mai vorbesc documentele ceeace înseamnă că încercuirea noastră de către Turci a *modificat profund* structura internă a societăţii noastre. A pulverizat diferenţierile şi specializările anterioare, şi a topit totul într'un amorfism menit să ţină şase veacuri.

Şi învăţământul depăşeşte interesul unei Istorii naţionale, învederând un fenomen sociologic de valoare mai generală. Şi anume, că există un anumit tip social caracteristic printr'un amorfism nivelator al tuturor instituţiilor, a cărui cauză este lupta, aproape biologică, împotriva unui pericol extern durabil. Şi ţările noastre sunt un exemplu tipic al acestei specii de colectivităţi.

* * *

Insfârşit, şi în afară de interesul indirect-sociologic al cercetărilor d-lui Peretz, ele posedă şi unul intrinsec. Compulsarea isvoarelor folkloristice în această nouă lumină prilejuiesc cetitorului o seamă de reflecţii personale profitabile. Iată de ce cartea — care va apărea — a d-lui Peretz trece de graniţa lectorilor de specialitate şi cere a fi citită de tot românul ce vrea să-şi complecteze cultura generală.

D. I. SUCHIANU

OSIP DIMOV

Fetița care dansa

POVEȘTIRE

Am întâlnit-o într'o societate. Dansau, glumeau... era veselie mare. Cineva îmi spuse, arătându-mi-o :

— Vezi fetița aceia cu părul blond, frumos ?

— Aceia care dansează mai mult decât toate ?

— Da, acea.

— Veselă fetiță... foc și pară. Dar cine-i ?

Domnul care-mi vorbea, mă trase într'o parte și-mi spuse șoptind :

— Este fiica...

Dar în acelaș moment, pianul încetă.... dansul se sfârșise, și cineva luă la o parte pe convorbitorul meu. Am rămas cu răspunsul său neisprăvit — fără să știu ce-i cu acea fetiță și de ce trebue să-mi opresc atenția asupra ei.

Așa, sau altfel, curiozitatea mea creștea, și involuntar eram silit să mă uit la acea fetiță blondă, frumoasă.

Era într'adevăr frumoasă? Da, și nu. Era bine și proporțional făcută... avea o față plăcută, mișcări grațioase, dar ceva greoiu și nepotrivit domnea în privirea ei. Când se uita la ceva, privea mai mult decât de obiceiu. Parcă uitase să-și fixeze bine privirea. Se uita la tine, prin tine sau după tine, dar pacă îl privea pe altul, care nici nu-ți era în urmă, nici alături. Iar mișcările-i, deși pline de grație, erau prea nervoase, neașteptate. Aceasta făcea o impresie ciudată și te împiedică să-i admiri frumusețea,— căci, la urma urmei, frumusețǎ înseamnă armonie și liniște.

Mi se pare că fata observase că o urmăresc din ochi: de două-trei ori se întoarse brusc și mă privi cu ochii greoi, reci, albaștri și mari — prea mari, ca și cum ar fi voit să mă întrebe :

— Ce te uiți ? Ai auzit de mine, știi cine sunt ?

Dar eu nu știam nimic și așteptam ca partenerul meu ocazional să isprăvească convorbirea pe care o începuse.

Când însă eram încă singur, fetița se apropie de mine, mă apucă de mână și-mi spuse cu veselie :

— Ce stai și te gândești ? Hai să dansăm. Oricum n'ai să descoperi nimic gândindu-te.

— Crezi ? Poate cineva să-și lese gândurile și să le piardă dansând?

Ea mă privea... nu tocmai pe mine, ci pe cineva care sta parcă după mine — deși în realitate nu era acolo nimeni ; și-mi vorbi cu dezinvoltură :

— Dacă nu la dans... există însă cu siguranță un loc unde omul poate scăpa de gândurile ce-l obsedează.

— Da ? Există un asemenea loc ?

— Desigur, răspunse ea, — cu încă mai multă dezinvoltură... desigur că există un loc tăcut, de odihnă, unde nu mai gândești nimic, nici nu mai vorbești, când toți te plâng, că nu mai poți gândi.

— Vorbiți de pe acum despre moarte ? Răspunsei cu nemulțumire. Ce știu fetele de vârsta d-tale despre moarte ? Ce vârstă ai ?

— Sunt de nouăsprezece ani și jumătate. Nu : Șapte luni și zece zile.

— Doamne-Doamne ! Ce punctuală ești cu lunile și chiar cu zilele — și începui să râd. Și d-ta vorbești de moarte !

— Trebue să fiu punctuală, răspunse ea. Dacă d-ta ai bani mulți, nu faci socoteala gologanilor ; dar când îți rămâne numai o jumătate de dolar, se schimbă lucrul : devii foarte econom.

N'am mai râs. O neliniște m'a cuprins. M'am oprit, neștiind pe ce lume-s și ce însemnează vorbele ei.

Pianul iar începu să cânte și fetița făcu un gest cu căpușorul ei frumos. Incepu să se învârtească în veselul tempo al unui fox-trot.

Deodată zării pe cunoscutul meu și mă repezii la dânsul.

— Trebuie să-mi spui cine-i fetița aceia !

— A ! Fetița ? Nu ți-am spus ? Este fiica Penei Rușman.

— Nu pricep. Cine-i Pene Rușman ?

— O nebună, adică o bolnavă mintală.

Sărmana Peni se trage dintr'o familie, în care femeile înebunesc. Bărbații sunt sănătoși. Mama Penii a înebunit și ea la vârsta de 21 de ani ; bunica ei — deasemenea. Toate sunt foarte frumoase, tinerii se îndrăgostesc de ele, crezând că n'are să se întâmple nimica. Așa s'a măritat Peni și a născut o fată, — și aceasta-i fetița de care vorbim acum.

— Știe ea că i-se va întâmpla la fel ?

— Probabil că știe... Ceiace este de mirat, e că până la 21 de ani toate sunt sănătoase, inteligente, fermecătoare și atractive ; iar după această vârstă vine nenorocirea. Privește-o cum dansează, cum o soarbe tânărul acela din ochi... Mă tem că și ea are să se mărite. Și încă o nenorocită se va chinui pe acest pământ.

Băgai iarăși de samă că fetița se uită spre mine.

Când încetă dansul, ea se apropie de mine.

— Acuma știi cine sunt ? zise ea liniștit, privind la omul de după mine.

— Eu... mi s'a spus... mi s'a povestit — începui să bâlbâi.

— Am înțeles îndată, că vorbiți despre mine. E natural... toți vorbesc de mine — dar la spatele meu. Nu face nimica. Acuma pricepi că am dreptul să vorbesc de moarte.

— Nu. Nu pricep.

— Ce crezi ?, răspunse ea tulburată. Am să aștept până ce are să-mi vină boala ? La ce să aștept ? Am pregătit o porție bună de morfină. Aceasta produce efectul fără dureri. Dar mai am timp : un an și jumătate cu siguranță. Pân ăatunci pot dansa, fără să mă gândesc mai departe.

Și iarăș fugi de lângă mine. Acelaș tânăr o luă la dans și începu să-i șoptească ceva la ureche.

. . . .

Doi ani trecură... și întâmplător aflai știri despre fetița care dansa. Se măritase într'adevăr cu tânărul acela și acum se afla internată într'un sanatoriu de boli mintale, de unde — după cum se crede — nu va eși niciodată. Nu apucase să ia porția de morfină, — căci de unde știe cineva când sosește boala ?

In casa soțului crește o fetiță mică, fiica ei, nepoțica Penii Rușman.

Din idiș de I. NEGREANU

In urma lui Roerich

Plecarea atât de subită a pictorului Roerich, și grabnica lui reîntoarcere din Tibet în Rusia sovietică, a provocat o mare fierbere în presa din Moscova. In „Gazeta Roșie" citim următoarele :

— „Asemenea unui meteor, trecu în zbor pe deasupra noastră, acest pictor, al cărui nume cucerise faima mondială, a cărui influență era imensă. Apariția lui prin cercurile noastre artistice a provocat o senzație rară : — „A venit Roerich... ce înseamnă venirea lui ? — Zvonuri peste zvonuri, unul mai extravagant decât altul : a venit direct dela Dalai-Lama la Cremlin !"

Apoi „Gazeta Roșie" povestește succesele neobicinuite obținute de Roerich în America și în cercurile teosofice, și articolul se încheie astfel : — „Roerich a știut să-și combine în mod minunat afacerile teosofice cu cele financiare. Ne gândim cu mare tristeță la soarta „cetățeanului american" Nicolae Roerich. Această soartă se aseamănă atât de bine cu soarta unui Caliostro, și-a unui Șaleapin ! Aceste rătăciri prin lume, din țară în țară, aceste triumfuri neîncetate — nu ascund oare o tragedie? Și nu cumva se cuvine, însfârșit, unor și mai multor oameni mari să-și aducă aminte că mai e o țară mare numită „S. S. S. R.", și că ei sunt copiii acestei țări ? E ceva înfiorător și întunecos în faptul acelei capitulări și auto-vânzări, a cărei victimă e însuș darul artistic al lui Roerich, sacrificat astăzi într'o combinație de prosperitatea burgheză și de cercetări teosofice"...

DOSTOEVSCHI

Cugetări

POPORUL

In popor există nevoia de ceva *nou*, de un cuvânt nou, de un simțimânt nou, — nevoia de o nouă orânduială. Vremea lipsită de grijă, vremea alcoolismului, după emanciparea țărănimii, trece.

Niciodată ca acum poporul n'a fost atât de supus unor anumite influențe. Așa bună oară secta *„stundiștilor 1)*. Până și propaganda nihilistă își găsește calea. Ea nu și-a găsit calea până astăzi din cauza prostiei, inexperienței și naivității acestei propagande.

Poporul trebuie să fie apărat. Biserica noastră însă, dela Petru cel Mare, este aproape paralizată. Trăim vremuri grozave și pe lângă toate acestea alcoolismul și stundiștii !

Iar în timpul acesta poporul e lăsat cu totul în voia lui, în seama lui, pe propriile lui puteri. Intelectualitatea noastră.... totul e trecător.

IDEALUL

Idealul frumuseții omenești — e poporul rus.

Cu orice preț trebue să atrag atențiunea asupra acestei frumuseți și să pun în evidență acest tip aristocratic. Involuntar simți că din punct de vedere omenesc, el nu e mai prejos decât tine; dar curând veți simți că el e mai presus decât voi.

PĂRINȚI ȘI COPII

„Părinți și copii"? Nici nu se recunosc între ei.

Cu perfect și complect realism, găsești pe om în om, — aceasta e o trăsătură absolut caracteristică și în sensul acesta se înțelege că sunt poporanist, căci îndrumarea mea răsare din creștinismul profund al spiritului poporului, cu toate că nu sunt cunoscut poporului rus de acum; dar poporul viitor mă va cunoaște.

Sunt considerat psiholog. Nu-i drept. Nu sunt decât un realist în înțelesul înalt al cuvântului, și de aceea arăt toate profunzimile sufletului omenesc.

NUMAI ACEA E TARE...

„Numai acela e tare peste care se varsă sânge" — dar uită, nemernicii, că nu sunt tari aceia care varsă sângele ci aceia al căror sânge e vărsat. Și tocmai aceasta este legea sângelui pe pământ...

BOGĂȚIA

Bogăția este o întărire individuală, o mulțumire mecanică și spirituală, deci o eliberare a unuia dintre toți...

CATERINA IVANOVNA (din „Karamazov")

Un om care în toată viața sa nu trăește ci-și închipuie că trăește.

STAREA ȚĂRANIMII

Motiv suficient ca să ajungi la disperare. De ce se lasă exploatat, când și el devine un exploatator? Doară un sfânt dacă revine în aceiași stare.

CRITICILOR MEI

Nu umbla după onoruri și nu mai primi nici unul căci n'am de gând să mă disting prin directiva mea. (Despre Ivan Karamazov).

DIAVOLUL

Ivan e profund. El nu-i dintre acei ateiști contimporani, cari prin, necredință, dovedesc îngustimea rațiunilor și mărginirea cu cari privesc lumea

BELINSCHI

Un zel extraordinar în concepția nouilor idei, cu cea mai mare năzuință de a nimici tot ce-i vechiu de câte ori concepe ceva nou. Un fel de plăcere de a se răzbuna.., „și au ars tot ce au implorat cândva!"

Trad. de C. SĂTEANU

NOTA. — Extragem din opera postumă a lui *Dostoievschi*, editată de curând sub îngrijirea scriitorului rus Dimitri Merejkovschi, o primă parte din *Cugetările lui*.

Aceste cugetări postume fac parte din volumul intitulat „Scrieri literare" precedat de un interesant studiu critic și biografic al scriitorului rus *N. N. Strachov*, contemporanul lui Dostoievschi.

1) *Stundiștii*, o sectă luterană în Rusia, persecutată de guvern. Stundiștii renunțau la orice obiceiuri sacramentale și religioase, neavând preoți.

Anecdote

Mama îmbracă pe cei doi copilași, — unul de opt și unul de patru ani — ca să-i trimeată la plimbare. Cel mai mare întreabă :

— Mamă, dacă George o să fie călcat de o trăsură, sau furat, sau în fine dacă o să i se întâmple ceva, cum să fac ? Să-mi termin întâi plimbarea și pe urmă să vin să-ți spun, sau să vin întâi să-ți spun și pe urmă să-mi termin plimbarea ?

* * *

I se arată lui Nicușor un leagăn cu doi gemeni nou născuți. Nicușor, care a văzut cum se aruncă în canal pisoii, întreabă :

— Pe care or să-l înece, mamă ?

* * *

M. cumpără un teren și zidește cu mare cheltuială un măreț castel și un mausoleu. După ce clădirea e gata, el scrie copiilor :

— Mausoleul e gata și sper să fim cu toții înmormântați aici, dacă bunul Dumnezeu ne dăruește zile.

* * *

Cineva întrebă pe un prieten care adunase într'un timp foarte scurt vreo zece milioane :

— Cum se câștigă o asemenea avere ?

— Foarte simplu : e destul să fii timp de șapte ani porc.

— Și pe urmă ?

— Pe urmă ? Rămâi ceeace ești.

* * *

Marchizul d'Aligre era cunoscut pentru avariția lui, rămasă proverbială. Când pleca deacasă, închidea o muscă în zaharniță și când se întorcea ridica capacul, ca să se asigure că sentinela înaripată era la postul ei.

* * *

James de Rotschild juca într'o zi écarté cu prințul Talleyrand. Când să plătească, Rotschild scăpă o piesă de aur și începu s'o caute pe sub mese și scaune. Talleyrand scoase din portofoliu o hârtie de 500 de franci, o răsuci între degete, o aprinse la lumânare și zise :

— Vrei să-ți luminez ?

* * *

Intr'o zi Vernet invită pe Gros să vadă un tablou pe care tocmai îl terminase. Tabloul reprezenta o șarjă de cavalerie. Gros ridică din umeri :

— Cu o lovitură de cravașă aș tăia picioarele la cai, zise el.

Celălalt își mușcă buzele și nu răspunse nimic.

După câtva timp fu rândul lui Gros să invite pe Vernet la Luvru, unde pictase un plafon care reprezenta timpul.

Vernet veni cu umbrela.

— Ei ? întrebă Gros.

— Ei, răspunse Vernet deschizându-și umbrela, Timpul este rău, o șterg.

* * *

Rivarol spunea despre abatele Vauxcelles, autorul mai multor predici funebre :

— Nici odată n'am simțit mai mult nimicnicia omului, decât din proza acestui orator !

* * *

Eruditul Pitard spunea poetului Theophile :

— Ce păcat că având atâta spirit, știi așa de puține lucruri !

— E păcat, răspunse Theophile, că știind atâtea lucruri ai așa de puțin spirit !

* * *

X. izbește în stradă un necunoscut ; acesta îi cârpește o palmă. Furios, X. se răstește :

— Este o insultă sau o glumă ?

— O insultă !

— Ai noroc, căci nu știu de glumă !

VIRGIL HUZUM

A la manière de...

PREȚUL 40 LEI

Note & Comentarii

Cei doi Mihalache Dragomirescu

Se pare că d. ministru de instrucție publică stăruește în ideea de-a desființa Institutul de literatură, pe care-l conduce atât de humoristic d. Mihalache Dragomirescu, eminentul creator al criticei humoristice.

Dar ce ete *Intitutul de literatură?*

Să ne lămurim, cu ajutorul proectului de regulament redactat și publicat de însuși prezidentul institutului:

Art. 1. — „Institutul de Literatură și Bibliografie..." „va funcționa ca secțiune istorică, filozofică și bibliografică a Institutului de literatură."

Remarcați vă rog — dela început — ce creație amuzantă și originală este mica întreprindere culturală a d-lui Dragomirescu.

Institutul de literatură și bibliografie va funcționa ca secțiune a... — a cui credeți dv.? — a Institutului de literatură! Și ce fel de secțiune? Literară și bibliografică de sigur, de vreme ce-i zice Institut de literatură și bibliografie... Așa credeți dv., cu logica dv. redusă. Institutul de literatură și bibliografie va funcționa însă ca secțiune istorică și filologică! Așa glăsuește art. 1 din regulamentul d-lui Mihalache Dragomirescu...

Să rezumăm, deci:

Institutul de *literatură* și *bibliografie* va funcționa ca secțiune *istorică* și *filologică* a *Institutului de literatură!* Nu-i așa că este original și amuzant? acest prim articol de regulament îmi amintește — nu știu dece — firma unui doctor din provincie: *„medic de nas, gât, urechi și copii..."*

Care este primul scop al acestei mici întreprinderi?

„Să colaționeze din punct de vedere filologico-estetic textele și edițiile capodoperelor literaturii române și universale, pentru a stabili forma definitivă, *având în vedere și criteriul estetic."*

După cum vedeți, d. Mihalache Dragomirescu își extinde competința și asupra capodoperelor literaturii universale. D-sa se oferă cu generozitate să pună la punct, *să stabilească forma definitivă* a tragediilor lui Shakespeare, — de pildă, — însă cu condiția *de-a se avea în vedere și criteriul estetic,* adică de-a se face mici retușări, pe ici-pe colo pe unde Shakespeare nu va fi fost tocmai, tocmai genial...

(Că d. Mihalache Dragomirescu nu știe englezește, — este un mic detaliu care nu-l împiedică însă să colaționeze texte englezești...).

Firește, o asemenea operă are nevoe de numeroase colaborări. D. Dragomirescu fixează, dela început, *„nouă directori specialiști"* (vă rog să rețineți: specialiști) dintre cari *„trei pentru partea filologică, trei pentru partea istorică și trei pentru partea bibliografică"*. Cum vedeți câte trei, trei — estetic aranjați — cum se aranjează cărțile când faci pasiență.

* * *

Dar acest institut distractiv consumă un milion din bugetul Statului, în fiecare an. Ce se face cu acest milion?

Art. 8 din regulament ne informează cu o candoare delicioasă:

„Fondurile institutului sunt destinate în primul rând:

1) A publica Buletinul Institutului de Literatură.

2) A publica studii în legătură cu Știința Literaturii. etc.".

Precum vedeți, fondurile sunt destinate *„în primul rând 1)... și 2)..."* vorba lui Caragiale: „Cel mai prima întâiu!" — Cu milionul bugetar se va publica Buletinul Institutului, adică o broșură în care se imprimă — azi când tiparul este atât de scump — opinia studentului Ionescu Ion I și a studentei Popescu Marioara despre opera d-lui Mihail Sorbul și opinia d-lui Mihail Dragomirescu despre opiniile studenților Ionescu Ion I și Popescu Marioara! Infelegeți — cred — ce uriaș aport cultural înseamnă imprimarea, pentru vecinicie, a acestor opinii critice..

Dar milionul bugetar mai este destinat — tot *„în primul rând"* — dar 2) *„a publica studii în legătură cu Știința Literaturii."* A și publicat un asemenea studiu, care — întâmplător — este scris chiar de d. Mihalache Dragomirescu, care — la rândul d-sale — este iarăși întâmplător) — director al Institutului și principal gospodar al milionului budgetar. Volumul *Știința Literaturii* a apărut — așa scrie pe copertă — în *„editura Institutului de Literatură"*.

* * *

Mecanizmul acestei inocente operații literare este foarte simplu. Statul dă un milion pe an Institutului de literatură. D. Mihalache Dragomirescu, prezidentul, face un regulament pentru administrarea milionului, — regulament prin care — cu o nobilă dezinteresare — își fixează rolul principal în administrarea milionului și hotărăște ca banii să fie utilizați la publicarea unor *„studii în legătură cu Știința Literaturii."*

Apoi, d. Mihalache Dragomirescu, autorul studiului *Știința Literaturii*, se prezintă d-lui Mihalache Dragomirescu, prezidentul Institutului de literatură.

Urmează acest dialog:

D. M. Dragomirescu, autorul: — D-le Dragomirescu, dv. prezidați Institutul de literatură, care este mai strălucitor de cât Academia și mai util decât Universitatea. In regulamentul Institutului, — regulament întocmit cu atâta înțelepciune de către dv. ați spus că puteți publica, pe socoteala statului, studii în legătură cu Știința Literaturii. Eu am un asemenea studiu, care se chiamă chiar *Știința Literaturii*. De aprobarea dv. depinde ca acest studiu să apară în editura Institutului sau să nu apară de loc, pentrucă ceilalți editori — negustori ignoranți — refuză să mi-l editeze. Poftiți manuscrisul...

D. Mihalache Dragomirescu, prezidentul: Lăsați-mi manuscrisul o săptămână, să-l cercetez...

D. Mihalache Dragomirescu, autorul: — Vă salut...

După o săptămână:

D. Mihalache Dragomirescu, autorul: — D-le Dragomirescu am venit ca să aflu rezultatul...

D. Mihalache Dragomirescu, prezidentul: (făcând o ușoară sforțare a memoriei)... A, da... Am citit manuscrisul dv. d-le Dragomirescu. E genial. Are — ca să zic așa — toate organele unei capodopere, fiindcă — după cum știți — eu sunt inventatorul esteticei integrale, care este mai genială decât pușca fără fum, decât chibritul cu gămălia la capătul celalt și decât ibricul cu coada în partea stângă, cele trei invenții care au revoluționat veacul. *Știința Literaturii* este o capodoperă cu organe sănătoase, fiindcă, după cum cred că știți, există și capodopere cu organe bolnave; de pildă capodopere chioare, capodopere ciungi și capodopere care respiră numai pe o nară. A d-tale e validă și bine desvoltată...

D. Mihalache Dragomirescu, autorul: (Surâde și se înclină ușor).

D. Mihalache Dragomirescu, prezidentul: Eu, d-le Dragomirescu, văd în d-v. cel mai mare estetician al vremii, fiindcă Benedetto Croce vă este absolut inferior. Menirea dv. este să dovediți că Bernard Shaw este un caraghios, iar Pirandello un idiot, marile opere ale veacului fiind numai piesele lui Sorbul și poeziile lui Talaz. Ar fi și *Somnoroase păsărele* a lui Eminescu, dar aceasta este o capodoperă care respiră numai pe o nară. La primul guturai se poate înăbuși și poate muri, cum prea bine arătați dv. în magnificul dv. studiu...

D. Mihalache Dragomirescu, autorul: — Vă mulțumesc, d-le Dragomirescu....

D. Mihalache Dragomirescu, prezidentul: — Nu trebue să-mi mulțumiți, d-le Dragomirescu, pentrucă eu vă spun adevărul pur... Capodopera nu este, cum am dovedit în cursurile mele la Institut, individ ci specie... Studiul dv. este o capodoperă și va fi publicată de Institut. Mai ales, că în studiul dv., ați rezumat întreaga mea filosofie. Ne potrivim de minune, d-le Dragomirescu, în concepția noastră estetică....

D. Mihalache Dragomirescu, autorul: — D-le Dragomirescu, am băgat și eu de seamă potriveala aceasta — ca să zic așa — estetică. Sunt fericit că ați aprobat, în calitate de prezident al Institutului și de mânuitor al milionului budgetar tipărirea studiului meu pe contul Institutului, pe care-l prezidați cu atâta strălucire....

D. Mihalache Dragomirescu, prezidentul: — Opiniile unui om ca d-v. mă onorează...

D. Mihalache Dragomirescu, autorul: — D-le Dragomirescu, nu trebue să luați în seamă bârfelile câtorva neisprăviți, discipoli ai lui Pirandello și Shaw, oameni care vă invidiază pentru munca dv. pentru opera dv., pentru filozofia dv., pentru — s'o spunem sincer, d-le Dragomirescu — pentru geniul dv... (D. Mihalache Dragomirescu, autorul, strânge cu efuziune mâna d-lui Mihalache Dragomirescu, prezidentul. Ambii sunt vizibil emoționați).

* * *

...Și astfel, *Știința Literaturii* de d. M. Dragomirescu a apărut în editura institutului de literatură condus de d. M. Dragomirescu.

D. ministru al instrucției pare dispus să pună capăt acestei mici, inocente și inofensive operații, eminamente estetică. D. ministru al instrucției nu iubește comedia bufă...

TUDOR TEODORESCU-BRANIȘTE

GAMBETTA

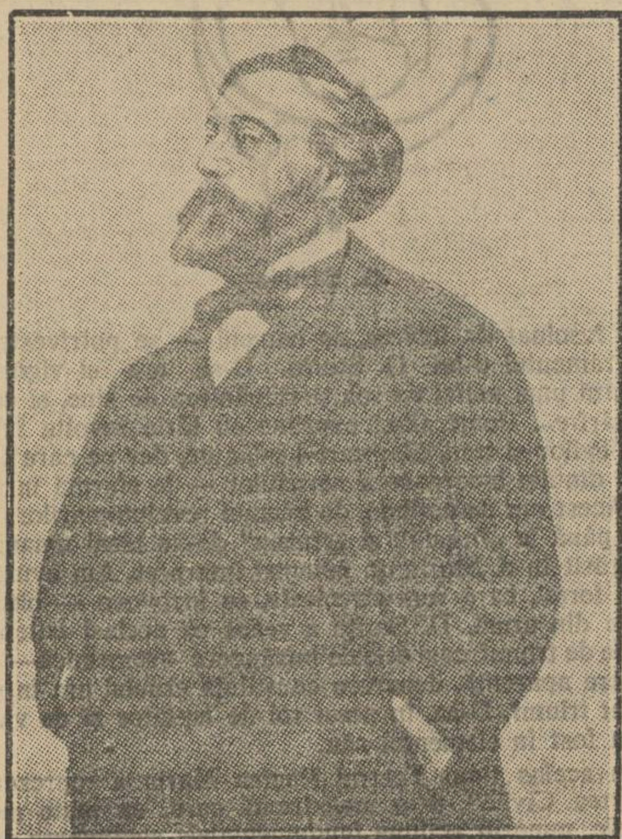
Literatura politică nu ocupă în scrisul românesc decât un spaţiu foarte redus. Dacă astăzi parlamentul trece printr'o criză acută, apoi în trecut am avut personalităţi vrednice de-o atentă cercetare. N'au lipsit oamenii de stat; dar au lipsit scriitorii politici. N'au lipsit curentele sociale, dar au lipsit cercetătorii lor.

Insă constatările justificate pe cari le face d. Tudor Teodorescu-Branişte în prefaţa volumaşului său despre Gambetta ne-au amintit că ne lipseşte nu numai un tablou al vieţii politice româneşti, poate nu prea uşor dar nici prea greu de înjghebat, — ci şi elementarele informaţiuni despre momentele şi personalităţile proeminente ale politicii mondiale. Şi desigur, lipsa aceasta e cea mai simţită şi cea care trebuie mai întâi înlăturată.

Cu entuziasmul şi puterea de muncă pe care i-o recunoaştem de ani d-lui Tudor Teodorescu-Branişte, d-sa a întreprins să răzbată în spiritul needucat al marilor masse româneşti, cu o serie de monografii de cea mai mare utilitate socială, educativă şi politică, înfăţişând în capitole succesive viaţa şi opera unor: Gambetta, Mirabeau, Thiers, Rochefort, Waldeck Rousseau, Jaurès, etc.

Gândită atât de amplu, opera pe care vrea s'o înfăptuească d. Teodorescu-Branişte prezintă un dublu interes pentru noi: mai întâi posibilitatea unei priviri de ansamblu asupra politicei care a însemnat temelia spirituală a Franţei republicane, — apoi, evidenţiarea personalităţilor şi sistemelor politice preconizate de câţiva dintre cei mai mari bărbaţi de stat pe cari i-a avut Franţa.

Gambetta, — ne spune d. Teodorescu-Branişte — este dacă nu creatorul celei de-a treia republici, în ori ce caz axa în jurul căruia se învârtesc toate covârşitoarele evenimente dintre 1865—1880.

Gambetta

Reprezentant tipic al micii burghezii în ascensiune, Gambetta a fost unul dintre fermenţii revoluţiunii, unul dintre cei cari au contribuit vârtos la răsturnarea imperiului. A fost, pentru epoca lui, un element revoluţionar — ca orice fiu ori teoretician al proletariatului, astăzi. A fost calomniat, cum sunt calomniaţi atâţia în zilele noastre. Şi numai vremea, dând fiecăruia ce este al său, l-a situat definitiv, împotriva tuturor duşmăniilor meschine, în fresca celor mari.

Socotindu-l pe Gambetta mai mult om de acţiune decât un profund cugetător social, d. Teodorescu-Branişte nu întreprinde analiza unui sistem de gândire, ci istoria unui complex de fapte, — tinzând să ne arate că *democraţia naţională*, militată de Gambetta, exclude deopotrivă şi dominaţia burgheziei şi şovinismul şi merge către concluziile ultime al noţiunii de *democraţie*.

Lucrarea aceasta a d-lui Teodorescu-Branişte e concepută într'un plan de largă şi sigură documentare. Evoluţia ideilor politice ale lui Gambetta ne este înfăţişată în strânsă armonie cu desfăşurarea cronologică a generalelor curente de idei cari agitau lumea politică a epocii, — şi spiritul de organizator şi de om de energică acţiune al lui Gambetta ne e pus în lumină cu obiectivitate şi cu argumentele cari cearcă să-i definească şi să-i legitimeze acţiunile.

* * *

După o copilărie liniştită, în care nu lăsase să i se întrevadă nici înclinări deosebite, nici o inteligenţă excepţională, — fiul băcanului din Cahors îşi trecu în 1856 examenul de bacalaureat. Se distinsese în studiul istoriei şi al literaturii, mai ales al literaturii antice. Era fermecat cu deosebire de Cicero şi Demostene şi se pasiona după conflictele de idei din vremea marilor revoluţii.

Ţinându-şi o veche promisiune, tatăl lui Leon Gambetta întreprinse împreună cu proaspătul absolvent de liceu o călătorie prin Italia, şi la înapoiere, numai mulţumită stăruinţelor Mariei Gambetta — nevastă-sa — Joseph Gambetta consimţi să-l trimită pe Leon să-şi continue studiile la Universitatea din Paris.

In 1861 Gambetta depuse jurământul de avocat. Acum el începu să aplice interesantele sale principii oratorice: „Oratorul trebuie să fie personal, să se conducă după firea lui, să se supună temperamentului lui, să răsbată până în adâncul lui însuşi. Urmând o altă metodă, avocatul poate să ajungă la graţie, la farmec, la puritatea armonioasă, la corectitudinea academică, dar nu va fi niciodată un dominator de conştiinţe."

Această artă de-a vorbi, primitivă, spontană, necalculată, l-a ridicat pe Gambetta.

Admirat, aplaudat, purtat în triumf dela bară, el îşi cuceri — prin talent şi prin cunoştinţele zi de zi îmbogăţite, — un loc de frunte în partidul republican.

Urmărind în biblioteci şi în viaţa publică, marile probleme economice şi financiare, Gambetta scrise la rândul lui articole şi lucrări, pregătind o orientare nouă şi sănătoasă a vieţii politice, — dovedind un puternic simţ al realităţii şi-o prevedere politică cu totul neaşteptată, într'o vreme când Imperialismul se credea atotputernic.

Succesul republicanilor în campania electorală din 1863 şi 1869 atrase atenţia din ce în ce mai mult asupra lui Gambetta, care fu ales deputat. Lupta împotriva guvernului o duce de-aci înainte cu şi mai multă energie şi la cel dintâi prilej, el îşi expune doctrina:

„Ceeace vrem, este ca — în locul monarhiei — să se organizeze o serie de instituţiuni potrivite cu sufragiul universal şi cu suveranitatea naţională; ceeace ce vrem, este să ni se dea, *fără revoluţie, pacinic,* acea formă de guvernământ, al cărei nume îl ştiţi cu toţii: Republica".

Insă întronarea republicii nu se poate face pe căi paşnice. O parodie de plebiscit face ca regimul să biruie încă odată, prin violenţă. Dar poporul nu va mai răbda multă vreme.

Războiul din 1870, cu înfrângerile suferite de Franţa, cu mizeriile pe cari le-a îndurat poporul, căderea împăratului în mâinile duşmanului — întreaga catastrofă cauzată prin lipsa de tact a guvernanţilor — au adus prăbuşirea imperiului, în vreme ce oştirile prusace înaintau asupra Parisului revoluţionar.

Guvernul apărării naţionale, din care făcea parte şi Gambetta ca ministru de interne, încercă toate eforturile ca să reorganizeze armata şi să restabilească ordinea. Condiţiunile păcii formulate de Bismark fiind prea grele pentru Franţa, se încep preparativele pentru continuarea cu înverşunare a războiului. Parisul fiind asediat, Gambetta pleacă la Tours, noua capitală a Franţei libere, unde luând departamentul războiului, începe opera de reorganizare a armatei. După câteva victorii, izbânda pare o clipă de partea armatelor republicane, — dar Prusienii primind forţe proaspete, Franţa e definitiv înfrântă.

După încheierea păcii, lui Gambetta i se aduc învinuiri dar în cele din urmă i se recunosc meritele, energia şi sacrificiile făcute pentru ţară.

In 1871 el e ales deputat în zece departamente. Adunarea naţională din care face parte dovedeşte la început o desorientare totală. Istovit după o muncă fără preget, Gambetta demisionează odată cu deputaţii din provinciile sacrificate (Alsacia şi Lorena) şi se retrage la Saint-Sebastien. Dar abia însănătoşit, fiind solicitat cu stăruinţă, se reîntoarce în Franţa şi începe o viguroasă campanie electorală. Precizându-şi atitudinea, el luptă pentruca „democraţia naţională să realizeze un program radical şi conservator în acelaş timp". Prin ziarul pe care-l înfiinţează: „La Republique française", el pregăteşte triumful definitiv al ideii republicane. Şi în cele din urmă, Republica e întemeiată prin coaliţia partidelor de stânga. Crizele cari pun apoi în primejdie existenţa republicii sunt înlăturate, iar Gambetta colaborează mai departe la pregătirea legilor menite să consolideze republica. Ca preşedinte de cameră şi apoi ca prim-ministru, Gambetta răspunde tuturor campaniilor de defăimare, printr'o olimpică seninătate şi fără a se clinti dela datorie. Demisionează pe chestia revizuirii totale a constituţiei; pleacă în Italia. Mai ia parte la câteva manifestări politice, „fără ambiţii deşarte şi fără chinuitoare păreri de rău" — şi la 31 Decembrie 1882 moare...

* * *

Gambetta — spune d. Teodorescu-Branişte a fost în acelaş timp omul realizărilor şi omul proectelor măreţe.

„Concepţia politică a lui Gambetta este democraţia naţională. Concepţie înaintată, îndrăzneaţă pentru timpurile acelea, fără îndoială. Gambetta are meritul de-a fi dovedit că o politică naţională nu numai că nu exclude ideea democratică, dar este imperios necesar să se întemeieze pe această idee şi că şovinismul jigneşte adevăratul sentiment naţional, precum sectarismul jigneşte adevărata idee democratică."

Viaţa agitată a lui Gambetta, sufletul lui frământat de sentimente generoase, ideile politice cari au pus temelia Franţei moderne, — ne sunt înfăţişate de d. Teodorescu-Branişte în înlănţuirea lor concomitentă marilor evenimente politice şi sociale pe cari le-am schiţat atât de palid mai sus.

Citind monografia aceasta, unitar şi documentat înfăptuită, trăim împrejurări necunoscute, încercăm emoţia faptelor descrise, simţim tresărind în noi elanul şi sbuciumul unui spectacol adevărat. Incordarea şi interesul cresc cu sugestiile provocate de lectură. Il admirăm pe Gambetta care nu se pierde o clipă în mijlocul haosului pe care încearcă să-l limpezească, — şi învăţăm câteva noi şi frumos expuse adevăruri istorice...

AL. N. BIAZ

Bibliografie

Alexandru Tănăsescu: *Comerţ, documente comerciale şi contabilitate,* 440 pagini, Editura „Ancora", S. Benvenisti et comp., Bucureşti, Preţul 200 lei.

Luigi Pirandello: Nuvele alese (Trad. din italieneşte de Alexandru Marcu), Edit. „Ancora", S. Benvenisti et comp., Preţul 75 lei.

Umoristice, Nuvele alese, traduse şi adoptate de M. Carp (Marck Twain, Maupassant, Kipling, Armand Silvestre. Tristan Bernard, etc.), Edit. „Viaţa Românească", Iaşi, Preţul 30 lei.

Hans von Hoffensthal: *Lori Graf,* Trad. de Aurel Locusteanu, Edit. H. Steinberg et Fiul, Bucureşti. Preţul 40 lei.

„Alte Siluete Literare şi Artistice"

S'a pus în vânzare la toate librăriile noul volum intitulat **„Alte siluete literare şi artistice"** ale scriitorului renan H. Eulenberg.

Elegant imprimat în atelierele „Viaţa Românească" acest al doilea volum cuprinde următoarele siluete:

Kant, Chopin, Watteau, Calderon, Walt Whitman, Rubens, Offenbach, Goya, Napoleon, Frederic cel Mare, Rembrandt, Lassalle, Bach, Hans Sachs, Swift, Bismarck, Raffael, Mozart, Petrarca, Verdi, M-me de Stael, Michel-Angelo, Kotzebue, Brahms, Halevy, Iens P. Iacobsen, Haydn, Richard Voss, Petöfi şi Beethowen.

Volumul **„Alte Siluete literare şi artistice"** în traducerea d-lui C. Săteanu, cuprinde un bogat material literar de peste 320 pagini, este tipărit cu îngrijire pe hârtie velină şi pentru a fi accesibil tuturor oamenilor dornici de literatură, muzică, sculptură, teatru şi tot ce se înţelege prin cultura generală, el nu costă decât 50 lei exemplarul.

Comenzile se vor adresa la Tipografia „Albina" str. Seulescu No. 1 Iaşi.

SUPERSTIŢIA CEA DIN URMĂ

POSTERITATEA

Neapărat nu numai vocabularul, dar şi concepţiile noastre mai trebuesc revizuite din când în când. Totdeauna însă într'o justă măsură şi având totdeauna raţiunea de bază. Ceeace înseamnă că faţă de părerile exprimate mai jos păstrăm o oare-care rezervă. P. M.

Iată ultima cursă, întinsă de neînfrânta zeitate a amăgirilor: **Posteritatea.** Omul a fost îndemnat să trăiască pentru atâtea şi atâtea motive. Odinioară, pentru slava lui Dumnezeu. Auguste Comte a propus slava omului ca motiv. Acum suntem îndemnaţi să trăim pentru slava Posterităţii. Nietzsche numeşte Posteritatea: Supra-omul Socialiştii o numesc „generaţia ce se ridică".

Nimeni nu s'a gândit vreodată la gloria de-a trăi pentru a trăi, pentru a mânca, pentru a lupta, pentru a face dragoste, la urma urmei pentru plăcerea ce o gustăm. Nişte zeităţi-diavoli cer mereu jertfe din partea noastră. Câte un cuvânt vrăjit care ne cere supunere iese la iveală mereu, care ne cere o dajdie asupra acţiunilor noastre. Nici un lucru care să fiinţeze curat pentru sine. Fiecare lucru trebuie să fiinţeze pentru dragostea, pentru slava sau pentru raţiunea altui lucru de a fi. Mireazma unui trandafir nu se explică decât cu condiţia ca undeva să existe o nare omenească, ca să se intoxicheze, să se otrăvească cu ea. Iar mireazma actelor şi cugetărilor noastre nu e „morală" sau „legitimă" decât dacă aduce plăcere lui Dumnezeu, Bisericei, Binelui obştesc, Posterităţei, într'un cuvânt.

Omul n'a devenit încă un bun animal. Iel sufere de idealurile sale, după cum a suferit odinioară de superstiţii. Idealul e superstiţia în scurteică. Drept vorbind, e foarte puţină deosebire între a crede că un vânt dinspre Răsărit, care-ţi dă coşul jos, într'o noapte cu lună plină, îţi va aduce noroc, şi între a-ţi închipui că o acţiune care aduce plăcere e „bună" dacă foloseşte Posterităţii şi „rea" dacă nu se sinchiseşte de ea.

Orientul are cultul strămoşilor. Occidentul cade în adorare în faţa Posterităţii. Orientul se prăbuşeşte pe burtă, hărăzind tribut unor umbre. Occidentul se pleacă în faţa unor năluci cari nici nu s'au ivit încă. Când un Oriental adoră sufletul unei bucăţi de lemn, noi îl numim superstiţios. Când Occidentalul aduce un cult unei combinări de litere din alfabetu-i, cari alcătuesc cuvinte ca „Dumnezeu", „Biserică", „Moralitate", „Posteritate", îl numim ideal....

Cultul strămoşilor ie superstiţia de eri. Cultul posterităţii ie superstiţia de azi. Vechile butelii sunt umplute cu un vin nou, fără să se schimbe însă etichetele vechi. Mergem încă în urma unor drapele cu diferite devize, grăbim paşii spre „Ultima Thulee", către *capătul lumei,* în sunetul întetitor al tam-tamurilor popimii şi idealiştilor. Ceeace nu împiedică de-a ne flutura batistele colorate cu nuanţe de-ale abstracţiei, bătătoare la ochi, ultima amăgire, pentru a saluta o mulţime de fiinţe închipuite.

Toate aceste cuvinte însă, în faţa căror omul se pleacă, pe rând, în părindarea-i în timp, toate aceste cuvinte purced din ideea de responzabilitate. Cu alte cuvinte din ideia că ar fi undeva, Cine-va sau Ce-va care ar ţinea socoteală de toate faptele noastre şi care într'o zi ne va cere socoteală de ele. Odinioară era concretul şi bărbosul Iehova al ebreilor. Acum, acel Cine-va sau Ce-va este Posteritatea, fără înfăţişare, imberbă, de-abia schiţată. Ideea de responzabilitate e tot atât de universală ca şi celelalte iluzii sau amăgiri. Universalitatea unei idei. a unui instinct *nu dovedeşte însă decât* universalitatea-i şi nimic alta. Din acest sentiment de responsabilitate purcede cea mai „imorală" şi mai stânjenitoare dintre doctrinele cunoscute: doctrina ispăşirei răsplătitoare.

Responsabilitatea faţă de Dumnezeu a fost prima de nevoe mare minciună, pentru-că dacă-i vorba să dăinuiască speţa (cu toate că nimeni n'a dat la iveală vre-un motiv valabil pentru păstrarea-i), minciunile sunt de preferat adevărurilor, pentru a asigura sporirea şi dăinuirea acestei speţe. Responsabilitatea faţă de Dumnezeu, sau faţă de zei, fu cel dintâi ideal, cea dintâi impuiere de cap care tortură, îndopă şi suci mintea unor fiinţe născute sănătoase, egocentrice, strămutându-le centrul de gravitate întipărit în „ieu", într'o Ne-entitate, pătrunzând toate, ţinând socoteală de toate. Ne-entitate împopoţonată cu-n nume, dar de găsit nicăeri.

Omul e urmarea imaginilor sale, nenumărate, anterioare. Insă, în adânca lui ignoranţă, a fost adus să creadă c'a fost creat după asemănarea altuia, a unui uriaş temnicer, care i-a îngăduit să străbată în voe pământul, cu preţul unui greu lanţ, menit să-l ţie pacinic şi potolit. Ideea unei vecinice răspunderi faţă de această Abstracţie a făcut să încolţească sămânţa celei dintâi slăbiciuni morale a oamenilor, care i-a paralizat în acţiunile lor, i-a umplut de scrupule, băgându-le în cap convingerea că o acţiune sănătoasă era un păcat. Inlăuntrul omului se deslănţui un războiu, un războiu la cuţite între instinctele sale falnic neresponsabile şi ideia unei responsabilităţi datorite. Din această învălmăşeală isvorî creştinul tânguitor. Mântuitorul nostru, idealistul milog, şi acel dulceag pehlivan: conştiinţa.

Ideia de responsabilitate faţă de Dumnezeu prinse a nu mai avea atâta putere de îndată ce se cam lămuri că omul nu era un animal ceresc, ci sociologic. De abia-şi închipui a fi însă asemenea lucru, animalul omenesc se şi apucă să născocească alt soiu de responsabilitate, denumită „responsabilitate socială". Masca veche se polei. Se arboră în Arca Alianţei Minciunilor deviza „binele social". Un gest era acum bun sau rău după cum folosea comunităţii sau nu. Iubeai pe vecin pentru responsabilitatea ce-ţi puteai atrage asupra-ţi. Urna electorală din colţ ţine loc de Kabală. Comunitatea deţine puterea de-a bine-cuvânta sau de a înfiera individul. Dumnezeu se întrupează într'un orator de sală de întrunire municipală. Ingerul Mărturiei ajunge un grefier de tribunal. Era Minciunei de Stat se iveşte.

Dela jargonul în care-i vorba de-a trăi pentru „a face binele printre semeni" şi pentru „a folosi colectivităţei", nu-i greu de trecut la idealul de-a trăi în vederea posterităţei. In această superstiţie nouă vechea doctrină a sacrificiilor sângeroase dăinueşte mereu. Puţin mai atenuată ce-i dreptul, mai despoiată de caracteristicele-i imediate şi de-a dreptul sălbatice. Dar sub nou-i strat de văpsea vechea concepţie a responzabilităţii şi a păcatului de-a trăi dăinueşte mereu.

Ni se spune că trebuie să trăim de dragul şi pentru slava posterităţei. Să facem copii, să mâncăm, să fim oameni morali, să ne îmbrăcăm higienic şi chiar să murim, la nevoe, în vederea posterităţei. Legiferăm, creştem progenitura, cârpim sistemul social, călcăm în picioare libertăţile individuale, făurim Utopii, votăm pentru partidele înaintate, toate astea de dragul sau pentru slava posterităţei.

Fetişul, Molohul, Viţelul de aur al civilizaţiei noastre-i Posteritatea. Noi, cari trăim, cari palpităm, sânge şi carne, noi nici un drept nu avem. Noi suntem treanţa care slujeşte să arate încotra suflă vântul revoluţiei sau cel al evoluţiei sociale. Suntem cărămida şi bruftueala cu care se va clădi edificiul cel minunat, fantastic, fantomatic, menit a adăposti Sfânta Familie „viitoare" — Posteritatea. Gesturile noastre n'au altă valoare decât de-a îndopa enorma burtă a nenumăratelor şi neexistentelor zile de mâne. Suntem nişte bucăţi de carne sau pachete de oase pe cari le aruncă acestui nesăţios fugar, Viitorul, idealiştii cu Sufletul de mucava şi toţi altruiştii fără şira spinărei, cari otrăvesc viaţa cu doctrinele lor de responzabilitate şi mistifică femeile cu gogoriţele lor metafizice.

Suntem sistematizaţi, incondicaţi, clasaţi, ţărcuiţi, catalogaţi, recensimentaţi, înmatriculaţi. Instinctele noastre, până-n măduva lor, cată să fie inoculate cu virusul altruismului. Feţele noastre, sfinţite de razele premergătoare ale marei Făclii a Posterităţei. Ce frumos vor străluci, feţele noastre, de lumina „vieţei celui drept", — pentru că, obsedaţi şi posedaţi, pehlivanii altruismului au visat un nou vis, pe care-l numesc Posteritate.

Slab, neputincios, fără vlagă în faţa prezentului nestrămutat, omul îşi ogoeşte răul aplicându-i cataplazma nădăjduirei în viitor. Nedestoinic de-a-şi rândui cum se cuvine viaţa actuală, el îşi făgădueşte un viitor virtuos, reparator. Necutezând să facă din Ieu-i un Dumnezeu, să-şi proclame plăcerea proprie ca mobilul îndestulător al tuturor gesturilor sale, omul a întruchipat un Alter Ego pe care l'a numit Posteritate, după ce mai înainte l'a numit Dumnezeu, Stat, Societate.

Cu privirea aiurită, cu gura căscată, cu limba scoasă, omul îşi aşteaptă fericirea-n Posteritate, — în Posteritatea pe care n'a văzut-o nimeni, pe care nimeni n'o poate defini şi care nici nu poate avea fiinţă.

BENJAMIN DE CASSERES
In româneşte de P. MUŞOIU

LA VERNISSAGE

— Salonul de toamnă din Paris —

Şirurile nesfârşite de saloane din Grand-Palais sunt ţixite de mulţime şi umplute de zgomotul produs de sute de tâmplari care mai construesc nişte chioşcuri şi aranjează ceva în imensul vestibul al palatului. Parcă ne găsim la o expoziţie uriaşă internaţională cu două săptămâni după deschiderea ei la termenul fixat.

Circa **două mii de** tablouri ! E foarte greu să le vezi. Priveşti mai mult spatele numeroase ale publicului spectator, sau, dacă ai reuşit să treci şi în cele dintâi rânduri, dealungul frontului tablourilor, eşti silit să le examinezi cu nasu-ţi înfipt în pânze, şi să admiri brazdele amănunţite produse de pensulele pictorilor, în loc să vezi întregul. Există un aforizm: în afară de tablouri nu mai sunt alte lucruri care să audă atâtea prostii, câte sună la o expoziţie. Or, aci, aforizmul e inaplicabil. Lumea nu vorbeşte, nu face vre-un schimb de gânduri şi păreri. E imposibil să-ţi împărtăşeşti cu alţii impresiile. Grija principală, de care eşti cuprins, te face să-ţi croeşti drumul înainte, lucrând cu coatele; cauţi să răzbaţi, împingi pe ceilalţi, ceri scuze, auzi scuzele altora, te târăşti ca să ocoleşti cumva o sculptură, te temi să nu o răstorni, să, nu se spargă. In aceste Dardanele sau strâmtorile Magellan încetezi să te jenezi, te mişti numai brutal înainte.

Dacă însemnătatea unei opere de artă se poate defini prin reproducerea unei taine zmulse de la natură şi percepute de noi, profanii, de pe un tablou desăvârşit, — atunci expoziţia de toamnă, recunoaştem, străluceşte prin banalitate şi obicinuinţă.

Am văzut aci femei goale, moarte sau amorţite în poziţiuni incomode, spatele golite, ceţosul **Pont-Neuf,** un **gard straniu, natură moartă...** Toate câte au mai fost de atâtea ori ! E o expunere a obrăzniciei, devenită rutină, obrăznicie plină de timiditate, căutări, căutături îndreptate îndărăt... Nici-o singură linie măcar — îndrăzneaţă, puternică !

Alături — două tablouri : „înaintea furtunei" şi „maternitatea".

Catalogul le-a încurcat şi confundat ; la numărul „furtunei" se află „Maternitatea", şi viceversa. Dar nici nu te mai superi: te uiţi la tablouri, te uiţi la catalog, şi găseşti că toate acestea sunt fireşti şi inteligibile.

Numai colţul cu operele lui Bacst îţi aduce plăcerea şi odihna pentru sufletul zbuciumat de absurdităţi.

Portretul unei „doamne albe" de van-Dongen e bine. Se afirmă că pictorul acesta abia auzit în lumea artelor de curând, se şi făcu o celebritate. Poate. Nu e important pe cine reprezintă portretul. Un portret bun, trebue înainte de toate, să nu se asemene originalului. Un portret bun trebue să fie o largă generalizare ; se poate — chiar numai un simbol.

O femeiuşcă gingaşă, blondă, cu bucle, înfăşurată într'un „boa blanc", scade uşor şi cu dezinvoltură, întinzându-şi picioruşele de sub fustă, într'un salonaş. Ea e o complectă artificialitate, o bagatelă lucrată cu şiretenie, însă nu fiinţă umană. Gesticulează cu veselie, agită mâna stângă cu degetele încărcate cu inele mari.

Când te apropii de dânsa, vezi că pupilele-i sunt roşii ca nişte cărbuni aprinşi, ca ochi de lup sau, poate, de vulpe, noaptea. UN RAPIN

EXPOZIŢII

Sala Hasefer (strada Eugeniu Carada 7): Nina Arbore, Marcel Iancu, Marius Bunescu, G. Pătraşcu, Cecilia Cuţescu-Storck, Pherekyde, Sabin Popp, H. H. Catargi, Ressu, Eleutheriade, Olga Greceanu, N. N. Tonitza, Iser, Vermont, Jalea, Miliţa Pătraşcu, Popp-Cernat, Ştefan Dimitrescu, Frans Masereel.

Ateneul Român: Kimon Loghi, Aurelia Dr. Ananescu.

Căminul Artelor „Regina Maria": Lucia Fromescu, Ionescu, I. M. Niţescu.

Sala Ileana : Isachia.

Cronica muzicală

CONCERTUL SIMFONIC POPULAR

dirijat de maestrul HENRI MORIN (Paris)

Maestrul Henri Morin ne-a dat Duminică în sala Ateneului un concert popular.

Ce rău ne pare că nu avem mai des asemenea concerte. Ni se pare că marele public bucureştean, care e atât de greu câştigat pentru literatură sau pentru plastică ,se lasă fermecat de arta muzicei.

Muzica ce am auzit-o Duminică la Ateneu a fost o adevărată comuniune sufletească a publicului cu misticul divin al Naturii.

D-l Henri Morin a ales pentru concertul său popular muzica simfonică cea mai melodioasă a lui Mozart (Simfonia în Do major), Wagner (Siegfried-Idyll), Liszt (Les préludes, poem simfonic) şi Weber-Berlioz (Invitation à la valse). Şi astfel cum artiştii români au executat bucăţile acestea sub conducerea magică a d-lui Morin, compoziţiile marilor genii muzicale, auzite Duminică într'o tăcere sfântă de sala arhiplină, nu mai erau uneori muzică, ci o adevărată religie.

Simfonia în do major şi Siegfried Idyll au fost cântate cu un profund instinct muzicalo-dramatic iar **„Invitation à la valse"** a fost cântată cu o eleganţă şi ponderaţie deosebită. De d. Morin putem spune ceeace Richard Wagner a spus odată de însuşi Mozart : el ştie să-i facă pe artişti să cânte cald, profund şi caracteristic.

Minunata individualizare a glasului violoncelului şi ici-colea şi a flautului, în mijlocul grandioasei simfonii a viorilor ne-au dat, din când în când scene minunate cu divine dialoguri muzicale, iar alte ori ne-au făcut să plutim cu sufletele noastre în sfere ideale deşi orchestra n'a fost stăpânită de entuziasmul şi exaltarea lirică obişnuită la concertele simfonice dela noi. Am fi dorit ca 'n acest concert popular să vedem pus în program şi pe Beethoven. Numai el lipsea, şi-i păcat ! Wagner spunea că crede în Dumnezeu, Mozart şi Beethoven.

Şi noi suntem politeişti, iar unul din dumnezeii adoraţi de public — este şi va rămânea de sigur, cât va trăi omenirea simţitoare şi cugetătoare : **Beethoven**.

Intr'un concert popular el nu trebuia să lipsească cu cea mai populară a sa simfonie (simfonia 5-a).

MARTA DOINEANU

Opera în luna Noembrie

Necesitatea nu cunoaşte legi. Nevoia de a se delecta la Operă, e prea mare în publicul meloman din Bucureşti: aşa se şi explică concursul de massă dat Operei Române până şi atunci când afişele anunţă „Boema". „Regele Ysului", reluarea lui „Manon" etc. Aceasta nu numai în serile de Sâmbete şi Duminici, ci chiar la începutul său în mijlocul săptămânii.

A doua lună de activitate a Operei Române ne-a adus reluarea sistemului din anul trecut: celebrii străini ca Raicev şi Zalevski, după expirarea angajamentelor cărora va fi din nou nevoie de alţi invitaţi celebri, pentru ca publicul nostru să simtă că i-se servesc variaţiuni şi primeniri distractive. Repertoriul organic desemnat de Direcţie, s'a îmbogăţit deocamdată numai cu două realizări noui, anuntate în programul de deschidere a stagiunii în curs: baletul „Invitaţia la vals" şi opera lui Ed. Lalo „Regele Ysului". In ce priveşte aceasta din urmă, ne am dovedit buni prezicători ai gradului ei de succes, de altfel uşor de scontat pentru costisitoarea montare a producţiei unui autor, puţin popular şi de loc cântăreţ sau melodist. Noutatea „Regelui Ysului", plus contingentele destul de numeroase de aspiranţi la deliciul adus de Operă în genere, mai populează Teatrul Liric în serile când e anunţată opera lui Lalo. Insă, credem, că nu numai popularea teatrului ar fi avut loc dacă aceiaşi frumoasă montare ar fi însoţit vre-o altă operă plină de efecte melodice şi de arioso impresionante. Numai uvertura din „Regele Ysului" ne dă o ideie destul de clară şi puternică despre intenţiile compozitorului francez de a compune o capod'operă: intenţiile acestea nu s'au realizat, şi tot restul celor 3 acte şi 5 tablouri, nu prezintă decât refugiarea lui Lalo prin artificialităţi şi artificii destul de reci şi lipsite de esenţă emoţională...

Merită numai o menţiune coincidenţa acestei premiere dela Liric cu ziua „Tuturor Sfinţilor" din Bretania franceză, care persistă în localităţile numite „Golful Morţilor" — acolo unde exista în secolul al V-lea legendarul oraş Ys. Noaptea lui „Toussaints" (1 Noembrie) abia se isprăvise pe ţărmul „Golfului Morţilor", fost al Ysului, — şi premiera operei lui Lalo a fost jucată la 2 Noembrie pe scena Operei Române ! O coincidenţă, deci, destul de curioasă, însă cu nimica profitabilă pentru introducerea operei în repertoriul organic al primei noastre scene de Dramă Muzicală.

In schimb, „Invitaţia la vals", ca orice balet nou, are şanse să capete cele mai solide simpatii în publicul meloman al Capitalei. Totuşi: *ca orice balet nou*, deoarece, cu toate sforţările lăudabile depuse de d. Romanovschi, d-sa nu poate trece de media între inscenările atât de diferite în ce priveşte talentul, care ne-au fost oferite în 1922-23 de Romanov şi în 1924-25 de Cazimirov.

Luna Noembrie s'a scurs popularizându-se mai departe piesele favorite din repertoriul organic: „Faust" (în care noaptea Valpurgiei e frumos interpretată), „Aida", „Godunov", „Tosca", „Cavaleria", „Paiaţe", „Carmen", „Rigoleto", „Povestirile lui Hoffman", plus elegantele : „Zina Păpuşilor", „La Manevre" şi „Sheherazada".

ALEXIS NOUR

A apărut
„Lectura" No. 95
— Floarea literaturilor străine —
John Galsworthy
Preşedintele Societ. internaţionale a scriitorilor
CAVALERISM
Lei 4.— Scrierea complectă
La chioşcari şi librari

Cronica cinematografică

Jacques Catelain şi Marcel Lherbier aduc garanţia numelui lor filmului de la Cercul Militar „La galerie des monstres". E probabil că regisorul a avut ideea acestui film privind într'o zi mai lung pe Jacques Catelain, care are într'adevăr capul tragic al adolescentului gata să jertfească totul pentru o iubire, prea cinstit şi prea simţitor ca să nu îndure apoi toate suferinţele pentru această iubire.

Cu o idee bună şi cu un actor bun, se poate face un film, niciodată însă un film desăvârşit. Ai impresia, la unele filme, lucrate repede şi economicos, că din greşală li s'au răpit din loc in scene şi cari erau tocmai cele mai interesante... Din fericire, aici au rămas câteva şi din acestea. Spectacolul de circ cu exhibiţia monştrilor, pantomima hazlie, dresajul leilor întărâtaţi, are toată savoarea unei reprezentaţii reale. Jacques Catelain iubeşte şi suferă din inimă... Păcat însă, cum am spus, că cele mai frumoase scene lipsesc...

* * *

Cinematograful Lipscani-Palace. — „Dama cu Camelii".

Dintre romanele lui Dumas-fils, pasionante la timpul lor prin problema ce şi-o fixau, cel care nu se va desactualiza curând—adică atât timp cât vor exista curtezane şi se vor ridica prejudecăţile contra lor—este „Dama cu camelii". Transportându-l în film, regisorul suedez nu s'a simţit obligat să schimbe decât foarte puţin textul. Dar n'ar fi putut oare lipsi şi acest puţin ? Totdeauna sunt în roman amănunte cari îngreue acţiunea teatrală, ele pot fi scoase, dar nici de cum înlocuite cu altele.

Părăsitei Marguerite Gauthier, filmul îi aduce o mângâere postumă făcând-o să moară în braţele lui Armand. Regisorul a fost modest. Tremuram ca nu cumva să ia în ultimul act iniţiativa de a o însănătoşi pe eroină şi chiar de a o cununa cu iubitul său.

Lăsând gluma, regisorul a fost nu numai modest dar şi inteligent. A ştiut să aleagă din atâtea scene ce-i stăteau la dispoziţie, pe cele mai caracteristice, a redat epoca anilor 1840 în nota şi culoarea apropiată.

Interpreta titulară, Tote Feje, artistă suedeză care apare întâia oară pe ecranul românesc, nu ne-a zdruncinat prea mult chipul pe care ni-l făurise imaginaţia deasupra mişcătoarelor pagini ale „Damei cu camelii". Am fi voit-o doar de o frumuseţe mai gingaşă, mai fascinantă, dar printr'o interpretare plină de suflet a corijat aceste neajunsuri. a putut fi aşa cum ne-o prezintă Dumas : „fecioara pe care un nimic a făcut-o curtezană şi curtezana pe care tot nimic ar fi schimbat-o într'o fecioară din cele mai iubitoare şi curate".

Din ansamblul condus tot timpul de o mână sigură, menţionăm figura iluminată de dragoste a interpretului lui Armand şi jocul sobru şi sincer al celui care era bătrânul Duval.

* * *

Chestiunea transpunerii romanelor în film mai are şi o altă lature decât aceea a falsificării subiectului. Este întrebarea ce şi-au pus-o mulţi dacă cinematograful nu răpeşte tot atâţia cititori romanului pe câţi spectatori atrage în sală titlul celebru.

Lumea grăbită de azi, mai vioae la corp decât la minte, găseşte mai comod să se pue în curent cu literatura petrecând două ceasuri în faţa unei pânze animate, de cât înfundându-se în labirintul paginilor mărunt scrise şi îngreuiate de detalii ce n'au legătură cu subiectul.

Importanţa acestei chestiuni merită o lămurire.

E constatat faptul că se citeşte azi mai puţin ca altă dată totuş nu credem că cel vinovat este cinematograful fiindcă nu-l putem socoti rival al cărţii, ci mai degrabă tovarăş. El complectează romanul, materializându-l, are puterea magică de a da viaţă personagiilor, de a le preciza în mintea noastră aşa cum n'o pot face decât într'o măsură prea mică ilustraţiile cari însoţesc azi tot mai des textul, aşa cum n'o poate face nici teatrul, care-i limitat la trei momente scenice şi acelea în decor factice, în timp ce cinematograful poate reproduce în mod real orice descriere din carte, orice peisagiu, orice catastrofe, reconstitueşte epocile trecute în aşa fel că ne familiarizează cu ele, etc....

Lipseşte însă fraza, cugetarea, lipseşte adică tot meşteşugul şi tot sbuciumul autorului şi asta-i aproape totul.

Ne gândim mai ales la noua generaţie. Oricât rău se spune despre ea, n'o judecăm atât de superficială ca să creadă într'o educaţie literară făcută la cinematograf, ca să se simtă îndestulată cu spectacole cari se adresează ochiului şi prea puţin creerului. (Prea puţin, căci altfel de ce uităm aşa repede filmul, pe când păstrăm în minte totdeauna o carte care ne-a impresionat ?)

Pentru aceşti tineri, cinematograful să fie un stimulent la citit, o indicaţie în alegerea cărţii bune şi se vor convinge singuri că cea mai sublimă interpretare a unui actor de cinema nu va atinge şi nu va putea înlocui profunzimea şi puterea de impresionare a unei singure pagini (luăm două exemple dintr'o sută) de Dostoievschi sau Balzac.

s. g.

* * *

Copleşirea spectacolelor cinematografice cu filme banale, dramatico-sentimentale sau de aventuri, a lăsat să treacă aproape neobservat un eveniment de cea mai mare însemnătate : înainte de a ne fi arătat pe Harold Lloyd alături de boxul universal al lui Tunney-Dempsey, cinema Vlaicu a avut un succes relativ frumos, însă nu extraordinar, cu filmul „Tot pe drum, pe drum, pe drum", — („Tramp, tramp, tramp!") cu un comic care n'a fost încă văzut în România: — Harry Langdon.

De câţiva ani încoace, revistele cinematografice ne-au dat din când în când relaţii scurte asupra unui nou şi mare comic răsărit în industria fotografiei vii din America. S'a publicat de câteva ori că e superior celorlalţi comici.

Afişele dela Vlaicu, în englezeşte, l'au anunţat „cel mai mare comic din lumea întreagă"; afişele româneşti n'au îndrăznit să afirme aşa ceva. Apoi lumea a venit regulat la „Vlaicu" timp de vreo 10 zile şi a rămas foarte mulţumită, fără să-şi exprime o încântare excepţională.

Un lucru am observat la spectatori: în unele clipe se supărau puţin, că Harry Langdon nu face pe ecran ceeace trebuia — după părerea tuturora — să facă în anumite împrejurări. Uneori se auzea chiar: — „ce idiot"! — iar alteori, unii spectatori făceau fără voie nişte mişcări prin care vroiau parcă să sprijine mişcările neputincioase sau nehotărite ale comicului. Pricepem acest concurs automat din partea unui trecător de pe stradă, care e cuprins deodată de dorinţa de a ajuta pe un alt trecător să fugă după tramvai, să sară pe scară în plina viteză a vagonului, să împingă cu umărul un cal alunecat şi căzut pe asfalt.

Dar pe ecran?

Trucurile lui Zigoto sau Harold Lloyd, Malec, Biscot etc., nu mai provoacă asemenea porniri „simpatice" la oameni de massă, care umplu cinematografele. Numai Charlot Chaplin, în cele mai frumoase creaţiuni, ne mişcă „nervii simpatici", când vedem peripeţiile extraordinare de ghinionist prin excelenţă.

Cu Harry Langdon, care nu face decât extravaganţe de un Vasilache viu, lucrurile stau cu totul altfel. Râsul publicului e reţinut, caşi mişcările-i automatice de concurs involuntar dat lui Harry, când el se gândeşte prea mult la ceeace trebuie să facă: — „Mă, prostule, întoarce-te la dreapta, nu la stânga!" — pronunţă cineva tare de tot, mişcându-şi tot corpul la dreapta.

Harry Langdon e un prost, un idiot automat. Se ştie că cea mai mare greutate pentru un actor, chiar foarte talentat, e tocmai când trebuie să joace rolul unui manechin. Incepând cu cele mai primitive gesturi şi până la căderea directă, dreptliniară pe spate şi ceafă, izbindu-se cu putere ca o păpuşă de lemn şi de paie, — toată figurarea unui asemenea rol pe scenă e un mare chin: omul viu trebuie să-şi stârpească toată obişnuinţa naturală.

In domeniul fizio-psihologic, „idioţia automată" e foarte exact expusă de literatura lui Dostoievschi, al cărui „Idiot", blând şi legat în mişcări, se înrudeşte atât de bine cu imaginile primitive ale teatrelor biblice, ale misterelor, marionetelor. Aducându-ne aminte ce făceam noi uneori, copii sau şi vârstnici, când eram supăraţi, mâhniţi, lăsaţi prada unei amărăciuni singuratice, simple, — putem numai aprecia „pasagiile" jucate de Langdon, când îşi mişcă toate fibrele feţii, ochilor şi buzelor, pentru a-şi reproşa cuiva supărarea somnoroasă şi beteagă.

Caricaturismul situaţiilor nu-i strâmbă gura lui Langdon decât exact după cum se cere în baletul suprem modern, impresionist, sau pe pânzele primitiviste care reînviază vechea artă populară de pictură de bâlciu.

Dar după cum în evul mediu, persistent şi astăzi pe la sate, târguşoare sau suburbii din lumea întreagă, în dosul artei lui Vasilache ţâşnea firea umană plină de amar şi de frenezie — tot astfel şi Harry Langdon e cu desăvârşire un tip uman mult mai expresiv pe ecran decât celebrul ghinionist Charlot.

Filmul *„Tramp, tramp, tramp"*, — desfăşoară un scenariu pur american, însă numai pe atât pe cât în America nu se poate scăpa de mediul ei natural. La Zigoto, Charlot şi Malec exagerările tuturor amănuntelor din viaţa şi natura americană, constituie ele însăşi trucurile comice menite să-l distreze pe spectator. Insă la Harry Langdon figura acestui „Idiot-automat" domină în mod autocrat tot ceeace îl înconjoară.

E un mare artist, cu o faţă şi o statură prea obişnuite, ordinare, şterse. E un simbol al omului de mulţime, în atitudinile-i de dezorientat, scăzut ca inteligenţă, zăpăcit, însă — mecaniceşte — moral, milos şi demn de milă. Impresiile exterioare intră în ochii şi urechile lui Langdon parcă prin tuburi conducătoare, apoi ajung la un mecanism central, pun în mişcare rotiţele acestuia, se transformă cu greu în idei, în concluzii şi stimulente, — şi se întorc apoi în forma de acţiune irezistibilă, încăpăţânată, însă înceată: ea poate fi oprită foarte uşor dacă ochii şi urechile lui Harry vor primi un nou mănunchiu puternic de alte impresii.

In „Tot pe drum, pe drum, pe drum!" — nu s'a admis nici un truc technic, în afară de confecţionarea unui uragan în faţa decorurilor uriaşe de străzi şi de case, parcă de jucărie. Filmul acesta merită nu numai repetări ci şi o cât mai largă popularizare. Iar cinematografele ar face foarte mult pentru partea profund umană, educativă, a spectacolelor de cinema, dacă ne-ar furniza cât mai curând pe Harry Langdon în alte creaţiuni. Treptat dar repede, lumea va pricepe imensa valoare a acestui comic, la a cărui înălţime nu se pot ridica nici Pat şi nici Charlot.

No. 70 al „BIBLIOTECEI DIMINEAŢA"
cuprinde:
DRUMEŢUL DIN PRAGA
POVESTIRI DE
GUILLAUME APOLLINAIRE
Traducere de THEODOR SOLACOLU
LEI 6 VOLUMUL

Cronica teatrală

Şarlatanul.-Moartea civilă

D-nii G. Storin şi I. Manolescu — pe scena Teatrului Regina Maria — alternează de vre-o două săptămâni în două piese de succes.

„Şarlatanul" este un om energic, de acţiune, care stăpâneşte multe cunoştinţi medicale. Are şi suflet bun, milă de oameni, un dor de a le vindeca suferinţele. Dar Universitatea nu-i dă diploma de doctor din pricina unei greşeli de alt ordin. Atunci eroul — cu diploma altuia — caută să-şi realizeze idealul. Societatea stă însă la pândă. Ea nu permite nici o acţiune caritabilă fără autorizaţie cu număr şi stampilă de la autoritatea în drept. „Falsul" doctor este descoperit, dar — graţie unor împrejurări fericite — scapă din engrenajul de constrângere al ordinei stabilite şi pleacă peste Ocean să-şi realizeze idealurile într'o lume nouă.

Temperamentul eroului: un luptător brav care nu se descurajează nici în restrişte (închisoarea nu-l doboară, ci-i comprimă doar dorinţa de lucru), care munceşte fără

G. Storin

răgaz fascinat de iubirea de oameni — se potriveşte cu temperamentul d-lui G. Storin. D-sa are şi vigoarea necesară unui astfel de rol, şi stăpânirea de sine, şi calm, şi hotărîre... Poate să-şi exprime cu tărie revolta împotriva legilor şi tradiţiilor care-l înlănţue, dar pe care el — la cea dintâiu încordare a muşchilor — le sfarmă în ţăndări. Acest om de acţiune, de neamul revoluţionarilor, posedat până la „fraudă" şi „cinism" de-un ideal umanitar, — a găsit în d. Storin un minunat interpret. Am avut impresia forţei, care se zvârcoleşte, se încovoae — biruind în cele din urmă. D. Storin a redat cu aceiaşi putere şi scenele de triumf, caşi cele de înfrângere vremelnică— înfrângere aparentă, deoarece conştiinţa eroului era în permanent triumf. D-sa, în acest rol de luptător şi de victorios, a fost în elementul său.

In acelaş timp Teatrul Regina Maria a reprezentat „Moartea Civilă" — o melodramă care, ca toate melodramele, pune în acţiune fundamentalele sentimente omeneşti. Piesă bogată în expresii duioase şi mai ales în sugestii. Iubirea de copil, de nevastă, de cămin se îmbină cu abilitate în această piesă.

Eroul este un învins. A făcut demult un act sângeros, apărându-şi nevasta. A intrat de-atunci în temniţă. Dincolo de gratiile închisorii trăia undeva soţia şi copilul lui. Pentru aceştia răbda izolarea şi umilinţele — pentru căminul acestora, unde se vor întâlni odată, cu toţii laolaltă. Ziua aceia soseşte. Dar puşcăriaşul evadat se trezeşte străin în mijlocul familiei. E de prisos. Mai mult: aduce parcă nenorocire în mijlocul unor oameni dragi, care-şi alcătuiseră în lipsa lui o altă viaţă — bazată pe alte interese şi alte afecţiuni.

I. Manolescu

Rolul învinsului a fost jucat de d. I. Manolescu. Se potrivea pentru acest rol şi firea-i delicată şi sufletu-i duios. Era vorba de-o speranţă, de-o suferinţă discretă — cu unele izbucniri numai... pe care d. Manolescu le-a trăit cu o putere domolită. Eroul duce în temniţă o viaţă de aşteptare şi de nădejde — un vis după libertate... Mai târziu: încearcă să-şi reconstitue căminul — un alt vis... Pe urmă vine resemnarea, renunţarea... D. Manolescu a redat cu fineţă, cu discreţie, aceste visuri — caşi ultimele zbateri ale înfrângerii. In această melodramă, în care alţi actori pun gesturi mari şi răcnete fioroase, — d. Manolescu a pus măsură, distincţie, sinceritate. A fost o reabilitare a acestui gen popular, actorul reuşind să mişte — fără excepţie — pe toţi spectatorii.

Atât „Şarlatanul" cât şi „Moartea Civilă au pasionat publicul prin omenescul lor, şi au dat prilej la doi actori de mare talent să întrupeze desăvârşit două roluri atât de deosebite.

M. SEVASTOS

CARŢI ŞI REVISTE

LOUIS ARTUS: Chercheuse d'amour

„Esther s'a născut în anul dela Christ 1890, la 3 Mai, in Veneţia, dintr'o prostituată şi un marinar norvegian..."

Cu aceste cuvinte o prezintă Louis Artus pe eroina cărţii sale: „La Chercheuse d'amour." Aşezate în fruntea primului capitol, cuvintele acestea ne fac să prevedem că romanul eroinei nu va fi prea simplu. Certificatul acesta de naştere poartă într'însul germenul unui destin excepţional. Nimic nu ne va suprinde, astfel, din ceeace i se va întâmpla Estherei, fiica lui Manas, peticar şi anticar zgârcit din ghettoul Veneţiei.

Crescută în mijlocul veneţienilor, mica evreică, privia cu ochii-i frumoşi şi'ntunecaţi lumea din jur, plimbându-şi prin cetate un trup delicat şi care începuse să fie dorit. Admiratorii se îmbulzeau.

N'avea decât să aleagă între Guido, un bărbat distins şi bogat, Karl Emmer, un tânăr savant, şi mulţi alţii! Totuş ea-l preferă pe dubiosul Tonio, care trăieşte din compromisuri şi care se simte foarte mândru c'a fost remarcat de frumoasa fată: „Ea era foarte bucuroasă că i-a fost hărăzită puterea de-a face pe cineva fericit, şi fiindcă Tonio era urât, un soi de bucurie amară o împingea spre dânsul."

Astfel, odată cu primii săi paşi în dragoste, Esther Manas mărturiseşte nevoia de a se devota... Dar Tonio, cocoşatul, socoteşte că nu merită o fericire atât de covârşitoare. El încearcă să se sinucidă şi dispare în cele din urmă pentru a-i îngădui prietenei sale să cunoască o soartă vrednică de dânsa.

După doi ani de singurătate, Esther Manas devine amanta lui Guido, care reprezenta în ochii ei tinereţea şi dragostea. Acesta însă e un tânăr fericit, căruia nu-i poate procura decât o plăcere păgână. Incep împreună o viaţă de artişti, în care el eşuează, dar ea izbuteşte, şi în curând o găsim la Roma, într'un mediu compus din prinţi, din teosofi şi impresari. Din nou trebuie să aleagă între atâţia admiratori. Unul dintr'înşii o atrage: acelaş Karl Emmer pe care-l mai întâlnise şi'n Veneţia. Acest tânăr savant evreu a descoperit „mijloacele de-a creea viaţa şi moartea." Esther Manas presimte ce binefaceri pot naşte din această putere şi o vedem apropiindu-se de Karl Emmer, desfăcându-l de-o legătură josnică, lucrând alături de dânsul, secondându-l cu căldură.

Totuş o mică neînţelegere care ţine de însăşi natura aspiraţiunilor lor, îi desbină degrabă. Ştiinţa pe care Esther Manas, din altruism, ar fi vrut s'o dăruiască făpturilor umane, chimistul o închidea într'o abstracţiune totală. Ei nu mai urmăresc aceeaş cale: se despart.

Esther devine prietena preferată a prinţului Analcanti, a cărui avere îi îngăduie să slujească în acelaş timp artei şi carităţii...

Dar ea se obicinuieşte repede cu bogăţia; îşi epuizează vanitatea, şi-l părăseşte pe prinţ pentru a trăi umilă şi modest.

Odată cu intrarea Italiei în războí, ea îngrijeşte cu devotament şi dezinteresare pe răniţi. Dar acest devotament, numai, n'o poate mulţumi. Destinul o mână pe alte cărări. Doi bărbaţi îi oferă posibilitatea unei existenţe mai bune: un tânăr inginer francez Michel Lancelot, şi rusul Dmitri, director de balet şi libretist. Acesta din urmă îi zugrăveşte mizeriile Rusiei imperiale şi o roagă să vină acolo cu dânsul, s'aline suferinţele. Intr'adevăr Esther e convinsă şi ei pleacă împreună în Rusia unde e numită mare inspectoare a surorilor de caritate. Revoluţia şi răsturnarea vechiului regim fac ca Dmitri să fie numit înalt comisar, şi legătura lui cu Esther, începuse să fie cunoscută şi să pară suspectă unor rigorişti din partidul său. Esther, pe dealtă parte, care se gândise la descătuşarea unui popor oprimat, nu poate avea în privinţa Revoluţiei ideile pe cari le profesează Dmitri. El nu se gândeşte decât să distrugă; ea nu vrea decât să iubească. Intre aceste două fiinţe, cu-atât de multe afinităţi ,se afirmă la un moment dat, o antiteză spirituală ce nu se mai poate împăca. Esther Manas, de altfel, l-a regăsit în Rusia pe Lancelot, care se ocupa cu spionajul. De câteva ori Dmitri e gata să-l aresteze, dar ea îl ajută să scape şi fuge peste frontieră cu dânsul. Din nou la Paris, inginerul caută să se debaraseze de dânsa, deşi o iubeşte. Spiritul lui echilibrat, ereditatea lui creştină se neliniştesc de-atâtea aventuri; el nu mai pricepe aspiraţiunile şi zbuciumul Estherei.

Intr'o zi, pe neaşteptate, îl întâlneşte pe Dmitri care venise aci ca să pregătească o răzbunare a partidului său. Esthera îl demască în clipa în care încearcă s'o otrăvească; el se împuşcă.

Singură, deslegată de-atâtea drame sufleteşti şi de-o tragică nesiguranţă, se reîntoarce la Michel Lancelot. De data asta dragostea îşi impune în cele din urmă soluţia logică şi cinstită: se logodesc; se vor uni în tradiţia simplicităţii catolice şi latine; vor trăi o existenţă liniştită şi reparatoare. Esther, pregătindu-şi o jertfă supremă, începe să se iniţieze în tainele credinţei creştine. Dar frumuseţile acestei religii noui trezesc într'însa dorinţa sacrificiului şi-a renunţării: nu se va mai căsători; de-aci înainte viaţa nu-i mai aparţine; ea va trăi numai pentru cei umili şi săraci. Frumuseţea ei, însă, deşteaptă încă dorinţi şi provoacă noui drame. Logodnicul unei tinere lucrătoare, pe care-l ajutase, se amorezează de dânsa şi e gata să-şi părăsească logodnica. Pentru a se pedepsi de această nenorocire involuntară, Esther se oferă singură răzbunării celei părăsite, o provoacă chiar, şi se lasă să fie desfigurată. Cu faţa desfigurată şi atât de respingătoare încă îi îngrozeşte chiar pe infirmii şi pe copiii pe cari îi îngrjea, ea cunoaşte ceasuri de groaznică suferinţă.

Caută liniştea la ţară, — dar vindecând ca printr'o minune pe un diform, e acuzată de farmece şi izgonită.

După câtiva ani de căutare, Lancelot o regăseşte. Dar ce mai pot face aceşti doi oameni unul pentru altul? Se despart. Simţindu-se mai puternică cu această supremă renunţare, ea duce până la capăt gândul sacrificiului: o femeie sărmană l-a ucis pe Lancelot, îndemnată de amantul ei, pentru ca să-l jefuiască; Esther o cunoaşte pe ucigaşă, dar se lasă totuş acuzată şi condamnată în locu-i. După patru ani de închisoare, se află că ea n'a fost vinovată, dar în clipa când preotul se duce s'o înştiinţeze că cunoaşte adevărul, e prea târziu: sărmana femeie murise.

Invălmăşala aceasta de evenimente, nu i se pare deloc artificioasă lui Gérard Bauer, care recenzează lucrarea lui Artus în „Larousse mensuel". Insă nu în această multiplicitate de aventuri trebuie căutat senzul romanului; adevărata lui semnificaţie o vede Bauer dincolo de desfăşurarea romanţioasă: în atmosfera lui spirituală, Louis Artus a conceput o femeie care purta într'adevăr, până la exaltare, nevoia de-a iubi a rasei sale.

„Chercheuse d'amour" e o poveste mistică, scrisă cu însufleţire şi talent, menită să arate romancierilor moderni, un drum neumblat...

Almanahul ziarelor „Adeverul" şi „Dimineaţa"

Nu sunt tradiţionalist. Ceeace înseamnă că nu socotesc drept desăvârşit tot ce are o anumită vechime, tot ce a fost odată; şi nici nu socotesc că ceva care dăinueşte de multă vreme, e, prin aceasta, menit să primească omagiile noastre idolatre.

Nu-i mai puţin adevărat însă că aceasta nu mă împiedică să preţuiesc acele instituţii şi datini cărora le găsesc rostul şi în zilele noastre, în afară de valoarea lor istorică: faptul că-s vechi nu mă face să mă cred obligat a le svârli la vechituri.

Deaceia, îmi este plăcută apariţia „Almanahurilor", nu numai prin legătura ce o fac între prezenţa lor în vitrinele librăriilor şi apropierea Crăciunului; dar şi prin acea dragoste înduioşată pentru un obiceiu care se leagă de începuturile tiparului la noi: printre puţinele noastre moşteniri de la cei ce ne-au precedat, e şi aceasta a gazetelor şi revistelor de a alcătui la apropierea unui an nou o culegere de tot felul de noţiuni ce ar putea interesa pe cineva.

De toate găsiţi într'un „Almanah": Calendarul pe anul ce-l vesteşte, mici reţete pentru uzul şi încântarea gospodinelor, tariful poştal, povestiri meteorologice, cronici de tot felul şi atâtea altele.

Cam acestea le cuprinde orice „Almanah". Când însă cei ce-l dau la iveală nutresc şi gândul de a uni utilul cu frumosul, cum zicea mi se pare Horaţiu, atunci avem un „Almanah" care, alături de partea închinată nevoilor practice, să ofere şi un material literar de reală valoare.

Cum este cazul cu „Almanahul ziarelor Adevĕrul şi Dimineaţa" pe 1927.

In adevăr, cei ce au îngrijit alcătuirea şi apariţia lui, nu s'au mulţumit cu materialul obişnuit ci au ţinut — şi au reuşit în dorinţa lor — să facă din paginile acestea menite să intre în toate casele şi să ajungă în mâinile oricui, o mică Antologie a literaturii de astăzi.

Pentru aceasta s'au adresat d-lui M. Sadoveanu, a cărui artă totdeauna umană, parcă atinge o culme în rândurile acelea îndurerate, în care deplânge soarta copiilor rămaşi fără îngrijirea şi dragostea cuiva, în nenorocirea fără margini ce bântuie poporul rusesc; d-lui T. Arghezi care tipăreşte două pagini minunate: d-rei Otilia Cazimir, reprezentată prin versuri de o graţie aeriană şi din care nu se poate să nu cităm măcar o strofă, pentru plăcerea de a o transcrie:

Iar pe bolta de cristal
Câte-o stea se dă pe ghiaţă
Insemnând o curbă fină
Şi subţire, ca o aţă
De lumină

Se poate ceva mai graţios şi în acelaş timp mai plastic? Lectura lor e cel mai stăruitor îndemn să citeşti de curând apărutul volum „Fluturi de noapte" al tinerei poete.

Dacă vom adăoga că „Almanahul" mai cuprinde versuri din M. Codreanu, G. Topârceanu, Demostene Botez, proză de G. Galaction, Jean Bart, Octav Botez. Alexis Nour, Izabela Sadoveanu, etc. cetitorul va înţelege că am dreptate scriind că „Almanahul" întruneşte toate calităţile unei Antologii bune.

M. M.

Doi romancieri

In volumul cu titlul de mai sus, au fost reunite şease nuvele ale deliciosului romancier, care a fost René Boylesve.

Cu bună dreptate au fost scăpate de la uitare aceste pagini, dintre cari unele sunt socotite printre cele mai frumoase pe cari le-a scris Boylesve.

Bucata care dă titlul cărţii e un dialog între doi romancieri: unul, optimist, nu pune în mişcare decât personagii cinstite şi de bună condiţie; celălalt, mai intimecât, mai aspru, zugrăveşte cu deosebire viaţa acelora cari dau de lucru curţilor cu juri.

Şi se întâmplă că în realitate cel dintâi trăieşte un roman care seamănă minunat cu romanele celuilalt, — iar acesta încearcă în faţa vieţii sentimente, şi judecă dragostea şi avânturile ei, aşa cum cel dintâi le descrie în lucrările sale.

Ce mai rămâne, în această împrejurare, din sinceritatea artei?

Tot spiritul cărţii e în această nuvelă.

Satiră uşoară, şi'n acelaş timp pătrunzătoare, a vieţii literare şi-a vieţii moderne, culegerea aceasta de nuvele întruneşte toate calităţile celui ce-a scris „L'enfant à la balustrade", — fantezia lui delicată, covârşitoare de bun simţ; sub îngăduinţa lui dezamăgită întrucâtva, bănuim seriozitatea unui moralist care, amuzându-ne prin spectacolul contrazicerilor omeneşti, ne face să reflectăm...

Revoluţia lui Chateaubriand

Revoluţiile literare seamănă cu cele politice: au pregătiri lente şi exploziuni brutale; se pregătesc în adâncul spiritelor şi inimilor; par ca o operă dorită de toţi, dar nu de toţi aşteptată, pentru că odată cu revoluţiile sunt răsturnate şi ideile şi sentimentele.

Astfel a fost, de pildă, curiosul destin al operei „Génie du Christianisme", care a făcut să vibreze atât de tare nervii strămoşilor, pentrucă le revela tainica transformare a sufletului lor. Critica lui Victor Giraud din „Revue des deux mondes" vine, pentru Chateaubriand, ca o reabilitare. Obişnuit, critica era cam nedreaptă cu „Génie du christianisme", dar îi admira stilul armonios şi plin de imagini, mângâetor pentru ureche ca şi pentru ochiu, până chiar a deveni aproape sensual şi voluptos. Pentru fondul cărţii ea arăta multă neîncredere. Din contră, Victor Giraud tocmai această substanţă a operei o apreciază; îi apără planul iscusit şi îndrăzneţ; prezintă, cu destulă dibăcie, o apologie a acestei apologii: mai ales, el arată până la ce punct, fără să lovească violent trecutul, opera lui Chateaubriand este „toute débordante" — cum spune el — de viitor:

Deşi entuziast partizan al unei literaturi îndrăzneţ modernă, el s'a ferit să deprecieze pe cei vechi; îi simţia ca umanist şi ca poet şi le descoperea atâtea frumuseţi, încă nebănuite. De asemenea îndreptăţia literatura clasicilor francezi, care a avut în el unul din cei mai inteligenţi şi mai nobili admiratori. In sfârşit, naţionalismul lui literar nu-i interzicea să deschidă cartea marelor opere literare ale străinătăţii şi să guste savoarea lor originală. In acest fel Chateaubriand a dat criticei o lărgime, un aer de obiectivitate neîndoioasă.

Dar nu numai atât. Chateaubriand nu s'a mulţumit numai să dea criticei un nou suflet. Prin felul cum şi-a pus chestiunile, el a operat ceeace cu adevărat se numeşte o revoluţie literară. A exprima omul, în general, după modelele antichităţii, aceasta era, încă dela Ronsard şi Ou Bellay, funcţiunea operei literare. A exprima omul individual, cu toate sentimentele şi ideile pe care creştinismul le-a pus în circulaţie, iată, de azi înainte, idealul ce se impune oricărui scriitor! Cu toate precauţiunile luate de Chateaubriand pentru a nu o rupe violent cu trecutul, cu tradiţia, s'a efectuat o întreagă schimbare de front, ale cărei consecinţe nu întârziară să se manifesteze. Marea poezie lirică, istoria, romanul, drama modernă, epopeea chiar, o întreagă revoluţie a genurilor — toate au fost determinate de acest nou program. Secolul al XIX-lea şi al XX-lea n'au făcut decât aplicarea şi desfăşurarea principiilor puse de Chateaubriand. Toată literatura modernă era, în germen, în „Génie du Christianisme". Intr'adevăr, această literatură nouă era chiar pe deantregul realizată în cele două episoade capitale ale cărţii: „Atala" şi „René", care sunt un fel de ilustraţiuni demonstrative.

Revoluţia lui Mallarmé

O revoluţie nouă, totuşi, se suprapune, către sfârşitul ultimului secol: aceea a lui Mallarmé. In cărţulia pe care „La nouvelle revue française" o consacră, în mare parte, amintirii lui Stephane Mallarmé, d. Albert Thibaudet propune o definiţie frapantă a acestei mişcări încă neterminate: „Secolul al 19-lea, cu Chateaubriand, a debutat printr'o poezie a religiunii. Ea se sfârşeşte, cu Mallarmé şi discipolii săi, printr'o religiune a poeziei". Este în această formulă mult adevăr şi o strălucitoare antiteză. Cu toată obscuritatea patetică a versurilor sale — sau tocmai din cauza acestei puternice obscurităţi — Mallarmé apare ca profet al unei noui ordine, a unei ordine întemeiate pe un fel de misticism poetic. Dar revoluţia pe care a preconizat-o, la care au lucrat cu el, cei mai buni din discipolii săi şi ai şcoalei simboliste, este o revoluţie în întârziere. Ce idee ne vom face de această adoraţie absolută a lui Mallarmé, pe care i-a adus-o tânăra generaţie intelectuală? Paul Claudel o traduce printr'un simbol mişcător: Mallarmé este cea din urmă încarnare a lui Hamlet — un fel de prinţ al Nopţii:

S'ar spune că din timp în timp, în istoria Umanităţii, se introduce o idee, o temă, care încearcă puţin câte puţin să se constituiască, recrutând din toate părţile oameni şi instrumente care să-i dea o sonoritate plină. Una din aceste teme a apărut cu Hamlet, căreia i-a trebuit doi secoli de atmosferă proprie, ca să se desfăşoare.

Trei poeţi, în scolul din urmă, spune Paul Claudel, — dece nu spune patru, cu Vigny?—s'au succedat pentru a interpreta această temă: Edgar Poë, Charles Baudelaire şi Mallarmé. Acesta din urmă visează şi suferă, închis într'un decor burghez, ceeace face din el un om interior, trăit în vecinătatea lucrurilor de mică însemnătate, în mijlocul Nopţii, în mijlocul acestor „semne" — cum le numeşte Paul Claudel.

Fiecare din aceste semne comunică cu misterul, dar mai întâi, trebue să intrăm în comunicaţie cu el, printr'un intermediar al acestor semne: cuvintele.

Pas de clapoiement. L'eau morne se résigne.
Que ne visite plus la plume ni le cygne
Inoubliable: l'eau reflète l'abandon
De l'automme éteigant en elle son brandon...

Mallarmé a fost un magician, care a încântat generaţia nouă: dar câţi ani va mai dura acest minunat şi amăgitor prestigiu?

O întrebare, la care nu răspunde nici Albert Thibaudet şi nici Paul Claudel.

MARVAN
TEŞTA
Vindecă
Răceli Migrene
Guturai Nevralgii
Gripă Giunghiuri
Dureri de dinţi
De avut în Farmacii şi Droguerii

Emile Verhaeren

— Zece ani dela moartea lui —

Acum zece ani, într'o seară de Noembrie 1916, muri, victimă a celui mai stupid şi mai îngrozitor accident de drum de fier, strivit de tren în gara Rouen, marele poet al Belgiei: Emile Verhaeren. Venise în frumosul orăşel normand să rostească o conferinţă în folosul invalizilor de războiu. De atâtea ori cântase Verhaeren trenurile nebune, care străbat imensitatea ca un bolid, gările cu grea atmosferă de funingine, străbătută de strigăte, de şuerături de semnale misterioase. I-a fost dat poetului să moară în haosul pătrunzătoarei atmosfere, pe care a evocat-o în versurile lui, cu o rară însufleţire.

S'au făcut poetului funeralii naţionale. Guvernul francez se oferi să-i păstreze rămăşiţele în Panthéon, până la liberarea totală a Belgiei. Dar fu înmormântat în cimitirul militar din Adinkerke, printre numeroşii „piottes" belgieni, în acea bucată de pământ, pe care germanii n'au putut-o cuceri, în această provincie pe care a cântat-o adeseori. După războiu corpul lui a fost strămutat în insula de reşedinţă a poetului, la Wulveringhen.

Cine cunoaşte poezia lui Verhaeren îşi aminteşte de o poemă din „Toute la Flandre", dedicată Escautului, fluviul năvalnic şi măreţ, pe ţărmul căruia poetul s'a născut şi a crescut:

Escaut,
Sauvage et bel Escaut,
Tout l'incendie
De ma jeunesse endurante et brandie,
Tu l'as épanoui;
Aussi,
...que m'abattra le sort
C'est dans ton sol, c'est sur tes bords,
Qu'on cachera mon corps.
Pour te sentir, même à travers la mort, encore?!

Un fel de testament sfânt, pe care Belgia s'a simţit datoare să-l execute.

* * *

Verhaeren s'a născut în 1855 la Saint-Amand, mare oraş în Flandra orientală, vecin cu Terimonda. Tatăl său era demn reprezentant al celei mai alese burghezii catolice, iar mama din familie franceză. Terminându-şi clasele primare la Sainte-Amand, Verhaeren fu internat la colegiul Sainte-Barbe du Gand, pe unde aveau să treacă deasemenea şi Maeterlinck, Van Lerberghe, Grégoire le Roy şi Georges Rodenbach. Din Gand poetul şi-a făcut studiile de drept la vechea universitate catolică din Louvain, şi obţinând diploma de doctor în drept, se stabili la Bruxelles, la marele avocat Edmond Picard, om politic şi scriitor în orele libere, dar mai mare animator, care, împreună cu Charles de Coster şi Camille Lemonnier, a fost precursorul acelei mari mişcări literare din jurul revistei „Jeune Belgique". Aci, la Bruxelles, Emile Verhaeren pledează numai o singură dată, după care se dedică în totul literaturii. Călătoreşte în Anglia, în Spania, în Germania colaborează la ziarele cotidiane, la săptămânalul „Art moderne".

După această introducere, ale cărei idei le-am dat aci în rezumat, studiul lui Louis Piérard din „Revue de Genève" se închide cu o caracterizare a operei şi personalităţii literare a lui Emile Verhaeren.

Se înscrie de obiceiu în pragul carierei poetice a lui Verhaeren, colecţia „Les Flamandes" o serie de poeme descriptive, de un colorit cu totul nou şi particular poetului. In 1886 au apărut „Les Moines", apoi întunecatele poeme din „Soirs" şi „Flambeaux noires". Imaginaţiunea turmentată a poetului poartă în sine desperarea pregnantă a tristeţei peisagiului Flandrei; poetul comunică propriile lui sentimente lucrurilor cari-l înconjoară. Poema cea mai caracterizată din această trilogie (Soirs, Débâcle, Flambeaux noirs) este desigur acea care se intitulează „Moara" (Le Moulin) citată adeseori şi pe care o reproducem în cele ce urmează:

Le moulin tourne au fond du soir, très lentement.
Sur un ciel de tristesse et de melancolie;
Il tourne et tourne, et sa voile couleur de lie
Est triste et faible et lourde et lasse, infinement.
Depuis l'aube, ses bras comme des bras de plainte
Se sont tendus et sont tombés; et les voici
Qui retombent encore là-bas, dans l'air noirci
Et le silence entier de la nature éteinte.

Un jour souffrant d'hiver sur les hameaux s'endort,
Les nuages sont las de leurs voyages sombres
Et le long des taillis qui ramasseut leurs ombres,
Les ornières s'en vont, vers un horizon mort,

Sous un hourlet de sol quelques huttes de hêtres
Très misérablement sont assises en rond.
Une lampe de cuivre est pendue au plafond
Et patine de feu le mur et la fenêtre,
Et dans la plaine immense et le vide dormeur
Elles fixent, les très souffreteuses bicoques
Avec les pauvres jeux de leurs carreaux en loques,
Le vieux moulin qui tourne, et las, qui tourne et meurt.

Iar în sufletul poetului renaşte speranţa. In felul acesta sunt poemele din „Bords de la route", din „Villages illusoires", din „Petites lègendes". Mai apoi cercul inspiraţiei lărgindu-se, el dă acea minunată trilogie: „Les Campagnes halucinées", „Les villes tentaculaires" şi „Les Aubes". In „Les Villes tentaculaires" ca şi în „Les forces tumultueuses" Verhaeren se relevă ca un poet al sforţării moderne. El exaltă frumuseţea civilizaţiei industriale, poezia maşinilor, bănuită mai înainte de a o analiza Walt Whitman; inspiraţia lui se hrăni din spectacolul gărilor, porturilor, al uzinelor celor mari. La acest titlu (era numit un mare „poet social") putem spune despre el, ceeace Hugo a spus despre Baudelaire: „ a adăogat coarde lirei".

Iată crezul poetului, stabilit de el însuşi: „Sunt credincios până în fundul fiinţei mele. Credinţa mea întreagă stă în efortul uman, în actele şi cugetările sale. Le cred atotputernice. Le găsesc frumoase şi le cânt. Iată singura mea religie". O poemă ca „Joie dans la multiple splendeur" enunţă această nouă evanghelie a lirismului poetului.

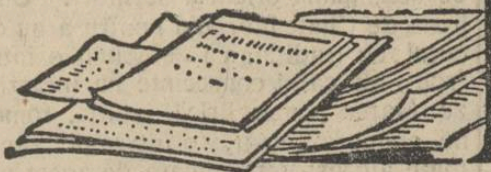
La sfârşitul carierei sale, după ce abordase aceste vaste subiecte, poetul reveni la isvorul primitiv de inspiraţie: Flandra natală, pe care o cântă cu gingăşie în „Guirlande des dunes", în „Tendresses premières" în „Les Plaines", toate la un loc alcătuind culegerea „Toute la Flandre":

C'est la Flandre pourtant qui retient tout mon coeur

Teatrul lui Verhaeren se compune din patru piese de valoare inegală: „Les Aubes", „Le cloître", „Philippe II" şi „Hélène de Sparte", aceasta din urmă mai îndrăzneaţă, al cărei rol principal l'a creat, la Paris, d-na Ida Rubinstein.

Alber Mackel, unul din numeroşii biografi al poetului, îl numeşte „poetul paroxismului". Definiţia aceasta este justificată mai ales prinr'o mărturisire a poetului, din volumaşul postum „Impressions": „N'am vrut să fiu mai mult decât un om care scrie. Dar aceasta am voit-o cu putere".

G. B.

INSEMNĂRI

Paul Valery despre literatura contimporană

Intr'o conferinţă ţinută la ambasada franceză din Berlin în prezenţa celor mai de seamă reprezentanţi ai literelor şi ştiinţelor germane, Paul Valery a desvoltat generoase idei despre datoriile politice ale intelectualilor.

Paul Valery a accentuat că nu face politică şi că este, deci, în măsură să expună problema cu obiectivitate. Omenirea a acumulat în cursul veacurilor o cultură însemnată, dar politica nu s'a inspirat şi nu a învăţat nimic din ea. In domeniul politic domină încă resentimentele şi tradiţiile, deci elemente inferioare nivelului general cultural, atins de omenire. Astfel se explică antagonismul între gândirea ştiinţifică şi gândirea pur politică. In timp ce ştiinţa lucrează cu ultima preciziune şi nu se opreşte la hotarele ţărilor, politica e mult mai primitivă. Ea se opreşte la hotare şi pricinueşte astfel o mentalitate particularistă, primejdioasă pentru progresul uman. Spiritul are datoria de a paraliza această primejdie. Dar aceasta nu înseamnă că intelectualii trebue să facă politică pentru a promova apropierea sufletească între popoarele duşmănite prin politică. Din potrivă, intelectualii vor face bine să se mărginească la o activitate culturală personală, la propagarea unui spirit opus politicei naţionaliste în domeniul cultural, la creiarea de relaţii culturale internaţionale. Astfel ei vor lucra pentru formarea unui **spirit european** deasupra tuturor hotarelor.

După conferinţă, Paul Valery a fost întrebat de confraţii germani ce crede despre literatura modernă. Paul Valery a arătat că literatura modernă franceză nu se resimte de influenţa germană decât în mod indirect prin intermediul filozofiei. Dealtfel literatura nouă este în adâncă legătură cauzală cu spiritul vremii. S'a spus adesea că el ar privi cu pesimism desvoltarea modernă literară. Aceasta nu e adevărat. Pesimismul constitue o atitudine personală şi nu-şi are rost în judecarea fenomenelor obiective. Fapt e numai că literatura s'a schimbat fundamental. Astăzi, ritmul vremii nu mai este lent ca odinioară, el a devenit prestissimo. Nici literatura nu poate face excepţie. Ea nu mai poate fi ca înainte când timpul nu costa nimic, când scriitorul avea răgaz să producă şi cititorul avea răgaz să citească şi să contemple liniştit. Insuşi cititorul sileşte pe scriitorul modern să scrie altfel decât generaţia veche. Cititorul vremurilor de azi e aglomerat de muncă. El citeşte doar o oră pe zi. Ei bine, în această oră — adesea numai cu greu răpită ocupaţiilor zilnice — omul vrea să trăiască mult şi intensiv, bineînţeles într'un mod mai primitiv şi mai puţin subtil căci în caz contrar nu poate fi emoţionat şi se plictiseşte. Ziarul şi cititorii de ziare domină viaţa culturală a timpului şi impun metodele şi spiritul lor şi scriitorului. De aici se explică superficialitatea literaturii noui. Scriitorul caută efecte puternice şi brutale. Faptul e regretabil pentru iubitorii literaturii vechi, dar e cât se poate de firesc pentru observatorul înţelegător al timpului.

Paul Valery a terminat prezicând dispariţia momentului personal din literatură. Va reveni o vreme când însuşi scrisul va muri căci, azi, vedem cum din ce în ce mai mult dispare din scris elementul propriu, personalitatea. E poate numai o utopie a la Jules Verne, dar faptele ne împing la această concluzie. Peste veacuri omul va primi toată hrana lui intelectuală, comprimată în câteva cuvinte, prin maşini radiofonice sau similare, iar scrisul nostru de astăzi nu va mai fi înţeles decât de savanţi tot astfel precum noi nu mai înţelegem hieroglifele egiptenilor.

Cum a fost creată „Graziella"

Problema dacă Graziella a existat înadevăr sau a fost o invenţie a poetului preocupă încă pe mulţi lamartinieni. Chiar zilele acestea, d. Gustave Charlier publică o nouă ediţie a Graziellei, cu un comentar erudit şi date asupra felului cum a fost creat tipul uneia dintre eroinele caracteristice ale prozei romantice.

Lamartine prezintă „Graziella" ca un capitol din viaţa lui sentimentală şi primii cititori nu s'au îndoit de existenţa ei reală. Unii chiar îi reproşau, alături de purtarea sa din 1848, moartea Graziellei, ceiace l-a făcut pe Lamartine să declare, mai târziu, „Mais Graziella n'est pas morte! Elle a eu des tas d'enfants!"

Dar mai multe date par a confirma ipoteza unei Grazielle exclusiv literară. Călătoria lui Lamartine la Neapol e din 1811, iar romanul său, început în 1844, apare în 1849. Dar nici în carnetul de călătorie, publicat de d. Doumic, nici în scrisorile din 1811, nu se găseşte vre-o aluzie la o aventură asemănătoare cu cea din roman. E vorba de: „filles de Tolède ou de Capo di Chino", ţinut al voluptăţii brutale, „où il n'y a que les délices du corps", de „une petite fille qui est jolie comme un ange et bête comme une oie je ne sais comment m'en défaire" şi de alte aventuri galante.

Cu siguranţă însă că Graziella literară ia formă în mintea lui Lamartine chiar din 1815, când scrie elegiile: „Oui", „L'Anio murmure encore...", „Le Golfe de Baïa" adresate toate unei femei închipuite, o Elviră mai veche.

Un amănunt care întăreşte şi mai mult irealitatea Graziellei, este acel indicat de Gustave Charlier încă din 1912. Povestirea lui Lamartine — cadru, personagii, acţiune — a existat cu 39 ani în urmă, în: „Charles Barimore, roman sentimental" publicat la 1810 fără semnătura autorului.

Charles Barimore a avut un succes remarcabil: cinci ediţii, dela 1810 la 1843. Autorul era contele Forbin, un personagiu foarte cunoscut în societatea Imperiului şi Restauraţiei, călător, scriitor, pictor, arheolog, director general al muzeelor din Franţa, amantul Paulinei Borghese, prietenul d-nei de Staël, al Juliettei Récamier, — pentru care Benjamin Constant l-a provocat la duel — obiectul glumelor lui Chateaubriand în „Mémoires d'outre tombe", însfârşit rudă cu contele de Marcellus, prietinul intim al lui Lamartine.

Romanul contelui Forbin, „Charles Barimore" a fost citit probabil de Lamartine chiar în 1843, anul în care contele de Marcellus publică o nouă ediţie. La această lectură se adaugă impresiile de călătorie din 1844, călătorie făcută la Ischia, în tovărăşia nepoatei sale Valentine Cesiat, a cărei ideală imagine a inspirat pe Lamartine la crearea Graziellei. De această părere sunt mulţi: Louis Barthou, Jean des Cognets, Maurice Barrès, Gustave Charlier.

D. Emile Henriot, discutând amănunţit problema, ajunge la aceiaşi concluzie: Graziella este o invenţie literară inspirată de „Charles Barimore", de chipul Valentinei Cesiat, de călătoriile in Italia.

„Un subiect nu e nimic prin el însuşi, inchee distinsul scriitor, şi poezia are toate drepturile când, dintr'o sărmană scriere, care nici nu e o scriere, scoate în lumină o operă desăvârşită.

Ambiţiile bărbatului

Bărbatul e un imbecil — spune Maurice Dekobra — un imbecil pretenţios.

Intr'adevăr, bărbatul are pretenţia să fie iubit numai pentru el. In sufletul lui, care a făcut adesea apel la generozitatea curtezanei, există în genere nădejdea tăinuită că va fi iubit sincer, şi că amanta insensibilă, invulnerabilă, indiferentă şi impasibilă prin definiţie, va face cu dânsul o excepţie. Iluzia aceasta e profund înrădăcinată într'însul. Femeia inteligentă se va grăbi deci s'o satisfacă, şi în acest scop va reîncepe aceeaş comedie cunoscută de şease mii de ani de când există curtezane...

Nimic nu e mai greu decât a face dovada evidentă că cineva te iubeşte numai pentru tine. Cu toate acestea, un suspin la vremea lui, un surâs oportun, o atingere afectuoasă, o ciupitură cu tâlc, o sgârietură, o lovitură cu umbrela, un gest cât de neînsemnat, te zăpăceşte uneori cu totul.

Dealtminteri, adaogă Maurice Dekobra, există o serie de zece fraze cari, pronunţate cu o sinceritate voită, au un efect de neînlăturat asupra celor proşti, asupra nătăfleţilor, asupra naivilor şi asupra celor prea creduli, cum sunt mai toţi bărbaţii:

1). — Nu eşti un bărbat ca ceilalţi !
2). — Simt c'am să te iubesc mai mult în seara asta !
3). — Imi aduci aminte de primul meu amor !
4). — Nu te uita aşa la mine ; nu mai ştiu ce fac !
5). — Ah ! ce cald îmbrăţişezi tu !
6). — Du-te, nu vreau să mai sufăr!
7). — Un bărbat nu trebuie să fie frumos!
8). — Lângă nimeni n'am simţit ceeace simt lângă tine !
9). — Jură-mi că n'ai mai iubit niciodată înainte de a mă fi cunoscut!
10). — Te rog să mă crezi că chiar dacă nu mi-ai fi dat nimic, tot atât de mult te-aş fi iubit !...

Această din urmă afirmaţiune e în deosebi recomandabilă, căci are în genere darul de-a stimula generozitatea bărbatului căruia i se adresează...

...Ciudate sunt câte odată preocupările romancierilor!

Scrisul predomină vorbitul

In ultima sa lucrare **„Lettres au Patagon"**, Georges Duhamel are o scrisoare asupra oratorilor, cărora le atribue o influenţă covârşitoare în civilizaţia de astăzi. Discutând această părere, d-nii Albert Thibaudet şi Benjamin Crémieux o combat, slujindu-se de exemplul întregului mecanism al vieţii contemporane. Dacă în veacul al XVII-lea se putea afirma predominarea vorbitului asupra scrisului, astăzi manifestările prin scris întrec fără îndoială pe cele prin discurs sau predică. Un mare discurs n'are efect decât în cercul restrâns al Parlamentului şi capătă forţă abia dacă e publicat de ziare **in extenso.** De asemeni predicile şi conferinţele, după ce sunt ţinute, ajung la cunoştinţa marelui public numai dacă sunt tipărite şi răspândite în broşuri.

Opinia generală este dusă de „entrefilets"-urile meşteşugite din presă. Acestea alcătuesc adevăratul „motor" care îndreaptă mulţimea într'un sens determinat. Poate că dezvoltarea radiofoniei va schimba situaţia de azi, dar pentru moment, poporul este câştigat şi condus prin văz — ziare, cinema, music-hall, — şi nu prin auz : cuvântări, strigăte, cântece.

Lucrul e adevărat şi se aplică chiar la noi, deşi scrisul şi cetitul sunt atât de puţin răspândite. O dovadă e îngrijorarea pe care presa o inspiră actualilor guvernanţi. Ei vor s'o desfiinţeze prin legi drastice. Dar aceştia sunt şi duşmanii radiofoniei şi ai celorlalte mijloace de comunicaţie prin auz.

Mai rămân încă trei simţuri : mirosul, gustul şi pipăitul. Care din ele va fi declarat oare ca mijloc oficial de înţelegere între cetăţeni ?

Reumatismul unei stele

Nu e vorba de observaţiuni astronomice ci de d-na Guilbert, steaua unei scene parisiene. Artista cânta la teatrul de L'Etoile când o îndrăcită criză de reumatism făcu să i se îngroaşe vocea până la punctul de a nu mai putea face faţă obligaţiunilor semnate în contract.

Nemilosul impresar, Mr. Frank, o scoate din program cerându-i pe lângă asta şi 30.000 franci, daune.

Dar cântăreaţa reumatizată nu e de părerea impresarului. Ea afirmă de fapt că a contractat reumatismul în teatru, care nu era încălzit şi apoi obiectează că impresarul o putea înlocui temporar cu o altă artistă. D-na Guilbert pretinde deci la rândul său 75.000 franci despăgubire pentru distrugerea arbitrară a contractului.

Dela teatru, mica neînţelegere a ajuns a fi judecată în sala tribunalului din Paris.

Impricinaţii sunt înverşunaţi, iar avocaţii părţilor şi mai aprinşi.

In aşteptarea sentinţei credem că chestia s'ar putea aranja într'un mod mult mai simplu.

Ar fi de ajuns ca să se pună plată pe biletul de intrare în sala tribunalului care se zice că geme de mulţimea venită la desbaterea procesului.

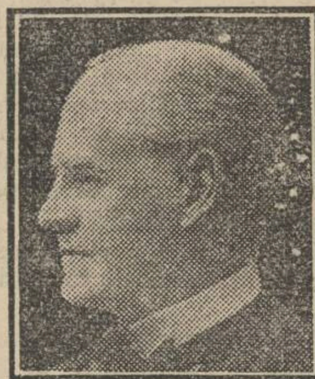
Impresarul şi-ar scoate daunele suferite iar artista şi-ar face o straşnică reclamă.

Ce altă răsplată mai bună pentru „o stea" şi ce ansamblu mai nimerit decât cel oferit de sala unui tribunal, transformată cu ocazia acestui proces într'o adevărată operetă ?

John Galsworthy

Azi preşedinte al asociaţiei internaţionale a scriitorilor („Pen"), — Galsworthy, s'a născut în 1867 în Combe (Anglia). A studiat dreptul în Oxford, s'a înscris ca advocat dar n'a profesat. A făcut călătorii mari în America, Australia, Africa de Sud, Egipt, Rusia. Intr'una din călătorii s'a întâlnit cu Joseph Conrad, celebrul romancier marin, care a avut o înrâurire considerabilă asupra operei literare a lui Galsworthy.

Incepe a publica literatură în 1896, dar marea lui reputaţie şi-o câştigă de prin 1906, prin ciclul de romane sociale „Forsyte Saga", în care studiază avântul şi decăderea unei familii din starea mijlocie cultă a Angliei din timpul nostru, căruia îi face un rechizitoriu aspru, dureros. Toate operele lui sunt pătrunse de altfel de o emoţionantă compătimire pentru slabii şi nedreptăţiţii societăţii, ale cărei asprimi îl dor şi-l revoltă. Are succese mondiale şi ca dramaturg. Sub influenţa dramei sale „Justice", s'a realizat o reformă a penitenciarelor engleze.

John Galsworthy

Realizmul lui puternic a făcut de pildă, ca la o reprezentare în Hamburg, mai multe doamne să leşine şi reprezentaţia să fie pentru câtva timp întreruptă.

După războiu a scos o publicaţie apărând interesele invalizilor, — întâi sprijinit oficial, dar apoi în grav conflict cu guvernul.

Titlul de nobleţă (Sir) ce i s'a oferit în 1918, l-a refuzat. Trăeşte şi scrie acum la Londra, — înconjurat de un prestigiu mondial.

O mare nuvelă a sa : „Cavalerism", plină de fină pătrundere psihologică şi de duioşie, ne-o aduce în româneşte „Lectura", în numărul ei din urmă (95).

MĂRUNTE

— Va apare în curând **Femeia cu carnea albă,** un nou volum de proză datorit colaboratorului nostru d. **F. Aderca.**

— In curând va apărea o broşură săptămânală scrisă de colaboratorul nostru T. Arghezi.

— Faimosul colan in valoare de 52 milioane dolari şi care aparţine marei împărătese Caterina a Rusiei, e acum în drum spre Statele-Unite din America unde va fi pus în vânzare prin licitaţie.

Nu e exclus ca valoarea istoricului juvaer să crească întrucât în America e foarte mare numărul acelora cari vor să-l cumpere...

— „Berliner Zeitung am Mittag", una din cele mai răspândite foi germane, publică în numărul din 25 Oct. o dare de seamă asupra unui mare concert de gală care a avut loc la Berlin şi la care şi-a dat concursul şi compatrioata noastră Viorica Vasilescu-Tango, pe care însă ziaristul german o numeşte eminenta cântăreaţă italiană, neştiind desigur că artista e o română, fostă elevă strălucită a decedatei maestre Leria şi un element care făcea fala scenei Operei Române din Bucureşti, scenă pe care nu ştim din ce motive a părăsit-o.

E caracteristic că dintre toţi cântăreţii cu renume care s'au produs la acest festival artistic, compatrioata noastră e singurul element pentru care severul cronicar găseşte cuvinte de laudă, întrebuinţând în mod exclusiv pentru arta cu care această artistă a interpretat arii din Brahms, Puccini, etc., cele mai măgulitoare calificative, în timp ce celorlalţi artişti nu le pomeneşte decât numele.

Cu ocazia acestei sincere sărbătoriri, asociaţiunea presei berlineze a oferit cântăreţei un frumos buchet de flori precum şi o splendidă eşarfă comemorativă, şi a invitat-o la banchetul intim al asociaţiei, unde marea noastră artistă împreună cu soţul ei, Maestrul Egisto Tango, bine cunoscut publicului bucureştean, au fost obiectul celor mai călduroase elogii.

— In numărul viitor: „Lona care era oarbă" de Hortensia Papadat-Bengescu.

— Regina Maria a scris un libret de operetă, pentru care Oscar Nedbal a compus muzica. Subiectul e luat din folklorul nostru. Patru prinţese sunt peţite de patru prinţi, unul dela Nord, altul dela Sud şi ceilalţi dela Răsărit şi dela Apus. Dintre toţi numai cel dela Nord nu are noroc, căci prinţesa peţită de el şi-a dat inima unui lăutar ţigan. Dar într'o noapte prinţul nefericit prinde taina întâlnirilor cu lăutarul şi lucrurile se sfârşesc rău pentru prinţesă. Opereta se va juca în sesiunea de iarnă a operetei din Praga.

— Teatrul Saint-Martin din Londra joacă fără întrerupere piesa „Barkley Square" de Bolderston şi Squire, cunoscut critic teatral. Piesa aceasta prezintă un experiment de fantastică aplicare a teoriei relativităţii după romanul lui Henry James.

— Piesa lui Surguciov, „Flori de Toamnă" se joacă la Oslo şi la Copenhaga cu mare succes. Rolul iniţial e interpretat de nepoata lui Ibsen — Bodele Ibsen.

— Cunoscutul critic englez, John Middleton Murry a publicat două volume despre Dostoievschi şi un alt volum: „Viaţa lui Isus".

Pentru tot ce priveşte „Adevĕrul Literar" manuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc., a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5—6.

Curiozităţi

Apusul tradiţiei

Papa Pius XI şi-a cununat o nepoată, Signorina Maria Luiza Ratti, cu marchizul Eduard Persişetti de-Santa-Rustiola, cu care ocazie a rupt vechea tradiţie după care Papii erau opriţi să-şi cunune rudele. De data aceasta nu numai că a desfiinţat o tradiţie milenară, dar a şi... dăruit fericitei logodnice o coroană de marchiză din briliante, plus o rochie de nuntă cu o trenă de 7 metri : procedare care descinde în mod direct de la întemeietorii Creştinismului !...

Radio prin spitale

In toate spitalele din Londra s'au instalat aparate de telefonie-radio: peste 18.000 de aparate, câte unul la fiecare două paturi. Astfel toţi bolnavii londonezi, îngrijiţi de Stat, de comună, de corporaţii sau de instituţii particulare de caritate, vor asculta radio-concerte. S'a realizat această operă uriaşă de binefacere printr'o subscripţie organizată de ziarul „Daily News".

O nouă coafură

Coaforii americani au inventat o nouă coafură de damă : pe frunte se prelinge o şuviţă de păr frizat, care, pe fondul alb al pielei compune litera iniţială a numelui purtat de „doamna respectivă". Coaforii parizieni declarară că această invenţiune, fiind prea puţin estetică, nu va găsi nici un ecou în Franţa. Coaforii americani au răspuns atunci că Franţa, cu toată muzica-i clasică şi modernistă s'a şi supus dansurilor americane — deci va fi nevoită să accepte la urma urmei şi coafura scornită de ţara „Charleston"-ului.

Postumele lui Rudy

Nataşa Rambova, artistă de cinema şi ultima soţie a lui Rudolf Valentino de care acesta divorţase, scurt timp după nuntă, s'a întors din Europa în America. Intrebată fiind ce poate spune despre moartea celebrului său soţ, Nataşa Rambova răspunse :

— Acest om m'a făcut să plâng atâta, cât era în viaţă, încât nu mai am lacrimi ca să plâng acum.

Soldaţi sau bandiţi ?

Tipul soldatului chinez se schimbă de la o localitate la altă, îmbrăcămintea — deasemenea. Nu există nici o organizaţie de stat care să recruteze tinerii într'o regiune pentru a-i trimite undeva departe. Astfel, localnicii devin soldaţi acolo unde îşi duc toată viaţa împreună cu părinţii, rudele, cu prietenii, cu duşmanii sau cu rivalii. Civilii neavând nici o armă, rămân de fapt la discreţia oricărui militar. Numai proporţia prea desavantajoasă militarilor între ei şi civili (la 500 civili vine un militar, pretutindeni) rămâne să i ameninţe pe militarii infractori, hoţi sau răzbunători. In Tibet soldaţii chinezi poartă cisme cu vârfuri lungi, ascuţite şi încârligate, şi sunt îmbrăcaţi cu blăni.

In China de sud ei poartă sandale şi haine uşoare.

Soldaţii sunt recrutaţi de ofiteri. Orice ofiţer poate să-şi constitue un detaşament, atrăgând pe tineri prin fel de fel de promisiuni. Legăturile lui personale cu ceilalţi ofiţeri, generali şi intendenţi, îi procură dintâi arme foarte simple şi insuficiente plus echipament prea modest pentru trupă. Dacă detaşamentul, comandat de el şi de prietenii lui subalterni, ajută cu succes trupele generalilor mari în lupte, atunci detaşamentul intră în armată „regulată" şi capătă muniţii, uniforme şi provizii de la depozitele şi arsenalele centrale. Când apoi aceiaşi formaţiune mănâncă bătaie de la adversarii comandamentului oficial, atunci ea rămâne din nou liberă, devenind şi numindu-se de fapt „bandiţi oficiali".

După cum se vede, chinejii numesc totuşi lucrurile reale — cu nume deasemenea reale.

Colţul librăriei „Hasefer"

— EXPOZIŢIA —

Librăria „Hasefer" invită pe toţi abonaţii şi cititorii „Adeverului Literar" să viziteze noul local din str. Eugeniu Carada 7 (fost Karageorgevici). Vor fi plăcut surprinşi de interesanta şi bogata expoziţie de cărţi franceze şi germane.

Cu acelaş prilej vor putea vizita expoziţia inaugurală de arte plastice de sub conducerea artistică a d-lui Ştefan Neniţescu. Expun următorii artişti: Nina Arbore, Mariu Bunescu, Cecilia Cuţescu Storck, H. H. Catargi, Eleutheriade, Olga Greceanu, Iser, Marcel Iancu, George Petraşcu, Pherekyde, Sabin Popp, Ressu, Tonitza şi Vermont.

Sculptori expun: Jalea, Meliţa Pătraşcu, Popp-Cernat.

Desene expun: Ştefan Dumitrescu, Cuţescu-Storck, Iser, George Petraşcu, Tonitza. Arta străină este reprezentată printr'un viguros original al lui Frans Masereel, precum şi stampe japoneze.

„VIENT DE PARAITRE"

Librăria „Hasefer" aminteşte că revista „Vient de paraître" se remite gratuit clienţilor cari o cer.

BIBLIOTECA „HASEFER"

pentru împrumutat cărţi spre citit funcţionează în mod regulat. Se pot împrumuta cărţi franceze şi germane în schimbul unei foarte mici taxe lunare. Biblioteca cuprinde numai cărţile cele mai noui şi se măreşte în fiecare săptămână cu noutăţile cari apar.

CATEVA CARŢI INTERESANTE GERMANE:

Thomas Mann: Der Zauberberg (operă complectă, volum frumos legat lei 500). — *Ştefan Zweig:* Verwirrung der Gefühle (ultimul volum de nuvele ale minunatului povestitor german, lei 245). — *Jakob Wassermann:* Der Aufruhr um den Junker Ernst (ultimul roman, lei 135). — *Emil Ludvig:* Bismarck (în genul marilor lucrări asupra lui Napoleon, Wilhelm II). — *Joseph Conrad:* Spiel des Zufalls, Geheimagent, Jugend, etc.

Librăria „Hasefer" vinde cărţile germane cu 43 lei marca, iar cele franceze cu 6.50—7 lei francul.

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11

ANUL VII. — No. 314

6 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
12 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 12 Decembrie 1926

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Concepţia romanului

In jurul ultimei opere a lui André Gide: LES FAUX MONNAYEURS

Un publicist francez, al cărui nume nu este încă răspândit în Franţa, a avut inspiraţia să supere pe criticul Thibaudet dela *Nouvelle revue française*, cu o definiţie severă a tendinţelor scriitorilor grupaţi în jurul revistei. Publicistul îi învinuia, cu deosebire, că „şi-au consumat gândurile în poze şi în contorsiuni, spre a aplica preceptul neacceptabil: însemnătatea să rezide în privire, nu în lucrul privit." Gide, Rivière, Valery Larbaud, Valéry... erau cuprinşi în această apreciere puţin măgulitoare, ca promotori şi fervenţi ai ideii „disponibilului", personificată în Teste al lui Valéry, sau în Ménalque, Nathanaël, Edouard, Michel şi atâtea alte personaje ale lui André Gide.

Definirea „disponibilului" nu s'ar putea face mai precis în câteva cuvinte, decât citând exclamaţia lui Nathanaël: „Nimic nu e mai primejdios pentru tine decât familia ta, camera ta, trecutul tău", adică toate legăturile morale care pot reţine şi fixa pe individ în cadrul structurii sociale existente. „Disponibilii" vor deplina libertate a gestului, detaşarea de preocupările moralei gregare, pregătirea de orice clipă spre a primi tot ceeace curiozitatea omenească poate dori, spre a gusta tot ceeace simţurile pot încerca.

O asemenea morală cere neapărat, spre a fi desfăşurată, un cadru corespunzător, ferit de toate procedeele literare cunoscute. In studiile sale critice, Gide spunea mai de mult, că vrea să simtă în opera artistului o filozofie deosebită, o morală şi o limbă speciale, un fel de a concepe particular, în care totuşi „să se cuprindă complexitatea vieţii." Dar pe cât de dificil îi e individului să se smulgă din familia, din camera şi de trecutul lui, fără a-şi diminua umanitatea, pe atât de greu îi vine scriitorului să alunge din spiritul său infiltraţiunile morale, cari l-au format *şi ele* la sentimentul revoltei împotriva rutinei. In ce poate consta acea limbă specială şi concepţia particulară care să redea „esenţa vieţii", când organele de expresie literară sunt cunoscute şi utilizate de atâta vreme?

Iată o problemă menită să puie din nou în discuţie concepţia celui mai răspândit gen literar: romanul. Pentru a nu luneca, însă, în consideraţii prea vaste, să definim astfel una din datele problemei: Există, oare, pentru romancierul care vrea să evoace în plin viaţa, necesitatea de *a situa* personajele sale, creându-le prin mişcarea şi ciocnirea lor, raporturi precise de interdependenţă, — sau, dimpotrivă, uzând de privilegiul unei imaginaţii creatoare fertile, romancierul poate lăsa personajele sale să vagabondeze, să se mişte şi să gândească arbitrar, fără nici o preocupare de a stabili corelaţii precise între ele şi fără *a le dirija* mişcarea într'un asemenea scop?

In *„Journal des faux monnayeurs"* (deosebit de „jurnalul" lui Edouard cuprins în corpul romanului), pe care l-a publicat în ultimele numere *Nouvelle revue française*, Gide se declară hotărât pentru al doilea termen al alternativei.

„E plictisitor să ai a-ţi condiţiona personajele", scrie el. „Ele trăesc în mine puternic şi aş spune chiar că trăesc din propria mea substanţă. Ştiu cum gândesc, cum vorbesc; deosebesc cea mai subtilă intonaţie a glasului lor; ştiu că sunt anumite acte pe care trebuie să le săvârşească, altele cari le sunt interzise... dar îndată ce trebuie să le îmbrac, să fixez rangul lor în scara socială, cariera lor, cifra veniturilor lor; îndată ce, mai ales, trebuie să le învecinesc, să le inventez rude, o familie, prieteni, închid taraba. Mărturisesc că văd pe fiecare dintre eroii mei orfan, fiu unic, celibatar şi fără copil. De aceea văd în Lafcadio un erou atât de bun".

După Gide, conducerea personajelor şi fixarea reliefului unora dintre ele în opera scriitorului, e caracteristică metodei romancierului mediocru. Numai el îşi ia de mână personajele şi le conduce. „Adevăratul romancier ascultă şi le priveşte cum lucrează."

Această reticenţă în faţa creaţiunii, este contribuţia nouă, pe care Gide vrea s'o aducă pentru reînoirea şi epurarea romanului modern. Vechile lui lucrări, *l'Immoraliste* şi *La porte étroite*, intitulate la început romane, pierd această calificare, necorespunzând nouilor lui păreri asupra operei de artă. *Les faux monnayeurs* trebuia deci să fie primul său roman, rezultat nu din aplicarea unei formule definite în creaţia operei de artă, ci din înlăturarea stăruitoare a tuturor metodelor de creaţie cunoscute.

Disciplina literară inspirase până acum scriitorului necesitatea introducerii în arenă a personajelor principale printr'o pregătire ordonată a detaliilor secundare, care trebuiau să contribuie la relieful figurilor şi faptelor acestora. In angrenajul vieţii evenimentele nu proectează o lumină egală asupra tuturor indivizilor şi întâmplărilor. Inteligenţele, voinţele, rezistenţele tari, se impun cu mai multă stăruinţă. Romancierul creând în linia vieţii reale sau posibile, nu se putea depărta dela acest principiu elementar de observaţie.

Gide, căutând cărarea nouă a creaţiei, crede că o poate afla străbătând drumul invers. El vrea ca romanul să reliefeze puternic personajele episodice şi să estompeze vag eroii. *Les faux monnayeurs* nu are eroi propriu zişi. Toate personajele sunt episodice. Romancierul Edouard care, prin apariţia sa mai îndelungată pe primul plan al romanului, ar putea fi luat drept figura principală, e un „disponibil" aproape insezisabil. Acţionează foarte puţin şi se urmăreşte la fiecare pas pe sine în „Jurnalul" său. Sunt mai mult intenţii netraduse în fapt, decât acte care pot insufla viaţă romanului. Toate întâmplările, mişcările şi gesturile sunt aduse pe acelaş plan de expunere, îngreuind sforţarea de urmărire a romanului.

„Dificultatea vine de acolo", spune Gide, „că pentru fiecare capitol, trebuie să pornesc dela început. Regula jocului meu e *să nu profit niciodată de elanul iniţial*". Sublinierea e a autorului şi ea arată cât îi e de dragă această idee.

Sforţarea mereu repetată, turbură însă limpezimea operei. Romanele cari par scrise dintr'o singură trăsătură sunt şi cele mai plăcute la citit. Gide se fereşte tocmai de a produce asemenea impresii şi mărturiseşte singur oboseala pe care o simte la fiecare sforţare nouă. *La porte étroite* şi *Les caves du Vatican* par cele mai bine închegate dintre operele sale tocmai pentrucă sunt scrise cu vioiciunea primului elan. Astfel, Lafcadio Wluicki devine un excelent erou. *Les faux monnayeurs* fac impresia unui mers pe loc, repetat cu opinteli penibile.

La nedumerirea creată de aducerea pe aceeaş linie a tuturor figurilor, se adaogă elementul străin de esenţa romanului, conţinut în *Jurnalul* lui Edouard. Pentru un „purist" al genului, ca Gide, care are oroare de Wagner cu „sinteza artelor" lui şi admiră puritatea tragediei franceze din secolul al şaptesprezecelea, imixtiunea jurnalului în roman, e curioasă. Nu e vorba aici de utilizarea unei forme de expresie a sentimentelor intime, care poate foarte bine figura printre elementele componente ale romanului, — şi sunt multe romane scrise în formă de jurnal, cum sunt altele compuse în formă de memorii. „Jurnalul lui Edouard e critică pură. E analiză statică, nu narează evenimente. „Acest carnet conţine critica romanului meu", scrie Edouard *în roman*, iar celelalte două carnete, publicate ulterior în *Nouvelle revue française*, desvoltă aceeaş analiză.

Amestecul vag de date şi de figuri, corespunde totuşi unei concepţiuni estetice şi literare, care vrea să forţeze limitele romanului peste puterea lor de rezistenţă: „Romanul meu n'are subiect... aş voi să fac să intre toate într'însul."

Mişcare arbitrară a personajelor desfăşurată pe un plan unic, rezultat din numeroase suprapuneri, lipsă de subiect, aglomerare de date diverse... la ce amalgam puţin digerabil ne duc inovaţiile lui Gide! Ele ne fac să reflectăm cu recunoştinţă la disciplina relativă, a lui Anatole France, care a separat romanul propriu zis al faptelor, *La rôtisserie de la reine Pédaque*, de critica filozofică redată în *Opiniunile lui Jerôme Coignard*. Ce ar fi devenit romanul amintit al lui France, dacă i s'ar fi intercalat, fără alegere, toate pasajele din *Opiniunile lui Jerôme Coignard!*

Dela ideea că opera de artă nu trebuie să dovedească nimic, „nu poate să dovedească fără a trişa" pe care o apără Gide, până la delăsarea în voie a desfăşurării creaţiei romanului, fără nici un principiu organizator, e o mare deosebire. Opera literară, dacă nu e un pur agrement, nu poate fi nici un material desfăşurat greoi în ansamblul lui, oricât de subtile ar fi detaliile şi oricât unele amănunte particulare şi-ar păstra farmecul lor osebit şi discret. *Conducerea* personajelor nu înseamnă artificializarea lor, atunci când scriitorul le-a detaşat din propria sa viaţă. Numai organizarea sigură poate păstra armonia întregului, căci simpla îngrămădire de cuvinte, de idei şi de imagini nu poate forma opera de artă. Ea este expresia contopirii lor indivizibile şi armonice, în succesia şi proporţiile cari crează organismul viu şi fac să pulseze viaţa caldă şi învăluitoare chiar prin neverosimilul aparenţei din poveştile fantastice.

Un exemplu va lămuri ideea prin contrast. Inchipuiţi-vă că oasele dezarticulate ale scheletului uman, ar fi aruncate la olaltă într'o cutie. Fiecare os reprezintă individualitatea lui anatomică, dar aşa cum stau toate îngrămădite, nu pot suggera imaginea scheletului, după cum figurile şi episoadele amalgamate în romanul scriitorului francez, nu pot suggera imaginea vieţii. Sau, gândiţi-vă la tabloul unui pictor, care n'ar poseda intuiţia „valorilor". Opera lui ar nimici iluzia peisajului şi a vieţii, dând impresa unei suprapuneri de desene şi culori, artificiale şi confuze. Romanul se desfăşoară într'un cadru spiritual infinit mai larg decât tabloul pictorului şi, de aceea abaterile dela normele elementare sunt mai greu vizibile şi controlabile.

Orientarea sigură a scriitorului prin desfăşurarea operei sale nu e neapărat expresia unui tendenţionism demonstrativ. E dovada unei zămisliri cu formă proprie, pe care o percepe şi de care devine conştient autorul. In lipsa de metodă, voită sau nu, a romanului său, Gide face impresia unui alchimist, care combină elementele la întâmplare, în căutarea pietrei filozofale. Aceasta din urmă ar fi aici *inovaţia radicală* la care aspiră estetul purist francez, cu sforţări tot atât de zadarnice, ca cele ale empiricilor medievali.

De aceea, Gide din *La porte étroite* şi din *Les caves du Vatican*, care a ştiut să-şi plaseze reflexiile critice la locul lor în *Incidences* şi în *Prétextes*, e preferabil infinit *romancierului* din *Les faux monnayeurs*, care, având multe idei şi viziuni subtile, interesante şi profunde, a crezut că le poate aglomera într'o operă amorfă şi neviabilă. Izolat considerate în cadrul „Jurnalului", acestea îşi păstrează însă deplina lor atracţie, semnificaţie şi valoare.

AURELIU WEISS

Gânduri

Superioritatea marilor artişti nu constă în absenţa greşelilor, — slăbiciunile sau greşelile lor sunt mai degrabă altele decât cele pe cari le fac deobicei ceilalţi artişti.

Delacroix

Un roman e o mărturisire.

Francis Carco

Dragostea platonică nu e omenească, şi poate fi de origină patologică.

Rémy de Gourmont

„Cel dintâiu om care a iubit a fost un păcătos!" — se spune. Dar nu-i adevărat: cel dintâi n'avea de unde să ştie; al doilea, însă, a fost un dobitoc!...

Jacques Natanson

Iubirea trăieşte din prejudecăţi şi moare prin experienţă.

Jacques Dyssord

Dimineaţa să cugeţi; la prânz să munceşti; seara să mănânci; noaptea să dormi... — aceasta e filosofia vieţii.

William Blake

Jordaens — Diana şi Calliste

DESENE TRAGICE

LONA CARE ERA OARBĂ

de HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

Ploaia căzută ca o pânză rece umezise localitatea balneară. In autocarul cu pânzele ridicate, se aglomera lumea întârziată dela cura de ape. Toţi cu umbrele stângace şi ude, cu pardesiuri şi cauciucuri de circumstanţă, toţi urîţiţi de nemulţumire şi de vestminte monotone.

Şanturile curgeau ca un şipot şi de sus cădea ca printr'o stropitoare. Era o spărtură în nori şi pădurile de pe deal se iveau printre fâşii de aburi.

Un băeţel sdrenţeros striga cu glas de bâlciu: „Cinci lei taxa! numai cinci! Peste cinci minute plecarea!" Dar şoferul lipsia, înfundat unde-va la un pahar de vin, pe când taxatorul scria fără grabă cărţi cu vedere.

Era de altfel complect şi o bătrână posacă apostrofă pe haimanaua care sbiera. — Pe cine mai chemi! Nu vezi că e plin? — Totuşi două doamne tinere se apropiau grăbite, una solicitând cu agitaţie loc, cealaltă pasivă. Cucoana recalcitrantă vroi să protesteze, dar o mişcare unanimă se produse. Toţi acei oameni posomorâţi părură deodată dispuşi a se stânjeni pentru a face loc noilor venite. Se strânseră pe cât posibil şi unul propuse ca un copil care ocupa şi el un locşor să fie ţinut pe braţe.

De unde oare atâta bunăvoinţă la oameni cât mai egoişti şi nepăsători în conformitate cu vremile? Mişcarea fusese prea unanimă pentru a fi pusă pe seama galanteriei, apoi cele două nu aveau nimic care să explice galanteria. Altceva dacă ar fi fost vorba de cântăreaţa cu tâmple negre, urechi goale şi rochii mai scurte decât cele mai scurte, sau de cele două fete publice, frumuşele şi mult înconjurate.

Cele două nu aveau nimic senzaţional. Una din ele, mai scundă, era abia frumuşică şi cealaltă cu talie admirabilă, avea numai dacă te uitai atent, trăsături regulate şi ochi mari verzi, limpezi, dar cu buzele pale, cu obrajii pali, cu lipsa oricărei expresii în figură, cu mişcări încete şi timide — putea trece neobservată.

Azi era mai palidă încă subt boneta de piele, cu haina închisă strâns la gât aşteptând nemişcată lângă scara autocarului.

O doamnă din fund soluţionă aranjamentul; subţirică se strânse în unghiul celor două bănci; locul rămas astfel liber împreună cu al copilului fură ocupate de cele două.

La urcare cea mică întinse mâna celeilalte, dar un tânăr care se arătase mai amabil decât toţi se repezi şi o conduse. Doamna astfel înconjurată de o simpatie generală oscilă puţin, apoi se aşeză cu precauţiune. Era oarbă.

In staţia mică de vară unde toată mişcarea era concentrată în două puncte, otelul mare al băilor şi parcul de cură, toată lumea se cunoştea, cel puţin din vedere. Curiozitatea mai activă din lipsa de ocupaţiuni, descoperia sau improviza biografii fiecăruia. Cei al căror nume nu era dovedit, căpătau porecle după semne distinctive. Inafară de biografie mai era şi istoria anecdotică imediată: Cum mişca, cum vorbia, cum mânca fiecare!.. Cu cine se asocia, ce simpatii avea!

Inofensivă sau malitioasă, curiozitatea era de neînlăturat şi în toropeala climatului tonic, în succesiunea orelor lungi, constituia o undă de vitalitate care circula prin anestezia locului.

Cele două, nu aveau încă nume cunoscute, erau: oarba şi cu sora ei. Locuiau la hotelul Cerbul, etajul al doilea, singuratice. Acolo erau tot obiectul unei mari atenţiuni din partea pasagerilor.

Lipsa vederii, mai ales la o femee tânără, părea demnă de interes. Altfel, când se plimbau amândouă frumos, liber, în parc, nu ai fi bănuit nimic. Chiar atunci când trecea şoseaua printre vehicule, abia îndrumată de cealaltă, infirma nu-şi pierdea calmul.

Pe scări ţinea rampa şi punea paşii calculaţi dar siguri. Sora ei, mai mică ceva probabil, părea a o iubi mult şi a o îngriji bine. In public nu avea mult de lucru, dar prin îngrijirile sorei desigur, infirma apărea totdeauna îmbrăcată destul de elegant, cu capul legat cochet cu un tulpan de mătase turcesc cu desenuri frumoase, asa cum era moda.

Cu rochii albe de preferinţă, isbitor de albă şi ea, cu ochii aceia limpezi, prea limpezi, fără expresie, ai fi zis, de fapt fără privire.

— Oarbă din naştere! — afirmau unii cu milă

Nu era exact. Povestea era alta. O măritase familia abia la 17 ani, docilă şi cam tembelă în aparenţă, cu un funcţionar de bancă fiindcă acestea sunt profesiile vremei, — altfel omul avea o fire de brigand care o speriase în loc să o deştepte.

După şapte luni născuse un copil care nu trăise şi rămăsese oarbă în leuzie printr'un fenomen care intriga medicina, fără a i-se fi putut dovedi cauza. Il pusese deci nevoit pe seama unei emoţii mari. Probabil că sub

Hortensia Papadat-Bengescu

aspecte domoale şi fecioara şi femeia avuseseră spaimă mare la contactul vieţei. Spaimă tăcută şi tragică.

Doctorii consultaţi un timp cu stăruinţă opinaseră unanim că vederea trebue să revină, de oarece nu era nici o leziune. Cazul fusese citat în conferinţe, apoi stăruinţa tuturor obosise. Bărbatul divorţase trecând la alte isprăvi şi Lona rămăsese oarbă şi înafară de viaţă.

Vara schimba aerul, totdeauna însoţită de sora aşa de devotată; acasă rămânea de pază o mătuşă bătrână.

In autocarul care acum patina pe şoseaua udă, tânărul cel amabil căuta să angajeze conversaţia cu cele două. Cea mică răspundea, bucuroasă de distracţia care se oferea cealaltă pentru care de fapt se ostenia tânărul, spunea abia ici colo un cuvânt privind drept înaintea ei, în vid.

Continuare în pagina II-a

Părea că nu-i place să vorbească, fiindcă cuvintele ei nu aveau direcţie.

Peisagiul mai proaspăt, mai colorat ca totdeauna, defila panoramic. Apa gârlei, umflată de ploaie, vuia la un loc cu motorul.

De auzit, desigur oarba auzia mai bine ca alţii. Cum i se va fi părut lumea aşa, compusă numai din sunete?

Tânărul cel amabil era foarte amator de eleganţă. Purta jambiere de piele, caschetă de automobilist, haină scurtă tot de piele peste un sweater de lână fină multicoloră şi mănuşi de piele subţiri, galbene ca paiul şi cu baghete brodate. Mănuşi care nu erau în notă. Avea ce e drept o figură de prost frumuşel şi îngâmfat, dar era bine făcut, cu muşchii deslegaţi de animal sănătos şi tânăr.

Oarba nu vedea toate astea. Il auzia cel mult. Işi făcea glasul cât mai insinuant pe cuvinte galante şi banale. Lua mai multe precauţiuni din pricina cazului special. De obicei era îndrăzneţ cu femeile şi deprins să le placă.

Până atunci fusese mereu văzut petrecând în companie de doamne nostime şi învârtindu-se în sus şi în jos pe şosea cu un automobil nou de tot care zicea că-i aparţine. Destule condiţii de succes la băi.

In realitate era procurist al unei case de automobile şi maşina era numai la dispoziţia lui pentru reclamă. Profita însă, mereu pe drumuri, cu o bandă veselă, din care făcea parte cântăreaţa cu tâmple brune şi bărbatul ei, un uriaş cu barbă roşie.

Când nu era în excursie, tânărul juca tenis cu fete minore, mai meştere în cochetărie ca la minge. El era o rachetă experimentată, sportiv neobosit, cu o nevoie de a se consuma în acţiune, mlădios sub cămaşa de mătase, cu pantaloni albi imaculaţi şi pantofi albi proaspeţi, fără tocuri.

La tenis consimţia să nu poarte mănuşile galbene; păstra totuşi un aer de parvenit, de don Juan de băi, o urmă de ridicol în eleganţa bătătoare la ochi, corectată însă de vitalitatea aceea de animal tânăr, plin de sevă.

Oarba nu putea vedea acel ridicol; nu-l vedea nici sora ei Maia şi, după toate probabilităţile, nici celelalte femei.

Cu aceiaşi ochi languroşi ca pentru primadonele dela Cazinou cărora le făcea curte, cu dinţii albi mereu deschişi pentru râsul de faun, tânărul tenor balnear împresura pe doamna Lona cu seducţii care-i rămâneau invizibile. Cel mult trebue să-i fi simţit răsuflarea apropiată, căci se apleca tare spre ea peste vecini ca să-i vorbească.

Domnişoara Maia părea foarte măgulită şi repeta sorei ei frazele celuilalt, caşicum auzul singur fără vedere nu i-ar fi fost suficient pentru a înţelege ce era de înţeles. Oarba rămânea calmă, fără surâs: parcă acele efluvii masculine ar fi fost un vânt insalubru care o pălia mai mult.

De atunci înainte cronica localnică înregistră prezenţa asiduă a tânărului pe lângă cele două şi indubitabil pentru cea oarbă. Evenimentul fu privit cu bunăvoinţă. Se acordă femeii nenorocite dreptul la compensaţii. Sora cea mică era o auxiliară zeloasă. Conducea pe Lona acolo unde putea întâlni cavalerul: în pădure sau la chioşcul cu brazi, pe o bancă în parc sau pe poteci, jos lângă malul gârlei. Complice discretă a fericirii care neaşteptat cerceta pe sora ei tristă.

Lona nu cerea nimic, nu se opunea la nimic. O resemnare enigmatică, care era principiul ei de armonie în nefericire.

Junele turist conducea acum mult mai rar companii vesele. Tot restul timpului era nedespărţit de doamna Lona. Cântăreaţa cu tâmple surâdea dela distanţă trădătorului, cu aere de tachinerie, nu însă cu totul fără de necaz. Un necaz uşor cum uşoară îi era concepţia de viaţă. Iar uriaşul clipia din ochii strânşi sub cute de grăsime, prelingându-şi buzele răsfrânte ca un compliment. — Bravo! Dă înainte! — părea a zice.

O complicitate unanimă încuraja spre fapta amorului, pe cei doi.

Totuşi păreau doi logodnici. El foarte înamorat, ea acum cu o înviorare care probabil era tot amor: pasul mai vioi, ceva rozare în obrajii pali, puţin surâs pe gura ermetică, dar ochii mari, verzi, limpezi, tot goi. Ceeace i-ar fi putut mai ales trăda emoţia: — privirea — lipsia.

Lipsurile vederii i le împliniau acum în schimb ochii altuia. In parc, în pădure, peste tot, glasul neobosit, vesel, al noului tovarăş evoca viaţa înconjurătoare. Nu era la el vre-o premeditare sufletească. Tenorul îşi cânta partitura. Vorbea abundent din imboldul instinctului seducător şi vorbia despre ceeace era la îndemână cu o aşa parteneră. Rezultatul era sublim. O lume moartă învia pentru Lona sau Ona Onişor — cum o chema sora ei, „Oană dragă" cum îi zicea cavalerul cu jambiere, repede familiar, alături de femeea mereu rezervată. Prin fire caşi prin infirmitate Lona era pudică.

Să fie mai nenorociţi cei orbi din naştere care nu au idee de aspectul lumii? sau mai nenorocită Lona care după ce cunoscuse lumea, treptat, timp de cincisprezece ani pierduse acea cunoaştere?

Cu încetul, culori, contururi, totul se ştersese, dispăruse. O vreme, imaginile din creer înlocuiseră privirea absentă, se coordonaseră cu atmosfera pentru a reconstitui, cu ceva greşeli, existenţa. Apoi predominase vidul, acoperind pe rând imaginile, dezorientându-le în spaţiul gol.

Lona nu mai simţise coincidenţa între climat şi peisagiu. Culorile, contururile bine ştiute ale obiectelor încetau de a fi definite chiar în minte, panorama vieţii se depărta confuză. Rămăsese însă extrem de sensibilă la schimbările aerului, de o sensibilitate pur fizică, fără nici o evocare.

Sensaţia pe care o ai când eşti nevoit să umbli în tenebre chiar pe un loc cunoscut, ochii înecându-se în hacs, paşii prăbuşindu-se în hău, sensaţia aceea repetată neîncetat fără ca lumina să vie s'o desmeticească! Paşi puşi mereu în vid şi ochii în gol. Neantul care împresoară! Etape ale suferinţei.

După scufundarea asta în neant, urmase disciplina, educarea mecanică a gestului, tactul acela artificial, măsura aparentă a păpuşei cu resorturi, indiferent dacă de carne sau de cârpă, dar fără de sucul ochilor. Era Lona aşa cum se prezinta acum în faţa oamenilor.

Şi iată că acum imaginile erau rechemate în atenţia ei înviorată de instinctul amoros. Avea din nou o evocare aproape tangibilă a lucrurilor din jur. Din pricina simţurilor ascuţite avea ochi parcă, un fel anume de ochi pe pielea excitabilă, în vârful degetelor subţiri, ceva ca tentaculul sensibil care termină fibrele unor plante emotive.

Tânărul Jean spunea la întâmplare:

— Uite ce frumoşi pomi colo în vale! — şi Lona vedea.

Pomii, valea, clătinându-se puţin, se aşezau într'un spaţiu flotant şi, printr'o ciudată şi nouă afinitate cu realităţile, printr'o intuiţie justă, întorcea capul exact într'acolo şi când uneori cuteza să descrie priveliştea, dovedia că în divinaţia aceea vizuală, proiecţia s'a făcut aproape exact; cu aproximaţia acelei neguri plutitoare care turbura permanent orizontul închipuirii oarbe. Limita aceea fixă deşi aparentă — care dă vederii soliditate şi echilibru, îi lipsia.

Pentrucă stăruinţa tânărului era plină de zel poetic şi la lumina zilei nimeni nu-l văzuse intrând în camera celor două. Aştepta cuminte în micul salon al hotelului cu eşarpa de mătasă sau cu jacheta de lână a doamnelor. Pentru discreţia asta, o lume întreagă, de optzeci sau o sută de inşi care luau seama la ei, — o lume întreagă credea că se vor căsători şi transformase în versiune curentă, ipoteza.

Eroii acestei conjugări, găsiau o simpatie unanimă în public, tot atâţia naşi ai fericirii, câţi curioşi.

In gândul mirelui negreşit nu era nimeni, ca să-i ştie intenţiile. Mireasa era fără gânduri. Ameţită de trei ori: de fluidul care o contamina, de jocul imaginilor unei lumi regăsite şi de ceaţa persistentă a ochilor ei astupaţi. Ameţită de trei ori Lona n'avea gânduri: Exista numai, legată de atâtea ori la ochi, trasă într'o horă de a „v'aţi ascunselea", unde o prindeau mereu aceleaşi mâini pe care începea să le cunoască.

Intr'una din zile prietenii cerură lui Jean automobilul pentru o excursie, invitând fireşte şi pe cele două doamne, cu un surâs înţeles.

Tânărul Jean, oferise maşina şi şoferul, se scuzase pe el şi propusese surioarei Maia plimbarea, asigurând-o că va avea el toată grija de Lona. Fata primise cu alt surâs de învoială. Viaţa e târg.

Cei doi logodnici fură văzuţi dejunând împreună, ceeace le sta foarte bine. Lola mânca frumos şi micile servicii pe care le primea la masă, păreau graţii. Apoi Jean condusese pe Lona acasă. Intră pentru prima oară în camera ei şi din întâmplare nu-l văzu nimeni. Gândurile tânărului automobilist erau desluşite şi scopul lui precis.

Lona nu se putea apăra. Avea în ea însăşi o forţă care o preda inimicului. Un instinct adormit îndelung pe care apropierea şi dorinţa celuilalt, îl redeştepta..., reminiscenţa unei fapte penibile odinioară, în căsătoria cu brigandul birocrat, faptă acum reabilitată în pasivitatea îndelungă.

Fără apărare trupească, nu avea nici apărarea sufletească, deoarece agresorul nu era un străin, ci partenerul sentimental pe care nu-l putea respinge cu oroare.

Era cel care prin curtenire şi blândeţă îi creease unele obligaţii care tulburau simţirile ei descumpănite în tot felul.

Şi totul pentru ea se petrecea în întuneric: gesturile de apărare erau astfel paralizate. Armonia pe care reuşise s'o dobândească în acel întuneric, nu-i îngăduia o goană stângace, ridicolă, zadarnică, prin camera răvăşită.

Era oarbă şi cellalt vedea! De aceea pudoarea ei fu impudică. Glasul n'o putea ajuta nici el. Nu putea ţipa, ar fi creeat o situaţie mai rea încă, nu putea cere ajutor împotriva aceluia anume.

Se apărase rău, cu glas mic, cu gesturi mici care cereau cruţare. Dar era condamnată fără graţiere.

Dacă bărbatul ar fi fost mai calm, cu toate că nu o convinsese ci o silise, ar fi băgat de seamă că Lona, înafară de voinţa ei, acceptase, corespunsese. Fusese astfel nunta prevăzută de lume, dacă nu chiar în felul prevăzut.

De aci înainte Lona şi logodnicul ei fură văzuţi ceva mai rar la plimbare şi totdeauna cu surioara. In schimb Maia lipsia deacasă uneori la ore fixe sub pretexte de excursiuni cu prietenele.

Fără nici un fel de mărturisire ghicise şi făcea comodităţi: O soră bună!

La regimul nou Lona se înfrumuseţa şi acum toţi întorceau capul mai lung după ea. Eroul avea un aer de satisfacţie vădit care venea din mulţumire şi se evidenţia din prostie. Aerul cuiva căruia i-ar sta bine o pereche de palme dar nimeni nu băga de seamă, iar Lona nu-l vedea. El însă prinsese acum de veste acceptarea ei voluptoasă şi pudoarea ei îi părea ipocrizie.

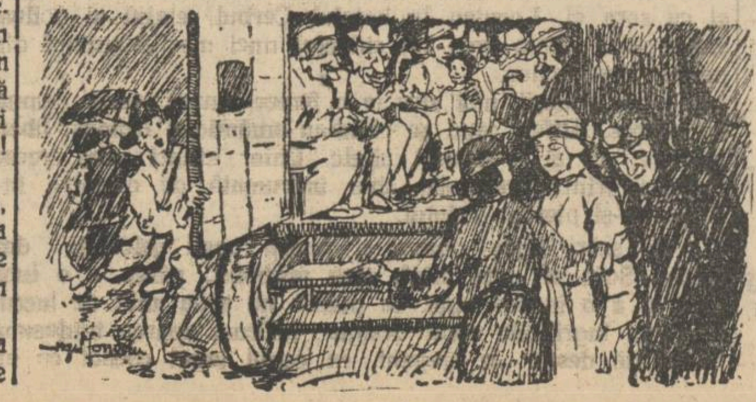
Urmase la mijlocul lunii o schimbare de vizitatori. Cei noi veniţi nu apucaseră a cunoaşte romanul Lonei şi încă nu-şi înarmaseră curiozitatea. In indiferenţă deci, într'una din zile tânărul sportman plecă într'o excursiune mai lungă cu o companie mare din care făceau parte cântăreaţa şi uriaşul, nu însă Lona şi sora ei.

O excursiune aşa de mare încât se prelungi peste orice prevederi. Incepu a semăna cu o absenţă definitivă, mai ales că nu fu explicată prin nici un rând scris, fie un salut pe o cartă ilustrată.

Lona treptat pălia la loc, iar sora ei, furioasă, ocăra fugarul în faţa victimei mute. Dacă erau priviri de milă sau de ironie undeva în public, oarba nu le vedea. Vedea numai înăuntrul ei apele întunericului turburate. Suferia din lipsa iubirii fizice în care erau probabil conţinute stări sufleteşti. Acel amor trupesc deprins acum, trupul îl cerea şi se lamenta în carnea lui. Era simţul tactil mai desvoltat prin cecitate care se exaltase şi perdomina. Turment dealtfel interior, în tenebre, înafară de cugetul curat şi resemnat al Lonei şi din care nimic nu se vădia care să strice măsura calmă a înfăţişării ei, decât poate ceva rigiditate mai mare, ceva mai sacadat în mers, vorbă, gest.

Maia în schimb bombănia, devenia ursuză şi se simţea ofensată că nu mai au un cavaler servant. Ceva din necazul ei cădea asupra Lonei. Lona simţia dar nu se plângea. Ştia că e lovită de vina incapacităţii şi avea exerciţiul resemnărilor.

Ca şi cum ochii nu ar fi numai lanterne aprinse pentru a desluşi înconjurul, ci ar fi un agent de consumare al tutulor energiilor. Ca şi cum ceeace atingi cu privirea se scade din voluptatea pipăitului, ca o cotă care a fost satisfăcută prin ochi! ...Aşa dar cunoaşterea lumii trage pe om afară din peşterile instinctelor oarbe, îl deviază spre alte apetituri. ...Ochiul alege, atinge, dă, ia, cedează, refuză,

lucrează în numele celorlalte simţuri. ...De aceea Lona în lipsa acelei lumini care satură găsise în fapta amorului o complectare, o expresie vitală al cărui sens spiritual nu l'ar fi înţeles cei care văd. ...De aceea Lona suferia în trupul ei.

Era acum mulţumită când sora ei o lăsa uneori singură şi se ducea cu prietene. Deprinsese drumurile bine şi se orienta pe locurile cunoscute. Mai adesea pe aceiaşi bancă pe malul gârlei sta cufundată în ape negre care vuiau rotindu-se înăuntrul ei. Jos, undeva, între sălcii, curgea gârla, cu sgomot. Ea n'ar fi putut ca alţii să se înece. N'ar fi ştiut unde să-şi dea drumul. Era resemnată să trăiască.

Zile care treceau. Lona acum nu se mai gândia mult la acel om care fugise. Il uita, acum când apropierea nu mai creea fiinţa lui, când ceeace i-l semnala, mirosul poate, nu-i mai făcea un chip. Nu-l ştiuse cu ochii pentru ca să aibă obsesia unei figuri, unei priviri. Avea numai pe aceia a unor atingeri care deveniau impersonale, care rămâneau dorinţi deschise în vidul făpturii, cerinţi fără de răspuns în fibre, sbateri calde în sânge sub pielea pală.

Apoi treptat şi ele se încetineau, se trăgeau mai la fund, se înodau în chiag strâns la adâncime, în noapte.

Treptat Lona era mai curată şi castă, mereu, acum caşi atunci în acceptările voluptoase, în ritmurile fireşti ca o îmbinare de vânturi. Mereu mai curată şi mai castă.

Zile care treceau! Cele două surori rămâneau acolo până târziu spre toamnă. Lona avea nevoie de aer mai mult decât cei care văd. Atâta desluşia bine din înconjur: atmosfera.

Se schimbase a treia echipă de clientelă balneară. Intr'o zi, în parc, Maia se apropie repede de ea cu vorba mai vioaie. Inainte de a-i auzi cuvintele Lona simţi că cellalt e acolo. Cum, ce fel venise! Drumurile pentru ea, erau stinse, ştia numai că s'a întors. Stătu inertă, pe când tânărul aglomera cu stângăcie cuvinte banale despre afaceri, şosele şi întâmplări. Poate pentrucă nu-l vedea, nici nu-l văzuse nici odată, Lona nu se înşela: minciuni, minciuni acum şi pentru totdeauna.

In realitate o cursă de automobil îl adusese din nou acolo, în trecere. Era sigur că cele două plecaseră. Surioara însă îl zărise numaidecât şi îl întâmpinase. Nu se putuse da în lături.

Şi nu plecă mai departe chiar în ziua aceea. Rămase încă o zi, două, trei, în tovărăşia Lonei tot mută şi acum niciodată singură cu el, din voinţa ei deopotrivă cu a Maiei. Lume acum era puţină acolo şi fără interes. Odată ce nu plecase, tânărul Jean, nu putea găsi mai bună companie.

La început îl necăji în privinţa Lonei, lipsa de ocazie. Nu se îndoia că l'ar fi acceptat — şi poate că dacă era ocazia, l'ar fi primit în adevăr, nu ea, ci unda de viaţă încă nestinsă bine. Totuşi Lona era cea care nu lăsa ocazia să fie, dar Jean nu-şi închipuia aşa ceva. Băgă însă de seama că Maia sta mereu piedică şi asta începea dela un timp să i se pară amuzant.

Plecă să-şi facă cursa, dar se întoarse. Acum Lona rămânea singură cât vrea şi cei doi hoinăriau împreună. Unde, cum, ce fel? Lona nu vedea şi nu era geloasă. Caşicum gelozia şi alte simţiri poate, sunt în funcţie de vedere... Caşicum faptele, orişicare, ale celor care văd, nu aveau deaface cu ea, întocmai cum ar fi avut cu altă femee.

Lona suferia însă din neglijenţa sorei ei, în îmbrăcămintea, spălatul, pieptănatul, îngrijirile care îi erau aşa de necesare. Era pasionată de curăţenia şi decenţa fiinţei. Se chinuia singură, cu coadele, mai ales, lungi pe care le purta colan pe cap. Ceru să fie tunsă. Nimeni nu se opuse masacrului. Foarfeca tăia în şuviţe ca în carne şi ochii limpezi se acoperiră cu ceaţă udă. Plânse ca o novice în ziua călugăriei: părul şi viaţa.

Acum când cellalt se întorsese, o chinuia însă lipsa acelei viziuni pe care deunăzi i-o împrumutase. Viziunea care îi redase oarecum lumea şi pe care acum n'o mai putea obţine. Trupul n'o mai chinuia.

Din pricina singurătăţii, a lipsei de ajutor şi din cauza acelei dorinţi de lumea exterioară, poate şi din alte cauze, vrea acum să vadă. Dorinţă mai tare ca altădată, dorinţă care sfida resemnarea şi creştea mereu.

Işi aminti ceeace un timp uitase: că doctorii spuneau că vederea ar fi trebuit să-şi revie. Printr'o emoţie poate aşa cum pierise. Căuta emoţia. O căuta în cei doi. Ar fi vrut să-i vadă. Cum erau cei doi necunoscuţi: sora şi amantul!... Credea că în momentul când i-ar fi văzut, tot răul ar fi încetat.

In figurile lor trebuie să fi fost leacul ei! Leacul unui alt rău în afară de acela de a fi oarbă! Văzându-i, ar fi ştiut ce a pierdut şi ar fi putut dispreţui paguba...

...Văzându-i pe ei, ar fi văzut şi lumea cealaltă şi ar fi ştiut cu cât fusese păgubită când n'o vedea.

Pe cei doi vrea să-i vadă: pe sora devotată care o lăsa în nevoie şi pe cel care venise fără să-l fi chemat, să o turbure.

...Să fi putut să-i privească!...

Câtă răsbunare, câtă despăgubire va fi fiind în privire?... Ceva însă s'ar fi întâmplat dacă s'ar fi uitat la ei... ceiace acum era cu neputinţă.

Lăsa adesea pleoapele în jos şi le ridica brusc, crezând că brusc va vedea... Dacă minunea s'ar fi întâmplat ar fi avut o emoţie mare. Emoţia mare pe care ar fi trebuit însă să o aibă înainte... şi n'o avea.

Intr'una din zile, când sora ei intră, Lona avu un salt. O tăie ca un fulger prin orbite. Inchise ochii şi îi deschise. Vai! Tot limpezi şi tot în gol! Totuşi nu se înşelase. In adevăr, Maia se întorcea din odaia celuilalt. Se întorcea cu pasul tărăgănat al cuiva care nu mai e sigur pe destinul lui, a cărui dreptate şovăie, cu pasul tărăgănat al cuiva care a fost rănit. Deschisese uşa ca cineva care a tâlhărit aiurea sau care vine la locul unde a tâlhărit.

Lona nu se înşelase, dar nu-şi recăpătase văzul. Ştia numai. Ştia în felul ei... Faptele oamenilor care văd aveau pentru ea alt sens, altă măsură.

Dorea mereu tot cu mai mare pasiune să vadă, deoarece doctorii credeau că e cu putinţă... Când ar deschide ea ochii acum, a doua oară, asupra lumii, ar fi altă vedere.

Vroi să consulte doctorii! Auzise, i se citise despre fenomenele paroptice. Vederea care nu e privilegiul ochilor numai, vederea care este risipită pe tot trupul şi care se putea educa... A mâinilor mai ales.

Cel puţin aşa să vadă. Să i se arate odată pe faţa mâinilor miraculoase, cei doi! In viaţa ei de oarbă, mai demult i se întâmplase atunci când mişca mâinile, ca întunericul să se mişte parcă şi în vidul obicinuit să se aşeze ceva, să se lumineze puncte din opacitate, dar fără desluşire, creând abia diferenţierea penumbrelor. Cerca acum din răsputeri, cu încordare să isbutească dar nu putea. Vroi atunci ajutorul ştiinţei şi ceru să plece deacolo, să se întoarcă la Bucureşti. Sora ei consimţi numaidecât. Plecară.

Chemă oculişti, merse la spital. I se spuse că experienţele paroptice sunt anevoioase, excepţionale şi nu se fac aci, dar i se repeta că nu se putea dovedi la ea niciuna din leziunile care distrug vederea. Nervul intact avea o paralizie inexplicabilă, deci era posibil să se vindece.

Cu cincisprezece ani înainte i se spuseseră aceleaşi lucruri, adevărate dealtfel, dar zadarnice. Totuşi, acum credea că dintr'o zi pe alta va vedea. Aştepta lucrul ca pe ceva iminent.

Aci în oraşul mare era mai izolată. Nu se putea hazarda singură. Urma celor doi se pierdea. Mai ales nu avea destul aer, se sufoca.

Cei doi veniau adesea până acasă cu vorba tare, cu tonul urcat al discuţiei, care ton se încetinia şi amuţia la uşa camerei Lonei. Nu intrau la ea împreună niciodată.

Urechia ei mai ascuţită sau vorba lor violentă aducea însă uneori până la ea frânturi de cuvinte: „Să fie la un fel! Trebuie!... Cununie!"... Maia cerea. Lona înţelese. Inţelese dar nu vroi. Nu vroi cu nici un chip să vie celalt acolo la un loc cu ea! Toţi trei împreună!... Dece anume nu vroia?... Ce presimţia refuzul ei?... Dece se temea?... Nu vroia!

Căută atunci scăpare. Să plece ea undeva, oriunde. Intr'un azil! La o mânăstire! In alte ţări! Sora ei refuză să asculte astfel de prostii. Sora ei o vroia acolo. Ea singură nu se putea orienta şi n'avea nici un ajutor.

Energiile disperării făcură o curbă mare. Işi închipuia că cei care văd, pot apuca drumurile care le vor. Credea că cei care au ochi pot scăpa depe locul răului, din încleştarea trudelor! Aşa credea greşit Lona despre cei care văd.

Neputinţa urca în ea şerpi şi aprindea limbi de foc. O scuturau cutremure şi ciclonul bântuia într'însa. Se bucura că va veni astfel emoţia mântuitoare.

Acum cei doi o luau din nou cu ei la plimbare. Sora ei zisese: Aidem! — şi cum Lona vrea aer, cum spera că poate pe uliţă, deodată, se va desfunda brusc lumina şi va putea fugi drept înainte în lume, primise.

Pe stradă simţise pe cellalt alături ca pe o duhoare care o astupa în gât. Deatunci ieşiau mereu în trei, ea aşteptând să i se deschidă ochii şi strângând nările, cei doi pentru ca să arate că sunt o familie cu toţii.

Fata isbutise. Jean o lua de nevastă. Isbutise cu un argument ingenios. Nu-i spusese: „M'ai batjocorit!" Ii spusese: „Ai batjocorit pe sora mea! Eşti dator să mă iei!"

Lona era deci argumentul care îl convinsese. Dece şi în ce fel, numai el ştia. Dar el totdeauna, ştia desluşit.

Cineva dintre vizitatorii staţiunii de vară îi întâlnise aşa în trei: — Ei! Tot s'a însurat cu ea!" — zisese despre Lona. Pe când Lona aştepta mereu salvarea şi vederea şi rămânea pe loc în întuneric.

Tânărul Jean prinsese de veste, atunci când vocea publică credea de cuviinţă să-l însoare cu Lona acolo în vilegiatură. Răspunsese acelui aviz cu reflecţia cuminte destinată nu numai acelora ci şi propriei conştiinţe: — „Da ce, sunt nebun? Să mă însor cu o oarbă? E ridicol!" — Dar oarba îi plăcea. Ii da satisfacţie acea oarbă, pe care el o căutase în întuneric.

O ciudată cumpănă a drepturilor şi obligaţiunilor după care Jean recunoştea pretenţia Maiei deşi ar fi vrut bucuros să scape de ea.

Ce să facă? Se chibzuia. Cele două aveau ceva avere indiviză, nu lucru mare, dar totuşi ceva. Casă proprie în Bucureşti, ceeace nu era de lepădat. Comisionul pentru plasarea automobilelor era slab pentru moment...

Apoi Maia spunea acum mereu: — „M'ai nenorocit! — şi „Ţi-ai bătut joc de sora mea!" Partea asta din urmă aducea lui Jean un fel de măgulire fizică din amintiri bune. Una cerea o revanşă şi cealaltă o merita pentru anume argumente care puneau pe faţa tânărului Jean un surâs stupid.

Da! Oarba merita, dar acum nu mai voia. Faţa pudrată fin pe pieliţa moale a lui Jean lua ceva răutate când se gândia că Lona îl ţinea acum la uşă.

Adică de ce nu s'ar însura cu Maia? Nu-l interesa, — dar parcă oamenii se însoară altfel. Nici cel puţin atâta judecată, atâta plan cât îşi făcea Jean în gând nu au alţii când se însoară. Căci Jean ştia în totdeauna ce vrea. Chiar şi acum când consimţia la nunta asta nevoită...

Jean ştia bine ce vroia şi Maia avea să se mărite curând. Iar viaţa lor în trei — aşa cum se temuse — Lona avea s'o trăiască — mereu curată, mereu profanată, mereu oarbă.

O vâlvă rea avea să se ridice în jurul ei: — Oarba ticăloasă care necinstea casa ospitalieră a surorei devotate.

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

OTILIA CAZIMIR: Fluturi de noapte

POEZII (Editura „Cartea Românească", Bucureşti)

Poeziile nu sunt lectura de predilecţie a publicului din zilele noastre. Totuşi un volum de versuri în care cântă sufletul unei tinere femei nu e un fapt banal şi care se petrece adeseori în lumea literilor. Apoi cine va deschide la întâmplare volumul Otiliei Cazimir, sunt sigură că nu-l va lăsa din mână de cât după ce-l va citi până la capăt şi va reveni la el cu o plăcere mereu înnoită.

E în „Fluturi de noapte" un farmec ce te cucereşte din prima clipă şi te stăpâneşte cu un interes pasionat de la o poezie la alta. Aceasta, cred, pentrucă Otilia Cazimir are „un suflet" un biet suflet menit pentru trudă şi suferinţă, dar un suflet cu adevărat, cu care-şi trăeşte viaţa şi-şi scrie operele literare.

Şi apoi versurile aceste nu sunt scrise spre a creia „operă poetică". Nu găsim în ele descrieri imobile, compoziţie voită până în cele mai mici amănunţimi. Nu simţim în poeziile Otiliei Cazimir nici năzuinţe de a se analiza, nici stearpa curiozitate de sine, nici dorinţa deşartă de a răsfira bogăţia de culori, ingeniozitatea şi virtuozitatea stilului ei, în adevăr minunat. Versurile ei sunt evocări, chemări, întrebări, dedicaţii, închise adeseori în fraze scurte, în strofe de câte două rânduri, pe care le rosteşti aşteptând parcă răspunsul sufletului cititorului. Ele sunt un strigăt spontan ce pune accentul pe gânduri, suferinţe, remuşcări şi dorinţe, plutind în sufletul nostru fără să-şi poată găsi expresia, sunt o descătuşare şi o alinare a propriului nostru suflet, dar şi o revărsare de gânduri şi simţiri a căror povară era prea grea pentru sufletul ei singur:

Nu-s pentru tine strofele aceste,
Nici pentru alţii nu le-arunc în vânt.
Le dau aşa cuvânt, după cuvânt
Şi nu ştiu cui, —
Cum aş cânta pe-un drum pustiu şi lung
In noapte,
Urâtul să-mi alung...

Versurile ei sunt un strigăt adevărat izbucnind din adâncurile sufletului:

E-atâta primăvară'n noi, iubite!
Şi'n toţi fiorii care tremură'n natură,
Şi'n zîmbetul ce-ţi flutură pe gură
Se'mbrăţişează visurile noastre tăinuite..
. . . .
Mi-e sufletul împrăştiat în toată firea
Sub ochii umezi care-mi caută privirea,
Se'mbată ca o floare pe tulpină
De rouă, de parfum şi de lumină.

Apoi:

Pândesc de-asară'n lungul zării drumu
Prin pânza nopţii, palidă ca fumul.
Din muguri cruzi se simte abia parfumu
. . . .
Şi'n noaptea asta calmă şi pustie
Tot sufletu-mi se sfarmă'n agonie
Când ştiu că s'ar putea să nu mai vie...

E un ton de confidenţă de o absolută sinceritate, dar o confidenţă lipsită de orice indiscreţie. De aceia oricât de îndrăzneaţă şi intimă ar fi mărturisirea păstrează o fină şi gingaşă fereală.

Personalitatea poetei are tot relieful, toată îndrăzneaţa afirmare a individualităţii, tot curajul libertăţii în revizuirea valorilor morale şi estetice a generaţiei sale, dar cu o măsurată delicateţă feminină şi cu aceia ce, după Al. A. Philippide, face talentul-calitate: un ideal şi o credinţă.

Iubirea profundă şi înţelegătoare a naturii şi a vieţii, care o înfrăţeşte într'un panteism plin de poezie cu întreaga fire, îi pune în suflet şi intuiţia ascuţită, aproape obsedantă a trecutului. In *„Pelerinaj sentimental"*, *„Strofe din Amurg"*, *„Atavism"*, sufletul prezentului răsfrânge clipe din copilărie, porniri şi imagini cristalizate de dincolo de marginile copilăriei, din lungul flux al vieţii care s'a întruchipat în milioane de forme omeneşti, în decursul ve[illegible]:

Mi-s ochii vii, mi-s ochii calzi
Dar în privirea lor nu-s eu
Nici eu nu ştiu, nici tu nu poţi să ştii
Al cui e gândul ce se zbate în gândul meu.
Pe umerii fragili mă port ca o povară
Şi umerii adeseori mă dor...

Sub versul uşor şi vioi se simte adeseori un atavic şi ireductibil fel de a simţi şi a voi, pe care poeta nu-l poate defini, dar pe care-l poate foarte bine comunica:

Străbunii mei cuminţi ce dorm în sat
In ţărna melancolicii Moldove,
Ce-au scris cu brazde negre pe ogor
Şi în ceaslov cu tremurate slove.
Atâta moştenire mi-au lăsat:
Amarul mut din sufletele lor.

Aceiaşi iubire a vieţii face să se frângă sufletul ei de femee cu o duioşie trezită în faţa slăbiciunii şi imperfecţiunii creaturii. Aceasta nu din milă, ci dintr'un respect fără de margini a minunii ce se săvârşeşte în tot ce fiinţează, de la formele cele mai perfecte ale frumuseţii, până la fiinţele stângace şi ridicule, care ne apar nişte încercări neizbutite ale marelui artist al lumii. *Melcul, Liliacul, Cârtiţa,* sunt bucăţi unice de acest gen, în literatura noastră.

In fiece poem versul palpită ca un vestmânt uşor pe o simţire înfiorată, dar elanul liric e stăpânit şi poeta nu se lasă ademenită de bogăţia imaginilor pe care i le pune la îndemână cu o mare uşurinţă fantazia ei ingenioasă. Adeseori poemul începe cu o frază simplă, familiară, care ridică apoi în calea ei un stol de imagini rare, de împerecheri ciudate de atribute, de metafore şi comparaţii ce-i aparţin numai ei. Dar toate se adună, îşi îmbină culorile şi muzica pentru a da versului densitatea şi nuanţa anume cerută de tonalitatea simţirii:

Imi intră pe fereastră în odaie
Suflarea Toamnei cu parfum de ploaie.
Se rupe negura'n bătaia vântului
Să înfăşoare rănile pământului.

Sau:

Tot mai subţire, tot mai ostenit
Un fir de cântec mic şi întrerupt
Şi înodat şi iarăşi rupt..

E un răsunet al senzaţiei în adâncimile fiinţei care ridică în răspuns imagina cea mai bogată şi mai precisă în acelaş timp, e apoi o condensare a acestor imagini în jurul simţirii care dă valoare lirică vorbelor celor mai realiste. De aceia vom găsi în volumul Otiliei Cazimir vorbele cele mai neprevăzute, expresii familiare, neologisme, capriţios şi fantastic culese, dar învăluite în armonia cântătoare a versului cu stăpânirea aceluia ce cunoaşte sigur *proprietatea precisă a termenilor.*

Nu pot să închei această scurtă ochire asupra poeziilor Otiliei Cazimir fără să spun câteva cuvinte despre muzicalitatea lor. Versul ei are sonorităţi uşoare, diverse şi multiple în care se amestecă ritmul rondelelor copilăreşti, mişcări de bucurie, înfiorări de suferinţă, accente humoristice, porniri şi precipitări de ape năvalnice de primăvară, ceva grav şi serios, de şi atât de tânăr, de proaspăt şi de plin de viaţă. *Martie, Măcăleandru, In Crâng, Crai nou,* acele minunate *Strofe risipite* şi tot volumul dacă e vorba să ilustrez cele spuse.

Volumul acesta subţirel şi modest al unei scriitoare pe care de mai multă vreme am învăţat să o preţuim, mi-a dat o plăcere sufletească aleasă şi rară. Nu poţi însă gusta „Fluturi de noapte" decât dacă eşti primitor farmecului ce în mod firesc se desprinde din această poezie. E uşoară şi apoi îţi dă răgaz să-ţi analizezi simţirea şi să-ţi dai şi sprintenă ca un cânt de pasăre: întâi te desfătează seama în faţa judecătorului suprem: spiritul critic.

Dar oare nu e tocmai acesta semnul cel mai caracteristic al feminităţii?

ISABELA SADOVEANU

No. 70 al „BIBLIOTECEI DIMINEAŢA"
cuprinde:
DRUMEŢUL DIN PRAGA
POVESTIRI DE
GUILLAUME APOLLINAIRE
Traducere de THEODOR SOLACOLU
LEI 6 VOLUMUL

Iosif Nyirö

In literatura maghiară s'a înregistrat după războiu un fenomen interesant: în Ungaria propriu zisă nu s'a mai produs, dela războiu încoace nici o lucrare de seamă. Faptul îşi găseşte explicaţia în împrejurarea nenorocită că majoritatea scriitorilor unguri de talent e răspândită prin metropolele europene, unde s'a refugiat de urgia politică, deslănţuită în ţară. Şi literatura, ca să poată lua avânt, are nevoie de libertate, care i-a lipsit şi îi lipseşte încă Ungariei guvernată de regentul Horthy.

Ciudat mai este însă că nici emigranţii n'au publicat dela 1918 încoace nimic definitiv, ci s'au mărginit la polemici politice, cari chiar dacă au trecut şi în literatură au viaţa efemeră. Astfel, din cauza regimului reacţionar dela Budapesta, energia intelectuală a ungurimii a fost cheltuită în ultimii ani fără folos, irosindu-se în zbucium şi în frământări obositoare.

De aceea Ardealul a rămas singurul, care continuând vechea tradiţie culturală, a îmbogăţit literatura maghiară cu opere de seamă,creind chiar o nouă şcoală literară. E vorba de un poporanism — dacă-l putem numi astfel — special al poporului săcui. Diferenţierea reală, care există etniceşte între maghiari şi secui, şi-a găsit, prin noua şcoală, şi expresia literară. Poporul săcuiesc se consideră urmaş al popoarelor nomade venite din Orient încă înainte de maghiari. In organizaţia socială şi de stat, săcuii au şi avut privilegii speciale, fiind consideraţi încă din evul mediu ca o colectivitate liberă, având dreptul de a purta arme ca nobilii. De aceea şi astăzi găsim în

Scriitorul Iosif Nyirö
după un desen în cărbune de marele pictor maghiar Ştefan Nagy

cel mai umil ţăran săcui un sentiment caracteristic de mândrie, iar în vorba lui o mentalitate deosebită. Misticismul primitiv al strămoşilor barbari trăeşte în sufletul poporului săcuesc, colorându-i vorba şi imprimând un tipar special psihologiei sale.

Iar întemeietorul acestei şcoale literare nouă şi originală este d. Iosif Nyirö, autorul „Potirului de aur", pe care l'am publicat în traducere, în numerele trecute ale „Adevărului Literar."

E inutil, cred, să spunem că d. Nyirö este săcui. Băiat de agricultor — nici odată săcuii nu-şi zic „ţărani" ci agricultori sau mici proprietari — s'a născut la Jimbor (jud. Odorheiu), în inima săcuimii. A făcut liceul la Târgul-Secuilor, studiind apoi teologia la Alba-Iulia şi universitatea la Viena. In 1912 a fost sfinţit preot catolic.

De aci viaţa lui Nyirö devine un adevărat roman. După doi ani de profesorat la Sibiu şi la Bistriţa, i se dă parohia dela Ghidea, unde a păstorit şase ani de zile, când dragostea i-a biruit credinţa şi aruncând anteriul s'a căsătorit. Părăsind biserica, Nyirö s'a trezit desarmat în sbuciumul greu al vieţii şi negăsind în timpul războiului o ocupaţiune potrivită cu studiile sale, s'a făcut... morar. A cumpărat un motor vechi, a pus mâna pe ciocan şi pe cleşte, a „reconstruit" motorul, agonisindu-şi traiul pentru el şi pentru ai săi, din morărit. A dus o luptă grea. De multe ori trebuia să inventeze cine ştie ce combinaţii chimice, ca să înlocuească benzina la motor, pentrucă nu se găsea benzină. Zile întregi a urmărit cu îngrijorare „respiraţia" motorului hodorogit, de a cărui funcţionare atârna bucăţica de pâine pentru a doua zi. Şi în acelaş timp scria literatură...

Insfârşit în 1920 părăsi meşteşugul de morar şi intră în gazetărie, alături de o seamă de conaţionali săcui iar azi este redactorul ziarului „Ujsag" din Cluj şi unul din cei mai de seamă literaţi maghiari. In ultimii şase ani Nyirö a reuşit să câştige premiul întâi la toate concursurile literare ce s'au organizat în Ungaria sau în Ardeal şi a fost admis cu elogii în marele dicţionar al literaturii maghiare.

Stilul d-lui Nyirö, — care pierde mult în traducere, întrucât savoarea specială a felului de a vorbi al săcuilor nu poate fi redată în româneşte — caracterizează în mod magistral psihologia naţiei sale. Oameni osândiţi să smulgă cu muncă grea cartofii şi porumbul din pământul atât de avar în regiunile locuite de ei — n'au timp de pierdut cu vorba. Cu atât mai intensă e însă viaţa lor internă, zbuciumul interior, când izbind sapa în glia pietroasă „citesc în cartea grea a vieţii, care n'are slove scrise." Şi din aceste frământări ale inimii cu raţiunea, ţâşnesc fraze lapidare, cuprinzând în puţine vorbe o catastrofă zguduitoare sau exteriorizarea unui sentiment profund, cotropitor.

Aşa simte, aşa scrie Nyirö. Frazele lui sunt săpate ca de un ciclop, în cartea de aramă a vieţii, trezind ecouri ce ne cutremură. Şi fără îndoială Nyirö, care e abia de 37 de ani, n'a dat încă opera mare, definitivă, pe care literatura maghiară — şi putem spune literatura mondială, — o poate aştepta dela el.

De aceea îl vom mai întâlni în opera pe care am întreprins-o, de a realiza o apropiere sufletească între noi şi maghiari, prin acest „schimb de scriitori" şi de opere literare.

LIVIU P. NASTA

Anecdote

Putz, directorul ziarului *La France* spuse într'o zi lui Georges Feydeau:

— Ştii că am cumpărat o casă pentru redacţie?

— Da? Ai loc şi pentru abonaţi, răspunse Feydeau.

* * *

Victor Hugo asistă la premiera lui Lohengrin alături de Gounod şi întrebă pe ilustrul compozitor:

— Cum găseşti, muzica asta?

— O găsesc octogenă, răspunse Gounod.

— Tocmai asta era să spun şi eu, zise Hugo.

Alfons Allais zicea:

„Devine din ce în ce mai urgent să te naşti cu mulţi bani".

* * *

Rameau se afla în vizită la o femeie frumoasă: deodată se ridică de pe scaun, apucă căţeluşul de pe genunchii doamnei şi îl aruncă pe fereastră.

— Ce faci, domnule?

— Latră fals, zise Rameau indignat.

* * *

Un amator de artă descoperă la un negustor de tablouri din Veneţia un Perugin din 1520, pe care îl cumpără pentru nimica toată... 6500 lire.

Dar legea italiană nu dă voie să se scoată din ţară operele maeştrilor vechi. Atunci amatorul pune să se picteze pe pânză, peste Perugin, portretul lui Victor Emanuel III. Vameşii salutară şi lăsară să treacă portretul suveranului.

La Paris tabloul se spală repede cu benzină: chipul monarhului dispare şi festa e jucată.

Dar odată cu pictura proaspătă dispare şi cea veche, a lui Perugin din 1520 — şi apare în loc... portretul lui Garibaldi!...

* * *

La negustorul de antichităţi:

— E un candelabru florentin, artistic lucrat. Admiraţi vă rog fineţea cizelării şi graţia desemnului.

— Ce păcat că n'ai şi perechea!

— Da! Dacă aş avea două, ar fi cu adevărat o piesă unică.

„Fluturi de noapte" de Otilia Cazimir

CRAIU-NOU

Azi, soarele s'a rătăcit pe dealuri...
Intârzia pe culmi, cu fagii împreună,
Şi parcă nu ştia să mai apună.

Iar înserarea, fără să-l aştepte,
Din cerul nalt se cobora pe trepte.

Şi dintr'odată, peste câmpul nins,
De sub aripa de argint a unui nor,
Craiu-Nou, subţire s'a desprins —
Atât de mic şi de uşor
C'am aşteptat pân' a apus, să cadă
Şi să-l culeg, fragil şi rece, din zăpadă...

NATURA MOARTĂ

Din darurile toamnei pârguite,
Ţi-am adunat într'un paner, iubite,
Un maldăr cald de fructe 'n care vara
Şi-a îngropat mireazma ei postumă

Un pumn de prune vinete ca bruma
Cu ceaţa viorie care, sara,
Coboară peste dealuri şi podgorii;
Pufoase piersici, rumene ca zorii,
Ce-au strâns a dimineţilor lumină;
Şi verzi gutui, cu scamă de rugină.

In cantalup, ca într'un blond tezaur,
Au adormit apusuri lungi de aur, —
Şi-amiezi fierbinţi, în merele de ceară.
In poama neagră umbrele 'şi adună
Nopţi reci, brumate cu argint de lună.
In nuci, veninul soarelui de vară
Şi-a strâns parfumul umed şi amar,
Iar struguri transparenţi, cu boabe grele,
Ciorchine galbene de chilimbar, —
Au adunat poleiul fin de stele...

Şi toate te aşteaptă în zadar
Să sfâşii, crud şi lacom, carnea lor
Cu dinţii tăi mărunţi de carnivor.

MIMETISM

Pe zi ce trece-ţi samăn tot mai mult...
Aşa, izvorul ce s'aruncă 'n baltă:
S'amestecă cu mâlul laolaltă,
Şi 'n loc să-i spele apele verzui,
Işi turbură izvorul apa lui...

STROFE RISIPITE

Când vreau să fug, mă ţii în loc cu un cuvânt
Aşa se sbat copacii în furtună:
Ca pentru fugă crengile-şi adună,
Dar rădăcina-i leagă de pământ...
* * *
Mi-e faţa împietrită ca o mască
Şi 'n ochi lumina-i gata să se stângă.
Chiar diamantului, ca să sclipească,
Ii trebuie o rază, — s'o răsfrângă.
* * *
Păstrează-mi mâna mea într'ale tale
Să stăm aşa, alături amândoi.
Nu simţi ce singuri am rămas pe lume
De când iubirea nu mai e cu noi?
*
Mă urmăreşti ca pasărea de pradă.
Mă iscodeşti cu ochii reci şi răi,
Şi uiţi că, dacă-s urme pe zăpadă
Noroiul e lăsat de paşii tăi.
* * *
Pleci ochii şi te uiţi în altă parte
Privesc în lături ca o vinovată:
Acelaş gând ce ne 'nfrăţea odată
Ne 'nduşmăneşte-acum şi ne desparte
* * *
Eşti rău, — dar când aud c'o spune altul.
Plec ochii 'n jos şi de mânie tac.
Nu! Numai eu, în toată lumea asta,
Am dreptul să te cert — şi să te 'mpac
* * *
Ce demon oare mi te-a scos în drum?...
De-ar vrea viaţa azi să mă deslege
Şi raiul ei să mi-l deschidă-acum, —
Tot iadul nostru dulce l'aş alege
* * *
Am închinat iubirii trecătoare
Frânturi de suflet şi scântei de rime, —
Insângerate jerbe funerare
Pe un mormânt în care nu e nime...

PLOAIE DE PRIMĂVARĂ

O vorbă rea îşi toarnă 'n noi veninul greu
Şi nu mai ştiu: ai spus-o tu, am spus-o eu...

Ne-am aşezat pe-aceiaşi bancă,
Tu într'un capăt, eu în celălalt.
Tu scrii cu-o creangă pe asfalt ;
Eu stau, cu păru 'n ochi ca o ţigancă.
Şi strâng din dinţi şi din pleoape strâng —
De frică să nu plâng.

Mă uit în altă parte...
Pe lângă noi şi până 'n câmp, departe,
Ogrăzi pustii, cu iarbă crudă,
Pe stradă nu e nimeni, şi e cald..
Mi s'a făcut pe rochie un fald;
Il netezesc, cu ciudă

Am scos oglinda mică să mă uit: m'arată
Destul de supărată?

Ce lung o să ne fie drumul înapoi
Prin colb şi soare...
Şi mâna mea de ce nu poate, oare
Să umple golul duşman dintre noi
Cu gestul bun şi simplu de 'mpăcare?

De-asupra unui zid
A pâlpâit un flutur cu aripi de fum...
Şi tu — ce faci şi ce gândeşti acum?...
Trimit spre tine — cercetaş timid —
Privirea iute pe sub pălărie.

Pe-asfaltul neted, cu crenguţa vie
Tu scrii, mereu.
M'aplec să văd ce scrii anume:
In colbul străzii 'nsemni acelaşi nume
Al m

Şi nu ştiu bine care dintre noi
Şi-a stâns întâi în ochi tăişul rău,
Dar mâna mea s'a sprijinit de braţul tău,
Şi ne-am zâmbit, de-odată, amândoi.

VOLTAIRE

HAMALUL CHIOR

Nouă oamenilor nu ne e de nici un folos să avem doi ochi: cu unul vedem părţile bune ale vieţii, cu altul pe cele rele. Mulţi au obiceiul prost să închidă pe cel d'întâi, şi foarte puţini îl închid pe cel d'al doilea: iată de ce sunt atâţi oameni care ar vrea mai bine să fie orbi decât să vază tot ce văd. Fericiţi cei chiori căror le lipseşte numai ochiul acel care strică orice priveşte! Aşa era Mesrur.

Trebuia să fii orb ca să nu vezi că Mesrur era chior. Din naştere. Dar chiorul acesta era atât de mulţumit de viaţa lui, încât nici odată nu-i trecuse prin cap să-şi dorească încă un ochiu. Şi doar nu vre-o avere mare îl mângâia de nedreptăţile naturii: era hamal şi altă comoară n'avea decât spinarea. Era însă fericit, şi te făcea să înţelegi că un ochiu mai mult şi ceva mai puţină trudă nu sporesc mult fericirea. Totdeauna banii i se potriveau tocmai bine cu cheltuiala, şi foamea cu mâncarea câtă o avea. Dimineaţa muncea, seara mânca şi bea, noaptea dormea; şi pentru dânsul zilele erau ca nişte vieţi deosebite, aşa că grija de mâine nu-i turbura niciodată plăcerea clipei de faţă. Era, cum vedeţi, chior, hamal şi filozof laolaltă.

Din întâmplare a văzut trecând, în caleaşcă strălucită, o prinţesă care avea un ochiu mai mult decât dânsul; dar asta nu l'a împiedicat să-i pară frumoasă şi, cum chiorii se deosebesc de ceilalţi bărbaţi numai într'atât că au un ochiu mai puţin, s'a îndrăgostit nebun de dânsa.

Veţi zice poate: când un om e chior şi hamal, nu trebuie să se amorezeze, mai ales nu de o prinţesă de neam mare, şi încă de o prinţesă cu doi ochi. Şi eu cred, caşi d-voastră, că se prea poate să nu-i placi prinţesei. Totuşi, fiindcă dragoste fără nădejde nu se poate, hamalul nostru, odată îndrăgostit, a început să aibă şi nădejde.

Fiindcă avea mai multe picioare decât ochi, şi fiindcă picioarele îi erau zdravene, s'a ţinut cale de o poştă după carul zînei, tras în fuga-mare de şase cai albi voinici. Pe vremea aceia era moda, la cucoanele mari, să umble cu trăsura fără slugă pe capră şi fără vizitiu, — mânau singure. Bărbaţii vroiau să fie femeile singure de tot, socotind că astfel ar fi mai asiguraţi de credinţa lor; ceiace-i tocmai dimpotrivă de ce cred moraliştii, care zic că nu este virtute în singurătate.

Mesrur fugea într'una pe lângă roatele trăsurii, cu ochiul cel bun întors spre prinţesă, care se mira văzând un chior alergând aşa de bine. Pe când el dovedea astfel că cine iubeşte nu oboseşte, o fiară sălbatică gonită de nişte vânători a trecut drumul şi a speriat caii; aceştia luând zăbala în colţi porniră cu frumoasa prinţesă spre prăpastie. Indrăgostitul, mai speriat chiar de cât dânsa, deşi era şi ea destul, a tăiat ştreangurile cu o minunată iuţeală de mână. Cei şase cai albi au sărit în adânc, iar prinţesa, albă acum pe faţă caşi părul lor, a scăpat cu frica." Oricine ai fi, îi zise ea, n'am să uit niciodată că-ţi datoresc viaţa; cere-mi ce vreai, tot ce am e al d-tale. — Ah, răspunse Mesrur, aş putea cu mult mai mare dreptate, să vă dau eu tot ce am, dar dându-vă, tot mai puţin v'aş da, căci n'am decât un ochiu, şi d-ta ai doi; însă un ochiu care te priveşte face mai mult decât doi care nu pot vedea pe al d-tale." Prinţesa zâmbi, căci vorbele galante ale unui chior tot galante sunt, iar de galanterii zâmbeşti totdeauna. Şi a zis prinţesa: Mult aş vrea să-ţi pot da un ochiu, însă asemene dar numai mama d-tale ţi l-ar fi putut face; dar vino după mine". Zicând aşa se dete jos din caleaşcă şi porni pe jos. Se cobori şi căţelul prinţesei, şi mergea pe lângă ea lătrând după scutierul acesta atât de ciudat la înfăţişare. Greşesc numindu-l scutier; fiindcă degeaba încercă el să-i dea braţul, prinţesa nu voi să-l ia, sub cuvânt că era murdar. Şi veţi vedea că simţul ei de curăţenie a înşelat-o. Avea picioarele foarte mici, şi pantofi mai mici decât picioarele, aşa că nu era făcută nici încălţată ca să poată ţine la drum lung.

Când ai picioare frumoase, uiţi că nu poţi umbla bine, şi atunci şezi toată viaţa pe canapea, înconjurată de cavaleri. Ce puteau folosi însă nişte pantofi cusuţi cu fluturi, pe un drum plin de bolovani, şi unde nu-i poate vedea decât un hamal, şi încă un hamal care are numai un ochiu? Melinada (aşa o chema pe prinţesă, şi ştiu bine de ce nu i-am spus numele pân'acum: fiindcă nu i-l găsisem încă) mergea cum putea, blestemându-şi cizmarul, rupându-şi pantofii, zgâriindu-şi şi răsucindu-şi picioarele la fiecare pas. Trecuse ca vre-un ceas şi jumătate de când umbla, aşa cum umblă cucoanele mari: făcuse adică vre-o trei sute de paşi, — şi căzu de oboseală în mijlocul drumului.

Pe Mesrur nu-l lăsase s'o sprijine câtă vreme se ţinuse pe picioare; acum sta el la îndoială s'o ajute, de frică să n'o murdărească atingând-o, fiindcă ştia el bine că nu-i curat. Prinţesa îl făcuse să înţeleagă aceasta destul de lămurit, şi încă mai lămurit pricepuse el pe drum uitându-se când la dânsul, când la stăpână-sa. Ea purta rochie de stofă uşoară de argint presărată cu ghirlănzi de flori, care lăsa să se vadă ce frumos era făcută la trup; iar el avea o scurteică cenuşie plină de pete, găurită şi cârpită aşa că peticele veneau alături de găuri, nu deasupra unde, se înţelege, ar fi fost mai la locul lor. Se uitase la mâinile lui cu vine groase şi cu bătături, şi apoi la mâinile ei mici, mai albe şi mai gingaşe decât crinii. In sfârşit, prin vălul subţire cu care era legată la cap, se vedea părul galben al Melinadei, împletit şi buclat, pe câtă vreme părul lui era negru, zbârlit, creţ, şi pe cap n'avea decât o cialma ruptă.

Pe când el îşi făcea în gând aceste socoteli, Melinada, încerca să se scoale, dar căzu numai decât la pământ; şi căderea a fost aşa de rea, încât Mesrur a văzut lucruri care-i răpiră şi câtă minte îi mai rămăsese privind faţa prinţesei. Uită că era hamal, că era chior, şi nu se mai gândi ce depărtare pusese soarta între Melinada şi dânsul. De abia îşi aduse aminte că-i îndrăgostit de prinţesă, deoarece păcatul în privinţa delicateţei despre care se zice că e nedeslipită de adevărata dragoste, că uneori ea dă tot farmecul dragostei, dar cele mai de multe ori e aducătoare de suferinţă. Ca hamal avea dreptul să fie mojic, şi Mesrur a fost mojic şi fericit. Prinţesa trebue să fi fost atunci leşinată, sau poate îşi plângea soarta; însă, cum era dreaptă din fire, nu poate fi îndoială că binecuvântă norocul, văzând că orice supărare îşi poartă mângâierea cu sine.

Noaptea îşi întinsese vălurile peste tot, şi cu întunericul ei ascundea atât fericirea adevărată a lui Mesrur cât şi închipuitele nenorociri ale Melinadei. Mesrur gusta plăcerile îndrăgostiţilor desăvârşiţi, şi le gusta ca un hamal, adică (spre ruşinea lumii) în chipul cel mai deplin. Melinadei i se făcea rău în fiece clipă, şi în fiece clipă iubitului ei îi veneau la loc puterile. Şi odată a zis tare aceste vorbe, care se potriveau minunat în gura unui om plutind în fericire, dar care nicidecum nu s'ar fi potrivit unui bun catolic: „Mahomet atotputernice, fericirea mea n'are decât un singur cusur, că ființa care mi-o dă nu o poate simţi. Fă-mi tu, profet al lui Dumnezeu, pe câtă vreme mă aflu în raiul tău, şi acest bine, ca să fiu în ochii Melinadei ceiace ar fi ea înaintea ochiului meu, dacă ar fi acum ziua mare". Şi isprăvindu-şi aşa rugăciunea a urmat să fie fericit mai departe. Aurora, totdeauna prea harnică pentru cei ce se iubesc, găsi pe Mesrur şi pe Melinada în starea în care ea însăşi, cu o clipă mai de vreme, ar fi fost găsită cu Tithon. Dar ce mirare a cuprins-o pe Melinada când, deschizând ochii la cele d'ântâi raze ale soarelui, s'a pomenit într'un loc încântător, împreună cu un tânăr nalt şi mândru, la chip asemene soarelui a cărui reîntoarcere o aştepta acum pământul! Avea obrazul rumen şi buzele de mărgean; ochii mari, scânteietori şi galeşi totodată, arătau şi insuflau dragoste. Purta pe umeri o tolbă de aur, bătută cu pietre scumpe, şi săgeţile lui nu vâjiau decât de dragul plăcerii. Părul lung, prins cu un lanţ de diamante, îi atârna răsfirat pe spate; şi o ţesătură subţire, cusută cu mărgăritare, îi învelea trupul fără să-i ascundă frumuseţea. „Unde sunt şi cine eşti?" strigă Melinada în culmea uimirii. „Eşti alături de păcătosul care a avut norocul să te scape dela moarte şi care şi-a luat răsplata atât de bine pentru osteneala lui". Melinadei, plină de mirare caşi de fericire, îi părea rău că schimbarea la faţă a lui Mesrur nu se întâmplase mai devreme. Şi apropiindu-se de un palat strălucit care tocmai atunci îi atrase privirile, ceti pe poartă cuvintele aceste: „Depărtaţi-vă de aici, nechemaţilor; uşa aceasta nu se va deschide decât celui ce are inelul". Mesrur se apropie şi el ca să cetească; lui însă i se arătară alte cuvinte: „Bate fără frică". Bătu, şi numai decât s'au deschis uşile singure cu zgomot mare. Pe când mii de glasuri şi de surle cântau, perechea tinerilor intră într'o sală de marmură de Paros; de acolo trecură într'o sofragerie minunată, unde o masă îi aştepta de o mie două sute cincizeci de ani, şi nici un fel de mâncare încă nu se răcise. S'au aşezat la masă, şi pe fiecare îl slujea câte o mie de roabe, frumoase fără seamăn. Şi pe când mâncau, cântece şi danţuri îi desfătau; iar după masă toţi cei ce-i slujise au venit, în haine strălucite şi ciudate, de s'au aşezat în rând, ca să jure credinţă stăpânului inelului şi să-i sărute degetul sfânt pe care-l purta.

Trăia pe atunci în Bagdad un musulman foarte evlavios care, fiindcă nu se putea duce să-şi facă spălările la moschee, îşi aducea deacolo apă acasă, plătind preotului o suma mică de bani pentru aceasta. Tocmai îşi făcuse a cincea spălare şi era gata să înceapă a cincea rugăciune, iar slujnica, o fată zăpăcită şi prea puţin evlavioasă, aruncă apa sfinţită pe fereastră. Apa căzu peste un biet om care adormise cu capul pe un colţ de piatră. L-a udat tot şi l-a trezit din somn. Era Mesrur, săracul, care întors din ţara minunilor, îşi pierduse în călătoria lui inelul lui Solomon.

Nu mai avea pe el hainele acelea strălucite, ci iarăşi scurteica lui. Tolba cea de aur se prefăcuse în coromâslă de lemn. Dar, mai rău decât toate era că, pe drum, îşi pierduse şi un ochiu. Atunci îşi aduse aminte că decuseară băuse rachiu mult care-l ameţise şi-i aprinsese capul.

Pân'atunci băutura îi plăcea fiindcă-i părea bună; acum începu să-i placă fiindcă aflase în ea atâta mulţumire. Şi bucuros s'a întors la muncă, foarte hotărît să-şi cheltuiască leafa ca să dea de urma scumpei sale Melinada. Altul s'ar fi necăjit rău văzându-se urât şi chior, după ce avuse doi ochi, — sau: că şi slujnicele care mătură palatul îl goneau, după ce fusese dat în dragoste cu o prinţesă mai frumoasă decât cele din haremul califului, — sau: că era sluga tuturor isnafilor din Bagdad, după ce fusese mai mare peste toate zînele. Dar lui Mesrur îi lipsea ochiul care vede partea rea a lucrurilor.

Trad. de Z.

* * *

Voltaire

Aristotel a exprimat ideia clasică despre compoziţie în artă, scurt şi popular, în cuvintele acestea: orice lucru întreg trebuie să aibă început, mijloc şi sfârşit.

Nicăieri această ideie elementară de arhitectură literară n'a fost aşa de textual adoptată ca în clasicismul francez. In general, literaţii francezi care au făcut clasicismul l-au luat pe Aristotel, sau ceiace credeau ei că e Aristotel, ad litteram. In secolul XVIII-lea clasicismul e încheiat şi sfârşit. Voltaire ia slujbă şi atitudine de epitrop al bisericii clasiciste. In tinereţe, întâlnirea cu literatura engleză îl dusese în ispită, şi visese, cu multă discreţie de altfel, să se atingă de însăşi dogmele tragediei. Pe urmă s'a pocăit; şi, negreşit, ortodoxia lui a fost de atunci cu atât mai neînduratoare.

Stilul dramei a dictat aproape întreaga estetică a clasicismului francez. Compoziţia simplă şi transparentă cu „început-mijloc-sfârşit" s'a răspândit din teatru asupra tuturor genurilor literare. Acest fel de compoziţie de o simplicitate naivă, şi concizia expresiei, devin condiţiile hotărâtoare ale perfecţiei literare. La Voltaire, concizia ajunge la precipitare nervoasă; prin aceasta el e, astăzi încă, în plină viaţă, şi rămâne maistru neîntrecut al vorbei scurte.

Concizia clasică este o consecinţă literară a bunei creşteri şi a unei discipline pur intelectualiste şi cu tendinţă practică, izvorâtă din cel mai pur spirit burghez. Idealul prozei clasice este o algebră literară; negarea lirismului şi a oricărui pitoresc cerea neapărat economie fără milă în expresie, care trebuia redusă până la ultima transparenţă posibilă. Iar ordinea şi legarea ideilor trebuiau să fie cât mai evidente.

Povestirea de mai sus începe cu o enunţare de adevăruri morale. Aşa încep multe dintre fabulele lui La Fontaine. Voltaire pune în fruntea povestirii, care e în fond o fabulă, generalităţi de bun simţ: că oamenii nu iau în seamă deajuns părţile bune ale vieţii... Generalităţile de bun simţ sunt, în gustul clasic, materialul literar prin excelenţă. Povestirea are început, mijloc şi sfârşit, evidente excesiv. Mai întâi, generalităţi despre optimişti şi pesimişti; acestea se vor desvolta pe ton glumeţ — şi intenţia e imediat şi clar anunţată: „Fericiţi cei chiori... Şi Mesrur era chior". Culminaţia, sau „mijlocul" povestei e dragostea hamalului cu prinţesa. Şi se sfârşeşte, raţionalist şi cuminte cu explicarea, că totul a fost un vis de om beat, urmată de concluzia că e bine, în tot cazul, să iai seama la părţile bune ale vieţii.

Omul clasic crede, fără rezervă şi fără nuanţă, în inteligenţă; şi tot aşa crede în posibilitatea de a exprima fără rest ori ce cuprins de conştiinţă. Dacă eşti în stare să nemereşti expresia perfectă, comunici complect sufletul tău sufletului altuia. Această credinţă stă la baza ideii de perfecţie în artă: pentru omul clasic perfecţia e ceva dat, limitat şi sigur, pe care poţi pune mâna, dacă ai talent şi învăţătură, — mai precis: dacă ştii bine clasicii latini. — Spiritele umane sunt sau pot fi desăvârşit legate prin bun simţ şi raţiune — aşa credeau oamenii care au format stilul francez clasic.

Când stau de vorbă oameni bine crescuţi, nici unul din ei nu caută să se pună brutal în vedere, să spargă ochii şi urechile celorlalţi cu talentele sale, ci fiecare e stăpânit de grija sfântă de a spune ceiace poate interesa pe ceilalţi; şi spune repede şi sobru, fiindcă nu-i cuviincios să le oboseşti atenţia. Nu se cade să oboseşti oamenii cu detalii, nici chiar, sau nici mai ales cu detalii intime ale sufletului tău. Acestea te privesc pe tine. Celorlalţi spune-le „idei", şi cât mai generale, care pot să intereseze întreaga societate. Nu şade frumos să descrii poetic, să întârzii în amănunte pitoreşti; pentru aceasta nu-i vreme în salon; şi apoi ai aerul că vreai să sperii oamenii cu puterea memoriei, a fantaziei sau a sensibilităţii tale.

Hamalul chior a fost scris cu ocazia unui concurs literar de societate, aranjat de nişte doamne din lumea mare. Intâmplarea e caracteristică: povestea s'a născut deci în condiţiile cele mai tipice ale producţiei literare de pe vremea clasicismului. Toate operele literaturii strict clasice au fost făcute ca pentru un concurs prezidat de lumea bună, de femeile din această lume cu deosebire. Cel mai perfect şi mai voluminos exemplu este, în această privinţă, teatrul lui Racine. Dar **Hamalul chior** este nu mai puţin o minune a perfectei arte clasice.

Scurtimea şi iuţeala sunt neîntrecute. E limpede, amuzant, argumentat cu desăvârşită inteligenţă, şi are concluzie înţeleaptă. Esteticienii filozofi din secolul XIX pentru care arta clasică era artă unică, alunecă deseori să afirme că în clasicism s'a practicat glorios arta pentru artă. E o scăpare din vedere şi o confuzie. Clasicismul, antic sau francez, nu s'a gândit nici de cum la arta pentru artă, ci a vrut să facă şi a făcut artă instructivă. O artă intelectualistă din principiu nu poate scăpa de a fi instructivă. „Arta pentru artă" este ceva nou, de dincoace de orice clasicism.

Voltaire a creat fraza scurtă. Prin aceasta el a desăvârşit clasicismul care, din principiu, tindea la expresie grabnică, cu maximum de transparenţă. Trebue luat seama însă că el suprimă deseori cuvintele de legătură: propoziţii simple vin una după alta, paratactic. Cu aceasta Voltaire calcă dogma clasică; aceasta prescria ca legătura să fie vizibilă continuu; conjuncţia nu trebuie să lipsească, pentrucă firul argumentării să fie aparent peste tot. Suprimarea conjuncţiei însemnează pornire spre impresionism. Voltaire depăşeşte clasicismul şi prin o discretă încercare de pitoresc fantastic şi oriental. **Hamalul chior** e un exemplu captivant de artă clasică trecută dincoace de culme.

PAUL ZARIFOPOL

S'a pus în vânzare:

ALMANACHUL ZIARELOR ADEVERUL şi DIMINEAŢA PE ANUL 1927

UN VOLUM de 250 PAGINI

cu numeroase ilustraţii în text şi cu coperta ilustrată

ALMANACHUL cuprinde: Calendarul ortodox, catolic şi israelit; o bogată materie ştiinţifică; numeroase date statistice; viaţa economică; lucruri instructive; nuvele, poezii şi schiţe, semnate de d-nii: M. Sadoveanu, G. Galaction, Jean Bart, Otilia Cazimir, T. Arghezi, G. Topîrcianu, Demostene Botez, M. Codreanu, Alexis Nour, Sărmanul Klopstock, Octav Botez, Ion Teodorescu, Izabela Sadoveanu, Lucia Mantu, Dr. Ygrec, Stejar Ionescu, M. Sevastos, etc.; articole de astronomie şi medicină populară, etc.

ALMANACHUL ziarelor „Adeverul" şi „Dimineaţa"

se găseşte de vânzare la toţi librarii şi depozitarii de ziare, costă LEI 35 şi nu trebue să lipsească din nici o casă

CUMPARAŢI COPIILOR VOŞTRI

ALMANACHUL SCOLARILOR PE ANUL 1927

LEI 20 EXEMPLARUL — Frumos, Bogat, Variat

BENEDETTO CROCE

Sisteme de estetică

Există o estetică empirică, ce recunoaşte existenţa unor fapte numite estetice sau artistice, dar pe cari le consideră cu neputinţă de a fi reduse la un principiu unic, la un concept riguros şi filosofic. Estetica aceasta tinde să se limiteze pe socoteala ei la înregistrarea unui cât mai mare şi mai felurit număr de fapte, procedând apoi stăruitor la gruparea lor în clase şi tipuri. Idealul său, mărturisit adesea, e zoologia şi botanica. La întrebarea *ce e arta?* Estetica aceasta răspunde arătând pe rând fapte deosebite, zicând: „arta e cutare, sau cutare, sau cutare lucru!" — şi-aşa mai departe. In acelaş chip, zoologia şi botanica înşiră unele după altele diferitele înfăţişări ale faunei şi ale florei, şi sfârşesc prin a afirma că speciile enumărate sunt câteva mii, dar ar putea aujnge foarte lesne la cifra de douăzeci şi chiar o sută de mii; ar putea atinge chiar milionul, ba ar merge până la infinit.

Există o altă estetică, ale cărei manifestări deosebite, fac să i se spună când hedonistă, când utilitaristă, când moralistă, şi fiecare amănunt face să i se atribuie un alt nume; însă numele adevărat al acestei Estetici ar trebui să fie acela de practicism, pentrucă aceasta e caracteristica sa esenţială. Spre deosebire de Estetica cealaltă, aceasta din urmă e de părere că faptele estetice sau artistice nu sunt o îmbinare curat empirică sau nominalistică, dar se întemeiază toate pe un fundament comun. Acest fundament e statornicit de ea în forma practică a activităţii omeneşti; şi astfel, anumite fapte sunt considerate sau în mod generic ca manifestaţiuni de plăcere ori de durere şi prin urmare ca fapte de precădere economică; sau încă mai cu osebire, ca despărţăminte speciale ale acelor manifestaţiuni; sau, în fine, chiar ca instrumente şi ca produse ale spiritului etic, care subsumează precumpănirii sale şi face să se conformeze între hotarele lui, toate tendinţele individuale hedonistice şi economice.

Există o a treia Estetică, intelectualistă, care, recunoscând şi ea neseriozitatea tratării filosofice a faptelor estetice, le explică drept nişte cazuri particulare ale gândirii logice; şi identifică frumuseţea cu adevărul intelectual, — iar arta o confundă când cu ştiinţele naturale, când cu filosofia. Pentru Estetica aceasta, ceeace se preţuieşte în artă e numai învăţământul pe care ni-l dă. Astfel, singura distincţie pe care o face ea între artă şi ştiinţă şi între artă şi filosofie, este ca între un plus şi un minus sau chiar ca între perfecţiune şi imperfecţiune. Arta ar fi aşa-dar totalitatea adevărurilor evidente şi populare, o formă tranzitorie de ştiinţă, o semi-ştiinţă, o semi-filosofie, care ar pregăti forma mai înaltă şi mai perfectă a ştiinţei şi a filosofiei.

Există o a patra Estetică, pe care am mai putea-o numi agnostică, şi care — provenind din critica situaţiunilor mai sus arătate, şi călăuzită fiind de o temeinică conştiinţă a adevărului — le respinge pe toate celelalte, întrucât cu prisosinţă ea le învederează mincinoase; Estetica aceasta nu vrea cu nici un preţ să admită că arta ar fi un simplu fapt de plăcere sau de durere, un exerciţiu de virtute ori un fragment şi o frântură de ştiinţă şi de filosofie. Inlăturând toate celelalte sisteme, ea susţine totodată că arta nu e rând pe rând când un lucru, când altul, mergând la nesfârşit, — ci se conduce de un principiu propriu şi original. Numai că în ce consistă acest principiu ea nu se crede în măsură să precizeze, şi ne închipuim că de bună seamă nimeni n'ar fi în stare să ne dumiriască. In această accepţie, arta nu se rezolvă într'un concept empiric; plăcerea şi durerea se topesc laolaltă în activitatea estetică, însă în mod indirect; moralitatea nu are ce căuta aci; arta nu se poate interpreta pe cale de argumentare, cum se procedează cu ştiinţa şi cu filosofia, aşa încât în virtutea unui raţionament s'o decretezi frumoasă sau urâtă; în scurt, cunoaşterea acestor caractere, a suscitat acea îndârjită dispută a determinărilor negative.

Şi mai există, în sfârşit, o Estetică, ce-şi propusese altădată să se intituleze mistică, şi care, profitând de aşa zisele determinări negative, defineşte arta ca pe o formă spirituală, lipsită de caracter practic, fiind prin firea ei teoretică, — şi lipsită de caracter logic sau intelectual, tocmai fiindcă e formă teoretică, deosebită de forma ştiinţifică şi de cea filosofică, — şi superioară amândorora.

Arta ar fi astfel culmea cea mai înaltă a cunoaşterii, dela care priveliştile ce se văd de pe celelalte înălţimi apar înguste şi confuze, — şi care singură ne desvăluie tot cuprinsul orizontului şi întregul abis al Realităţii.

Ei bine, aceste cinci sisteme de Estetică, pe cari le-am pomenit, nu se mai raportează la fapte contingente şi la epoci istorice, cum făceau odinioară pretinsa Estetică grecească sau Estetică midievală, — Estetica Renaşterii şi Estetica secolului al XVIII-lea, Estetica wolfiană şi cea herbartiană, Estetica lui Vico şi aceea a lui Hegel; dar sunt atitudini spirituale, cari se regăsesc în toate epocile, deşi nu toate au reprezentanţi iluştri, dintre aceia cari, precum se spune, trec în istorie.

Estetica empirică, spre exemplu, se numea în secolul al XVIII-lea Burke, iar într'al XIX-lea Fechner; Estetica moralistă, se numia în antichitate Horaţiu sau Plutarc, iar în timpurile moderne, Campanella; Estetica intelectualistă sau logică, era reprezentată în secolul al XVII-lea prin concepţia carteziană, în secolul al XVIII-lea prin cea leibniziană, iar într'al XIX-lea prin cea hegeliană; Estetica agnostică se chema în timpul Renaşterii Francesco Patrizio şi în secolul al XVIII-lea Immanuel Kant; Estetica mistică o vom numi neo-platonism spre sfârşitul lumii antice, şi romanticism pe la începutul secolului al XIX-lea; în consecinţă, ea era ilustrată în prima epocă prin Plotin, iar în a doua prin Schelling şi Solger. Aceste atitudini şi îndrumări spirituale, nu numai că le întâlnim în toate timpurile, dar ele sălăşluiesc sub o formă oarecare, active sau în stare embrionară, în fiecare cugetător, şi chiar în fiecare om; de aci provine şi marea dificultate de a repartiza filosofii-esteticieni într'o categorie sau alta, deoarece fiecare intră prin firea lucrurilor, mai mult sau mai puţin şi într'una şi în cealaltă sau în toate celelalte categorii...

Din italieneşte d. H. BL.

A APARUT:

A. TOMA

POEZII

Un elegant volum, legat, de aproape 200 pagini, hârtie de lux („Cultura Naţională") LEI 100

BARABAS

Portarul nostru era un om de dimensiuni monumentale şi cel mai urît bărbat din câţi s'au văzut. Inălţimea îl făcea să se plece şi să se ferească instinctiv şi de turla bisericii, de teamă ca să nu o dărîme. Gangul în care făcea de strajă, după amiază, pasu-i potolit şi imens, cu o deschizătură a picioarelor, de scară dublă de vopsitor, se potrivea, boltit foarte sus, cu proporţiile lui. Când se întindea, de lene, cu braţele ridicate şi cu pumnii strânşi, ai fi crezut că izbeşte bolta cu stucaturi. De plăcere, el striga pe Dumnezeu în ungureşte :

— Iştenem ! Iştenem !

Industria încălţămintelor încă nu prevăzuse numărul lui de picior decât în ce priveşte şoşonii, desperechiaţi, care slujesc, în perspectiva străzilor comerciale, atârnaţi de firmă, ca o reclamă de fenomen. Ca să-l încalţe cu perechea de cisme anuală, tocmită în salariu, proprietarul imobilului trebuia să plătească materialul normal întreit. In socoteala cismarului însărcinat cu comanda pentru Barabas, utilizarea unei mari întinderi de piele şi talpă se traducea cu un număr nemaipomenit de fuse şi kilograme şi cu un calapod uriaş. Intr'adevăr, tălpile portarului acopereau de patru, cinci ori mai iute distanţa dintre poartă şi apartamente, de cât paşii servitorilor şi chiriaşilor din imobil. In cismele lui, atârnate pe umeri ca dăsagii, puteau să încapă la întoarcerea anuală a lui Barabas acasă, 50 de kgr. de făină de cozonaci, un burduf de brânză şi 840 de obiecte diverse, pentru cadouri, cumpărate din piaţa ieftină a Capitalei, tabacheri, ceasornice de tinichea, briceage de lemn cu o singură limbă, pahare de geam decorative, înfrumuseţate cu nisip şi cu o inscripţie de aur, fesuri turceşti pentru copiii din sat, oglinzi de buzunar cu capacul articulat, opinci mici, cu vârful balcanic, terminat cu ciucure de puf. La gară, el mai vâra într'o cismă, o sabie de călăreţ cumpărată pe peron, o scârţâitoare, o băşică ţiuitoare, o minge cu gumilastic, cu care dai şi care se întoarce, un ziar ilustrat, trei portocale şi un cornet cu bomboane sticloase. Şi pentrucă drumul lui acasă se petrecea întotdeauna de Crăciun, Barabas putea să ilustreze, străbătând zăpezile dintre staţia regională şi satul lui depărtat, poveştile copilăriei.

Satul lui era un cătun sărac cu colibele îngenunchiate la poalele muntelui argintiu, ca subt patrafirul unui preot cu figura nevăzută, rămasă în norii tăriei. Sătenii puneau picioci şi femeile tocau perucile aspre ale cânepii, ca să le facă fuioare, pentru războaie. Cearceafurile lor păreau tencuite cu beton şi ştergarele urzite cu fire de cremene cenuşii. Fetele cătunei creşteau în sârma rufăriei rigide, pilite la şolduri şi sâni de funii de câlţi iar flăcăii se deprindeau de timpuriu cu fierăstrăul cusăturilor dintre picioare, ai cioarecilor stricţi.

Barabas întrebuinţa o limbă cu totul particulară, compusă din scheletul a 20 de cuvinte deslegate, care nu aparţineau de tot nici limbii maghiare nici limbii româneşti. El te asculta admirativ, ca pe un orator, când făceai o frază asupra ridicării gunoaielor sau a stropitului pietrişului din curte, conştient că nu va putea niciodată recita 15 cuvinte în care se închee un sfat sau o dorinţă. Invariabil, el răspundea pretutindeni şi întotdeauna „Seretmuna", acordându-i acestui unic afirmativ, o infinitate de înţelesuri: Bună ziua... Noapte bună... Să veniţi sănătos... Respectuoasele mele felicitări... Să vă trăiască băiatul, am auzit că a trecut clasa... Sora Dv. a fost cam bolnavă : ce bine-mi pare că s'a însănătoşit !... Fumez, însă foarte rar... Am măturat toate scările şi le-am frecat.

Ştiindu-se, incomparabil de puternic, Barabas mânuia obiectele cu o luareaminte şi cu o gingăşie, care le stricau negreşit. Un geam şters cu cârpa de mâinile sfioase ale lui Barabas, se spărgea când operaţia ajungea la jumătate. Lada de fier, a gunoaielor, ridicată cu gentileţe, se diforma la pipăitul lui şi mătura nouă se tocea până la jumătate pe un singur metru pătrat măturat. Bătaia lui în uşe se strângea la minimum radical dar când i se deschidea, el apărea în mijlocul bucătăriei cu un dulap în braţe sau cu pragul smuls în botul cismei. Se ferea să nu atingă miţa cu piciorul şi strivea prepelicarul. Intr'o noapte un hoţ i-a fost semnalat într'unul din poduri : Barabas a purces la prinderea lui cu toată amploarea vehemenţei, desfăşurându-şi neîmpiedicat întreg temperamentul. Dedesubtul paşilor lui de gigant acoperişul grajdului s'a surpat peste hoţ, şi hoţul, prins între bârne şi tinichele nu a mai putut scăpa. Barabas l-a extras din colivia lemnăriei, scoţându-l de cap.

In cartier, Barabas era depozitul de unelte al tuturor nevoilor, scula universală. Cine avea nevoie cinci minute de un lanţ, de un drug, de un motor, de o locomobilă, îl chema pe Barabas, care prefera bacşişului gloria pură. Din cel mai adânc nămol, el scotea şi carul şi lemnele şi boii, îngropaţi în pământul unui maidan. El era şi scara poştei şi prăjina de descurcat firele telefonice, încălecate de vânt. Pumnul lui, dacă se desfăcea, turtea ca un ciocan mecanic. Cuiele, desrădăcinate cu o ciupitură de unghii, erau scoase din orice material, zidit sau bătut. Sarcina pârghiei, a circului sau a bindei, Barabas o împlinea cu un genunchi, opintindu-şi genunchiul celălalt în piatră şi vârînd o pulpă subt povară şi ridicând-o pe măsură cu întoarcerea gleznei pe labă. In menghina mâinilor lui puteai pili în linişte o zi întreagă şi pe coatele lui îndoite ai fi putut tăia un stânjen de lemne, fără ca Barabas să-şi piardă surâsul.

Surâsul lui Barabas era hidos în gradul de a deveni interesant. Buzele lui spâne de puşculiţă, cu mustaţa stârpită de un vărsat des, aşternut ca un prapur cu intervale, pe toată figura lui osoasă de cal incendiat, fălcoasă şi proeminentă, dedesubtul ochilor mărunţi ca bobul de mazăre şi verzi, se întindea cu adevărat până la tâmple. Râsul îi despărţea figura în două părţi, prinse într'o balama nevăzută, ca la găleţile cu capac şi cioc întrebuinţate la spălatul de-asupra unui lighian. Intervalul gurii căscate de bucurii, era mărginit de gingii vinete mari, în aspicul cărora încolţea sămânţa de orz rară şi stricată, a dinţilor tociţi până la carne. Locatarii aveau prilejul să vadă în interiorul gurii şi în înghiţitoare, atârnând intestinul paralizat, că un deget de picior, al aşa numitului omuşor. Curcubee violacee, roze, gălbui şi albăstrimi capitonau fălcile pe dinăuntru, cerul gurii şi limba, cu pârguiala exprimată pestriţ a tomatelor pe jumătate coapte. Şi în toate acestea, limba se aşternea voluminoasă şi sta ca un săpun spumos, după ce te-ai clătit pe mâini şi l-ai pus pe burete.

Barabas reprezinta un progres defunct în precocităţile naturii, un model greu de utilizat, despre cum va fi fost, poate, omul acum 20.000 de ani, când articulaţiile şi stomacul funcţionau pe o scară de cinci ori mai mare ca azi. El rădea când ridica din lada brutarului pâinea de un kilogram, ajunsă în buricele degetelor lui cât o franzeluţă pentru cafeaua cu lapte. Forţele lui de turbină se linişteau întru câtva cu şase pâini pe zi. Tacâmul juca în mâinile lui făcute pe statul topoarelor, ca nişte ace şi ca nişte peniţe. Cuţitul de bucătărie se făcea cât un fulg. Drept e că la porţiile ridicule, care făceau parte din salariu, se adăoga o ciorbă particulară, mâncată cu lingura mare, dintr'un cazan. Pentru că nici un pat nu putea să-l rabde, Barabas îşi nitindea trupul pe două saltele aşternute pe scânduri şi aşezate cap în cap, însă învelite cu un cearceaf curat.

Inima lui Barabas nu se deosebia totuş de proporţiile miniaturale obşteşti. Barabas se îndrăgostise de bălana Şari, o fată minusculă şi slabă, care şi-a pus mâna ei ca un fluture în palma lui cât o frunză de lipan, mai mult de frică de cât de iubire. Fiinţa ei palidă şi delicată i-a rămas credincioasă şapte ani şi docilă ca o caisă în labele unui urangutan de suspinul cel mai eficace ea şi l-a dat într'o seară în patul unui student mititel, de la etajul al cincilea.

De atunci Şari nu a mai primit pe Barabas. Intors pe saltele lui cu geamătul în perne, el plângea ca un copil de elefant izbit de o imensă nenorocire. Intr'o zi, Şari şi-a luat copilul ce-l avea cu Barabas şi a fugit, nevăzută şi neştiută patru ani.

Când a venit Barabas la mine, să mi se plângă, din ochii lui invizibili, de sus, circulau lacrimile pe cicatricele vărsatului, ca prin nişte făgaşe.

— Aşa iubeşte eu, aşa iubeşti ! se tânguia Barabas, pe care suferinţa îl făcea în stare să anine două cuvinte. Iubeşte şi mori !... Eu venit se mori !

Emoţionat de durerea lui fragilă i-am făgăduit să o caut pe Şari şi să o hotărăsc să se întoarcă. La ferestra sufletului lui Barabas am văzut scăpărând de o dată soarele mare al fericirii, ca între florile de muşcată. Am găsti pe Şari cu copilul ei, slujind la un stăpân cu frica lui Dumnezeu, într'un cartier depărtat.

— De ce ai făcut aşa, Şari ? Nu ţi-a fost milă de Barabas ? am întrebat-o.

Ea se gândi, se uită în amintirea ei, ca prin broasca uşii, se codi şi-mi răspunse că Barabas e un om foarte bun, însă că nu e pentru dânsa. El poate încărca şi descărca vagoanele de piatră, poate munci cu spinarea ca un bivol, însă nu era făcut pentru dânsa.

— Lui nu trubuie nevastă şi eu nu potrivesc cu el, spuse Şari.

— Bine, dar îmi închipui, răspunsei eu, apăsând că într'o pivniţă, bivolul e un taur...

— Hm !... surâse Şari, cu rafinament şi ruşine.

— Cum se poate ? mă mirai eu... Vrei să spui că Barabas...

Ea îşi plecă ochii puţin şi tăcu.

— Nu te sfii, Şari, de mine, căci am venit să vă împac. Barabas e un muncitor onest, mă serveşte din toată inima şi vreau să-i fac binele ăsta. Nu-mi ascunde nimic.

Şari se întoarse, ca şi cum se adresa altcuiva şi îngână :

— Barabas nu ştie pupe...

— Nu e nimic, asta îl poţi învăţa dumneata, după cum îţi place dumitale.

— Barabas nu poate pupe, preciză Şari.

Mă uit la Şari cu înţeles categoric.

— Da, serut muna, răspunse Şari...

— Glumeşti, Şari...

— Zo, serut muna....

— Atunci, băiatul ?...

Şari, confidenţial şi izbucnind în plâns :

— Făcut cu conaşu...

— Cu proprietarul ?

— Da, răspunse Şari. Iubit pe mine dulce...

— Nu vrei să te împaci acum, cu Barabas ?

— Vreau se impac, spuse Şari hotărîtă. Barabas este bun.

— Barabas !

— Seret muna.

— Barabas, te-am împăcat cu Şari.

— Ioi ! zise Barabas.

— Iţi spui adevărat.

Barabas cade în genunchi şi-mi sărută mâinile şi mi le mângâie, şoptind :

— Iştenem ! Iştenem !...

— Dar de ce iubeşti tu aşa de tare pe Şari, Barabas ?

— Nu şti, seret muna.

— Am auzit ceva, Barabas... Că nu este....

— Nu este, seret muna.

— Adevărat ?

— Ioi, seret muna !

— Cum nu este de loc, Barabas ?

— Nu este... nu este... seret muna.

— Nu-mi vine să cred, Barabas.

— Nu este... nu este, repetă Barabas, pipăindu-se cu naivitatea curată a păsării care se ciuguleşte subt aripi...

— Nu ţi-e ruşine, Barabas ?

— Dece ruşine, seret muna, daca nu este ?

— Atunci, de ce iubeşti pe Şari ?

— Nu şti, seret muna.

— Atunci băiatul nu e al tău, Barabas !

— Nu şti, seret muna, poate meu...

— Cum poate că e al tău, dacă...

— Nu ştii seret muna... Dumnezeo... Io iubeşte boiat....

Amuţii, înduioşat, în vreme ce Barabas se destăinuia plecat din grumaz :

— E albe... seret muna... E dulce.. seret muna.. Ca o cocone, seret muna... Iubeşti pe Şari ca pe mama, seret muna, ca pe mama...

Mulţumit că a descoperit comparaţia justă şi cuvintele cu care a rostit-o, Barabas plânge îngenunchiat şi refuză să se ridice de jos. Şi lacrimile cad din ochii uriaşului neputincios, ca nişte pietre, pierdute dintr'un sac găurit.

T. ARGHEZI

AMINTIRI DIN FAMILIE

O VIAŢĂ DE REZISTENŢĂ

Mătuşa mea Anastasia Godzevici, sora mamei, mi se părea, de când o ţin eu minte, mai mult bunică decât mătuşă. Firavă şi blândă, de un calm luminos încrustat în măruntele-i zbârcituri ale feţei, mătuşa Anastasia — ţaţa sau tanti Nastea — apăruse odinioară în faţa mea, pentru întâia oară, venind din Kiev, în August, la noi, în Chişinău, pentru tot sezonul de struguri. Era cu vre-o douăzeci de ani mai mare decât mama, însă în cap nu avea încă nici-o şuviţă măcar de păr cărunt. Am auzit de multe ori vorbindu-se în familia noastră despre acest fenomen uimitor, care a persistat apoi până la moartea mătuşii Nastea în vârstă de vre-o optzeci şi cinci de ani, pe la 1909. Imi aduc aminte cum îşi număra anii, mai ales după ce îi muriseră toate surorile: la orice întrebare răspundea invariabil că a trecut de 57 de ani.

Venea la noi, când eram copil, aducându-mi bomboane de şerbet şi fructe zăhărisite, specialităţi din Kiev, pentru ca să urmeze şi cura sistematică de struguri: primele zile după sosire, se îmbolnăvea de stomac, dar apoi se restabilea şi mânca câte două-trei oca de struguri pe zi. In zilele de Miercuri nu mânca nimica, urmând unui jurământ depus în faţa altarului Mitropoliei din Chişinău, la vârsta de 17 ani încă, adică cu vre-o patru luni după ce se măritase.

Bărbatul ei, colonel de intendenţă Godzevici, polonez rusificat, o luase de nevastă când era de vre-o 45 ani. El pricepuse această căsătorie, după nu ştiu ce atavism, ca fiind căpătarea unei fiice, cadâne, sclave şi păpuşe laolaltă. Fiica şi sclava trebuia „învăţată" cu severitate, cadâna şi păpuşa trebuia dresată pentru a-i aduce maximum de plăcere şi distracţie. Era un stăpân absolut, care o găsea crescută prost şi încerca s'o refacă prin cnut şi prin alte pedepse „părinteşti". Imi amintesc cu ce groază povesteau femeile din casa noastră, cum mătuşa Nastea era uneori pusă de bărbatul ei, drept pedeapsă, să mişte o uşă deschisă, căutând să scârţie într'una, din porunca bărbatului, care se delecta cu acest scârţiit: când îşi vedea apoi nevasta plictisită şi abătută, mişcând uşa fără regulă" arătată de dânsul, — îi aplica un cnut sau o palmă, înviorând-o pentru scârţiala mai departe. Numai un leşin profund al Nastei punea capăt acestei dresări.

Şi tot femeile noastre îşi aduceau aminte că, desigur, promisiunea dată de Nastea lui Dumnezeu în faţa altarului Mitropoliei din Chişinău, nu era altceva decât un jurământ de a nu mânca şi a nu bea nimic, păstrând un post sever în zilele de Miercuri, toată viaţa, dacă mâna divină o va scăpa de bărbatul ei. In şeasesprezece ani ea născuse şease copii şi rămase într'o zi văduvă la vârsta de 33 ani, cu oarecare avere şi cu o pensie. Bărbatul ei murise general de intendenţă, aproape de 60 ani, urmând s'o învețe până şi cu ajutorul soldaţilor-ordonanţe.

Rezumând uneori aceasta legendă, femeile noastre se mirau foarte mult cum a putut această femeie, „frumuşică" şi atât de fragilă, să treacă prin asemenea „sclăvie turcească" şi să nu-şi fi răzbunat trupul şi sufletul călcat în picioare de un soldat-tiran. Tinerele fete, dar şi noi, copiii, ne încleştam pumnii mici şi ne spuneam că acest tiran n'ar fi scăpat cu viaţă nici a doua zi măcar după cea dintâi „pedeapsă cu scârţiit" sau cel dintâi şuer al cnutului, aplicate nouă: i-am fi spart capul, când dormea, cu toporul. Cum a putut această femeie să-şi aştepte izbăvirea, timp de 16 ani, ani lungi şi plini de atâtea suferinţe? Cum însuşi Dumnezeu a lăsat-o să sufere, cum de nu înebunise mătuşa Nastea în timpul uneia din aceste scene de groază?

Dar ajungând până la căile neînţelese ale Divinităţii, eram lămuriţi de femeile casei, că — iată ce înseamnă să rabzi şi să nu pierzi niciodată credinţa în Dumnezeu: Nastea, după ce îndurase atâta şi lăsase în voia lui Dumnezeu viaţa şi moartea bărbatului, a primit şi o satisfacţie supremă. La 33 de ani numai, fiind încă tânără, rămăsese liberă, asigurată băneşte, văduvă de general, cu copii cari au făcut apoi şi Universitate sau au fost măritate foarte bine; dar nici sănătatea tantei Nastea n'a lăsat mult de dorit. O femeie slabă şi încercată atât de crud, simţea în cursul anilor de tortură, cum îi cresc puterile de a o înfrunta; toţi copiii i-s'au născut sănătoşi şi fără dureri mari pentru dânsa, deşi era chinuită de bărbatu-i despot, tocmai când purta sarcina unei vieţi nouă. Postul în fiecare Miercuri, răbdarea şi credinţa au ajutat-o deci să scape la urma urmei şi de bărbatu-i cel cumplit.

Unii erau totuşi inspiraţi de o opinie separată: generalul de intendenţă Godzevici mânca şi bea cam prea mult şi suferea de cord, astfel că şi murise de moarte naturală, la vârstă de 60 ani; dar asemenea păreri se exprimau cu mare băgare de seamă şi nu ne impresionau capetele noastre de copii. Mai departe, ţin minte cum se povestea între femei, că după moartea bărbatului, mătuşa Anastasia, urmându-şi cu severitate regimul şi păstrându-şi o stare sufetelască mereu de un calm minunat, nu s'a mai uitat la nici-un bărbat, oricât de tânăr, frumos, în ranguri mari, bogat şi cu dorinţa s'o ia până şi cu cei şease copii — ar fi fost el.

Cu gravitate în semi-voce, însă fără multă admiraţie şi mai cu seamă, fără vre-o nuanţă de invidie, se povestea de femeile noastre şi restul amănuntelor din viaţa ţesută din datorii şi abnegaţiuni complecte, a mătuşei Anastasia. Numai o altă mătuşă a mea, soră cu tata, care îşi administra călare moşia întinsă în lung, ca orice rezeşie tradiţională, pe vre-o 12 chilometri, distribuind adesea şi palme argaţilor, îngâna uneori apăsat replici nearticulate dar bârfitoare, când era vorba de castitatea şi de eroismul mătuşei Nastea.

Vizitele sale la Chişinău către sezonul de struguri au urmat fără întrerupere şi atunci când mama mea era demult coborâtă în mormânt. In ultimii patru ani ai vieţii mătuşei Nastea, eu îi trimeteam la Kiev coşuri mari cu cele mai frumoase struguri de cură. In această epocă, mătuşa trăia în căsuţa-i îmbătrânită în mijlocul caselor cu şeapte şi opt etaje din Kievul americanizat, fiind înconjurată de copiii săi, de nepoţi şi strănepoţi, dintre cari unii au ajuns profesori şi medici de mare autoritate.

Aceştia o căutau când se îmbolnăvea, adică răcea din cauză că iarna, îi plăcea să dea drumul afară sau înnăuntru în dormitorul său — numeroşilor pisoi şi pisici, la care ţinea foarte mult, admirându-le inteligenţa şi ataşamentul. Din cauza acestei trăsături a mătuşei, mi s'a încuibat şi mie, din copilărie, o deosebită plăcere să am pisici negre şi cenuşii cum era predilecţia Anastasiei Godzevici, născută Ulgren.

Autorităţile de medicină adunate uneori la patul ei, se pronunţau hotărât pentru o următoare concluzie: femeia această slabă, bătrână şi răcită, nu capătă totuşi vre-o boală mortală, din cauza că n'a cunoscut nici un fel de abuzuri, în afară de abuz al suferinţei din anii săi tineri. Faptul că fiind chiar fără cunoştinţă, în pat, în zilele de Miercuri organismul ei nu primea nici un fel de hrană, uimea toată lumea medicală şi făcea să se constate, că se poate obicinui în şeaptezeci de ani orice stomac cu abţinere absolută dela mâncare, o zi din fiecare şeapte zile.

In acelaş timp, această obţinere, această odihnă regulată a stomacului era privită de unii medici, ca fiind o cauză directă a rezistenţei fizice dovedită de această femeie slăbuţă, răposată numai la vârsta de optzeci şi cinci de ani. Cura anuală cu struguri se presupunea că deasemenea a contribuit la prelungirea vieţii Anastasiei Godzevici. Iar calmul său călit în focul durerilor a fost, fără îndoială, şi el un factor puternic al acestei prelungiri.

Moartea ei a fost determinată mai mult de moartea ultimului său fiu, Alexanru, care, unind calităţile părinţilor: impetuozitatea tatălui şi rezerva şi reculegerea mamei, a trăit o viaţă cu cele mai variate aventuri, retrageri şi călătorii, din câte am cunoscut vreodată. Cu povestirea vieţii lui se vor isprăvi amintirile mele de faţă despre familia Godzevici, ai cărei membrii, în afară de mătuşa mea şi vărul meu Alexandru, n'au reprezentat decât tipuri solide dar comune.

ALEXIS NOUR

Colţul librăriei „Hasefer"

Expoziţiile de cărţi dela „Hasefer" — în vastul şi interesantul local din str. Eugeniu Carada 7 (fost Karageorgevici) atrag zilnic numeroşi vizitatori cari recunosc că este prima dată când se prezintă publicului nostru într'un cadru de un interes artistic deosebit de remarcabil, colecţiuni atât de variate de cărţi, stampe şi tablouri.

In vederea sărbătorilor de Crăciun şi a anului nou, librăria „Hasefer" invită pe toţi iubitorii artelor frumoase cari înţeleg că în definitiv cel mai frumos cadou ce şi-l pot face — sau dă altora — este o carte frumoasă — o gravură — un tablou, să treacă în str. Eugeniu Carada 7, la „Hasefer" unde vor găsi cu preţurile cele mai ieftine, alegerea cea, mai variată: afirmaţiuni uşor controlabile.

Pentru provincie:

Librăria „Hasefer" lucrează la alcătuirea unui catalog general al cărţilor franceze şi germane, care nu va fi gata decât în Ianuarie când îl va trimete gratuit tuturor persoanelor cari îl vor cere. Până atunci cititorii să ştie, că avem în permanenţă în depozit cele mai interesante cărţi literare franceze şi germane şi că, având legături directe cu editorii străini, primim zilnic noutăţile cari apar. Ni se pot deci cere orice fel de cărţi rămânând ca atunci când întâmplător ne lipsesc volumele dorite să le procurăm din străinătate (durata maximă: 12—15 zile dela Paris sau din Germania).

Preţurile: marca germană 43 lei (10% sub cursul zilei, în urma unui aranjament cu cei mai de seamă editori germani) francul francez lei 6.50—7 şi 7.50 (pentru editorii cari cer plata în dolari).

CATEVA CARŢI INTERESANTE

André Gide: Si le graine ne meurt.. (3 volume) precum şi toate operele lui Gide.

Kessel: Les captifs (ultimu-i roman) Steppe rouge, Equipage, Rois aveugles.

Panait Istrati: Codine (cuprinzând celebrele nuvele Kir Nicolas, Une nuit dans le marais) precum şi Domnitza de Snagov, Kyra, Oncle Anghel, Les Haidouks.

Romain Rolland: Pâques fleuries, Jeu de l'amour et de la mort, Pierre et Luce, Colas Breugnon, Clérambault, Lilluli, Vie de Tolstoi, Vie de Beethoven, Vie de Michel-Ange, Voyage au pays musical, Musiciens d'aujourd'hui, Musiciens d'autrefois, Ame Enchantée (Annette et Sylvie, L'été) Jean Christophe (opera complectă în 10 volume sau în ediţie de lux în 4 vol.).

Ladislas Reymond: (Premiul Nobel) Les Paysans (4 volume).

Sigrid Undset: Age heureux (roman).

Unamuno: Brouillard (roman).

Marcel Proust: A la recherche du temps perdu (Ciclul complect în 13 volume).

Roger Martin du Gard: Jean Barois, Les Thibault.

Precum şi cele mai interesante cărţi germane şi franceze

Concertele simfonice dela Ateneu

In cursul săptămânei trecute, publicul iubitor de muzică din Capitală s'a putut delecta cu muzică pur franceză, având însă 'n acelaş timp prilejul să aplaude o *noutate muzicală românească,* datorită cunoscutul compozitor român, *Mihail Jora* şi prezentată de maestrul *Morin.*

La Paris, concertele Morin sunt cunoscute prin atenţiunea pe care ele o acordă muzicei negrilor americani. Pe lângă bucăţile de muzică clasică şi modernă, franceză şi germană, maestrul Morin ţine să nu lipsească la concertele lui şi o parte de jazz.

„Marşul evreesc" al d-lui Jora adăugat de d. Morin concertului d-sale, a jucat la Ateneul nostru rolul jazzului. In acest marş se simte mult influenţa muzicei moderne americane şi dacă în partea duioasă, tristă, şi în cea veselă şi plină de elan deoparte, se observă clar reala originalitate a compozitorului moldovean, perfect observator şi cunoscător al sufletului evreului (nu de sigur al celui modern, europenizat, ci al celui din *ghetto-ul* ieşan de acum 25 ani) se vede însă, de altă parte şi efectul *jazzului,* prin acel strigăt prelungit, emis par'că de un saxofon, care exprimă în mijlocul entuziasmului, fie ironia sau zeflemisirea autorului, fie chiar auto-ironia evreului, atât de caracteristică acestui neam.

Să notăm însă repede, că bucata aceasta de muzică moldovenească a fost numai o notă fugitivă în valurile de armonie revărsate din simfoniile muzicei franceze.

In programul ultimului său concert, d. Morin a prezentat publicului bucureştean pe câţiva dintre cei mai caracteristici reprezentanţi ai muzicei orchestrale franceze.

In program predomină *Berlioz,* geniul orchestraţiei franceze, a cărui inrâurire se simte la toţi muzicanţii moderni. Insuşi *Wagner* acel incomparabil maestru al orchestrei, apoi *Liszt* şi mai ales compozitorii ruşi, datoresc mult lui Berlioz. Această instrumentaţie berlioziană e atât de personală, atât de mult deosebită de aceia a trecutului, în cât nu trebuie să ne mire faptul că prin noutatea ei revoluţionară, n'a fost apreciată de contemporani la justa ei valoare.

D. Morin ne-a dat în *Carnavalul Roman* din *Benvenutto Cellini* — operă care a adus multe decepţii în viaţa marelui compozitor — o bucată remarcabilă atât prin variaţia melodiei, cât şi prin eleganţa stilului. Ne-a dat apoi două fragmente din opera cea mai perfectă a lui Berlioz, *Roméo et Juliette:* incomparabila *Scéne d'amours* una din cele mai frumoase pagini ale partiturii — în care nota duioasă se îmbină cu accentul pasionat într'o armonie ideală şi pe care *Wagner* a proclamat-o ca „cea mai frumoasă frază muzicală a secolului" şi *Fête chez Capulet,* cu un caracter vioi, afirmativ şi triumfal.

După muzica veselă şi melodioasă de mai sus, d. Morin a făcut să auzim, executată admirabil, muzica gravă şi meditativă a interludiului simfonic din *Redemption* a lui *Cesar Franck.*

Nici unul dintre compozitorii moderni n'a întrebuinţat *contrapunctul* cu mai multă pricepere, fiecare parte a operei lui fiind o melodie şi formând un tot de o expresivitate nemai auzită dela Bach până la el.

Franck a luat dela Beethoven ceeace numim azi *genul ciclic,* adică o construcţie pe o temă unică, desvoltată apoi şi alcătuind întreaga operă; şi tocmai prin această nouă concepţie simfonică a sa, a influenţat profund asupra mişcării muzicale moderne marele organist, despre a cărui operă un critic muzical francez scria eri că: „Aceasta este *muzica* în cel mai complect înţeles al cuvântului, pentru că conţine totodată, frumuseţa, credinţa, duioşia, echilibrul, seninătatea şi tot sufletul îngeresc al „Moşului Franck".

In faimoasa „Danse macabre" de *Saent-Säens* de un ritm când languros, când pasionat — am remarcat tonul cald al viorii, a cărei temă a fost apoi desvoltată de întreaga orchestră într'un impetuos accelerando. Şi, *„pour la bonne bouche"*. D. Morin ne-a dat minunata *„Espanna"* de *Chabrier,* cântec de tinereţe sglobie, de jocuri şi castaniete, de adevărată poezie spaniolă.

* * *

Tot în sala Ateneului, tânăra şi, cu atât mai mult talentata pianistă, *Tatiana Santzewitch* a dat un al doilea concert, Vinerea trecută.

Intr'un program compus din bucăţi de muzică clasică şi modernă, d-ra S. a desfăşurat o tehnică prodigioasă, o fineţă de nuanţe, şi o forţă admirabilă. *Fantasie chromatique et fugue* de Bach a fost redată cu multă expresiune; mai ales *fuga* — în care tema principală începută piano, devine din ce în ce mai bogată — dovedeşte că tânăra pianistă *înţelege* pe Bach, acest maestru neîntrecut al *fugei.*

Apoi în *6-ême Etude* de *Pagannini-Liszt* am admirat uşurinţa cu care au fost executate acele acorduri apreciate şi printre cari melodia avea rolul unui *leitmotiv* menţinut până la sfârşitul bucăţii.

Dar cu adevărat fermecătoare au fost *Première Valse Caprice* de *Fauré, şi Thème et Variations* de *Chevillard,* a căror execuţie „à merveille" ne dovedeşte că d-ra S. şi-a făcut cultura muzicală într'un mediu artistic pur francez.

Ultima bucată din program (căci artista n'a scăpat uşor trebuind să execute încă 5-6 bucăţi în afară de program), *Islamey* (Fantaisie orientale) de *Balakirew,* de o concepţie cu totul originală, a fost interpretată cu un brio şi o forţă care arătau cât de mult contribue talentul interpretului ca să scoată în relief pe acel al compozitorului.

* * *

Dumineca trecută d. Mihail Jora a condus al 5-lea concert simfonic popular, cu concursul violonistului Ionel Ghiga.

In programul alcătuit din bucăţi de muzică clasică şi modernă, a figurat *Glück,* cu *Uvertura Iphigenia in Aulis,* una din capo-d'operile compozitorului, care deşi nu mai e „la modă", totuşi prin melodiile ei întretăiate de accente tragice şi terminându-se într'un pianissimo impresionant, a fost mult gustată de auditor.

In *Concerto grosso de Haendel,* una din cele mai de seamă bucăţi instrumentale ale grupului numit „concerti grossi" (adică concerte pentru un număr mare de instrumente) d. Jora ne-a dat prilejul s'auzim un minunat şi emoţionant adagio, urmat de un puternic allegro; iar în mult melodiosul *concert de violină în sol minor* de *Bruch* am admirat siguranţa technicei şi expresivitatea tânărului violonist Ghiga, bisat şi îndelung aplaudat de auditor.

Fantazia orchestrală *O noapte pe muntele pleşuv* de *Mussorgski,* remarcabilă prin originalitatea compoziţiei şi variaţia motivelor, a încheiat programul acestui concert, dirijat cu inteligenţă, ponderaţie, şi eleganţă de d. M. Jora.

MARTA DOINEANU

CRONICA PLASTICĂ

Fundaţia Culturală Principele Carol a organizat în strada Paris No. 20 o expoziţie a pictorilor şi sculptorilor români reprezentativi.

Lucrări puţine şi artişti puţini, selecţionaţi cu severele criterii ale d-lui Oscar Walter Cizek, au adus în sala Grigorescu o atmosferă de occidentală seriozitate artistică.

Am arătat în dese imprejurări necesitatea unui control pur estetic la alcătuirea mai ales a expoziţiilor colective. Infăptuind o alăturare onorabilă a unor artişti ca: Tonitza, Han, Ştefan Dimitrescu, Şirato, Iser, Pallady, Bunescu, G. Pătraşcu şi Corneliu Medrea, — d. Cizek s'a dovedit şi de data aceasta, un spirit de preţios cunoscător.

Cam în acelaş timp, d. Ştefan I. Neniţescu a îngrijit inaugurarea unei alte expoziţii colective, sprijinită de asemenea numai pe un control estetic.

De bună seamă, o armonizare subiectivă de ansamblu, aşa cum e cea din sala Hasefer, — unde dând un loc prea larg modernismului, d. Neniţescu ni se anunţă cu o atitudine extremistă, — ne îndrituieşte să aşteptăm revelaţiuni. Deocamdată constatăm că alcătuind într'o pripă nejustificată prima expoziţie, d. Neniţescu a selecţionat nume, dar n'a selecţionat toate lucrările.

In sala Hasefer expun: Nina Arbore, Olga Greceanu, Cecilia Cuţescu-Storck, Jalea, Popp-Cernat, Miliţa-Pătraşcu, C. Ressu, Iser, N. N. Tonitza, Ştefan Dimitrescu, H. Catargi, Marcel Iancu, G. Pătraşcu, Marius Bunescu, Pherekyde, Sabin Popp, Eleutheriade, Vermont şi Frans Masereel.

Expoziţii multe s'au deschis în ultimele zile. Expozanţi cu succese dubioase în trecut, artişti cari de ani stau pe loc, rămânând în urma vremii şi protivnici evoluţiei, încearcă să amăgească naivitatea publicului.

Găsim numai o tehnică care n'a învăţat să se deslipească de un impresionism dulceag şi inexpresiv.

Galben de lămâie, ceruri de vată, joc de umbră şi lumină pe fonduri fotografice, raccourciuri academice sau exagerate, compoziţii cu Dragoşi de paradă, portrete nesprăvite şi peisagii abstractizate într'o ceaţă lirică, — sunt toate zaharicalele plastice ale sezonului.

O artistă tânără a expus la Mozart, lăsându-ne o făgăduinţă. Destul de serios înfăţişată pentru început, Elena Brătescu-Pick supraveghindu-şi căutările va afla curând drumul definitiv

I. M. Niţescu şi Alex. G. Ionescu, expozanţii dela Căminul Regina Maria sunt doi artişti cu suficiente mijloace, dar mai mult talentaţi decât originali. Culoarea ştearsă, veche şi lipsită de căldură, a lui Niţescu, acoperă calităţile desenului, iar puţinele lucrări bune, întregi, se rătăcesc.

Al. G. Ionescu, armonizează prea stăruitor, dar fără tendinţe şi fără preocupări decadente. E un colorist care-şi aşează pasta pe un desen corect, compunând onest şi nepretenţios.

Grăbit şi exagerând atitudinile, colorând o carnaţie mediocru prinsă. Isachie expune la „Cartea Românească" câteva poze originale de nud. Lucrate unele destul de academic, bucăţile acestea arată bunele însuşiri de desenator ale artistului.

Ştim cu toţii că lumina şi culoarea revelează existenţa obiectelor şi că forma le precizează aspectul. A desena exact, n'are însă nici un sens estetic. A desena viu, a desena viaţa, sufletul corpului reprezentat, aceasta trebuie să fie preocuparea adevăratului artist. Indicând viaţa obiectului, pictorul îşi fixează impresia, îşi exprimă emoţia pe care i-a provocat-o.

Muncitor cinstit, expozantul din sala Ileana, n'a putut realiza mai mult decât o expoziţie rece, în care influenţele nu lipsesc, — iar talentul e cheltuit fără avânt, în opere de bun meşteşugar...

Dobândind conştiinţa misiunei sale, arta modernă nu mai poate fi reflexul timid al aparenţelor imediate. Artistul trebuie să exprime nu să descrie; să pătrundă în taina lucrurilor, să prindă ceeace e esenţial şi ceeace le deosebeşte, să ne arate sensul adevărat al vieţii, — desăvârşind astfel, cu mijloace proprii, un stil...

H. BLAZIAN

La Ateneu expun: Kimon Loghi, Schweitzer-Cumpănă, Lt. Ştiubei şi Aurelia dr. Ananescu.

In sala Mozart: Carlo Nacci, Artur Mendel şi Paul Molda.

In atelierul M. G. Cantacuzino şi Schwiedgen (Calea Griviţei): medalistul Lucien Bazor.

In sala Roemer (Calea Victoriei): A. Jiquidi.

In sala Grigorescu (strada Paris 20): Prima expoziţie a graficei noui româneşti.

La Casa Artei (strada Câmpineanu): Expoziţia artelor decorative.

Un nou tiraj din romanul

SUB FLAMURA ROŞIE

DE DEM. THEODORESCU

a putut face faţă noilor şi multiplelor cereri ale librăriilor şi depozitarilor din ţară.

Sub Flamura Rosie e romanul care a obţinut cel mai mare succes din ultimii ani.

Cronica teatrală

Pensiunea Romeiser, condusă de domnişoara Adela Romeiser, are patru chiriaşi şi o slujnică, Irma. Ludovic Sipos, unul din pensionari, e de zece ani amantul proprietăresei dar aceasta începuse să-l neglijeze pentru un alt chiriaş pe care-l iubia cu patimă, Paul Kaiser.

Irma, servitoarea pensiunii, îl iubeşte cu-o dragoste naivă şi sinceră pe Sipos, care se'nţelege nici nu vrea să se uite la dânsa. Adela îi mărturiseşte lui Sipos dragostea ei pentru Kaiser şi-l sileşte s'o ia totuş de nevastă. In ziua nunţei, însă, Irma se îmbată, face scandal, şi nuntaşii se pomenesc invitaţi la comisariat.

Sipos, desgustat de Adela care nu vroise să se mărite decât pentru a-l putea înşela în voie cu Kaiser, — se însoară cu Irma care-l iubeşte numai pe dânsul...

Molnar n'a mai scris nimic la înălţimea de concepţie dramatică a „Diavolului". Reputaţia acestui scriitor începe să lase la noi frecvente nedumeriri. După „Ofiţerul de gardă" şi după „Moara roşie", — cu „Cenuşăreasa", Molnar şi-a pierdut definitiv încrederea publicului românesc. Dar cu toată mediocritatea realizării lui Molnar, spectacolul a fost primit cu simpatie de public şi de presă. Eforturile doamnei Tantzi Cutava Barozi şi ale lui Ionel Ţăranu au încoronat două creaţii desăvârşite, — cu atât mai mult cu cât ansamblul i-a ajutat prea puţin.

Adela d-rei Athena Dumitrescu a fost mai ridicolă decât a vrut s'o facă autorul, — şi lucrul se vede din caracterizările celorlalte roluri, — mai aspră şi mai puţin feminină decât ne-am fi putut-o închipui. Rolul era învăţat pe dinafară, corect, — dar îi lipsea cea mai elementară stilizare şi pătrundere psihologică, şi de aceea n'a fost nici simţit, nici interpretat.

Domnişoara Godeanu, ca de obiceiu, a fost un minunat element decorativ, care — dacă va fi lipsit multă vreme de îndrumare — nu va înfăptui niciodată ceva de seamă pe scenă.

Restul ansamblului, lipsit de strălucire. Probabil atmosfera piesii nu le convine prea mult nici interpreţilor.

* * *

Teatrul Naţional a jucat într'o stagiune trecută o piesă a lui Emil Mazaud, „Doi prieteni", — care a fost primită de publicul nostru cu destulă simpatie. Comicul lui Mazaud, fără a ţâşni din complicate situaţii ridicole, are un puternic substrat moralizator.

Satirizând slăbiciunile omeneşti, Mazaud o face fără cruzime, şi piesele sale sunt creaţiunile îngăduitoare ale unui om spiritual.

Este vorba de un bărbat înşelat de nevastă, care-şi afişează fără jenă,... coarnele, stârnind invidia şi ura unui întreg oraş. Intervin notabilităţile oraşului şi Dardamelle consimte să nu se mai laude cu aureola de „încornorat", fiindcă... mai sunt mulţi în oraş în aceeaş situaţie....

Nelly Caracioni şi Nicolae Chiriş au făcut tot ce le-a stat în putinţă ca să dea spectacolului o semnificaţie...

H. LAZU

Cronica baletului

Un divertisment după o „Invitaţie"

Baletul Operei Române nu poate încă să pretindă alimentarea sistematică a vre-unei „cronici de balet" din cotidianele noastre mari sau din revistele săptămânale. Repertoriul baletului e limitat deocamdată numai la patru piese integrale plus cele câteva numere coreografice şi mimice, inclusiv „Noaptea Valpurgiei", care se intercalează între operele reprezentate zilnic pe scena Teatrului Liric.

E greu deci, de găsit prin ce anume ne impresionează a treia sau a zecea repetare a unuia şi aceluiaşi spectacol de balet, în comparaţie cu premiera lui, jucată acum două luni, sau şi un an. Tot ceiace se poate remarca, este că temperamentul, tecnica şi conducerea spectacolelor de balet rămân egale, identice şi nu treç cu timpul peste acel grad de perfecţionare, care a fost obţinut de d. Romanovschi înainte de premieră.

De ce nu-şi ia un avânt puternic, singurul nostru balet? Care sunt farmecele ce-l deţin sub puterea unei aţipiri forţate?

Că baletul devine cea mai favorită delectare a publicului bucureştean — o arată clar frecventarea mai mult decât conştiincioasă a serilor cu programul conţinând chiar mereu aceleaşi: „Zâna", „Manevre", „Sheherazada", şi — recenta — „Invitaţie." Totuşi, şi d. Romanovschi şi Direcţia Operei simt, evident, insuficienţa realizărilor de până acuma în ale baletului, şi recurg deocamdată la „divertismente coreografice", fiindcă cele câteva balete noui anunţate înaintea actualei stagiuni, rămân încă în... lucru.

Am prefera, fireşte, ca în locul sistemului inaugurat până în prezent la Opera Română: celebrităţi străine à la Raicev şi Zalevschi plus noutăţile în felul „Regelui din Ys", — să vedem, să auzim şi să simţim cum publicul bucureştean se înamorează din ce în ce mai mult numai de câteva Opere melodioase, cântate tot mai perfect de forţele bine unite ale unicei noastre Drame Muzicale, fredonându-se pretutindeni arioso-urile şi pasagiile mai impresionante.

Am prefera şi în domeniul baletului, ca divertismentele să-şi cedeze locul unui program stabil din vre-o 8—10 balete alese, ale căror repetări distanţate să ne manifeste perfecţionarea lor sistematică, vizibilă şi simţită, introducându-ne în adâncul emoţiilor pe care numai această artă a artelor ni-le poate provoca. Divertismentul, doar, are ca scop să *distreze* o mulţime inegală şi cam simplistă, abia separată de varieteurile şi de grădinile de vară. E prea puţin pentru problemele ce stau în faţa Operei Române din Capitală.

Dacă *„Fétwa"* în care d-na Dobiecka are atât de mare succes, e într'adevăr un dans foarte frumos şi artistic pus în scenă, — „Matelott", în schimb, nu ne-a putut entusiasma de loc. Din a cui vină: a conducerii muzicale, a celei coreografice, sau a insuşi genului de „divertisment" (în care numerele reuşite sunt alternate deobicei cu cele nereuşite)?

E greu de spus, şi nu e nevoe chiar să fie spus, deoarece, din principiu, divertismentele trebuesc hotărât evitate, iar energia montării lor înlocuită cu pregătirea baletelor nouă. Ne plac foarte mult costumele făcute de d-na Barlo şi decorurile d-lui Feodorov.

Aci, remarcând cu un cuvânt bun „Dansul Ţigănesc", trecem la „Invitaţia la Vals", care se şi făcuse bine cunoscută din cele două producţii şi din atâtea recenzii apărute în presa cotidiană.

Ne mărginim să repetăm însă, după alţii, că d-na Dobiecka, având ca parteneri excelenţi pe d-nii Koziarski şi Petrovicescu, execută rolul marchizei cu o artă şi o tecnică absolut incomparabile. Costumele d-sale poartă pecetea unui gust ales.

A. N.

Teatrul laconic

In periodicul futurist *Lacerba* din 1913 s'a publicat o întreagă dramă, zguduitoare, într'un singur vers. Iată-l:

D'onde vieni? So tutto! Io l'amo! Muori!

De bunăseamă, drama s'ar prezenta cam în felul următor:

Personagii: *Soţul şi soţia*
Act. unic. — Scenă unică.
Soţul, către *Soţie,* care soseşte
De unde vii?
Soţia coboară zăpăcită privirea. *Soţul,* feroce:
Ştiu tot!
Soţia, cu impetuozitate:
Il iubesc!
Soţul scoţând revolverul şi trăgând:
Mori!

Drama aceasta, cu toate că e o capodoperă a genului laconic, nu e o inovaţie. Vom reproduce mai jos câteva pilde dela începutul veacului trecut. O întreagă scenă din *Filippo* al lui *Alfieri* e compusă din trei versuri. Iată primul vers compus din dialogul între Filippo şi Gomez:

— Ai auzit?
— Am auzit.
— Ai văzut?
— Am văzut.
— Oh! furie!...

După tipul acesta alfierian s'au produs ulterior foarte multe şi izbutite parodii. Intre ele se numără *Caino* publicată în al doilea număr din *Fanfulla,* care se tipărea la Roma în 1846. Mai izbutită ca aceasta e *Rosmunda,* „arhitragedia" canonicului Carlo Beni. Cu o încincită concizie, Leonardo Antonio Forleo vru să creeze şi el o *Rosmunda,* tragedie istorică, şi o creiă într'un singur vers cu toate că e în cinci acte:

ACTUL I
Alboin şi *Rosmunda.*
Alboin:
Bea!

ACTUL II
Rosmunda şi *Alboin*
Rosmunda (aparte):
Vei muri!

ACTUL III
Rosmunda şi *Almachid*
Rosmunda:
Ei!... sclav!

ACTUL IV
Almachide şi *Rosmunda*
Almachide:
S'a stins

ACTUL V
Rosmunda şi Alboin mort
Rosmunda (ridicând la cer un smoc din părul răposatului):
Oh! tată!

Dacă multe din asemenea piese erau create numai ca un exerciţiu literar, se găsesc altele scrise cu o vădită ţintă umoristică. Iată una, recentă, a lui Alfredo Testoni compusă cu ocazia nunţii sale.

FERICIREA CONJUGALA

ACTUL I. — *Scena I.* — EL: Adâncă rană am aici la inimă! Nu mai am linişte când vă privesc! Vai! — *Scena II.* — EA: (aparte). E simpatic, îmi place!
ACTUL II. — EL: (lângă ea). Imi aduci o speranţă în suflet! — EA: (tace). EL: Ţii puţin la mine? Răspunde! EA: Atât! — EL: Comoară!
ACTUL III. — (Sală în primărie. Soseşte primarul care spune surizând): Vă unesc, o căsătoriţi! (Voci): Să trăiască! Să trăiască!
ACTUL IV, ultim. — (Un loc solitar). EL: Imi eşti a mea, nu-i aşa, pe vecie? EA: (surâzând) Da! (Cade cortina).

In limba franceză, însă, teatrul laconic numără câteva mici capodopere. Altădată — scriind despre precursorii futurismului — am citat pe acea a lui Verlaine. Cu mult mai interesantă e *Tragedia alfabetului,* a unui autor care — din nefericire pentru gloria sa — a rămas până acum necunoscut. Personagiile acestei tragedii sunt pur şi simplu *litere,* după cum *litere* sunt şi dialogurile... Pentru că toată fiinţa *Tragediei alfabetului* stă în seriile de litere, nu se poate traduce.

Personagiile:
L'abbé PÉQU (a, b, p, q).
Principele ENO (n, o) amantul lui.
ACHIKA (h, i, k).
UVÉ (u, v) călău.

La ridicarea cortinei l'abbé PÉQU e îngenuchiat la picioarele lui ACHIKA. Intră ENO şi îl găseşte în această compromiţătoare poziţie.

ENO: a, b, c, d! *(Abbé, cédez!)*
PÉQU: cu dispreţ: e, f! (est fait!)
ENO: j, h, i, k; l, m, n, o, *(J'ai* ACHIKA, elle aime ENO).

Abatele nu se mişcă.

ENO: p, q, r, s, t! (PÉQU est resté!). Se duce spre poartă şi strigă supărat: u, v! (UVÉ!). Apare călăul.

ENO, arătând pe PÉQU şi făcând un gest expresiv: z (zet)...

(Cade cortina).

MARVAN
TESTA Vindecă
Răceli Guturai Gripă
Migrene Nevralgii Giunghiuri
Dureri de dinţi
De avut în Farmacii şi Droguerii

CĂRŢI ŞI REVISTE

Dante şi Francisc d'Assisi *)

Dela cea dintâi privire, nu multe personagii par a prezenta atât de puţine trăsături comune. Nu este unul blândeţea întreagă şi celălalt numai violenţă? Pe când Dante blestemă fără încetare, nu-l vedem noi pe Sfântul Francisc binecuvântând totdeauna? Dacă Dante, în vârsta lui mai coaptă, se închide într'un azil singuratec, Francisc nu străbate oare lumea, predicând tuturora, oamenilor şi animalelor? Insfârşit, dacă Dante trăeşte la Verona, printre turnurile ţuguiate ale Scaligerilor, la Ravenna, în posomorâtele palate ale gazdelor sale, ducându-şi cu el necazul, ronţăindu-şi mânia lui înveninată, *masticando veneno* cum foarte bine spune italianul, până ce moare de ciuda şi mânia, care n'au putut să izbucnească, — Francisc nu seamănă bunătatea pretutindeni pe unde trece, practicând iertarea şi uitarea fărădelegilor? Dacă nu este loc mai scump omului decât ţara de naştere, în care doreşte să se întoarcă în ziua lui cea mai bună, nu vedem noi pe Francisc expunându-se de bună voe, după ce fu îndepărtat din casa părintească, privirilor batjocoritoare şi crudelor necuviinţe ale foştilor tovarăşi de hoinăreală, cărora vine să le ceară puţin untdelemn pentru candela săracului sanctuar al Sfântului Demian? Dante se îndârjeşte într'o atitudine de dispreţ faţă de Florentini şi Florenţa, atât de mult încât s'a înfăţişat, într'o zi, în piaţa Santa-Croce, învăluit în pliurile tunicei sale ridicată cu indignare, ca pentru a nu şi-o murdări la contactul cu acest pământ blestemat.

Câtă mândrie aci, câtă umanitate dincolo! Nu spun toate cronicele: Dante „sdegnoso", adică în acelaş timp mândru şi gata la mânie? Ce sfânt a fost declarat vreodată mai modest, mai nepăsător cu sine, ca sfântul Francisc? N'a rămas Dante posterităţii cu masca înviforată a bustului din Neapole, sau cel puţin cu faţa îndurerată a acelei *maschera* din Palatul-Vechiu? Până şi gingaşul Rafael, în frescile vaticane ale Discordiei şi Sfintei-Impărtăşanii, nu-i dă el acel aer tragic, buza inferioară ridicată, sprâncenele încruntate, ochii vii şi plini de trăsnete, mai ales dunga amară a gurii, aşa cum este reprezentat de obiceiu? Nimeni n'a crezut autenticitatea portretului în picioare, din recentele descoperiri dela biserica Sfântul-Augustin, la Rimini, care îl arată cu un aspect blajin, un ochiu senin, o mână blândă, şi — horribile dictu — cu un pântec proeminent!

Pe sfântul Francisc, din contra, îl vedem în cel dintâi portret al lui Sacro Speco de Subiaco, în 1218 — la 38 de ani — plin de calmă demnitate, sau în fresca cimabuiană a bisericii din Assisi, cu ochii atât de mari şi atât de buni, care par a se deschide aşa de mari ca să răspândească încă mai multă bunătate asupra lumii, sau în tabloul lui Giotto, a morţii, atât de albă şi senină a sfântului în extazul ceresc, sau însfârşit, mai aproape de noi, în bustul sculptorului şi scriitorului Giovanni Dupré, înclinat pentru rugăciune, — peste tot găsim, pe faţa şi în întreaga lui fiinţă, această pace, această bucurie, pe care Dumnezeu o revarsă sufletelor fericite. Această bucurie mai ales, care este, fără îndoială, semnul lui mai caracteristic, şi pe care a moştenit-o — se pare — dela Umbria lui scumpă; această bucurie pe care o păstrează totdeauna şi pretutindeni, în închisoarea din Perusa, la douăzeci de ani, în tovărăşia leproşilor, cărora le îngrijeşte plăgile purulente, pe cari-i sărută pe buzele lor putrede; această bucurie care nu vine dela oameni şi care, în felul acesta, n'avea dece să se teamă de atingerea lor. „Voioşia lui nu era egoistă, pentrucă n'avea în ea nimic artificial, nimic din îndârjirea stoicului în faţa încercărilor, scrie Maurice Beaufreton, unul din ultimii lui biografi. Ea isbucnia în mod spontan din inima lui şi se răspândea asupra altora,... ca o pană întinsă, în care li se risipeau mâhnirile, durerile, mândriile."

Toate acestea sunt adevărate, *tradiţionale*. Acest fel de opoziţie dintre Dante şi Sfântul Francisc este în acord cu legenda. Tot aşa a fost şi realitatea? Să plecăm dela aparenţe. Sub întreitul sens alegoric al *Divinei Comedii* să căutăm un sens încă mai ascuns, acela pe care comentatorii au încercat foarte arareori să-l descopere, care scapă adeseori exegezei lor, care este uneori prea savant şi poate deloc savant: sensul omenesc, sensul simplu al lui Dante însuşi, al „omului Dante", cum se zice de obiceiu astăzi.

Să nu ne lăsăm furaţi de tradiţia romantică a vechiului Gibelin cu profilul sălbatic, nici de imaginaţiunile infernale ale lui Gustave Doré. Infăţişarea lui Giotto, în palatul Podestat, de altfel perfect autentică, nu arată deloc gingăşia primei maniere danteşti? Nu mai vedem nici dunga îndurerată a exilului, nici rictus-ul amar al deziluziei.

Dante din colecţia prinţului Trivulca, din Milano, nu este mai mult gânditor decât tragic? Portretul din München, probabil de Ghirlandaio, n'are aerul înviforat; şi însfârşit, pretutindeni unde Dante este reprezentat ţinând în mână Divina Comedie, în fresca lui Michelino la Sainte-Marie-de-la-Fleur, în vechea mănăstire a Sfintei Apollonia, în Rafael din galeria arhiducelui Carol, la Viena, sau în Luca Signorelli din catedrala din Orvieto, el se arată nouă cu un fel de înfăţişare compătimitoare, cu mult mai mult decât într'o aparenţă de revoltă; pare că ne spune: „Luaţi şi citiţi, aici este carnea mea, sângele meu; hrăniţi-vă cu acestea şi veţi înţelege durerea mea, durerea mea omenească voi cari sunteţi oameni." Este aci un apel mai mult la caritate decât la răsvrătire; şi cred că aci stă adevărul întreg.

Dar mânia lui împotriva Florenţei? Era o mânie din amor. Ură, pentru că iubise prea mult. Amorurile mari din lume nu sfârşesc aproape toate în felul acesta? Şi dacă aruncă Florenţei invectivele pe care le ştim, el găseşte deasemeni, cuvintele cele mai dulci pentru a vorbi de bunul său Sf. Jean, de dulcele culcuş în care a primit botezul. Dante infernal a nedreptăţit pe Dante din Purgatoriu şi Paradis; Dante care pedepseşte a nedreptăţit pe Dante care iartă; într'un cuvânt, nu s'a văzut încă destul sub zugrăveala oribilă a chinurilor pe care le imaginează, profunda milă, profunda umanitate a lui Dante. Ar fi locul să reamintim aci atâtea episoade prezente în memoria tuturora, pline de această „pietate", în care Dante exaltează nenorocirea şi mila:

In te misericordia, in te pietate,
In te magnificenza, in te s'aduna
Quantunque in creatura e di bontate..

Nu ni se pare că auzim aci unul din imnurile pe care le cântă Sfântul, rătăcind prin pădurile Umbriei? Tot atât de uşor s'ar putea arăta la Dante, dacă nu aceeaş ingenuitate, dar tot aceiaş adâncime în dragostea pe care o are pentru natură, pentru plante şi animale, pe care le descrie cu un realism egal celui al Sfântului Francisc.

Dar dece oare, ca acel Luther al lui Carducci, Dante nu poate să se roage fără să blesteme? Pentruce avânturile lui de gingăşie sunt contrariate de tot atât de avântate isbucniri de mânie? Pentrucă se simte obligat să se ridice fără încetare, contra relelor timpului; şi iată un nou punct de comparaţie între apostol şi poet, care face să apară încă mai multe afinităţi decât contraste între aceşti doi oameni cari încarnează într'o perfectă manieră, unul cu geniul inimei, altul cu geniul spiritului, cele mai înalte aspiraţiuni ale timpului lor.

G. B.

*) Publicăm, în traducere, articolul lui Maurice Mignon, cu titlul de mai sus, din revista parisiană „Revue bleue", socotindu-l interesant prin încercarea de a stabili atâtea puncte comune între cele două personalităţi atât de divergente, cât şi pentru siguranţa cu care subliniază caracterul sfântului din Assisi şi cântăreţului din Florenţa. g. b.

Foamea

Unul din romanele cele mai „speciale" este, desigur şi „Foamea" lui Knut Hamsun. Unui tânăr îi este foame. Şi aceasta durează 300 de pagini. Desigur, mai e şi altceva. Amor, ambiţie, orgoliu, ironie, etc. etc.. Fireşte dacă e roman, trebue să găsim acolo toate sentimentele omeneşti. Dar e o chestie de ierarhie. De obiceiu, se pune în centru, iubirea sau amorul propriu social. Aci în centru se găseşte foamea, şi totul gravitează în raport cu ea.

Romanul este, în genere, soliloquul unui student care se îndărătniceşte să nu comită nici o faptă imorală, şi totuşi să poată să-şi prelungească viaţa fără a se hrăni. E drept că ar putea să caute de lucru. Dar nu se poate. Căci pentru nimic în lume eroul nu consimte a lăsa să se bănuiască că îi e foame. Există o morgă a suferinţei mai ales atunci când de această suferinţă se leagă circumstanţe, nu nobile, (ca de pildă, în amor) ci antiromaneşti prozaice, ba chiar capabile de a suscita dispreţul opiniei publice. Ce poate fi mai „neonorabil", decât a nu avea ce mânca?

Desigur, e o prejudecată, dar o prejudecată legitimă. Căci acel ce suferă de foame, fură. E chiar cea mai prielnică împrejurare pentru acest delict. Or, aceasta nu poate să nu trezească o justificată asociaţie de idei între cele două fenomene. Este o prezumţie de delicvenţă în orişice flămânzire. Prezumpţie perfect justificată, dacă ne gândim că în 99% din cazuri aceste două lucruri stau în raport de cauză şi efect. Şi iată în sfârşit de ce omul căruia îi e foame, şi care totuşi e ferm hotărît să nu *decadă*, să nu alunece în purtări păcătoase, — acest om nu poate avea preocupare mai mare decât dorinţa orgolioasă de a ascunde tuturora chinurile nemâncării. Devine chiar de o susceptibilitate mai mare ca altul. Orişice om se fereşte — atunci când solicită concursul semenilor săi — să arate că e în lipsă. Atunci însă când această lipsă e cea mai mare din toate, adică foamea, sensibilitatea morală se exagerează încă.

Iată de ce este perfect verosimil ca eroul lui Knut Hamsun să nu găsească de lucru; pentru aceasta ar trebui să-şi mărturisească racila. Şi aceasta, nu o va admite niciodată.

De aci, un ton perpetuu arogant faţă de cei de care are interes. Deşi nu mâncase de 4 zile, când un director de ziar îi oferă un acont pentru un articol pe care îl scrisese el se grăbeşte să declare că nu-i nici un zor, şi că va încasa banii altădată.

Intre timp, o sete de superioritate îl munceşte. La tot momentul se ingeniază a mistifica, a păcăli pe oameni pentru a-i pune astfel în situaţie de inferioritate faţă de el însuşi. Odată îşi vinde ochelarii ca să poată da unui cerşetor pomana pe care o poate da orice om normal, tocmai omul cum este el, cum trebue să fie el în faţa altora, adică... tocmai omul care are cu ce să-şi plătească dejunul, omul cu situaţie în societate...

Odată, într'un acces de lirism, se spovedeşte unei fete, şi-i spune realitatea. Fata se înduioşează, şi se pregăteşte a-l iubi. Atunci el, încă odată consequent, pleacă. Nu admite să i-se dea, ci cel mult să „obţie", dela egal la egal...

Este o carte într'adevăr extraordinară, „Foamea" lui Knut Hamsun. Ea dovedeşte încă odată că toate sentimentele „primitive" (foamea, dorinţa sexuală) nu devin active decât dacă se aliază cu un sentiment oarecare de „ambiţie socială".

Ceeace este o veche şi durabilă credinţă a sociologului care a scris aceste rânduri...

D. I. SUCHIANU

Elisabeth Foerster-Nietzsche

Cu prilejul aniversării de optzeci de ani a surorii lui Friedrich Nietzsche, a apărut în a treia ediţie corespondenţa pe care autorul lui Zarathustra a adresat-o în special Elizabetei. Dr. Helène Stocker se ocupă într'un articol de rolul acestei surori în viaţa şi opera filosofului. Scrisorile publicate aduc mărturia ataşamentului şi recunoştinţei fratelui, precum şi solicitudinea mereu trează a surorei. E în adevăr impresionant faptul că Nietzsche a suferit atât de mult când sora lui, măritându-se în 1885 cu d-rul Bernard Foerster, se hotărî să plece în Uruguay pentru a întemeia o colonie. El nu putea înţelege că sora lui îl poate părăsi. Rămas la Engadine, aproape de ţărmurile însorite ale Mediteranei, Nietzsche ar fi putut avea condiţiuni prielnice pentru înfăptuirea marilor sale opere. El a rătăcit însă luni de zile, desorientat, între Engadine, Genova şi Nisa, luptându-se cu sănătatea lui capricioasă. Avea zile de curaj, de eroism creator, când putea să termine lucrări cari i-au adus gloria: Zaratustra, la Gaia scienzza, Naşterea Tragediei...

In această culegere de scrisori, alcătuită chiar de sora lui Nietzsche, au fost lăsate în umbră fragmentele referitoare la relaţiile filosofului cu Lou Andreas-Salomé şi dr. Paul Rée. Aceste relaţii rupte şi reluate au prilejuit deoparte şi de alta multe erori, neînţelegeri şi chiar gesturi crude. Poate că influenţa surorii, binefăcătoare în unele privinţe, a fost nefastă prin mijloacele întrebuinţate în alte privinţe: aceasta, cu toată bunăvoinţa ei. Câtă vreme conflictele lui Nietzsche cu persoane pomenite în scrisori (începând cu Wagner până la dr. Rée) vor fi cunoscute din documente prezintate numai dintr'o singură parte — prin scrisori selecţionate de Elizabeta — nu se poate da o judecată definitivă nici pentru unii nici pentru ceilalţi.

Lăsând la o parte acest incident turburător din viaţa lui Nietzsche, se pare că influenţa surorii în anii lui de suferinţă şi de muncă a fost utilă şi salvatoare. Tot ce a făcut această soră, dela boala mintală a lui Nietzsche până astăzi, pentru a scoate în evidenţă opera şi personalitatea filosofului, merită laudele tuturora. Corespondenţa apărută de curând într'un volum de 500 pagini, alcătueşte un document de seamă. E mărturia unui devotament mereu sporit, pentru o personalitate culminantă. Ce soartă e mai tragică decât acea a omului părăsit în plină perioadă de penibilă creaţiune literară şi filosofică? Elizabeta a fost alături de fratele ei în anii dureroşi şi a cultivat amintirea lui cu înţelegătoare fervenţă. După patruzeci de ani dela moarte, pelerini se îndreaptă spre coliba din apropierea hotelului Edelweiss din Silsmaria, unde Nietzsche, sărac şi izolat, într'o cameră joasă, rareori însorită, — a scris cărţile cari au împrăştiat faima lui prin lume.

Trebuie să fim recunoscători aerului limpede din Engadine, soarelui mediteranean şi solicitudinii înşelătoare a surorii — că au îngăduit lui Nietzsche, cu toate suferinţele lui, să dăruiască omenirii atâtea bogăţii. Nietzsche a făcut ca mai multe generaţii să fie mai mândre, mai libere, mai fericite. El va continua să înveţe şi generaţiile viitoare, prin exemplul său trupesc şi intelectual, că omul poate întrece propria lui suferinţă prin nobleţă şi elan creator.

Intre hipism şi literatură

Directorul unei reviste franceze: *La vie hipique*, nu se ocupă numai de cai, cum indică titlul, ci şi de chestiuni literare, teatrale şi sociale. Astfel, într'un număr recent, d. Christian Dorey a întreprins o anchetă asupra „armăsarului omenesc" şi „îmbunătăţirea rasei umane", expunând astfel chestiunea:

José Germain, în cartea sa din urmă: *Le roi des Coqs*, a dat eroului romanului său rolul de armăsar omenesc. Dacă ne gândim puţin, ne vom convinge că subiectul nu este atât de îndrăzneţ. Franţa, de pildă, e ameninţată să nu-şi mai poată apăra teritoriul şi coloniile, dacă populaţia ei va continua să scadă. In urma războiului, femeile sunt mult mai numeroase decât bărbaţii. Oare nu trebue creat „armăsarul uman", precum îl descrie José Germain în cartea lui, pentru a spori populaţia, înbunătăţind în acelaş timp rasa umană? Punând astfel chestiunea, directorul revistei hipice se adresează literaţilor întrebându-i dacă regenerarea umană nu se poate face decât prin „procreare selecţionată" şi dacă oamenii degeneraţi trebuiesc împiedicaţi să procreeze.

Chestiune foarte interesantă, la care directorul revistei hipice, d. H. W. Adrian, s'a grăbit să răspundă şi el, ca specialist în materie:

Sunt partizanul creării unei „herghelii omeneşti" dar — să fim cu băgare de seamă. In specialitatea mea: Sportul hipic, caii sunt selecţionaţi pentru a se îmbunătăţi rasa, nu pentru a fi trimişi la abator.

„Regenerarea umană ar trebui deci să fie făcută numai prin procreare selecţionată, adică: „armăsarii umani" să fie nu numai sănătoşi la corp dar mai ales, sănătoşi la suflet şi la minte. In Franţa, ca de altfel în toate ţările, nu lipsesc atât corpuri sănătoase pentru îmbunătăţirea rasei omeneşti, ci lipsesc mai mult minţile sănătoase, conştiente. Dacă nu războiu, ca acel prin care am trecut de curând mai este cu putinţă în viitor, atunci silinţa de îmbunătăţire a rasei omeneşti va fi zadarnică. Inainte de toate, trebuie schimbată mentalitatea oamenilor.

„Să creăm indivizi puternici şi sănătoşi, învăţând pe copiii noştri nu numai higiena corpului, ci şi acea a spiritului. Să-i deprindem să urască războiul şi toate forţele mărturisite ori ascunse cari fac cu putinţă atrocităţile colective. Fiii noştri să fie „virili" dar şi „omenoşi"; când o societate mai frăţească şi mai dreaptă va urma actualei societăţi bolnave, „degeneraţii" vor fi înlăturaţi în mod firesc prin forţa selecţiunii individuale. Pusă altfel problema, clădim atunci castele de nisip, facem utopii sau simplă literatură".

Cărţi cari trebuesc citite:

Recomandate de „Bibliofila" str. Wilson No. 1 (Fundaţiunea Carol I)

Inştiinţăm şi pe această cale clientela noastră că în vederea crăciunului ne-am asortat cu cărţi noi franţuzeşti, germane, englezeşti atât bibliofile cât şi curente, cu cărţi pentru tineret şi de copii, clasici, etc. aşa că oricine va găsi în depozitul nostru cadoul de crăciun potrivit, cu preţ convenabil.

CĂRŢI FRANCEZE

Romain Rolland, Paques fleuries. — *Istrati*, Codine. — *Jammes*, Trente-six femmes. — *Santini*, Mussolini, Garibaldi & Co. — *Roya*, Histoire de Mussolini. — *Margot Asquith*, Autobiographie. — *Edmond Rossier*, Profils de Reines. — *C. G. Roemmenhoeller*, La grande Roumanie. — *Massa*, la décadence socialiste. — *Thomazi*, La guerre navale aux Dardanelles. — *Georges Lacour*, Le retour à l'étalon l'or. — *J. J. Tharaud*, Causerie sur Israel. — *Jean Bodin*, Contre Freud. — *Maurice Barrès*, Le mystère en pleine en lumière. — *Vinot*, ce que nous content les rêves. — *Ananké*. Hell (Dieu) Visions préhistoriques.

EDIŢII DE LUX

Ediţiile bibliofile (legate sau broşate) ale celor mai de seamă editori de artă din Franţa ca: Kieffer, Ferroud, Piazza, Crès, Emile-Paul, Jonquieres, Meynial, Les art et les Livre, etc.

CĂRŢI GERMANE

Bonsels W., tot ce a apărut. — *Edschmid K.* Basken, Stiere, Araber. — *Flake O.*, Villa U. S. A. — *Feuchtwanger L.*, Die hässliche Herzogin. — *Istrati P.*, Onkel Angiel, Kyra Kyralina. — *Keller P.*, Marie Heinrich. — *Kosztolànyi D.*, Der blutige Dichter. — *Mann Th.*, Unordnung und frühes Leid. — *Marquardsen-Kamphövener*, Die Pharaonin. — *Roda Rodas*, Roman. — *Wille B.*, Die Abendburg. Chronica eines Goldsuchers. — *Zweig St.*, Der Kampf mit dem Dämon, Hölderlin-Kleist-Nietzsche. — *Hagemann W.*, Das erwachende Asien. — *Heye A.*, Allah hu akbar. — *Sarfatti M. G.*, Mussolini-Lebensgeschichte.

Kammeradbibliothek 35 div. volume. — Der gute Kamerad, Jahrg. 39 u. 40. — *Kern M.*, Selbst ist der Mann. — *Dr. O. Nothdurft*, Chemisches Experimentierbuch. — Der junge Maschinenbauer. — *Nesper Dr.*, 3 Der Radioamateur.

Der Jugendgarten. Eine Festgabe für junge Mädchen. — Kränzchenbibliothek 29 div. volume.

* * *

Afară de cărţile de lux, de carţi vechi şi rare cât şi o bogată colecţie de estampe (auqaforte, gravuri, gravuri in lemn) vechi şi moderne, la „*Bibliofila*", *Bucureşti str. Wilson 1* se găseşte sau se poate procura afară de cărţile sus anunţate orice carte de literatură sau de ştiinţă în toate limbile în condiţiunile cele mai avantajoase. Studenţi, profesori, artişti, ziarişti, esperantişti se bucură deosebit de rabatul de 5 la sută al membrilor „Asociaţiei Bibliofile Române".

* *

S'a deschis în Bibliofila Wilson 1 o expoziţie a operelor artistului Henry Bontet (născut la 1851), maestrul gravurei „pointe-sèche" şi al graţiei femeii dela sfârşitul secolului trecut, expoziţie în care sunt invitaţi toţi prietenii gravurii artistice.

Cronica cinematografică

O săptămână interesantă pentru iubitorii de cinematograf. Să citām mai întâi „Dunărea albastră", operetă pe care a treia direcţiune de cinematograf o ia în locaţiune, aducând-o până la a şaptea săptămână de reprezentare continuă.

S'ar putea crede, după acest succes, că preferinţa publicului merge spre astfel de filme, uşoare şi vesele, dacă nu ne-am aminti că anul trecut, cel mai mare succes de popularitate l'a avut o tragedie sumbră „Sora albă", film care se mai reprezintă şi azi pe la cinematografele de periferie.

Ceeace-i asemănător în amândouă este veracitatea acţiunii care acumulează întâmplări după întâmplări, reale adesea dar nu forţate, şi în cari spectatorul îşi satură nevoia de basm, de deturnare dela micimea zilei sale de muncă sau de monotonie.

„Dunărea albastră" este nebunatica operetă a lui Strauss, în care Lya Mara, frumoasă şi dulce, rând pe rând: fată, băiat, ofiţer şi cucoană, evoluiază prin faţa ochilor fermecaţi ai lui Harry Liedtke şi a mărunţilor săi adoratori, la cari am putea adăoga vreo duzină şi de pe băncile din stal.

Lya Mara care a început, slab, cu drama, ar trebui să rămâie definitiv la acest gen care-i convine de minune.

Ultimul film al lui Rudolf Valentino „Fiul Şeicului" pe care interpretul său nici nu l-a văzut reprezentat, a ajuns acum şi la noi.

S'au spus atâtea despre „Rudy" încât aproape n'a mai rămas nimic nou. S'a spus între altele că nicidecum talentul n'a făcut reputaţia acestui artist, ci numai frumuseţea figurii lui.

Când un actor urât captivează lumea din sală, se ştie sigur că jocul său e cauza. Rudolf Valentino ar fi dat poate jumătate din frumuseţea lui ca să convingă pe cei ce-l ponegreau că are şi talent. Din parte-ne, spunem hotărît că ar fi câştigat prinsoarea.

* * *

La Bulevard-Palace rulează „Studentul din Praga" după romanul fantastic al lui Hans Heinz Ewers. Studentul din Praga este un tânăr sărac care pentru bani s'a vândut dracului. Viaţa lui se pregăteşte să devie din cele mai fericite dacă nu l-ar urmări pretutindeni imaginea sa veche, apariţia plină de reproşuri mute a studentului sărac dar curat.

In afară de partea aceasta fantastică şi neverosimilă, acţiunea se petrece într'o lume reală. E interesantă redarea vieţii studenţeşti a Germaniei de nu de mult, a legendarei vieţi studenţeşti petrecută mai puţin în săli de cursuri, cât între sala de scrimă şi cârciuma veselă.

Conrad Veidt e un student cam bătrân pentru azi, dar nu pentru vremea aceea când a fi student era uneori o îndeletnicire de toată viaţa. Puţin convingător în scenele de sentiment, a mimat admirabil groaza în faţa imaginei ce-l persecută.

Din restul interpretării, Agnès Estherhazy e frumoasă iar Eliza dela Porta e compatrioata noastră...

* * *

Am lăsat la urmă tocmai evenimentul cinematografic al săptămânei, pe „Faust", nu din calculul cu care se lasă pentru sfârşit lucrul cel mai de seamă, cât din sfiala pe care o insuflă totdeauna capodopera lui Goethe.

Toţi cari s'au apropiat s'o deslege: cititor, traducător, libretist de operă, regisor şi interpreţi, s'au lovit de greutatea înţelegerii ei ca de un prag imens, cu atât mai ispititor cu cât era mai greu de trecut. A reuşit regisorul german al filmului de la „Frascati" să treacă pragul?

Am văzut în sală un spectator care răsfoia în antracte nu programul filmului, ci chiar opera „Faust" în traducerea portativă a unei biblioteci răspândite. Acestui spectator, nedumerit în cel mai bun caz, regisorul îi datora explicaţia punctului său de vedere, pe care iat-o, credem:

1) Spectatorul, în general, cere altceva la cinematograf decât la teatru,

2) In film, personajul principal trebue să fie numaidecât un personaj simpatic.

Dar pe Faust nu nebunia lui (cea dintâi), de a-şi vinde sufletul, căci celelalte decurg dintr'însa), nu l-ar putea scuza decât un intelectual de pe aceeaş scară cu el, unul care deasemeni s'a muncit o viaţă întreagă pentru deslegarea tainelor lumii, şi care şi-a ros şi el pumnii de desnădejde şi de neputinţă.

Trebuia să se găsească lui Faust o scuză mai apropiată de pământ. Şi atunci, în film, el îşi vinde sufletul pentru o putere lecuitoare, ca să poată mântui populaţia oraşului, decimată de ciumă. Şi asta numai pentru o zi, iar dacă la urmă prelungeşte contractul pentru vecie, o face înşelat de Satana, prins în cursă într'un moment de beţie a simţurilor. Binefăcător şi victimă, sfârşitul îi era indicat: iertarea şi mântuirea.

Greutatea este până adopţi acest punct de vedere al regisorului. Pe urmă nu-ţi rămâne decât să admiri. Căci, într'adevăr, „Faust" este una din cele mai mărete realizări artistice din ultimul timp. Este filmul la care te aşezi mai bine în scaun ca să nu pierzi nimic din ceeace se petrece pe pânză. In desfăşurarea bogată a celor zece acte, totul este cântărit, inscenat şi realizat cu o perfecţie fără cusur. Nu poţi hotărî ce-ai admirat mai mult. Citām numai câteva părţi, fiindcă-i imposibil să citezi totul: evocarea spiritului rău, impresionantă până la halucinaţie, fermecătoarea idilă a lui Faust întinerit, noaptea de viscol şi de groază în care Margareta, cu pruncul la sân, caută zadarnic adăpost, etc...

Interpretarea e susţinută de un trio strălucit. Emil Iannings, formidabil ca întotdeauna, Camilla Horn şi Gösta Eckmann, admirabili ca joc, frumoşi, şi posedând în chip suveran acea putere deosebită care se numeşte în cinematograf fotogenie.

A. G.

INSEMNĂRI

Editura Casei Şcoalelor

Am citit în ziare că d. ministru al instrucţiei publice vrea să reorganizeze editura Casei Şcoalelor. Cred că este o confuzie. D. ministru pare foarte vag informat asupra departamentului d-sale. La ministerul instrucţiei nu există nici o editură a Casei Şcoalelor. Există numai o editură a d-lui Mihalache Dragomirescu. E drept că editura aceasta este intreţinută de stat. E drept că poartă firma pompoasă a Casei Şcoalelor. Dar de fapt, — *în realitate,* — editura aceasta este numai a d-lui Mihalache Dragomirescu.

Dovada : Catalogul editurii...

Până azi au apărut:

Othello de Shakespeare, trad. de M. Dragomirescu;

Macbeth de Shakespeare, trad. de M. Dragomirescu.

Oedip Rege de Shakespeare, trad. de M. Dragomirescu;

Hedda Gabler de Ibsen, trad. de Laura M. Dragomirescu;

Femeia Mării de Ibsen, trad. de Laura M. Dragomirescu;

Rața Sălbatecă de Ibsen, trad. de Laura M. Dragomirescu;

Rosmersohlm de bsen, trad. de Laura M. Dragomirescu.

Este de sigur, emoţionant gestul d-nei Laura M. Dragomirescu, care a luat sub înalta d-sale proteguire pe Ibsen. Este şi mai emoţionant gestul d-lui M. Dragomirescu, care — după ce a întins o mână amicală lui Shakespeare — s'a gândit să sprijine pe traducătorul lui Ibsen... Dar toate aceste opere — de sigur geniale şi conforme cerinţelor esteticei integrale —n'ar putea apărea, oare, în altă editură decât în cea pe care o conduce d. Dragomirescu însuşi?

Dar editura Casei Şcoalelor (fiindcă aşa i-se zice politicos) n'a tipărit numai operele d-lui M. Dragomirescu şi d-nei Laura M. Dragomirescu... veţi zice dv.

Nu. A tipărit şi operele discipolilor d-lui Dragomirescu.

De pildă:

G. Talaz: *Flori de lut;*
„ *Râsul Apei ;*
„ *Soare ;*
N. Milcu: *Grădina de sidef;*
I. Dragoslav : *Icoane vechi ;*
A. Mândru: *Răzbunarea lui Moş Antohi;*
„ *Grădina raiului;*
etc.

Toate aceste cărţi sunt destinate bibliotecilor, care există pe lângă şcoalele primare rurale şi cărora li se trimit gratuit. (Cu parale, nimeni nu vrea să le cumpere decât cel mult cu kilogramul, ca hârtie de împachetat). Ţăranii şi mai ales copiii ţăranilor sunt singurii cititori ai acestor volume tipărite cu banii statului şi expediate cu ştampila ministerului de instrucţie.

E cât se poate de lăudabil planul d-lui Dragomirescu de-a face din fiecare ţăran un ibsenian. Eu îl văd pe badea Gheorghe discutând seara, la cârciumă, despre *Hedda Gabler* şi *Rosmersohlm*.... Dar, măcar printre picături, i-am putea da ţăranului şi ceva din Creangă. Nu sunteţi de aceeaşi părere?

Şi este, iarăşi, bine ca fiecare ţăran să ştie cine e d. G. Talaz, autor de opere care au toate organele capodoperelor.... Dar Ispirescu?

Făcând bilanţul, am ajuns la concluzia că editura Casei Şcoalelor a tipărit:

3 vol. Gh. Talaz ;
0 „ Eminescu;
2 „ M. Sorbul;
0 „ Delavrancea.
2 „ C. Râuleţ;
0 „ Caragiale;
1 „ Eug. Boureanul;
0 „ Ispirescu;
1 „ Laura M. Dragomirescu;
0 „ Alecsandri;
4 „ Mihalache Dragomirescu.
0 „ Mihalache Kogâlniceanu.

Aceasta este editura, pe care d. I. Petrovici declară că vrea s'o... reorganizeze. Ce să reorganizez? Cum să reorganizezi?

Ar fi o singură soluţie. O supunem aprecierii d-lui I. Petrovici:

PROECT DE LEGE

Art. 1. — Toate volumele apărute până acum în editura Casei Şcoalelor, oriunde s'ar afla ele, vor fi imediat distruse prin arderea chiar de către posesorii lor.

Art. 2. — Cei care vor tăinui asemenea volume, vor fi pedepsiţi cu închisoare, dela un an la doi ani, în cursul cărora vor fi obligaţi să citească opera complectă a d-lui Mihalache Dragomirescu.

In aceeaşi zi, în care s'ar vota această lege, pe uşa principală a palatului Casei Şcoalelor ar trebui lipit afiptul de mai jos

MURDARIA OPRITA
Intrarea d-lui M. Dragomirescu
strict interzisă.
NU SCUIPAŢI PE JOS

...Este singurul mijloc de-a organiza editura Casei Şcoalelor.

Gioconda

Cunoaşteţi buclucaşa întâmplare....

Un reporter, un simplu reporter de gazetă, un culegător de ştiri, — Emmanuel Bourcier dela ziarul *l'Oeuvre*, a scris într'o bună zi: Adevărata Giocondă se află în pivniţa magazinului de obiecte de artă. F Ionas din Place Vendôme. Gioconda dela Luvru pe care o admiraţi dv. de atâţia ani, este o copie...

Au protestat experţii, adică oamenii de specialitate: — De unde te pricepi d-ta — un biet gazetăraş, în chestii de artă?

Bourcier a răspuns cu modestie:

— Nu mă pricep de fel! Am picioare, ca să pot alerga după veşti. Am un stylo, ca să scriu ceeace aud. Am ochi, ca să văd... Atâta tot... Ei bine, vă asigur că Gioconda cea adevărată nu este la Luvru. E în pivniţa din Place Vendôme.

Şi iată că lucrul se adevereşte. Prefectul de poliţie transportându-se la faţa locului, a identificat tabloul din pivniţă: e Mona Lisa, adevărata Mona Lisa, cea dela Luvru e o copie...

Cumplit faliment al specialiştilor! Domnii aceştia gravi, care au vizitat tabloul — după furtul din 1912 — l'au cercetat cu lupa şi cu priceperea lor, au dat greş. Au fost induşi în eroare. Au luat o copie — fără îndoială de foarte bună calitate — drept original.

Mărturisesc că am o egală oroare şi de oamenii care pretind că ştiu tot şi de cei care afirmă că ştiu un singur lucru, dar bine. Intre *omniştienţi* şi *specialişti,* daţi-mi voie să nu am nici o preferinţă.

Specialistul e omul, care nu se îndoieşte de nimic. Omul, care nu şovăieşte niciodată. Cunoaşteţi un tip mai antipatic? De aceea, mărturisesc că am deosebită satisfacţie oridecâte ori aflu că un poliţist a fost jefuit, că un cârciumar s'a îmbătat, că un negustor a fost înşelat (nu de nevastă), că un cuceritor cu faimă a fost încornorat, că un profesor a căzut la cine ştie ce examen... Văd în toate aceste detalii mărunte, tot atâtea înfrângeri ale micei puteri dictatoriale pe care crede că o deţine, în branşa" lui, specialistul. Văd prăbuşirea, de pe scundele lor socluri, a acestor mici zeităţi ce ne terorizează prin îngâmfarea lor.

Un cârciumar, care se îmbată ca orice muşteriu, un negustor care se înşeală la socoteală, ca orice client; Ludendorf care pierde războiul sau experţii în pictură care iau o copie drept veritabila Gioconda — nu sunt tot atâtea încurajări pentru noi, muritorii de rând, care nu ştim nimic, care n'avem nicio specialitate, care ne strecurăm umili prin viaţă?

N'aveţi ideie cu câtă bucurie aş citi un articol bun de d. Mihalache Dragomirescu, acest extraordinar specialist în arta de-a scrie articole proaste!

Imi place să-i văd pe specialişti săvârşind erori în cadrul specialităţii lor. Şi îmi plac, mai ales, oamenii şi împrejurările care joacă mici farse specialiştilor. Apariţia unui fenomen, pe care omul de ştiinţă nu-l poate explica este una din bucuriile cele mai mari ale vieţii. In şcoală, aveam un foarte simpatic profesor de chimie. Avea o singură meteahnă: credea în ştiinţa lui. Explicând lecţia — spunea cu o certitudine seacă: — „Dacă luăm cutare.... şi turnăm în eprubeta aceasta.... dacă apoi, turnăm tot aci, cutare.... vom avea un precipitat galben". Făcea experienţa şi avea dreptate. Odată însă, s'a înşelat. Ne anunţase — cu aceeaşi siguranţă de sine — un precipitat albastru. A ieşit unul roz.... A fost răzbunare generală şi sălbatecă. Au fost pufniri în râs, repede înăbuşite. Au fost semne pe sub bancă. Au fost întrebări indiscrete. Şi toate dinadins, pentru a sărbători pe faţă înfrângerea bietului specialist....

Experţii, care s'au înşelat asupra Giocondei, vor pleca oare într'un lung voiaj, ca să scape de privirile ironice ale ne-specialiştilor?

TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE

Literatura proletară germană

In ultimul număr al revistei „Kulturwille" din Lipsca, Kurt Offenburg publică un interesant studiu asupra poeziei proletare germane. Desprindem din el următoarele pasagii: Poetul răsărit din proletariat, care vorbeşte conştient în numele clasei sale, este un fenomen necunoscut până acum în istorie. Desigur, în toate timpurile nevoile poporului şi dorul lui de libertate au găsit — deşi numai rareori — expresie în literatură. Dar pentruca literatura să devină proletară, trebuia făcut încă un pas hotărîtor. Muncitorul trebuia să fie întâiu un luptător conştient de clasă pentru ca să considere demne de formulare artistică atitudinea sa faţă de societate şi problemele sale sufleteşti. Aceasta nu înseamnă că artiştii proletari creează în scop de propagandă. Din potrivă, opera lor e — ca orice artă — efluxul unui anumit sentiment al vieţii, creator şi nesupus nici unui scop extern. Şi înrâurirea ce o exercită artiştii proletari asupra celorlalţi muncitori e cu atât mai puternică cu cât elementul social şi revoluţionar este mai puţin artificial şi născut dintr'o voinţă propagandistică. Fireşte, muncitorul trebue să se servească de mijloacele artistice ale lumii burgheze. Din nimic nu se poate clădi o nouă lume, fie economică, fie artistică. E asemenea firesc că expresionismul, ca formă de artă cu putere sporită de expresie, a fost binevenit acelora cari vroiau să manifeste, prin artă, o nouă concepţie asupra lumii. Dar marii poeţi proletari n'au nimic din acea supralicitare artistică şi din acea goană nebună după sensaţii, care caracterizau expresionismul decadenţei burgheze. Kurt Offenburg trece apoi în revistă scriitorii proletari. Maxim Gorki şi Martin Andersen Nexo sunt, pentru el, marii scriitori epici ai proletariatului. Dar atenţia lui se concentrează mai ales asupra generaţiei actuale de poeţi. Din uzine au venit Ernst Preczang, Max Barthel, Heinrich Lersch, Gerrit Engelke, Alfons Petzold. Leonhard Frank, Karl Broger, Oskar Maria Graf, Julius Zerfass, Max Dortus, Otto Krille. Din rândurile burgheziei, s'au deslipit Erich Muhsam, Johannes R. Becher şi Ernst Toller.

Cunoscătorul literaturii va găsi în această galerie multe nume consacrate, mulţi scriitori cari au un loc de frunte în literatura germană contemporană. Până şi istoria literară a luat notă de poezia proletară. Astfel, cartea recent apărută a lui Albert Soergel „Im Banne des Expresionismus" (vol. II din „Dichtung und Dichter der Zeit) îi consacră capitole întregi. Cu drept cuvânt, Kurt Offenburg îşi termină astfel studiul : Opera poeţilor proletari este o dovadă positivă pentru puterea de creaţie a mişcării proletare. Oricât de deprimante ar fi unele evenimente ale zilei şi oricât de nesatisfăcătoare ar părea uneori rezultatele luptei sociale, privind epoca în ansamblu, constatăm totuş un progres esenţial al evoluţiei. Opera poeţilor muncitori dovedeşte că clasa a patra, clasa muncitorilor şi-a cucerit partea ei în determinarea lumii politico-sociale şi culturale.

Scrisul răsturnat al lui Leonardo da Vinci

După cum se ştie, nenumăratele manuscrise rămase de pe urma creatorului „Giocondei" se citesc cu multă greutate, printr'o oglindă aşezată deasupră-le, pentru că Leonardo se folosea de scrisul aşa numit „răsturnat". Rândurile, în loc să se continue dela stânga spre dreapta, începeau dela dreapta spre stânga, — ca scrisul semit — şi erau ,în acelaş timp, răsturnate. S'a observat că mai cu seamă acele manuscrise în care Maestrul îşi nota gândurile şi observaţiile zilnice, manuscrisele cari nu coprind decât material pentru cercetări ulterioare, — sunt scrise răsturnat. Pentrucă, Leonardo da Vinci se folosea în corespondenţă şi în manuscrisele lucrărilor definitive, — de scrisul normal.

S'a încercat de timpuriu a se explica cauzele scrisului răsturnat vincian. Şi concluzia la care s'au oprit cei mai autorizaţi istorici şi biografi ai Maestrului e următoarea : că Leonardo a scris răsturnat cea mai mare parte din lucrările sale pentru a nu fi înţeles de cei cari puteau ajunge la ele. Studiile sale de anatomie umană, rezultatele disecţiilor, erau rău privite de reprezentanţii Bisericii şi Artistul-Savant nu ar fi putut decât păgubi de pe urma lor. Totuş, acesta nu e un argument deoarece Leonardo se bucura atât de prietenia Curţei Sforzilor cât şi de protecţia Papei. N'ar fi avut, deci, de ce să se teamă. Cu atât mai mult ne încredinţăm de acest lucru când ştim că însăş da Vinci, când Cardinalul d'Aragon îl vizită la castelul din Cloux, — arată întregei suite, alcătuită din mari slujitori ai Bisericei, planşele de anatomie şi marile volume de manuscrise. După mărturia lui Antonio De Beatis, secretarul Cardinalului, aflăm că erau desemne anatomice reprezentând membre, muşchi, vine, intestine, — toate dovedind cunoştinţi întinse şi profunde ale corpului omenesc.

Deasemenea, ipoteza că Leonardo da Vinci se temea să nu i se fure invenţiile şi descoperirile, să nu cadă victimă plagiatorilor, — nu e justă. Maestrul îşi transcria caetele definitive în scris obicinuit. Apoi, orişicine — cu simplul ajutor al unei oglinzi — ar fi putut pătrunde în taina zecilor de manuscrise. Dacă nouă, celor de astăzi, descifrarea ni se pare anevoioasă — din pricina caligrafiei,, abreviaţiunilor, lipsei de punctuaţie, etc. — nu tot aşa se petreceau lucrurile pentru contimporani. Leonardo ar fi putut prea bine să-şi ascundă gândirea într'un scris criptografiat, cum se foloseau multe pe acea vreme. Dar n'a făcut-o. Ceace dovedeşte că nu scria răsturnat ca să se ascundă de privirile indiscrete.

Leonardo se folosea încă din prima tinereţe de scrisul său ciudat. Câteva cercetări moderne asupra unor fetiţe, *stângace,* cari erau îndemnate să scrie răsturnat, — au schimbat poziţia problemei.

S'a aflat că stângacii nu pot scrie *normal* decât *răsturnat* şi dela *dreapta spre stânga.* Pricina ar trebui căutată într'o specială construcţie a centrului motor grafic. Iar că Leonardo era stângaciu, nu ne putem îndoi, în faţa atâtor mărturii contemporane.

Fiind stângaciu, scrisul său normal nu era cel din corespondenţă, ci cel din manuscrisele intime. Frizzoni şi Morelli, doi adânci cunoscători ai operii leonardiene, au susţinut chiar — după un îndelung examen — că autorul *Cinei* putea să picteze exclusiv cu mâna stângă, caracterizat de umbrele şi trăsăturile ce încep de sus-stânga şi se coboară spre jos-dreapta. Cu toate acestea, Maestrul putea picta şi cu mâna dreaptă.

Astfel e rezolvată problema scrisului răsturnat al marelui Leonardo.

Şalom Alechem

Şalom Alechem e unul din cei mai de seamă scriitori în tânăra literatură „idiş". Această literatură a fost o surpriză a ultimilor 40—50 de ani, aproape ca şi literatura esperantistă. Din jargonul evreesc, necultivat, umilă şi nepretenţioasă unealtă verbală pentru uzul de toate zilele, talentul şi perseverenţa credincioasă a câtorva scriitori, — ca Mèndole Mocher-Sfurim, Şalom-Alechem, Reizen Pinski, Anschy, Tunkeler, Spector, Apatasin, Peretz, Şalom-Aş şi alţii — au făurit un destul de mlădios organ literar, turnând în idiş sentimente şi emoţii intense, în opere valoroase, cari au fost găsite demne de a fi traduse în cele mai culte limbi.

Şalom-Alechem în special, nu e necunoscut nici publicului literar românesc. Când în editura „Viaţa Românească" a apărut „Staţia Baranovici şi Cartoforii" (trad. de C. Săteanu), verva spumegândă a lui Şalom-Alechem, a adus o plăcută şi convingătoare surpriză chiar şi celor mai sceptici.

„Lectura" a mai dat şi ea un număr (19) sub titlul „Stăteam trei la taifas", din nuvelele acestui umorist (trad. de Ludo).

Şalom-Alechem e pseudonimul lui Şalom Rabinovici, care s'a născut la 18 Februarie 1859, la Pereiaslov gubernia Pultava.

La vârsta de 15 ani, el îşi publicase primele încercări. De aci începe să-şi cucerească — cu o izbândă fără precedent — simpatia publicului din Gheto-ul evreesc de pretutindeni, care se luminează de un surâs la scânteile umorului său exuberant şi generos.

Tipurile lui oglindind viaţa proletariatului evreesc, râsul acestora se îngână adesea cu grimasa plânsului, şi iscusitul caricaturist literar care e Salom-Alechem, redă cu ironie dar şi cu milă, palavrele scânteitoare ale acestor bieţi necăjiţi cari ştiu să facă haz de necaz.

Succesele acestei excepţionale personalităţi literare nu reuşiră însă să-l pună la adăpostul grijilor şi strâmtorărilor materiale. Amărât, bolnav, deprimat moraliceşte sub Rusia ţaristă, lovit de cruntele pogromuri din 1905, care-l fac să fugă din Kiew, Şalom-Alechem îşi ia lumea în cap, rătăceşte cât-va timp prin Elveţia, apoi se stabileşte la New-York, unde moare, în timpul războiului mondial, în 1916.

Culegeri din operele lui Şalom-Alechem au apărut aproape în toate limbile literare de pe glob.

Biblioteca săptămânală „Lectura", în ultimul ei număr (96) aduce nuvela plină de vervă: *„O catastrofă comică"* în traducerea d-lui C. Săteanu.

Curiozităţi

Vagon-toaletă în trenurile americane

Ziarele streine scriu că o societate americană a pus în circulaţie pe liniile ferate americane, vagonul „toilette" unde călătorii în afară de bae, vor putea fi raşi, tunşi şi frezaţi ca la dânşii acasă.

Vagonul posedă şi compartiment separat pentru coafatul damelor.

Acelaş ziar care anunţă noua invenţie americană se întreabă dacă trenul nu e prevăzut şi cu un post de crucea roşie pentru salvarea acelora cari lăsându-se bărbieriţi în timpul mersului îşi pot risca viaţa în caz de oprire bruscă a trenului.

O ciupercă gigantică

Intr'o livadă din Texas, un păstor a descoperit o ciupercă uriaşe care atinge înălţimea de 2 metri. Partea sa superioară e atât de largă încât sub dânsa se pot adăposti comod 20 de persoane.

Această ciupercă nu uimeşte însă numai prin dimensiuni, dar piciorul său prezintă anumite vegetaţii moi, cari stoarse, lasă să se scurgă o zeamă străvezie neveninoasă şi care are un parfum plăcut asemănător celui de tuberoză.

Sfârsitul automobilului fatal

Automobilul în care, la 23 Iunie 1914, şi-a găsit moartea moştenitorul Austro-Ungariei Franţ-Ferdinand — a trecut în ultimii ani prin mâinile mai multor proprietari, aducând fiecărui dintre dânşii câte o nouă nenorocire.

In sfârşit, s'a produs o nouă şi ultimă catastrofă, a şeaptea, în care a pierit şi maşina însăşi. Proprietarul unui garaj, care o cumpărase de curând, ducându-şi la o nuntă prietenii, şi căutând s'o ia înaintea altei maşini, automobilele s'au ciocnit.

Din cei şease prieteni ai proprietarului, patru au fost ucişi, iar maşina fu sfărâmată în bucăţi.

Soarta Petersburgului

Odinioară Petersburg, apoi Petrograd şi astăzi—Leningrad, oraşul acesta la 1 Nov. a.c. şi-a numărat locuitorii : 1.505.000.

Exact acum un an recensământul a dat numai 1.393.000 ; deci sporul este de 112.000.

In 1918, din cauza revoluţiei, populaţia Petrogradului era de 850.000, iar în 1920 a ajuns la 740.000, pe când în 1917 fusese 2.300.000.

Astfel se constată, că într'un singur an, două treimi din populaţie au părăsit acest oraş de nord, oraş artificial, care nu poate să existe când nu e aprovizionat în abundenţă din interiorul Rusiei.

Imprejurimile Petrogradului nu produc nici pâine, nici carne.

Aşa dar în 1920 populaţia lui scăzuse până la cifra din anul 1869, când numărase tot vre-o 800.000 de suflete.

Cu reluarea activităţii industriale şi din port, au început să curgă dela ţară cadre noui de muncitori, au crescut naşterile şi au scăzut decesele ; provincialii fugiţi din Petrograd în 1918 „acasă", s'au reîntors în parte, însă petrogrădenii autohtoni se ştie că au rămas pe unde au ajuns în fuga lor din timpul primei perioade de teroare.

In 1921 oraşul număra 830.000 locuitori ; în 1922—960.000 ; în 1923—1.085.000 ; în 1924—1.393.000. Cifrele acestea sunt instructive.

Insă „Gazeta Roşie" care le-a publicat, mai adaogă următorul considerent cam... naiv :

„In timpurile ţariste s'au cerut 34 ani pentru ca populaţia Petersburgului să crească de la 750.000 la 1 milion 500.000, pe când sub regimul bolşevist desvoltarea oraşului a mers mult mai repede, şi în 6 ani populaţiunea Leningradului s'a dublat"...

2000 ochi cu monocluri

Austin Chamberlain, ministru de externe al Marei Britanii, a fost ales doctor „honoris causa" de Universitatea din Glasgow (Scoţia). 2000 studenţi s'au chinuit timp de o săptămână ca să se obicinuiască cu purtarea monoclurilor când se vor prezenta în faţa lui Chamberlain care, după cum se ştie, nu apare niciodată fără monoclu. Când ministrul, noul doctor, a pronunţat discursul său asupra importanţei ce are Liga Naţiunilor, studenţii înarmaţi fiecare cu un monoclu, i-au făcut o manifestaţie de simpatie.

Pentru tot ce priveşte „Adevĕrul Literar": manuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc., a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5—6.

A apărut
„Lectura" No. 96
— Floarea literaturilor străine —
Şalom Alechem
O catastrofă comică
Lei 4.— Scrierea complectă
La chioşcari şi librari

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9-11.

ANUL VII. — No. 315

6 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
12 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 19 Decembrie 1926

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 1897
CONST MILLE 1897 – 1920

FONDAT in 1893

CRONICA SOCIALĂ

POLITICA ŞI INTELECTUALII

In saloanele ambasadei franceze din Berlin a vorbit de curând poetul Paul Valéry. L-au ascultat diplomaţi, miniştri, literaţi şi ziarişti germani. Un membru al Academiei franceze a fost deci primit să vorbească în casa unde şade funcţionarul care reprezintă Franţa în capitala duşmanului ei ereditar; şi casa era plină de mosafiri germani... Intâmplarea e de sigur iritantă pentru fanaticii patriotarzi şi animatorii lor zilnici, din Berlin, din Paris — probabil şi de pe aiurea.

Poetul Valéry este unul dintre cei mai deştepţi oameni ai vremii noastre care e tot atât de semnificativ săracă în oameni deştepţi cât e de bogată în eclatante mediocrităţi care-şi fac figură de supraoameni.

In faţa câtorva duzini de oameni de stat şi de simpli politiciani, Valéry a pomenit de tradiţionala opoziţie între cultură şi politică, şi a rostit acest adevăr elementar: că nivelul politicei este inferior nivelului culturii pe care omenirea de tip nepolitic a creat-o în lungul veacurilor. Şi nici nu s'ar putea să fie altfel. Politica este efectul simplu şi rezumător al nevoilor şi apetiturilor primare; ea poartă pecetea simplicităţii şi a brutalităţii cu care aceste apetituri fiinţează în massa animalelor umane. Politica nu-i nici filosoafă, nici sfântă. E o zarzavagioaică, şireată, obraznica, cievetitoare şi ţipăcioasă... De aceia e şi atât de drăgălaşe scena din salonul ambasadei franceze din Berlin: un om deştept, şi pe deasupra poet de meserie, dă pe faţă, cu aleasă politeţe dar categoric, în faţa unor oameni politici, opoziţia fundamentală dintre intelectuali şi politică, subliniind bădărănia constitutivă a politicei. Incă mai mult farmec are, poate, în momentul de faţă sfatul pe care-l dă Paul Valéry intelectualilor: că să se ţină departe de politică şi să lucreze exclusiv pe seama şi în sensul naturii lor.

Sfatul acesta va părea multor oameni care se interesează deopotrivă de literatură şi de politică, profund inactual, deoarece locul comun corespunzător apelează patetic la concursul intelectualilor pentru luminarea şi refacerea lumii betegite. Se înţelege: acest loc comun este un moft politicesc, o formulă pentru a zmomi partizanii din rândul intelectualilor celor cu drept cuvânt numiţi astfel. Scoatem afară, hotărât, de sub acest nume pe acele persoane care şed la un biurou şi cetesc sau cel puţin iscălesc scripte cu cuprins comercial, industrial sau juridic. Aceste persoane sunt, obişnuit şi dela sine, pastă politică.

Intelectualii direct amestecaţi în politică se dovedesc, aproape invariabil, stângaci şi sterili. Ei sunt deopotrivă inutilizabili şi ca massă şi ca şefi, — făcuţi, astfel cum sunt, să trăiască şi să lucreze individual şi neatârnat. Cel mai genial şef politic este într'un fel sclavul grupei ale cărei interese îi fac posibilă activitatea. Dela gândirea propriu zisă până la fapta politică drumul e lung şi cu ciudate cotituri. Gândirea trebuie coborâtă şi simplicizată pentru a ajunge în stare să aibă curs politic. In această stare gânditorul care a născut-o abia ar mai recunoaşte-o; iar de partea lui politicianul se miră când i se spune pe ce depărtate idei morale se intemeiază uneori cele mai ordinare injurii pe care le varsă el în capul adversarului.

Valéry a vorbit de existenţa sau refacerea „spiritului european." Nu-i banal faptul că un cărturar francez spune acestea în Berlin, şi ca oaspete al oficialităţii celor două ţări. Desigur glasul unui asemenea om e slab; şi numai decât îl înăbuşe zgomotul alarmiştilor profesionali din partea locului. Dar această asurzeală priveşte politica. Spiritul de care pomeneşte Valéry există şi va exista, afară doar de cazul unei răsturnări totale a vieţii europene. Există ca un produs fatal al acestei vieţi. Războiul nu l-a putut distruge, şi nici măcar înăbuşi tot timpul. Cu atât mai puţin vor putea avea putere în potriva lui măruntele gălăgii în care se îndărătniceşte războinicismul decepţionat pe urmele triumfului frivol şi efemer, trâmbiţat până dăunăzi cu simptomatică nerăbdare.

Insă legătura intelectuală realizată de aceia ce Valéry a numit „spirit european" nu va rămâne singură. Nevoile economice îi vor adăoga o alta care va impune solidaritate şi mulţimilor, nu numai elitelor. Trebuie lăsat pe seama oamenilor de stat să judece oportunitatea detaliilor prin care se va înfăptui această nouă legătură. Ordinarii învârtitori de politică vor urma să dospească în oarbă autocraţie, sau se vor agita să uluiască lumea cu alarme demodate; glasul lor îl vor gâtui nevoile economice care nu iartă.

E naivă şi stearpă truda unor intelectuali care vor, în faţa lumii mari, să-şi dovedească „dreptatea" împotriva politicianilor. Politicianii nu pot fi luminaţi nici preveniţi. Dar e o întâmplare frumoasă că un intelectual de puterea lui Valéry a arătat în faţa unor oameni de stat, cu luminoasă pătrundere şi fără înconjur, graniţa care taie politica de viaţa intelectuală.

Politicianul poate dizolva congrese de filozofi, ofensa şi expulza membrii anodini ai unei asemenea adunări, — cum s'a întâmplat, mi se pare, acum câteva luni, în Italia. S'a dat atunci o lecţie umoristică din care filozofii ar fi putut trage folositoare înţelepciune. In adevăr, congrese, misiuni şi banchete nu şed bine nicidecum filozofiei; sunt năravuri pe care, în vremile noastre, ea le-a adoptat orbeşte dela angrosişti, industriaşi, financiari sau dela alte meserii natural congresibile. Intâmplarea cu autorităţile fasciste ar putea fi un îndemn solid intelectualilor puri, ca să rămâie în odaia de lucru sau să se delecteze în plimbări solitare, două situaţii clasic prielnice meditaţiei riguroase.

Apariţia lui Paul Valéry la Berlin, caşi, acum câtiva ani, primirea făcută lui Einstein de matematicii parizieni, ilustrează memorabil contrastul între unificarea intelectuală şi desbinarea politică a lumii civilizate.

Pentru mulţimea mare, acestea sunt amănunte neglijabile sau neperceptibile. Şi mulţimea mare este proprietatea politicianilor. Totuşi nici o putere politică nu se hotărăşte să refuze oficial şi radical intelectualilor puri, nici măcar filozofilor, eruditilor sau literaţilor, cinste şi simbrie.

Bonaparte a spus că, oricum, sabia cedează spiritului. Astăzi diverşi „oameni tari", care ar vrea să-l supraliciteze în atitudini şi gesturi de forţă, se rostesc emfatic pentru sabie, şi, se înţelege, foarte mulţi le fac ecou. Sunt motive bune ca să-l credem pe Bonaparte. Intre altele şi acela că era om foarte deştept.

PAUL ZARIFOPOL.

Cu creionul

PROCES-VERBAL

Trăsnetul care a despicat, la miezul nopţii, stejarul din spatele conacului moşiei Corbu, m'a alungat în camera de alături a unchiului Miron. Când am intrat la el, l-am văzut la lumina unui fulger, stând în picioare lângă pat, făcându-şi cruce. Apoi ne-am aşezat amândoi pe marginea patului, ascultând în întuneric, potopul care se pornise afară. Şi am stat aşa, tăcuţi, până s'a luminat de ziuă, când s'a oprit şi potopul. Atunci m'am apropiat de fereastă, şi am privit în curte. Drac, ud ca un câne, se scutura, zornăindu-şi lanţul, lătrând după ploaie.

Târziu, când soarele era în vârful dealului pe care s'au urcat casele din Cumpăna, alături de unchiul Miron şi având pe Dache la spate, am pornit cu docarul spre lunca unde în ajun fânul fusese adunat în căpiţe, pe care Neagra, umflându-se de ploaia de peste noapte, le-ar fi putut lua.

Smuncindu-se în lanţ, Drac lătra în urma noastră, pentrucă ar fi vrut să vadă şi el dacă apele nu au luat căpiţele de fân din luncă.

Şi când am coborît din docar, Neagra trecuse malul în care stăteau înfipte cele două sălcii bătrâne, cu crengile plecate peste apă, dar până la căpiţe mai avea.

Acolo, în marginea luncii, priviam toţi trei cum apele veneau repezi şi tulburi, aducând cu ele o poartă veche... câteva oi înnecate,... un pui de salcie smuls din mal,.... o masă cu picioarele în sus,... ducându-le pe toate la vale spre Volintiri, care-şi arăta de departe numai turla bisericii.

Dache, cu ajutorul unei prăjini, încerca să tragă la mal o ladă mică, verde, când unchiul Miron a strigat la el:

— Uite un sicriu!

Şi Dache lăsând lada să se ducă spre Volintiri, trase la mal sicriul în care stătea un bătrân, slab, legat pe sub fălci, şi îmbrăcat curat, ca la Paşti.

Tăcuţi, priviam toţi trei mortul, când unchiul Miron a strigat iar la Dache:

— Du-te până în deal, la Cumpăna, şi spune la primărie să vină să facă proces-verbal.

Dache stătea nemişcat lângă sicriu:

— Să urc dealul până acolo pentru un mort care...

Dar unchiul Miron i-a tăiat şirul vorbii:

— Hai!... Du-te!...

Dache întoarse capul spre dealul pe care trebuia să-l urce, şi deodată împinse cu piciorul sicriul care porni pe apele repezi:

— Lasă-l, boerule, că-l prind oamenii din Volintiri şi i-or face acolo proces-verbal.

POARTA'N POARTA

Poartă 'n poartă cu casa care m'a adăpostit toamna trecută, era o casă de piatră în fund, doi păuni în curte şi trei plopi la stradă.

Acolo stătea un tânăr. Seara când mă întorceam acasă, el se ducea în oraş, iar dimineaţa când mă duceam în oraş, el se întorcea acasă. Parcă eram înţeleşi să ne întâlnim, deşi nu ştiam despre el decât că stătea poartă în poartă cu mine.

Purta o pălărie mare trasă până pe sprincene şi o pelerină neagră cu gulerul totdeauna ridicat. Nu i se vedeau decât ochii mari, care priveau mai mult înăuntru lui decât în afară. Mersul îi era repede şi regulat, ca la o păpuşă automată.

Intr'o dimineaţă nu l-am întâlnit. Ploua din ajun, mărunt, nesfârşit. Plopii îşi scuturau frunzele în stradă, streşinele plângeau, şi păunii ţipau dureros.

Nu l-am întâlnit în dimineaţa aceea, dar l-am văzut în seara zilei de atunci, l-am văzut într'una din camerele casei de piatră pe care o străjuiau cei trei plopi.

Am intrat la el, pentrucă poarta era deschisă, să între orişicine. El stătea căzut pe o canapea, cu mâinile căzute în lungul trupului, cu un revolver căzut alături, pe covor. Intinsă pe două scaune, să se usuce de ploae, pelerina lui părea o aripă de liliac gigantic. Intre pelerină şi el pe masă, un petic de hârtie purta urma unui creion:

Mă omor din curiozitate.

D. N. TEODORESCU

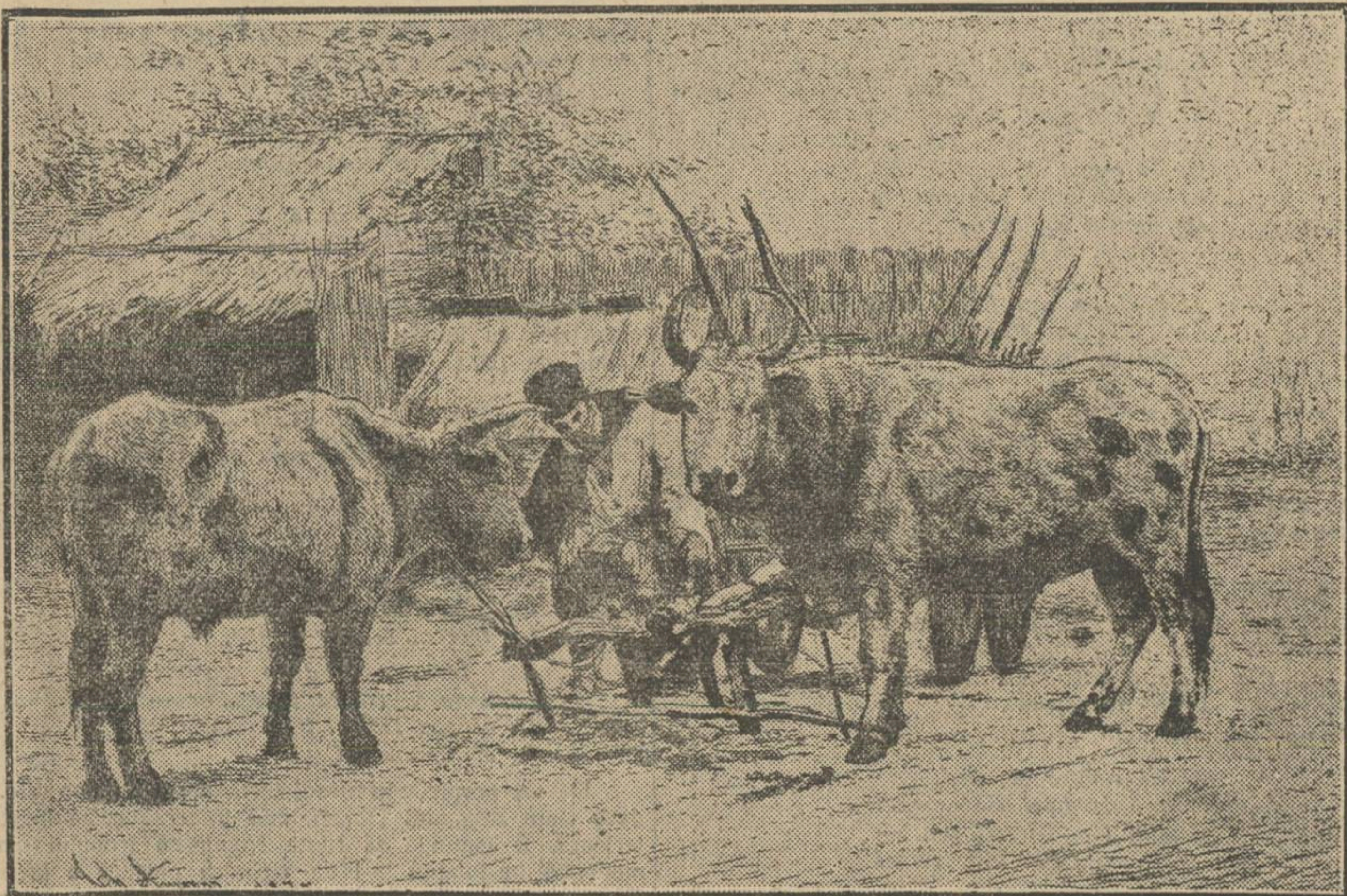
Gânduri

Eclectismul este o lumină, de bună seamă, dar o lumină ca cea a lunei, care străluceşte fără să încălzească. La lumina ei putem distinge obiectele, însă ea nu va produce nciodată o scânteie.

Alfred de Vigny

Omului îi e sete de mister, fiindcă îi e sete de infinit. Setea aceasta de infinit mână sufletele superioare pe cărări fără capăt. Sufletele acestea pornesc către noui descoperiri cu sublima certitudine că nu vor descoperi niciodată totul. Obiectul căutării fiind infinit, depăşeşte totdeauna descoperirea şi măreşte setea pe măsură, ce o satisface.

E. Hello

Th. Aman — Injugatul boilor (Aquaforte)

A. TOMA: Poezii

(„Cultura Naţională")

Nu am putea tăgădui existenţa în literatura noastră a unei critici adeseori interesantă a romanelor şi a lucrărilor în proză în genere; nu putem spune acelaş lucru despre ritcica operelor poetice. Aci, graba cu care căutăm să ne adaptăm şcolilor poetice numeroase în Apus, şcoli ce se succed prea repede căutând să se distrugă unele pe altele, nu ne îngădue decât adoptarea unor formule ce se traduc în judecăţi prea sistematizate şi în izbucniri de entuziasme trecătoare sau anateme violente. Toate aceste frământări însă se petrec de obiceiu între poeţi şi critici; publicul cel mare chiar când se interesează de operele literare nici nu bănueşte adeseori existenţa acestor furtuni într'un pahar de apă. Căci nici n'a apucat bine să se dărâme tradiţia unei şcoli poetice, şi alta nouă să se înfiripeze în locul ei, şi în arena criticii s'a ivit alta şi mai nouă, asupra căreia se strâng cu grabă fulgerile şi osanalele. Dacă s'ar produce o operă mare, genială, nouă şi zguduitoare, nu zic că nu s'ar stabili un curent de opinie pronunţat şi în acest domeniu. Un „talent" însă riscă să treacă nebăgat în seamă în aceste condiţiuni, mai ales că „talentul" înseamnă de obiceiu un complex de calităţi, de nuanţe şi fineţe pe care e greu să le prinzi şi asupra cărora nu este vreme de insistat în învălmăşeala de azi.

A. Toma

In volumul său de „Poezii", A. Toma a strâns în versuri personale şi lirice nu numai cântarea visurilor, dorinţelor, iubirilor, tristeţelor şi amintirilor sale, dar şi avântul unor cânturi noi, perspectiva unor orizonturi mărete cu care de mult pierdusem obiceiul de a lua contact în operele versificate.

A. Toma a cunoscut în epoca debuturilor sale pe poeţii generaţiei de mai înainte, poeţii noştri mari, cugetătorii şi intelectualii plini de vervă de acum două decenii, a trăit printre ei. Unele din poemele sale şi nu cele mai puţin frumoase, amintesc întrucâtva acele influenţe, prin sentiment, prin imagini şi alegorie, prin scandarea cam aspră şi uniformă din unele versuri:

A visat desăvârşirea
Şi-a visat-o ca femee,
Şi el vrea desăvârşirii
Trup în marmoră să-i dee...

Aceasta nu înseamnă că Toma a fost un imitator în debuturile sale. Asemănarea e mai mult aparentă decât reală. E în aceste versuri ca un ecou prelung al glasului vremii, din care talentul său nu a reţinut decât aceia ce făcea substanţa durabilă a poeziei sub forma trecătoare a modei şi a gustului timpului. Tot astfel a ştiut să prindă şi din poezia nouă avântul ce face adevărata ei noutate.

Pentru a exprima acest avânt, A. Toma nu şovăe a frânge forma consacrată de marii săi predecesori şi a da libertate versului. El îl desprinde din vechiul său veşmânt, în care se drapa uneori cu prea multă bogăţie şi solemnitate, pentru a-i da alura înaripată cerută de poezia nouă care e o aluzie la viaţă şi nu o copie fidelă a ei:

Gătitu-ţi-am fagure dulce
Din stupii grădinilor mele,
Din viţa brumată
Spre buzele-ţi roşii
Işi tind tămâioşii
Ispita ciorchinelor grele..

E în versul său liber o muzică proprie, un limbagiu ingenios, fără a fi prea multă îndrăzneală şi fără a părăsi grija calităţii rimei şi a trăda statornica fidelitate către versul regulat. Cu pornirile sale idealiste nu se putea să nu fie atras de marile simboluri ale artei noi, care îmbină materia şi spiritul în forma unui univers „miraj unic în veşnicie." Contactul său însă cu viziunea clară şi bine conturată a generaţiilor de poeţi, în care s'a format prima sa tinereţă, nu-i îngădue să rătăcească pe căile obscure şi paradoxale, pe care lumina atâtor genii neisprăvite şi atâtor talente delicate s'a risipit în deşert.

Năzuinţa stăpânitoare a poeziilor sale e realizarea unei forme artistice care să dea viaţă marilor simboluri:

In vis febril, somnambular,
Am modelat în murmur rar
Un corp fluid de Galatee
Un imn ce l-am făcut să stee.

Sub ochii 'nchişi a prins contur
Şi creşte alb, etern şi pur
Din marea formelor subtile
Ce-mi dorm în noaptea din pupile..

...Sunt lut umil şi efemer —
Dar am născut un crin sub cer,
Şi floarea ce am zis să fie
Se va deschide 'n veşnicie....

De aci pronunţata tendinţă etică a esteticei sale sau mai bine zis identitatea punctului de vedere etic şi estetic

Inalţă-ţi râvna faptei peste Bine,
Mai sus, până 'n lumina de Frumos

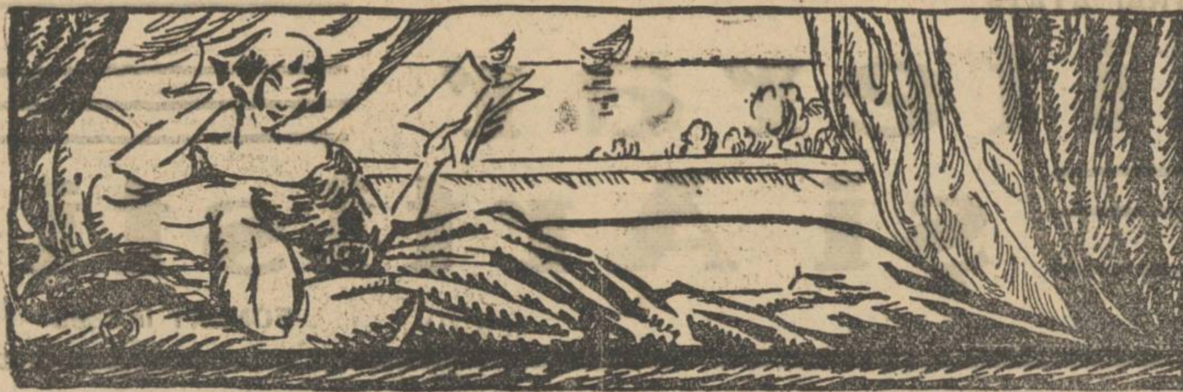
Dar de adori Frumosul:

...— Nu-l căta prin nori, —
Invaţă tu de-l cheamă la lumină
Din tot ce faci, precum din neagra tină
Işi soarbe crinul albele-i splendori.

El este totuşi un puternic evocator de aparenţe şi un fin notator al delicatelor nuanţe de sentiment:

Şi cela ce-i singur în mine
Dornic îndreaptă
— In trează visare de zi —
Tânăra-i dreaptă,

Continuare în pagina II-a

Ocrotitoare,
Cald strângătoare,
Şi baterea inimii-şi ţine
Şi te aşteaptă...
Şi iată!
Odaia cea albă, tăcută,
Se umple de-o lină cântare !
De nimeni urzită —
Eşti tu!...

. . . .

Tragi furca din brâul cu fluturi,
Tot boiul tău drag se înalţă,
Şi iia ca bruma
Şi viţa sprinţară din tâmple
Tu sprinten odată le scuturi —
Cât soare tot sufletu-mi imple!...

In sufletul omenesc ca şi în lucruri însă el este atras mai ales de aspectele care traduc marile energii simple, acele stări care înseamnă plenitudinea vitalităţii.

Voluptatea cheamă din adâncurile vremii, din antichitatea depărtată:

Venere goale danţând —
Cor de aprinse fecioare —
Doar o ghirlandă de maci
Drept cingătoare.

Iar „Dithirambul" cântă:

Ardeţi ciname şi nard,
Smirnă şi flori de aloe,
Buzele, tâmplele-mi ard —
Phoebus, Evoe!

Apoi, cred că puţine sunt versurile care să exprime cu o mai mare energie de senzaţiune dorinţa, decât aceste:

In van cu veşnicii de linişti
Pe cer s'aprinde stea cu stea —
Imi ţipă sufletul prin noapte
De-un dor sălbatic după ea.
Incerc să 'nchid pleoape 'n friguri,
Dar izbucneşte luminat
Sub ele albul trup de flacări
Ce azi întâi l-am sărutat.

Glasuri suspină după dragoste de dincolo de clipa prezentă, de dincolo de cultură şi civilizaţie, din acea putere creatoare care a fulgerat în primul haos „supremul cuget al iubirii: „extazul de a fi mai mulţi" şi care a pus în sufletul poetului cântarea vieţii:

Cu ciripirile de joc şi trilurile tinereţii.

Dar „menirea" noastră nu e de a ne lăsa duşi de curentul orb din lăuntrul firii noastre, ci de a clădi forme superioare şi complexe din energia cu care vom căuta să punem stavilă acesteia. Aci e fondul operei, acela ce dă şi substanţa şi culoarea poemelor.

Lipseşte din versurile poetului A. Toma, veninul lânced, voluptatea tristă şi visul morţii care paralizează acţiunea din versurile ce s'au scris după Baudelaire. Creaţiunea lui Toma e activă şi plină de freamătul energiei sale proprii şi adeseori ia tonul poruncitor şi forma unui imperativ categoric.

Dar cântarea sa nu are numai o strună. Sunt în volumul său şi versuri, poeme, care nu au valoare decât prin imaginile, vorbele preţios alese şi muzica versului plină de evocaţii şi sugestii.

Totuşi fondul adevărat al operei e o voinţă şi o credinţă statornică din care versul izvorăşte şi se îmbogăţeşte dela poem la poem.

Ispitiri nasc din lucirile lunii:

Nu te văzusem vre-odată...
Şi nici în vise...
Decât doar spre ziuă,
— Prin gene 'ngânate —
Tivul din urmă
Al vălului tău vioriu,
Fugind sfielnic,
Stins, peste pragul ferestrei..

Dar când:

Fără cuvânt,
Plecându-ţi boiul,
Umpli o mână
Cu-argint albastru,
Şi 'nfiorată
De aşteptare,
De-o ispitire
Dulce şi crudă,
Imi nalţi spre buze
Tainica undă....

. . . .

Colo 'n adâncul
Mâinii boltite
Arde aceeaş
Trist-mustrătoare
Neînţeleasă
Stea din înalturi

Şi atunci poetul lasă să curgă în râuri de lucii lacrimi unda voluptăţii, — „darul zădarnic".

Oricât ar fi de dulce pomul vieţii, „Iubirea" adevărată „Zâna fără nume" se 'nnalţă mai sus, mult mai presus decât pământul.

Eros pe care l'a celebrat odinioară delirul menadelor şi al poeţilor, în depărtata Helladă şi a cărui puls şi beţie le-a prins atât de bine A. Toma în *„Panathenee"* şi în „Dithiramb", işi pierde atributele amăgitoare spre a se ridica dincolo de ceruri:

Pe muta cruce de pe stâncă
Un trup murind întinde braţele
Ce binecuvântează încă...

Poţi să visezi, dar visul nu trebuie să te stăpanească·

O vis! copil ce te-am ucis —
Odihnă celor morţii!...

Căci omul are o menire:

Tu calcă-ţi umbra 'n ţărnă — şi mergi cu fruntea 'n vis
Spre-un ţel ce eşti tu însuţi — dar Tu, strein şi mare,
Venind cu mâini de raze, semănător din zare,
Prin poarta cea de soare ce lumii i-ai deschis.

Iată-l:

Plecat, cum te pleci pe-o genune,
Pe-a Bibliei file străbune:
E setea misterului mut
Ce'ntreabă din mine
Când duhuri adânci din trecut,
Când mugurul vremii ce vine...

Poetul a contemplat secolii şi a aflat cum se amestecă metafizica cu istoria şi s'a oprit adeseori chinuit de îndoială, cu „setea misterului mut" şi-a pus întrebarea chinuitoare:

„A şti"... „A şti..." din veşnica lumină
O rază de adevăr prin oarba tină! —
A şti...!...

Şi totuşi:

Ori cât vârtej de visuri moarte
Pe pieritoru-mi traiu s'ar cerne,
Eu ştiu s'ascult în adâncimea-i
Un imn al sevelor eterne, —

Căci învăţaiu la două neamuri
Crescute 'n trânta vânturilor —
La neamul Doinei fără moarte,
Şi al Cântării Cântărilor.

De aci pornirile contradictorii, ale poemelor sale. Căci dacă viaţa neamului Doinei, mai întoarsă către lumea exterioară, îl împinge să cânte frumuseţa trupului omenesc modelată în lumină şi-i dă viziunea plastică a lucrurilor, Cântarea Cântărilor i-a dat acel suflu prelung ca un timbru fundamental într'o simfonie, un accent de cânt liturgic, ce revine mereu, mai grav, mai mişcător decât toate celelalte note din opera sa.

Forma credinţii poate să se schimbe, esenţa ei rămâne aceiaşi:

Eu port un adânc al veciei,
Un tainic abis fără fund —
Făclia gândirii se stinge
In noapte-i când cerc s'o cufund.

Şi totuş chemări dureroase
Şi nu ştiu ce doruri mă sorb,
Ce mâini nevăzute m'apleacă
Pe marginea golului orb....

Pricep doar, că-mi vin din tăcerea-i
Şi vis, şi fior, şi cuvânt,
Şi-acolo vecia dă forme
Icoanelor mele din cânt.

E credinţa în tainica lume de dincolo, din care ne vine Adevărul, Frumosul şi Binele.

Imagina însăşi a Femeii are ceva din simplicitatea primitivă a femeilor din Biblie, fie că e vorba de Eva — acea ideală şi fluidă întruchipare de vis din poemul său: *„Eva"* — fie că e evocarea acelei „flori ce cântă" din „Memento vivere", sau splendidul simbol al maternităţii din „Fiul", evocându-şi mama bătrână:

„Când eu plângeam, — sta trează
Şi plânsul meu curgea spre ea prin noapte;
Când blestemam, — ea, se ruga 'n genunchi...
A mele fură lacrimile-aprinse
Ce-au ars pe-obrazu-i brazdele aceste...
Nesomnul meu i-a stâns aşa vederea...
Biet trupu-i — de se 'ndoaie către groapă —
Sunt anii mei, — sunt toţi, pe slabii-i umeri...

Şi apoi, evocarea altei mame, mama tânără cu copilul său, din tabloul interior scăldat într'o dulce lumină de împăcare, cu care se inchee volumul ca într'un acord final al atâtor sfâşieri.

Ardoarea de a suferi, de a se chinui cu imagini şi a se înfrâna în acelaş timp, voinţa de a se păstra în potriva sa şi a celor din jurul său, sentimentul realităţilor morale şi a tainei din sine şi de dincolo de viaţă, accentul de durere al îndoelii şi de vehemenţă religioasă uneori, viziunea puternică şi intuit'a primejdiilor din întunerecul vieţii, — sunt note cu totul noi în literatura noastră.

Nu se poate deci ca volumul acesta de o frumuseţă curată, cu înfăţişarea-i technică distinsă, şi de o atât de nobilă şi înălţătoare poezie să nu găsească răsunet în sufletul lumii noastre cititoare şi primire caldă la toţi adevăraţii preţuitori ai poeziei alese.

ISABELA SADOVEANU

Anecdote

Voltaire reprezenta odată la Délices, lângă Geneva, La Rome Sauvée. Preşedintele Montesquieu, care asista la reprezentaţie, adormi adânc.

Voltaire observă şi strigă în gura mare:

— Pe cuvântul meu! Asta se crede la tribunal!

* * *

Intr'un restaurant american se poate ceti acest aviz:

„If you spit on the floor at home,
Do it here.
We want you to feel at home".

Ceeace însemnează:

„Dacă scuipaţi pe jos acasă, faceţi-o şi aici. Dorim să vă simţiţi ca acasă".

* * *

Intre proprietari şi chiriaşi:

— Iţi spun că n'am nici pian, nici câine, nici copii; atunci de ce nu mă vrei de chiriaş ?

— Pentrucă stăruiţi aâta, o să vă spun: din cauza vârstei dv. Nu ne plac înmormântările.

* * *

La cârciumă:

— E cam tulbure băutura asta!

— Aş!.... Trebuie să fie paharul murdar

— Asa ? Atunci e bine.

Când şi cum a trecut B. P. Hasdeu Prutul

(după isvoare ruseşti inedite)

La „Direcţia regională a Arhivelor Statului din Chişinău" se păstrează sub No. 41/67 un foarte preţios dosar provenit din cancelaria secretă a fostului guvernator rus al Basarabiei din 1867—1869.

Mulţumită d-lui profesor Leon Boga, directorul Arhivelor din Chişinău, am putut traduce din ruseşte şi studia acest dosar, care priveşte înfiinţarea *„Societăţii literare române"* din Principatele unite şi în special numirea ca membri în societate a basarabenilor *Alexandru Hasdeu* şi *Ştefan Gonata.*

Anticipez din studiul meu asupra acestui dosar 1) publicarea câtorva date din isvor rusesc asupra trecerii lui Bogdan Petriceicu Hasdeu în Principate.

Dintr'un raport al ispravnicului (prefectului) de Hotin *Scrivano* (Scribanu?), cu No. 25 şi data de 24 Iulie 1867, adresat guvernatorului Basarabiei la Chişinău, se vede că Bogdan P. Hasdeu a plecat din Chişinău în Moldova înainte de 1860. Dela 1860 şi până la 1867 Hasdeu nu s'a mai înapoiat în Basarabia şi după informaţiunile ispravnicului nu a întreţinut relaţii cu tatăl său Alexandru; din Hotin. Ispravnicul nu ştie cu ce fel de documente a putut trece Bogdan în Principate şi crede că în această privinţă se vor fi aflând date precise în cancelaria guvernatorului.

Informaţiunile necomplecte, vagi şi lipsite de o atitudine duşmănoasă ale ispravnicului Scrivano, ne fac să bănuim că dânsul era moldovean 2) (Scribanu?) sau cel puţin prieten bun cu Alexandru Hasdeu. Bănuiala noastră se sprijină pe faptul că la Chişinău se ştia bine când şi cum a trecut Bogdan în Principate. Nu se ştia poate despre relaţiile tainice ale lui Bogdan cu tatăl său Alexandru, întrucât corespondenţa dintre aceştia se făcea peste Bucovina, prin Cernăuţi — Noua Suliţă, şi cu concursul directorului poştei din Hotin, Bieloţercovschi, cunoscut lui Bogdan din gimnaziu şi din militărie 3).

Despre activitatea lui Bogdan în Principate ispravnicul relatează numai lucruri vagi: că a fost la început profesor la Iaşi, apoi redactor la o revistă, iar acuma (1867) funcţionar la Arhivele Statului. Despre activitatea politică a lui Bogdan în Principate ispravnicul se pronunţă cu o ironie, care maschează bine sentimentul său de prietenie faţă de Alexandru Hasdeu, căruia, neputându-i ajuta pe faţă, totuşi se credea obligat a nu-i strica în cursul anchetei secrete, ce se ordonase dela Chişinău.

„Judecând, spune ispravnicul, *după tatăl său, n'aş putea afirma că plecarea fiului ar putea fi sub raport politic folositoare pentru Moldova sau păgubitoare pentru Rusia.*

Intenţia binevoitoare a ispravnicului din Hotin rezultă din bogăţia şi preciziunea informaţiilor, ce se dau asupra lui Bogdan dela Chişinău şi Bucureşti.

Din raportul No. 340 din 5 August 1867 al guvernatorului Basarabiei către general-gubernatorul din Novorosiisk, *Kotzebue,* aflăm că: lui Tadeu Hasdeu 4) i s'a eliberat în 1857 un permis de a trece în sudul Basarabiei (restituită de Rusia României la 1856); că în 1858 a venit la Chişinău din Iaşi cu paşaport moldovenesc şi în calitate de comis moldovean, purtând numele de Bogdan Petriceicu Hasdeu; că în 1860 vizitează din nou Chişinăul ca profesor al liceului din Iaşi şi în scopul de a cumpăra cărţi; că de data aceasta poliţia rusă i-a stabilit identitatea „fostului supus rus, junkerul Tadeu Hasdeu"; că această descoperire a provocat o corespondenţă secretă a gubernatorului Basarabiei cu general-gubernatorul din Novorosiisk şi că s'a făcut cunoscut consulului rusesc din Principate, să pună în vedere guvernului moldovenesc, că Hasdeu n'are dreptul de a primi supuşenia română.

Aceste date noi se complectează cu altele şi mai preţioase, pe cari le trimite consulul rus din Bucureşti, baronul Offenberg, gubernatorului Basarabiei cu scrisoarea secretă No. 69 din 4 August 1867.

Consulul rus din Bucureşti relatează, că: Bogdan H. n'a fost grav bolnav în ultimul timp, cu toate că este de sănătate debilă; 5) că a venit în principate fără paşaport, că deşi despre reîntoarcerea sa în Basarabia în 1860 a fost corespondenţă cu guvernul Principatelor române, totuşi dânsul nu s'a putut înapoia din cauză că nu exista o convenţie privitoare la extrădarea dezertorilor şi criminalilor; că în afară de aceasta partidul naţional l-a luat sub scutul său, dându-i puternic concurs; că Bogdan trăeşte la Bucureşti ca funcţionar la Biblioteca publică (? Arhivele Statului); că scrie articole istorice; că în prezent (1867) se ocupă puţin de politică şi mai mult de chestiuni de ştiinţă; că deşi este un înfocat patriot român, el totuşi nu împărtăşeşte părerile politice radicale ale lui *Ion C. Brătianu* şi nu aparţine partidului aşa numit „roş".

Din 1857, când trece Prutul, şi până la 1867, când tatăl său Alexandru face sforţări uriaşe pentru a veni la Bucureşti „pentru a rămâne acolo pentru totdeauna, ca să mor în sfântul pământ al lui Ştefan cel Mare şi Mihai Viteazul" — sforţări cari din nefericire au rămas zadarnice,—Bogdan Hasdeu, cu toată tinereţea şi firea sa neastâmpărată de individualist răsboinic şi luptător îndrăzneţ, duce o viaţă relativ liniştită de magistrat, profesor, bibliotecar, istoric şi literat, evitând eşirile zgomotoase şi violente în public de mai târziu. Nădăjduia, se vede, că va putea înlesni astfel trecerea tatălui său din Basarabia la Bucureşti. Când însă această nădejde se spulberă definitiv în 1867, Hasdeu porneşte la luptă făţişă şi cruntă în contra Ruşilor, asupritori ai Basarabiei sale 6), în care marele Alexandru Hasdeu, bătrân, bolnav şi amărît îşi petrecea în părăsire complectă ultimele clipe ale vieţii sale chinuite.

La relaţiile oficiale ruseşti, mai mult de natură poliţienească, cari stărue mai cu seamă asupra atitudinii politice a lui Bogdan în Principate, se adaogă şi informaţiile tatălui său Alexandru, pe cari le trimite în 24 Iulie 1867 gubernatorului din Chişinău.

Alexandru Hasdeu insistă, după cum era şi firesc, asupra activităţii intelectuale a fiului său, de care trebuia să fie cu atât mai mândru, întrucât acesta putea gândi, scrie şi lucra româneşte în plină voie, aşa cum sperase şi dânsul odată să poată face.

„Ce priveşte pe fiul meu, spune Alexandru Haşdeu, care în prezent este foarte bolnav, am onoare a raporta:

a) Nu ţiu minte când anume, dar în vremea general-gubernatorului Ilinskii dânsul a primit un permis, cu care *Kneazul Moruzi,* Kammerjunkerul Inaltei Curţi l-a dus la Iaşi şi acolo l-a prezentat fostului Caimacan al Moldovei, *Kneazul Vogorides,* care l-a numit judecător la Cahul;

b) Mai târziu, în baza tratatului din Paris, care fixa un termen celor ce trăiau în Basarabia de sud, cedată Moldovei de Rusia, pentru înapoierea în Rusia sau primirea supuşeniei moldoveneşti, — dânsul a rămas pentru totdeauna în Moldova, unde fostul *Domnitor Cuza* l-a numit profesor de istorie şi statistică la liceul din Iaşi şi custode la Biblioteca naţională;

c) Ca magistru în jurisprudenţă el a fost transferat, cu decretul aceluiaş Domnitor la Bucureşti, în calitate de membru al Comisiunii moşiilor mânăstireşti, care îşi terminase deja lucrările, iar după aceea a fost numit director al Arhivelor naţionale şi preşedinte al Ateneului român;

d) La Bucureşti dânsul trăeşte având slujbă la *Domnitorul Carol I.,* ocupându-se totodată cu lucrări istorice şi politico-economice, din cari a editat deja multe în limba română, fiind considerat acolo printre primii literaţi."

Din toate aceste informaţiuni noi trebuesc reţinute următoarele date, cari vin să sporească, să complecteze sau să îndrepteze datele de până acum asupra vieţii şi activităţii lui Bogdan Petriceicu-Hasdeu dintre anii 1857—1867:

1. Hasdeu trece în Moldova la 1857, fără paşaport în regulă, ci numai cu un simplu permis, eliberat pentru Basarabia de sud, ocupată la 1836 de Moldova;

2. Kneazul Moruzi, Kammerjunkerul Inaltei Curţi, îl prezintă pe Hasdeu la Iaşi Caimacamului Moldovei, Kneazul Vogorides, care îl numeşte în acelaş an judecător la Cahul;

3. In 1858 Hasdeu revine la Chişinău cu paşaport moldovenesc, eliberat pe numele „Comisului Bogdan Petriceicu- Hasdeu";

4. In 1859 Domnitorul Alexandru Ioan Cuza îl numeşte pe Hasdeu profesor şi custode;

5. In 1860 Hasdeu revine din nou la Chişinău, pentru a cumpăra cărţi;

6. In acelaş an consulatul rus din Principate intervine pentru extrădarea lui Hasdeu, care află un ocrotitor în partidul naţional;

7. Hasdeu, cu toate că e un înfocat patriot, totuşi nu împărtăşea atunci părerile politice radicale ale lui Ion C. Brătianu şi nu făcea parte din partidul „roşilor";

8. La 1863 Hasdeu este numit de Cuza membru în Comisiunea moşiilor mânăstireşti;

9. La 1867, în urma activităţii sale literare-ştiinţifice de zece ani este socotit la Bucureşti printre primii literaţi români.

10. Guvernul rusesc se interesează în 1867 de aproape de traiul şi activitatea politică a lui Hasdeu la Bucureşti, pe care începea s'o socotească primejdioasă intereselor Rusiei.

Ştirile acestea, privitoare la tinereţea lui Hasdeu (1857-1867) cu toate că nu sunt complecte (lipsesc date privitoare la anii 1864—1866) complectează totuşi în clipe armonioase amintirile lui însuşi Hasdeu 7), cari tratează despre intervalul 1852—1857.

Rămâne încă în obscuritate timpul până la 1852

LIVIU MARIAN

---

1) Studiul respectiv, pregătit pentru tipar, va apare în curând.

2) Bănuiala noastră s'a dovedit ulterior a fi neîntemeiată. Scrivano era grec de origină. Vezi articolul meu: *„Vasile Stroescu"* în „Adevărul Literar" No. 281 din 25 Aprilie 1926.

3) Cf *Iuliu Dragomirescu:* Ideile şi faptele Bogdan Petriceicu Hasdeu, 1913, scrisoarea I din „Anexe".

4) Bogdan P Haşdeu îşi schimbă abia la Iaşi numele de botez *„Tadeu"* în cel de *„Bogdan"*.

5) Pentru a putea pleca la Bucureşti la Societatea literară, Alexandru Haşdeu invocase boala gravă a singurului său fiu, solicitând eliberarea urgentă a unui paşaport.

6) Vezi în privinţa aceasta pe larg studiul meu: B. P. Hasdeu şi Rusia (Chişinău, 1925).

7) Cf. V. *Cosmovici:* Amintiri din tinereţea lui B P. Hasdeu, povestite de el însuşi (în „Semănătorul" pe 1907, pag. 984—989.

Colţul librăriei „Hasefer"

Librăria „Hasefer" din str. Eugen Carada 7 (fost Karageorgevici) recomandă următoarele cărţi interesante române şi germane:

IN LIMBA ROMANA

A. L. Zissu: Spovedania unui candelabru (cuprinzând pe lângă nuvela-titlu, povestirile: David gugumanul, Matias. Copilărie) preţul lei 75; — A. Toma: Poezii, lei 100; Ion Călugăru: Paradisul statistic (cu desenuri de Maxy) cuprinzând nuvelele: Doamna Lot, Desminţirea lui Satan, Prinţul papal, Ochii etc., etc., preţul lei 75.

IN LIMBA GERMANA

Premiul Nobel: *Bernard Shaw* (operele complecte cari se vând şi izolat).

Sigrid Undset — cea mai talentată scriitoare de astăzi din Suedia — a terminat şi al treilea volum din Christin Lawrans Tochter. Cele trei volume cari alcătuesc acest monumental roman-epopee a vieţii familiare suedeze costă 850 lei. (Fiecare volum are peste 500 pagini).

Gallsworthy: Romancierul Angliei contemporane, a scris o urmare a celebrei sale: Forsyte Saga (compusă din 3 vol. cari costă la un loc 460 lei) intitulată: „Der Weisse Affe" (preţul lei 170). De Gallsworthy mai recomandăm: Menschenfischer (nuvele, lei 107). Der Patrizier, roman lei 175, Dunkle Blume, roman, lei 175.

Upton Sinclair — cel mai puternic scriitor social american: Die Wechsler-romanul bancherilor americani lei 100; Die Metropole—romanul oraşului—lume New-Nork, lei 100; Jimmie Higgins, lei 125. Hundert Prozent, romanul unui patriot, lei 180; Mannennt mich Zimmerman (întoarcerea lui Christ pe pământ) vol. legat, lei 150, Der hebe Pilgerfalost, lei 125; Samuel der Suchende, volum legat lei 190; König Kohle, romanul urgisitei vieţi a minerilor americani, lei 190; Der Industriebaron, romanul industriei americane lei 50 şi Der Sumpf, romanul celebrelor, de tristă memorie, abatorii din Chicago, vol. legat, lei 190.

Toate operele lui Sinclair cele de mai sus ca şi altele, au fost editate în 5 volume mari, frumos legate şi cari costă împreună lei 1200.

DIN LITERATURA RUSA

Alexandra Kollontay: fosta ambasadoare a Sovietelor în Norvegia şi conducătoarea departamentului moravurilor publice în Rusia de azi, a descris sub formă de nuvele, viaţa fetelor, a femeilor şi în genere a familiei ruseşti. Sunt frământări de viaţă minunat redate în volumul cu titlul: „Wege der Liebe". Preţul lei 190; volumul frumos legat lei 310.

Lydia Seyfullina:— Scriitoarea reputată a Rusiei de azi, publică: „Wirimea", romanul ţărănei ruseşti care se trezeşte la viaţă, lei 125; „Der Ausreisser" romanul nenumăraţilor copii-vagabonzi din Rusia, preţul lei 75.

Leonid Lenow: Die Bauern von Wory, romanul tragic al dureroasei vieţi a ţăranului rus. „Este cea mai reuşită descriere a „eternului" rob al pământului. Preţul lei 210.

I. Babel:— cel mai viguros scriitor al tinerei Rusii de astăzi ne prezintă în „Geschichten aus Odessa (vol. lei 85, legat lei 150) tipurile caracteristice ale Rusiei revoluţionare.

CARŢI PENTRU CADOURI

La „Hasefer" se găseşte cea mai variată alegere de cărţi literare şi de artă, în ediţii eftine precum şi în ediţii de lux, alcătuind cele mai frumoase cadouri.

Gabriel Popescu — Studiu de gobelin după Herman (Aquaforte)

Prima expoziţie a Graficei noui româneşti

In sala Grigorescu a Fundaţiei Culturale Principele Carol, sub serioasa pricepere artistică a d-lui Oscar Walter Cizek s'a înjghebat prima expoziţie a graficei noui româneşti.

Truda uriaşă cu care o astfel de grupare îndrăzneaţă şi revelatoare s'a putut înfăptui, n'a mişcat nici un nerv din impasibilitatea brutală a masselor. Publicul nostru se complace într'o totală indiferenţă şi într'o condamnabilă desinteresare faţă de tot ceeace e operă de educaţie şi de cultură; iar cronicarii cari altminteri se grăbesc să laude fără măsură extravaganţele saloanelor, lasă tot pentru mai la urmă anunţarea celui mai important eveniment plastic al anului, şi care este înfăptuirea celei dintâi catalogări evolutive a graficei româneşti.

Gabriel Popescu — Cerşetor (Aquaforte)

Născută ca un compliment ilustrativ al cărţilor bisericeşti, grafica românească s'a desvoltat dela litera din capul rândului, decorativă şi întortochiată uneori de nu mai pricepeai ce vrea să fie, — şi s'a desăvârşit într'o caligrafie intelectualizată, realizând, către sfârşitul secolului trecut, fără o tranziţie utilă, adevărate minuni de tehnică în gravurile lui Theodor Aman şi ale lui Constantin D. Stachi.

Depărtându-se de carte înţelegând mai mult meşteşugul în sine decât utilitatea lui ilustrativă, legătura intelectuală de nesfărâmat care trebue să existe între tehnica gravurii şi cartea în cadrul căreia s'ar putea realiza cu mai deplin succes şi înţeles, — legătura aceasta atât de firească la obârşiile graficei, nu-şi afirmă din nou, pozitiv, necesitatea, decât cu evoluţia lentă a procedeelor.

Gabriel Popescu — Cap de studiu (Aquaforte)

Astfel, Theodor Aman şi Maria Radianu n'au gravat decât în aquaforte.

Xilografia o întâlnim mai întâi la Constantin Stachi, care şi în gravura de apă-tare dăduse lucrări de-o surprinzătoare îngrijire şi punere în cadru.

Preocuparea tehnică, silinţa către o cât mai perfectă apropiere şi stăpânire a meşteşugului face ca arta să fie, în aceste destul de frumoase începuturi, covârşită de migala şi de rigurozitatea realizării.

In acest stadiu, meşterii întemeietori ai gravurii româneşti, Aman în Muntenia şi Stachi în Moldova, au înfăptuit lucrări cari sunt vrednice şi azi de reţinut.

„Portretele", „Bivolii" şi mai cu seamă „Injugatul boilor" dintre gravurile lui Aman, „Dejunul", „Siciliana", şi „Portretele" dintre cele ale lui Stachi, înfăţişază pentru primele manifestări ale graficei noastre o izbândă de meşteşug şi o fineţă de execuţie care încă îşi păstrează prospeţimea.

Cu Gabriel Popescu arta începe să se libereze de tehnică, şi să şi-o subordoneze.

Dobândind cele dintâi iniţieri în gravură la Academia Julian din Paris, în vremea reacţiunii invierşunate a impresionismului, Gabriel Popescu, deşi nu s'a lăsat direct influenţat de noul curent, a purtat inconştient în opera lui culoarea epocii pe care a străbătut-o la începuturile carierei sale artistice. In gravură, artistul acesta aduce o sensibilitate şi o căldură de interpretare de care înaintaşii săi n'au ştiut să dea dovadă. Compoziţia capătă o largă semnificaţie în opera lui, şi alături de portret, lucrările pe cari le înfăptueşte Gabriel Popescu numai cu burinul, foarte rar cu acul, şi cu ajutorul apei-tari, însemnează o etapă caracteristică a gravurii româneşti.

Gravura cu burinul e poate procedeul care necesită utilajul cel mai redus: o planşă de aramă bine lustruită, vernisată şi afumată, un burin, şi o răzuitoare care îndulceşte trăsătura gravată, curăţind *bărbile*. Haşurile mai puţin adânci se accentuează cu un burin mai ascuţit, iar planşa poate fi preparată cu ajutorul apei tari şi adeseori e isprăvită cu acul. Modelatul trebue accentuat, aşa cum o face

Maria Pană-Buescu — Xilografie

Gabriel Popescu, prin haşuri dominante, în sensul formei ce vrea să evidenţieze. Un caracter interesant al gravurilor sale este terminarea haşurilor prin serii de puncte pentru a evita tranziţia bruscă dela pata de negru la albul hârtiei.

Am schiţat procedeul, pentrucă Gabriel Popescu a dat planşelor sale o mlădiere neobişnuită, ţinând întotdeauna seama de principiile iniţiale ale meşteşugului. El a afirmat cu înaltă autoritate ştiinţa desenului şi valoarea artistică de netăgăduit a acestui sistem de gravură prin interpretare.

Xilografiile lui S. Sanielevici şi gravurile lui Alexandru Henţia nu au reţinut un interes deosebit. Menţinându-le în cadrul evoluţiei, organizatorul expoziţiei a ţinut seama numai de utilitatea educativă a unei cât mai complecte informaţii.

Dar, şi celelalte procedee grafice îşi găsesc cu timpul, la noi, reprezentanţi.

Litografiile lui Jean Alexandru Steriade armonizează petele şi valorile de negru izbutind să determine un moment important în evoluţie, şi să stimuleze noui şi fructuoase încercări.

„Evreul cu umbrela", „Portretul mamei", „Alexandru Macedonsky", toate celelalte litografii, ca şi „Capetele de studiu" în aquaforte, au arătat însemnate însuşiri şi tendinţa vădită către construcţie, către liberarea deplină de jugul tehnicei, şi către desăvârşirea noţiunii de compoziţie a gravurii.

O treaptă de neînţeleasă gravitate şi de vădită inapoiere, o reprezintă xilografia rece a lui Horaţiu Dimitriu, precum şi aceea întrucâtva naivă a lui Horia Theodoru, inexpresivele litografii ale lui Ghiaţă şi cele de şubredă stabilitate ale lui Sabin Popp (în cari totuş rostul însemnat al liniei e simţit şi înţeles) — şi mai ales inutila apă-tare a Julietei Teodorini.

Pentru mulţi a fost desigur o revelaţie Iser. Fără a se înoi, păstrându-şi linia obicinuită a desenelor sale şi caracterul aproape banalizat al tătăroaicelor pe cari mereu şi totdeauna la fel le înfăţişează, Iser ne apare totuş masiv prin expresivitatea grafică şi plastic prin viziunea lui atât de personală.

Valoarea deformaţiunilor sale cu rădăcini de bună seamă adânci în intelect, nu trebuie primită decât ca o atitudine de replămădire a formei şi de echilibrare în ansamblu.

Gravurile în aquaforte şi cele cu pointe-sèche sunt astfel reprezentative pentru spiritul artistic al lui Iser şi pentru curentul pe care arta lui îl ilustrează.

Diferenţiată de toţi ceilalţi gravori, mai caldă şi prin urmare mai sensibilă, stratificând în nuanţe rezerve sufleteşti şi o reală intuiţie tehnică în toate inciziile sale în lemn şi în metal, Maria Manolescu-Bruteanu a pătruns sensurile noui şi largile semnificaţii artistice ale gravurii, îndreptându-se către adevărata raţiune de existenţă a xilografiei: către carte.

„Ilustraţiile" pentru „La logeuse" a lui Dostoievski sunt îndr'adevăr şi cele mai izbutite gravuri în lemn şi ultimul stadiu spre care tinde procedeul.

„Ex-libris"-urile d-nei Maria Pană-Buescu — nădejdea cea mai puternică a graficei româneşti contimporane — confirmă şi ele acelaş credinţă.

Câmpul de alb şi de negru din xilografiile şi linoleurile acestei artiste, ajută desfăşurarea liberă a unor originale motive bizantine, în „Madone", înlesnind prin reducere şi simplificare o realizare grafică de sugestie în „Inorogul" din poveste, sau complicând o interesantă atmosferă de vitraliu în „Ilustraţiile pentru Fâşii de nori."

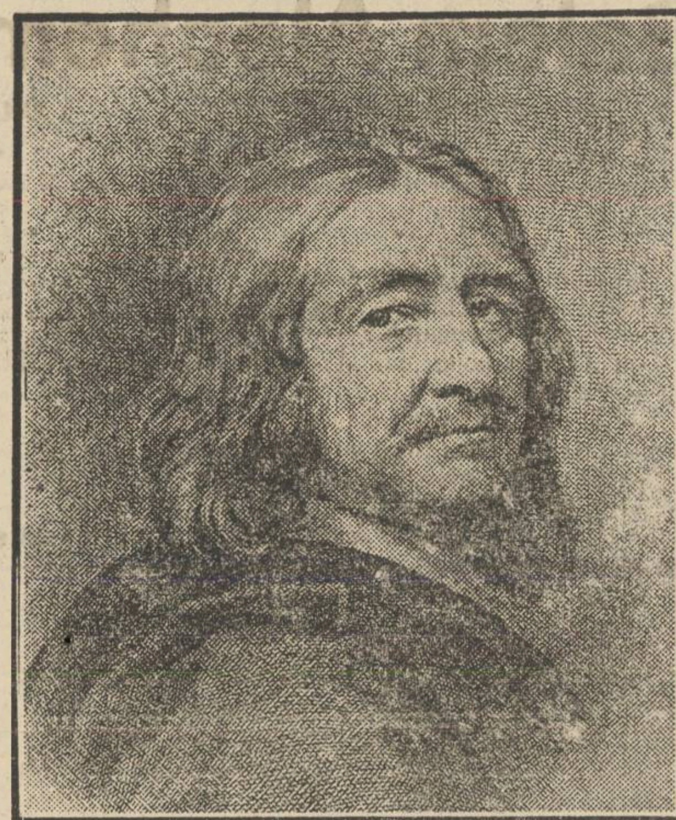

Jean Al. Steriade — Evreu cu umbrelă (Litografie)

Cu R. Iosif, un talent de bună făgăduinţă, salonul acesta apare ca o sinteză fidelă a tot ceeace a dat mai bun şi definitiv grafica românească modernă.

Lipsesc din expoziţie câteva nume cunoscute; — şi între artiştii pe cari d-l Cizek n'ar fi trebuit pentru nici o raţiune să-i înlăture, este în primul loc Richard Canisius care de treizeci şi mai bine de ani face gravură românească...

Evoluţia către culoare, care e trăsătura dominantă pe care istoria gravurii o va atribui epocii noastre, găseşte la noi puţine preferinţe. In această dintâi expoziţie a graficei noui româneşti, gravura de culoare lipseşte. Canisius ar fi putut s'o reprezinte cu succes, după-cum tot el ar fi putut să înfăţişeze, pentru prima oară într'o expoziţie cu caracter educativ, exemplare demonstrative pentru procedee aproape necunoscute la noi, şi cari însemnează şi un drum mai departe în grafică: gravura în maniera creionului, aquatinta, mezzo-tinto, vernis-mou, lavis...

Iser — Cap de tătăroaică (Pointe sèche)

Const. D. Stachi — Filip de Champagne, după G. Edelink (Aquaforte)

Maria Pană-Buescu — Xilografie

Trecând din nou şi sumar în revistă tabloul evolutiv al graficei noastre, recunoaştem mai întâi inegalitatea realizărilor şi contrastul diferitelor manifestări.

Lipsa de continuitate şi de stăruinţă i-a silit pe unii să se oprească la mijlocul drumului; iar momentul în care arta a izbutit să covârşească tehnica se înregistrează deabia în zilele noastre.

Exprimarea grafică a găsit la noi destul de mulţi amatori. Aproape nu există pictor care să nu fi încercat vre-un procedeu de gravură, — însă cei mai mulţi au fost învinşi de greutăţile meşteşugului.

Asimilând elemente de artă bizantină aşa cum în ultima etapă o face doamna Maria Pană-Buescu, întorcându-se la omogenitatea mijloacelor grafice ale vechilor cărţi româneşti, dar mai ales grefând pe structura influenţată de nouile procedee ale apusului, iniţiativa inspiratoare şi posibilităţile de creaţie ale spiritului românesc, grafica noastră păşeşte pe căi luminoase în Marea Artă...

H. BLAZIAN

Maxime, cugetări şi paradoxe

Oamenii puternici vor şi veghiază.

H. de Balzac

Dificultăţile sunt făcute pentru a stimula nu pentru a descuraja. Spiritul omenesc trebuie să se fortifice în luptă.

Channing

Avem mai multă putere decât voinţă, şi numai pentru a ne scuza pe noi înşine ne închipuim că lucrurile sunt imposibile.

Le Rochefoucauld

Voinţa de-a învinge aduce victoria; ori, ceeace e adevărat pentru marile bătălii cari fac să răsune lumile, e adevărat, şi în luptele obscure şi tăinuite ale fiecărei vieţi particulare.

Henri Perreyve

Indată ce trebuie să vezi prin spiritul altora, trebuie să şi vrei prin voinţa lor.

J. J. Rousseau

Putem obţine uneori dreptatea pentru alţii; niciodată pentru noi înşine.

Alfred Capus

Ce însemnează a ne perfecţiona, dacă nu a născoci noui prilejuri pentru suferinţă?

Leopardi

Numai versurile mediocre pot fi puse pe muzică, muzica le înfrumuseţează. Versurile bune au muzica lor care e perfectă.

Jean Moréas

Dacă un autor ar fi întotdeauna consecvent, n'ar mai putea zugrăvi lucrurile aşa cum sunt.

Byron

Literatura fără dragoste: e o femeie cu pântecele supt şi care vorbeşte de Kant...

Louis Thomas

Femeia aşteaptă totdeauna minuni; bărbatul, compensaţii...

Jacques Dyssord

Nu trebuie să neglijezi nimic în politică; nici chiar serviciile pe cari le-ai făcut....

Louis Barthou

Iubirea e singura pasiune care se plăteşte cu o monedă pe care şi-o fabrică ea însăşi.

Stendhal

ŞALOM ALECHEM

Şalom Alechem şi cetitorii

— UN DIALOG —

— Bună vreme !
— Vreme bună !
— De unde vii ?
— Din Varşovia.
— Care-i profesiunea d-tale ?
— Sunt o gazetă evreiască.
— Şi cum te cheamă ?
— „Gazeta poporului". Dar d-ta ? De unde eşti d-ta?
— Din Iehupeţ.
— Şi care-i meseria d-tale ?
— Care să fie ? Sunt un scriitor evreu.
— Şi cum te cheamă ?
— Şalom Alechem.
— ...om Alechem ? Va să zică ţi se cuvine un şalom-alechem ? 1)
— Alechem-şalom !
— Ce mai faci *pan* 2) Şalom Alechem?
— Ce să fac ? Scriu !
— Ce scrii ?
— Ce să scriu ? Ceea-ce văd, asta scriu !
— Şi cu ce te alegi de pe urma scrisului ?
— Cu ce să mă aleg ? Cu năcazuri, dureri, emoţii, enervări, silă, neplăceri...
— Atâta tot ?
— Da ce, nu-i de ajuns ?
— Credeam că...
— Cinste ? Câtă vrei ! Nici un scriitor de pe lume n'are atâta cinste câtă are un scriitor evreu !
Ce, crezi că-i şagă să fii scriitor evreu ?
— O crezi serios ?
— Da ce, în şagă? Ia te uită să vezi ce se petrece la jubileurile noastre: felicitări din toate părţile, dela habotnici şi dela simplii cititori devotaţi, din toate părţile lumii: din Casrilivca, din Tuneiadevca, din Tetreveţ, din Galaganişoc şi din Strişt şi de unde vrei ! D'apoi corespondenţele pe care cel sărbătorit le întreţine prin ziare ?

D'apoi mesele, banchetele şi toasturile cari nu se mai sfârşesc ? D'apoi stipendiile şi donaţiunile ce se distribue cu acest prilej în Palestina, în scopuri de binefacere ? Iţi dai d-ta seama ce înseamnă a cinsti pe un scriitor evreu ?
— Da nu cred asta, credeam că....
— Cât câştigă? Cât vrei! Numai să aibă timp ca pe lângă meseria de scriitor să mai poată fi belfer, precupeţ, misit, peţitor sau aşa, un simplu evreu, care poate umbla din casă în casă să facă o colectă pentru cartea sa.... Te joci cu un scriitor evreu ? Un autor evreu e un om asigurat !.....
— Ce înseamnă că-i om asigurat ?
— E asigurat în ambele lumi: pe lumea asta şi pe lumea cealaltă.... E asigurat cu pâinea cea de toate zilele, cu sănătatea, cu prietenii, cu nevasta şi copiii şi cu toate celea....
— Pare-mi-se, pan Şalom Alechem că prea exagerezi şi că prea ai luat-o repede... Nu-i bine aşa, nu-i frumos pentru un scriitor evreu care scrie pentru popor ca să-şi bată astfel joc de evrei... Un evreu trebue să rabde totul şi să spună de trei ori pe zi....
— Slavă Domnului ?
— Se înţelege că „Slavă Domnului!" Căci ce ar fi dacă n'ai avea nici asta ? Ce rost am mai avea faţă de celelalte popoare dacă ne-am lepăda şi de haina asta? Par' că avem o altă haină afară de literatura noastră cu care să apărem în lume ?
— Se poate să ai dreptate !
— Cum ? adică, te mai îndoeşti de asta? Se înţelege că am.... Dar ia să vorbim de ceva mai vesel !
— Vrei să ştii când am parastas ?
— Nu asta ! Am pentru d-ta o mică
— O mică rugăminte? De sigur ca să-l dau pe cineva în tarbacă la gazetă ?
— Ferit-a Dumnezeu ! Am pentru d-ta o mică afacere.
— Poate vre-o partidă ?
— Nu ! Adică poate că da, o partidă....
— Cine-i mirele ? De unde-i mireasa ?
— Mirele-i din Iehupeţ, mireasa din Varşovia.
— Cam mare distanţă între amândoi ca să se poată face partida. Şi cum îi cheamă ?
— Pe mireasă o cheamă „Gazeta populară" şi pe mire Şalom Alechem. Iţi place planul meu ?
— Imi place, numai să....
— Numai să ce ?
— Numai să.... nimic !
— Mie nu-mi plac jumătăţi de cuvinte. Spune-mi verde, ce te supără ?
— Cine ţi-a spus că mă supără ceva ? Nu mă supără nimic. In sfârşit, spune ce doreşti!
— Eu fiind gazetă şi d-ta scriitor, d-ta să scrii şi eu te voi tipări.
— Ce să scriu ?
— Foiletoane ca... să râdă lumea.
— Să râdă şi mie îmi vine a plânge...
— D-ta n'ai decât să plângi, numai publicul să râdă, m'ai înţeles ori ba ?
— Inţeleg, de ce să nu înţeleg ? D-ta vrei să mă prefac într'un măscărici, într'un comediant, într'o paiaţă, într'un caraghios, numai ca să înveselesc publicul...
— Ei, ce ţi-i şi cu scriitorii aceştia ! Cine ţi-a spus ca să te prefaci într'un măscărici, într'un comediant, într'o paiaţă, într'un caraghios ? Eu am vrut numai ca să scrii aşa ceva cu schepsis şi cu haz, frumos şi înţepat, într'un cuvânt aşa ceva ca să-i placă publicului....
— Să-i placă aşa fel încât să spună: „Al dracului Şalom Alechem ăsta, bată-l mama focului ! Are o mână, numai să-i cadă şi o limbă, numai să şi-o muşte toată !."
— Deasemenea mai doresc ca să mai stai puţintel de vorbă cu evreii noştri, şi în limba lor din ghetto, şi să le spui că sunt aşa şi aşa şi că dimpotrivă ar trebui să fie aşa şi aşa... Cu alte cuvinte să-i batjocoreşti, dar ştii colea, în mod nobil şi fin. M'ai înţeles ori ba ?
— Am înţeles, cum să nu înţeleg ? D-ta vrei ca să mă joc cu cetitorii jocul cela care se chiamă „de-a mâţa şi şoarecele"... Mă rog, se poate, de ce nu ! Numai să...
— Numai să ce ?
— Nimica !
— Eu ţi-am mai spus că nu-mi place jumătate de cuvinte. Spune-mi verde, ce te supără ?
— Cine ţi-a spus că mă supără ? Da nu mă supără de loc! In sfârşit altceva ce mai doreşti?
— Doresc ca să le dai ceva tablouri...
— Ca să caşte ?
— Să le spui poveşti...
— Ca să poată adormi mai repede ?
— Să scrii un roman lung, un roman despre un amor cu scene duioase ca abia să-ţi mai poţi ţine sufletul cetindu-l, într'un cuvânt să fie un roman...
— In şasă părţi, cu un prolog şi un epilog, **a la Sumăr 3)** ?! Cu scene teribile, grozave, fără pic de realitate, ca de pildă: Un învăţător din Nesviş să facă amor romantic cu o slujnică pe care s'o cheme Rebeca; el să-i scrie scrisori înflăcărate şi ca să-i cânte cântece melodioase. In urmă el să plece la Paris şi după nouă luni să se **intoarcă un baron milionar** şi să-şi găsească iubita în bucătărie, la zaraful Efraim, un tâlhar, un bandit — şi acolo să aibă loc un duel între ei. Efraim, zaraful, vrea să-l tae în două, iar baronul aleargă repede la guvernator, îl trezeşte din somn şi-l aduce la faţa locului, urmat de trei jandarmi... Văzând pozna asta, zaraful ia un cuţit şi se înjunghie iar Rebeca, slujnica, cade leşinată şi începe a cânta un cântec trist, pe nemţeşte, încât şi pietrele încep să plângă...
— Gata ? Ai terminat ? Nu-i nevoe ca învăţătorii din Nesviş să plece la Paris, guvernatorii să fie treziţi din somn, zarafii să se înjunghie şi slujnicele să cânte pe nemţeşte cântece triste prin bucătării... Eu cer dela d-ta să scrii un roman, dar un roman pur evreesc, cu o dragoste, dar o dragoste pur evreească, mă înţelegi sau nu ?
— Inţeleg, cum să nu înţeleg ? D-ta vrei ca să-ţi scriu ceva din viaţă, despre adevărata viaţă evreiască; vrei ca să-ţi scriu ceva cu nerv, cu sânge, din adâncul-adâncul inimii, ceva care costă sănătate, ceva care te îmbătrâneşte înainte de vreme, care te sbârceşte şi te înălbeşte... Aşa ceva vrei d-ta ? Mă rog, de ce nu. Numai să...
— Numai să ce ?
— Nimic !
— Iar jumătăţi de cuvinte ? Mai bine spune-mi ce te supără !
— Cine ţi-a spus că mă supără ? Da' nu mă supără de loc !... In sfârşit ce mai vrei ?
— Aş vrea ca măcar odată pe lună să te osteneşti şi să ceteşti toate cărţile ce apar...
— Ca să stric hârtie degeaba ?
— Tipografii tipăresc...
— Dacă ungi roata merge, dacă plăteşti, zeţarii tipăresc...
— Librarii cumpără...
— Şi comandă cărţi peste cărţi !
— Şi publicul ceteşte !
— Par'că poate altfel ? Dacă nu dai vitei tărâte, mănâncă paie...
— Să te osteneşti şi să ceteşti toate cărţile acestea şi să le recenzezi pe toate ca cetitorii să priceapă care sunt bune şi cari trebuesc date dracului...
— Păcat de atâta trudă !
— Intr'un cuvânt să scrii critice...
— Halal ! Va să zică sunt şi eu o vită care pier în cireadă ?!
— Dar un lucru te rog, să fie totul în tăcere...
— Par'că-i nevoe să strig ?
— Şi fără foc !
— Chiar şi fără apă !
— Şi fără furie !
— Fără !
— Critica d-tale să fie vie şi folositoare, severă şi ironică, — mă înţelegi sau nu ?
— Inţeleg, de ce să nu înţeleg ? D-ta vrei ca din toate fleacurile ce apar în piaţa noastră literară să fac lucru mare. Să răscolesc o ladă cu gunoi, că doară voi găsi cândva vre-un mărgăritar... Uşoară treabă, zău aşa, numai să-ţi dai sufletul !... De ce nu, mă rog... Sunt gata la orice, numai să...
— Numai să ce?
— Nimic !
— Ei, pan Şalom Alechem! Ţi-am mai spus de atâtea ori că mie nu-mi plac jumătăţi de cuvinte. Cu mine să vorbeşti pe şleau... Spune-mi verde, ce înseamnă acest „numai să" al d-tale? Bani?
— Cine-ţi vorbeşte de bani ?
— Atuncea ce ? Cinste ?
— Dar ce ? Sănătate ?
— Cine-ţi vorbeşte de sănătate ?
— Atunci ce tot spui la fiecare dată „numai să..." ?
— Numai să se citească !

In româneşte de **C. Săteanu**

NOTA.—Acest dialog, în realitate un auto-interview, precedează volumul pe care celebrul satiric l-a consacrat literaţilor în idiş, volum intitulat „Scriitori Evrei" în care autorul portretează pe scriitorii Mendole, Levinschi, Varşavschi, I. L. Pereţ, Frişman, Bialic ş. a. (N. tr.).

1) *şalom alechem;* ebraic: pace vouă.

2) *pan,* poloneşte: domnule.

3) *Sumăr,* un romancier obscur care a scris romane sensaţionale în idiş (No. tr.)

„ZOOLOGICE"

CIŞMIGIU

Brăzdează orizontul cenuşiu
Cocorii — ca 'n Divina Comedie —
Şi fac pe firmament geometrie:
Dreptunghiuri şi pătrate de pustiu.

Cu unghii de lumini incandescente,
Cu ață şi cu ace de sidef,
Amurgul coase 'n largul său gherghef
Pleoape mici de stele somnolente.

De lampionul lunii luminate,
Dorm albe lebede wagneriene,
Cu gâturile lungi, incovoiate,
Cu ciocul delicat ascuns în pene...

Coboară 'ncet îndoliata noapte
Pe 'ntinderea decorului enorm;
Şi, picurând în aer cloroform,
Adoarme 'ndată freamăte şi şoapte...

ALEXANDRU BILCIURESCU

AMINTIRI DIN FAMILIE

O VIAŢĂ DE CATALOG

După ce acum 60—70 de ani şi mai recent, întinderile uriaşe ale Rusiei fuseseră biruite de căile-i ferate, porturile dela mările-i europene (Neagră, Baltică, Albă şi Caspică) s'au legat prin linii mari maritime cu cele din Extremul Orient şi din Turchestan, iar râurile s'au înzestrat cu vapoare şi canaluri. Atunci, călătoriile lungi, de plăcere sau din curiozitate, au produs numaidecât numeroase contigente de firi neliniştite, care s'au aruncat în tot felul de aventuri.

Din marea falangă anonimă a acestor haimanale şi aventurieri, purtată dela Varşovia până la Vladivostoc şi din Norvegia până la Afganistan, făcea parte şi un văr al meu, Alexandru Godzevici. Apropierea realizată prin calea ferată între Kiev, Chişinău şi Odesa, caşi războiul din 1877—78 din Balcani, i-au dat cel dintâi imbold pentru ca el să devie mereu nemulţumit de locul, obţinut prin muncă sau prin abilitate, şi să ajungă călător prin toate continentele. Toţi câţi îi eram rude, ştiam numai unde se află şi cu ce se ocupă: dacă am mai cunoaşte amănunţit ce anume simte şi din ce furtuni sau odihne sufleteşti şi trupeşti, mari sau mici, i se compune viaţa de o zi, de o săptămână sau de un an, — n'aş putea acum să redau o jumătate de secol trăită de Alexandru Godzevici, decât în formă de catalog foarte scurt, şi totuşi lung.

Alexandru Godzevici se născuse la 1859, la Bender (Tighina), unde, în cetate, tatăl său, generalul Petre Godzevici, era şef al intendenţei. A început să facă şcoală la Chişinău, în gimnaziu; apoi familia Anastasiei Godzevici, mătuşa mea, rămasă văduvă, mutându-se la Kiev, el a urmat în clasa a treia a liceului real de acolo. De aci începe ruloul îngust şi lung al unei vieţi atât de variate.

Eliminat din liceul real. Intrat în şcoala medie. Dat afară şi de acolo. Haimana la 14 ani. Amator de porumbei. Jucător pasionat de nasturi şi de „arşice" — ciolanaşe de la încheietura picioarelor mieilor. Desmăţat de viaţa de stradă. „Enfant terrible", fără vre-o urmă de ascultare faţă de mamă-sa, de fraţii mai mari şi de surori. Pedepsit cu varga, de câteva ori, la poliţie, după cererea fratelui mai mare, care era capul efectiv al familiei.

Izbucneşte rebeliunea sârbo-bulgară contra Turcilor în 1875. Alexandru Godzevici fuge, prin Basarabia şi România în Serbia. Aci se înrolează ca voluntar. Sârbii fiind bătuţi de turci, el fuge în Muntenegru. Se reîntoarce la luptă. Intr'un an şi jumătate, rănit de două ori, se face ofiţer al trupelor sârbeşti. La trecerea ruşilor şi românilor peste Dunăre, vine în Bulgaria. Sfârşitul războiului îl găseşte ofiţer în armata bulgară, rănit a treia oară, decorat cu mai multe cruci şi cu sf. Gheorghe rusesc. Inscris ofiţer şi în armata rusă.

Reîntors erou, la 19 ani, la Kiev, având gradul de locotenent, ca unul care nu făcuse nici o şcoală militară, e mutat în Caucaz. Trece în rezerva armatei. E cuprins de idealism poporanist. Se face învăţător sătesc. Se ocupă cu cultura mătăsii. Insoţeşte, împreună cu un guvernor englez, pe doi băeţi ai unui mare proprietar (de origină românească) din sudul Rusiei — Arcaş, în călătoria lor în jurul lumii, ca om de încredere al tatălui acestor băeţi.

La reîntoarecere, reia cultura mătăsii. Se vede stăpân pe un mic capital de zece mii de ruble. Se pune pe carte. Obţine un certificat de „technician ceferist", după examenele speciale ţinute la Ministerul Comunicaţiilor. Intră în slujba C. F. de sud-west şi e numit ajutor de „şef de secţie", la Umani-Cristinovca. Se distinge într'atâta încât e avansat peste o jumătate de an ca „şef de secţie". Dar ştie că în viitor nu va mai putea avansa, neavând diploma „Institutului de căi de comunicaţie."

Servind un an şi ceva în postul de şef de secţie, şi având o remuneraţie frumoasă şi unele venituri lăturalnice din economiile realizate în lucrări technice, — trăeşte primu-i roman. Indrăgostit mai mult cerebral de o domnişoară serioasă, simpatică şi reprezentativă, care ţine la el incomparabil mai tare, unirea lor e stricată într'o zi de o nepoată a logodnicului, care se bucura de o faimă teribilă: împiedeca orice pereche să se iubească. Era o persoană precoce, frumuşică, extravagantă, emancipată, frivolă, materialistă; nu se supunea nici unui bărbat, nu se amoreza, îi purta pe toţi adoratorii ei de nas, le storcea bani, îi lăsa cu buzele umflate...

Vestea, că Vera Leontovici, aflând despre logodirea unchiului Alexandru cu Nataşa Iacovlev, n'a stat mult pe gânduri, şi-a luat geamantanul şi a sosit la dânsul, la Umani, — a stârnit jalea şi zăpăceala la toate rudele şi prietenii grupaţi în jurul familiei Godzevici, prezidată de mătuşa mea Anastasia. In câteva zile numai, proectata logodnă s'a desfăcut, Alexandru Godzevici a înebunit pentru prima şi ultima oară în viaţă, din cauza unei femei. Logodnica lui, Nataşa, s'a retras şi a dispărut, iar victorioasa Vera, nepoata, fiind sigură de rezultatul obţinut, cu câteva mii de ruble luate dela unchiul ei, plus un pian frumos, plus o mulţime de lucruri, îl abandonă într'o zi, peste vreo două săptămâni numai, zăpăcit, disperat şi tot cu buzele umflate.

Eroul unui război eliberator de slavi balcanici, idealistul poporanist, producătorul de mătasă, călătorul în jurul lumii, slujbaşul norocos, — se văzuse prostit de o fetiţă, care zburase la Moscova şi de acolo în Caucaz, căutând perechile de rude, de prietini sau de prietini ai prietinilor, cu care să facă un nou experiment la fel cu cel reuşit în casa „şefului de secţie."

In paranteze trebue să spun că după vre-o opt ani de asemenea activitate lăudabilă, Vera Leontovici se amorezase nebuneşte de un georgian brunet, cu faţa şi conturul de Apolon, şi devenise o soţie foarte prozaică, cu o mulţime de copii. Insă dota ei strânsă din căsătoriile împiedecate de dânsa ajunsese la cifra de 40 mii de ruble. Extravaganţele sale nu-i răpiseră nici cinstea de fată: îngroziseră numai tot neamul Godzevicilor, înstrăinând-o pentru totdeauna de rudele ei.

Trecut prin surpriza de a fi prostit de o excroacă, Alexandru Godzevici, ruşinat şi înrăit, regretase mult pierderea Nataşei. Insă cu ce faţă ar fi putut să se apropie din nou de dânsa?... Vocea de „carierist" îl chemase atunci să iasă din toropeală şi să obţină diploma de inginer. Foarte talentat în ştiinţele matematice, era plictisit de filologie; totuşi trebuia să urmărească dintâi bacalaureatul, care singur dădea acces în şcolile superioare. Putea să se pregătească pentru un bacalaureat „real", adică să ţină examenele de absolvire a liceului cu progam modern şi nu clasic. Dar toate liceele reale se aflau în oraşele mari, conduse cu mare stricteţe, fiind copii vitregi ai ministerului de instrucţie: programul lor cerea nu numai cunoştinţele matematice, iar examenele pentru „externi" erau numite: „măcelărirea pruncilor."

Deşi nu ştia să citească măcar latineşte şi greceşte, Alexandru Godzevici, dându-şi demisia, plecase de Crăciun la Novo-Mirgorod — oraş cântat de Gogol, acela unde „Ivan Ivanovici s'a certat cu Ivan Nichiforovici." A descins la unicul hotel-han, care era şi club, şi cafenea şi biliarderie a întregului oraş. Avea cu dânsul o sumă absolut suficientă pentru ca să se poată bucura de toate distracţiile oferite de acest club, timp de un an, plătind şi pentru prieteni.

In câteva zile numai se împrietenise cu toţi profesorii vechiului liceu clasic din localitate. Aceştia i-au zis:

— Eşti om minunat, amice: de ce să rămâi numai technician şi să nu cauţi să obţii bacalaureatul? De ce nu aspiri la diploma de inginer adevărat?

— Nu ştiu măcar să citesc greceşte.

— Te învăţ eu atâta cât trebue ca să ţii examen la mine, — râse „grecul" liceului.

— Nici latineşte...

— Dar eu pentru ce sunt aicea? — întrebă „latinul."

— Ştiu bine numai matematicile, fizica... Dar is tare slab la istorie şi geografie. Vorbesc bine limbile moderne şi perfect — englezeşte.

— Englezeşte? Domnilor şi doamnelor, priviţi minunea oraşului lui Gogol: un om viu care vorbeşte englezeşte!...

In Iunie a aceluiaşi an, Alexandru Godzevici a plecat din Novo-Mirgorod cu bacalaureatul în buzunar. In Septembrie, fiind bacalaureat şi fost şef de secţie, fusese admis la anul al 3-lea, reuşind la examenul de matematici şi ştiinţe tecnice, practică şi teorie, — în institutul de Căi de comunicaţie din Petersburg. Peste doi ani se pomeni inginer cu cea mai aristocratică diplomă din Rusia.

A lucrat şoseaua Moscova-Colomna. A condus cercetările şi construcţia liniei ferate Vologda-Arhanghelsc. Aci, fiind de 16 ani, l'am vizitat în timpul verii şi împreună cu dânsul, uniţi cu o expediţiune ştiinţifică, am fost la Murman, la mănăstirea Soloveţ dela Marea Albă şi la Oceanul Ingheţat, la 300 chilometri de la capul de Nord al Europei, la o vânătoare de balene.

In toamnă, inginerul Godzevici fusese mutat ca şefconstructor al căii ferate Derbent-Petrovsc-Bacu, dealungul coastei mării Caspice. Aci a lucrat toată iarna împreună cu încă patru ingineri. Toţi cinci au câştigat mult şi din sumele cheltuite pentru aprovizionarea miilor de lucrători. Fraude nu avură loc, însă lucrătorii primeau numai 75 la sută din ceiace era trecut în scripte. Atunci, s'a întâmplat ceva tipic rusesc.

Inginerul-mecanic îşi pierduse într'o săptămână, la Bacu, nevasta şi o fetiţă din cauza scarlatinei. La cimitir, nefericitul, pe marginea mormântului lor comun, şi în prezenţa guvernatorului şi a procurorului, adusese „mirului" (lumii) mărturisirea crimei sale: în câteva luni furase 40 mii de ruble dela lucrători, iar Cerul îl pedepsise luându-i ce avea mai scump. Atunci, procurorul îi declară arestaţi şi pe ceilalţi patru ingineri care erau de faţă, însă şi procurorul şi guvernatorul i-au lăsat să scape în zăpăceala produsă în mulţimea dela cimitir.

Alexandru Godzevici veni acasă, luă 30 mii de ruble din casa de bani, fugi în port, se ascunse într'o corăbioară cu pânze, persiană, iar peste două zile se pomeni în Persia. De aci — în India; de acolo în Australia, apoi în China, Japonia şi Statele Unite. Din San-Francisco veni la Utaha, fiind curios să vadă cum trăesc mormonii şi dacă nu cumva i-ar conveni civilizaţia lor poligamă.

Se deziluzionă în câteva zile numai. Se întoarse la San-Francisco şi de acolo — la insulele Gavai (Sandwich). Işi cumpără 10 hectare de pădure virgină, pe panta celui mai mare vulcan din lume — Mauna-Loa, curăţă o parte din pădure şi răsădi o plantaţie de cafea. Lucra cu ajutorul câtorva chinezi şi a unui vechil japonez.

Era în foarte bune raporturi cu oficialitatea poporului Gavai. M'a chemat să viu la dânsul, simpatizându-mă pentru înclinaţiile mele de vagabondaj. N'am putut să-i satisfac dorinţa. Apoi peste câtva timp se hotărise şi întreprinse o vastă corespondenţă cu Kievul pentru ca fosta-i logodnică, Nataşa Iacoviev, să-l ierte şi să vie la dânsul. Nataşa refuză, deşi nu se măritase încă. Atunci Alexandru Godzevici se îmbolnăvise de nostalgie. Işi vânduse plantaţia de cafea pe un preţ mare şi prin America se întoarse în Europa, întâi la Paris. Aci a aflat de prescrierea crimei sale sau de amnestiere— nu ştiu — şi într'o zi îşi îmbrăţişă mama, fraţii, surorile şi nepoţii, la Kiev.

Intră apoi în slujba zemstvei Herson, ca inginer de poduri şi şosele, se mută la Cursc, unde se interesase de experienţele cu creşterea peştilor americani în râurile ruseşti. Plecă din nou în Statele Unite pentru ca să studieze pepinierele pisciculturii. Intors, vine la Petersburg şi e numit inspector general al pisciculturii artificiale.

Apropiat de 45 ani, crede că trebue să se însoare. Pleacă în cea mai uitată provincie a Ucrainei, gubernia Poltava, judeţul Zolotonoşa, unde, într'un sat neatins de vre-un suflu cultural, îşi alege o fată de o rară frumuseţe, dintr'o familie ţărănească săracă, se căsătoreşte cu dânsa şi o aduce la Petersburg. Aci, în doi ani, are dela dânsa două fetiţe, însă o prinde cu un soldat „in flagrant delict" şi o retrimite la părinţi. Fetiţele sunt date în grija uneia din surorile lui, iar Godzevici e din nou liber ca o pasăre.

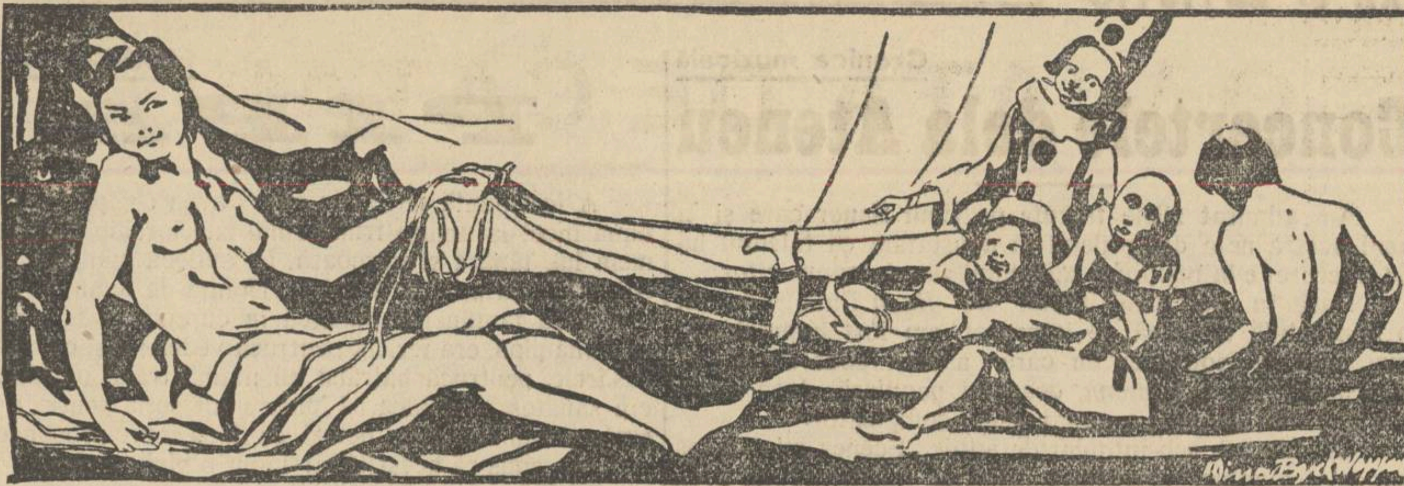
Se face tolstoian. Nu mănâncă decât ovăz fiert. Cumpără de ocazie doi cai negri de curse, călătoreşte cu ei prin toate centrele şi ipodromurile Rusiei. Imprietenit cu caii lui, mâncători de ovăz, se convinge din ce în ce mai mult, că şi omul trebue să se hrănească cu ovăz, pentru a-şi ucide poftele stridente ale trupului. Medicii îi spun că-şi pregăteşte o boală incurabilă de intestine, însă el rămâne vegetarian credincios până la moarte.

Intr'o zi îşi vinde caii şi-şi face o stupărie mare, modernă, cumpărându-şi un loc lângă bariera Kievului. Descoperind pe acest loc straturi de lut de mare valoare, începe să construiască acolo o fabrică de teracotă şi de cărămizi. Se simte tot mai rău. Vinde fabrica şi stupăria şi se mută în Riviera Crimeii, la Ialta, căutând scăpare în clima dulce, prin struguri şi fructe.

Se pasionează de cultura pomilor fructiferi pitici şi-şi răsădeşte o „fabrică de fructe." Reuşeşte să trimită mamei sale, la Kiev, toamna, coşuri multe de struguri şi fructe alese. Lucrează, deşi slăbit, cu mânile lui proprii, în livadă. Răceşte în Octombrie 1909 pe malul Mării Negre înfuriate de apropierea iernii. Bronşita şi complicaţia boalei lui mai vechi de intestine îl omoară.

Lasă averea lui de vre-o 200 mii de ruble jumătate celor două fetiţe şi jumătate mamei sale, Anastasiei Godzevici, de 85 ani, care moare şi ea, cu o lună mai târziu.

ALEXIS NOUR

MARINĂ

Unda 'ntinsă, val cu val,
Până 'n malul celălalt
Spală 'n lapte de opal
Cerul scund şi plopul nalt.

Trei sau patru, 'n mal, pescari,
Stau de ceasuri fără număr
Muţi ca nişte cărturari
Sub umbrele pân' la umăr.

Peste zare, uriaşă
Creasta-şi suie un hotel;
In tot cerul, dat cămaşă,
A 'mbrăcat azurul el.

Şi-i silit şi lacul sur
Să-l imbrace cu lumină
Şi să lingă imprejur
Frumuseţea lui meschină.

IOSIF AL UNGRO-VLACHIEI

Se 'nalţă fumul de tămâie
Dela jertfelnic la Iisus
Şi cu mireazma lui mângâie
Sfinţii cu nimb de foc, de sus.

Cântările suind în cor
Cu clopotele, s'au topit
In glasul de mijlocitor
Al blândului Mitropolit.

Investmântat în promoroc
Cusut cu foi de trandafir,
Se roagă 'n gând ca un prooroc
Şi pune fruntea pe potir.

Dar ridicându-l Prea Sfinţitul
La ceruri, braţul i se frânge
Şi varsă din neprihănitul
Sfânt Trup muiat în Sfântul sânge

Curata cuminecătură
In veac de veac nu s'a vărsat.
Unchiaşul in genunchi murmură:
Părinţilor, sunt cu păcat!

Pe când părinţii-arhimandriţi
Şi arhondarul stavrofor
Se jăluiesc, nemântuiţi,
Cum că păcatul e al lor.

(Din volumul sub presă *„Cuvinte Potrivite"*).

INSCRIPŢIE PE PARAVAN

Pe pietrişul roşu 'n parc
Zboară pâlcuri frunze roşii
Cu fazanii şi cocoşii
Sub al cerurilor arc.

Din fântână bate 'n soare
Biciul rece-al apei vii
Şi vulturii 'n colivii
Se frământă pe picioare.

Norii lungi, in hore pure,
Trec şi ei pe calea lumii
Şi se coace turta humii
In arşiţă şi pădure.

Şi cu toamna 'nfierbântată
Joacă sufletul în noi,
Scumpă! care-ai pus altoi
Gura pe durerea toată.

Căci în parc, pe trepte, jos,
Scoate dintr'un pai subţire
Pan, aprins de amintire,
Cântecul lui mincinos.

CÂNTEC DE ADORMIT FETIŢA

Doamne, fă-i bordei în soare
Intr'un colţ de ţară veche,
Nu mai nalt decât o floare
Şi îngust cât o ureche.

Şi 'n pridvor un ochiu de apă
Cu o luntre cât chibritul
Ca 'n crâmpeiul lui să 'ncapă
Cerul tău şi nesfârşitul.

Dă-i un fluture blajin
Şi o broască de smarald —
Şi-o pădure de pelin
Ca să-i stea bordeiul cald.

Şi mai dă-i, Doamne, vopsele
Şi hârtie englezească
Pentru ca mânjind cu ele,
Slava ta s'o zmângălească

Şi când totul va fi gata
Se mută cu ea şi tata.

T. Arghezi

„Călătoriile" lui H. Heine

Plecarea din Göttingen

Oraşul Göttingen, renumit prin salamul şi Universitatea sa, aparţine regelui Hanovrei şi cuprinde 999 gospodării, felurite biserici, o maternitate, un observator, o închisoare, o bibliotecă şi o pivniţă, cu o bere foarte bună. Pârâul care curge pe acolo se numeşte „die Leine"1) şi serveşte vara pentru băi; apa e foarte rece, şi în unele locuri aşa de largă încât Lüder a trebuit să-şi ia vânt, când a fost s'o sară. Oraşul însăşi e frumos, şi place foarte mult dacă îl priveşti cu spatele. Probabil că există de foarte multă vreme; căci îmi amintesc că acum cinci ani, când m'am înscris la Universitatea de acolo, avea acelaş aspect cenuşiu, cuminte, şi era din belşug înzestrat cu fireturi, căţei, disertaţii, ceaiuri dansante, spălătorese, compendii, fripturi de porumbei, asociaţii studenţeşti, consilieri de curte, consilieri juridici şi alte comicării. Unii susţin chiar că oraşul s'ar fi întemeiat pe vremea migraţiunii popoarelor, că fiecare ramură nemţească şi-ar fi lăsat atunci aici un exemplar liber dintre membrii săi, şi că de aici se trag toţi Vandalii, Şwabii, Teutonii, Saxonii, Turingienii, etc. cari şi azi încă rătăcesc pe Weenderstrasse în Göttingen, în turmă şi deosebiţi prin culoarea şăpcilor şi a ciucurilor de la pipă, se bat mereu peste tot locul, trăiesc cu obiceiurile şi uzurile de pe timpul migraţiunii popoarelor, şi sunt conduşi fie de Duces ai lor, cari se numesc cocoşi, fie de legea lor străveche, care se numeşte Comment şi merită un loc în legibus barbarorum. 2)

In general locuitorii oraşului Göttingen se împart în studenţi, profesori, filistini şi vite, cari patru stări sunt foarte sever separate. Starea vitelor e cea mai însemnată. A enumera aci numele tuturor studenţilor şi a tuturor profesorilor regulaţi şi neregulaţi ar fi prea prolix; nici nu-mi sunt de altfel în minte toate numele studenţilor, şi printre profesori sunt unii cari nici n'au vreun nume. Numărul filistinilor din Göttingen trebuie să fie foarte mare, cât nisipul, sau mai bine zis, cât noroiul pe malul mării; în adevăr, când îi vedeam de dimineaţă, cu feţele lor murdare şi socotelile lor albe, înfipţi înaintea porţii Curţii academice nu-mi puteam închipui cum a putut creea Dumnezeu atâta ticăloşie.

Alte lucruri despre oraşul Göttingen se pot ceti foarte uşor în topografia acestuia de K. F. H. Marx. Deşi am cele mai sfinte îndatoriri faţă de autor, care a fost medicul meu şi mi-a arătat multă dragoste, totuş nu pot recomanda opera sa fără rezerve şi trebuie să blamez că nu combate destul de sever credinţa aceia falsă că femeile din Gottingen au picioare prea mari. Da, m'am ocupat ani de zile cu o refutare serioasă a acestei credinţe, am audiat pentru aceasta anatomia comparată, am aprofundat operele cele mai rare din bibliotecă, am studiat ceasuri întregi pe Weenderstrasse picioarele doamnelor cari treceau şi în savantul tratat, în care sunt cuprinse rezultatele acestor studii, vorbesc: 1) despre picioare în general; 2) despre picioare la cei vechi; 3) despre picioarele elefanţilor; 4) despre picioarele femeilor din Göttingen; 5) adun tot ce s'a spus despre aceste picioare; 6) privesc aceste picioare în legăturile lor şi mă întind cu prilejul acesta şi asupra pulpelor, genunchilor ş. a. m. d. şi în sfârşit 7) numai dacă aşi putea găsi hârtie aşa de mare, mai adaug la asta câteva gravuri cu facsimilul picioarelor doamnelor din Göttingen.

Era însă foarte de vreme, când părăsii Göttingenul, şi savantul era desigur încă în pat şi visa ca deobiceiu: se plimbă într'o grădină frumoasă, cu straturi pe cari cresc numai hârtiuţe albe, scrise cu citate, cari strălucesc prietenos în lumina soarelui şi din cari smulge ici şi colo mai multe şi le plantează într'un strat nou, în timp ce privighetorile cu notele lor cele mai dulci înveselesc inima lui bătrână.

Inaintea porţii Weende mă întâlnii cu doi şcolari băştinaşi, dintre cari unul spunea celuilalt: „Cu Theodor nu vreau să mă mai port, e o secătură, căci eri n'a ştiut cum face genetivul de la „mensa". Oricât ar părea de neînsemnate vorbele acestea, trebue însă să vi le povestesc, da, ar trebui să le înscriu ca Motto al oraşului pe Poartă; căci cei tineri repetă ceeace spun cei bătrâni, şi cuvintele acelea arată prea bine strâmta şi seaca trufie a prea savantei Georgia-Augusta.

Pe şosea adia un vânt proaspăt de dimineaţă, şi păsările cântau vesel, şi eu deveniam deasemeni încetul cu încetul vesel. O asemenea înviorare îmi era necesară. In ultima vreme nu ieşisem din grajdul Pandectelor 3), casuiştii romani mă înfăşuraseră ca într'o pânză cenuşie de păianjen, inima mi-era ca strânsă între paragrafele de fier ale sistemelor egoiste de drept, mereu îmi mai suna în urechi ca „Tribonian, Justinian, Hermojenian" 4) şi o pereche de îndrăgostiţi, care şedea sub un copac, îmi părea o ediţie din Corpus-juris 5) cu mâinile dispărute. Pe şosea începu să se înviorеze. Treceau lăptărese; şi conducători de măgari cu învăţăceii lor. După Weende ne întâlnirăm cu Schäffer (Păstorul) şi Doris. Nu este perechea idilică, despre care cântă Gessner 6) ci sunt uşieri titraţi ai Universităţii, care trebuie să ia seama să nu se bată în duel studenţii la Bovden şi ca nici o ideie nouă, care trebue să facă totdeauna carantină câteva decenii la Göttingen, să nu fie introdusă fraudulos de vreun privat-docent speculatif. Schäffer mă salută foarte colegial; căci e totodată şi scriitor, şi în scrierile lui semestriale pomenise adesea de ale mele; precum mă şi citase adesea şi, când nu mă găsia acasă, era totdeauna aşa de gentil să scrie citatul cu creta pe uşa odăii mele. Când şi când trecea şi câte o trăsură, plină cu studenţi cari plecau de vacanţe, sau chiar pentru totdeauna. Intr'un astfel de oraş universitar e un dute vino permanent, la fiece trei ani se găseşte acolo o nouă generaţie de studenţi, e un veşnic curent omenesc, unde un val semestrial goneşte altul, şi numai profesorii bătrâni rămân pe loc în mişcarea aceasta generală, nemişcaţi ca şi piramidele Egiptului, — numai că în piramidele acestea universitare nu-i ascunsă nici o înţelepciune.

(Trad. de M. M.).

1) Sfoara.
2) Aluzie la societăţile studenţeşti.
3) Colecţie de legi romane.
4) Legislatori romani.
5) Colecţia tuturor legilor romane.
6) Poet german.

Cărţi cari trebuesc citite:

Recomandate de „Bibliofila" str. Wilson No. 1 (Fundaţiunea Carol I)

CARŢI FRANŢUZEŞTI

Claude Farrère, La Bataille: Mes voyages, Les hommes nouveaux; Le dernier dieu etc.; *Bernard Shaw:* (Premiul Nobel de literatură 1925) L'homme du Destin, Le heros et le soldat; Le disciple du diable; Sainte Jeanne. — Maurice *Maeterlinck:* La vie des termites.—*Charles Silvestre.* Dans la lumière de cloiture. — *Panait Istrati*, Codine. — *Louis Roya*, Histoire de Mussolini. — *Gustave Schlumberger*, Recits des Byzance et des croisades. — *Henri de Curzon*. Mozart. — *Edmond Fleg.* L'Enfant prophète. — *E. Romez Carrillo*, *Fes.* — *E. H. Massa.* La decadence socialiste. *M. Borrissavlisvitch*, Les théories de l'architecture.

Charles Dickens, Mr. Pickwich; David Copperfield (ilustrat de Frank Reynolds). — *Marcel Proust*, Lettres inédites. — *A. Gratry*, Les Sources.

EDIŢII DE LUX

La Bruyère, Les caractères. — *Edgar Poë. Le scarabée* d'or. Traduction de Charles Baudelaire, Illustrations de G. M. Rochegrosse. — *Frantz Jourdain*, Le salon d'automme. — *J. Bédier*, Le roman de Tristan et Iseult, Illustrations de R. Engels.

Citiţi *„Vient de paraître"* revistă lunară de literatură, artă şi ştiinţă. Abonament anual de lei 100, în loc de lei 360.

CARŢI GERMANE

Bonsels, tot ce a apărut. — *Hauptmann G.*, Ausgewaehlte Werke (6 vol.). — *Undset* G., Kristin Lavranstochter I—III.

Amundsen, Die Jagd nach dem Nordpol. — *Domville-Fife*, Unter Wilden am Amazonas. — *Finch. Der Kampf* um dem Mount Everest. — *Landor*, Der wilde Landor. — *Philby* Das geheimnisvolle Arabien. — *Grimm G.* Die Lehre des Budha. — *K. Jellinek*, Das Weltengeheimnis. *Kahn Fr.*, Das Leben des Menschen. — *Soergel*, Dichtung und Dichter der Zeit. — Im Banne des Expresionismus.

Lofting, Doktor Dolittle und seine Tiere. — Doktor Dolittlos schwimmende Insel, — DAS GROSSE WUNDERBUCH. Die Wunder der Welt in Wort und Bild. — 220 ilustraţii şi 4 planşe colorate. — DAS WUNDERBUCH FÜR UNSERE KLEINEN, Dit erste Einführung in Welt und Weltall.

CLASICI GERMANI. Atragem atenţiunea deosebită asupra unei ediţii de clasici, legată în ½ piele. Un volum 250 lei.

* * *

Afară de cărţi de lux, de cărţi vechi şi rare cât cât şi o bogată colecţie de estampe (aquaforte, gravuri, gravuri de lemn) vechi şi moderne la *„Bibliofila", strada Wilson No. 1, Bucureşti*, se găseşte sau se poate procura afară de cărţile sus anunţate orice carte de literatură sau de ştiinţă în orice limbă în condiţiunile cele mai avantajoase. Studenţi, profesori, artişti, ziarişti, esperantişti se bucură deosebit de rabatul de 5% al membrilor „Asociaţiei Bibliofile Române".

* * *

Duminică, 12 Decembrie s'a deschis în Bibliofila, str. Wilson No. 1, expoziţia Henri Boutet. Atragem atenţiunea cititorilor asupra articolului apărut în acest număr al „Adevĕrului Literar", care tratează în amănunte opera gravată a lui Henri Boutet.

NOTE & COMENTARII

Vina de-a râde

In April 1917, murind Octave Mirbeau, jilţul lui în Academia Goncourt rămase gol. Lucien Descaves, membru cu vază al selectei adunări, propuse candidatura vechiului său amic şi strălucitul scriitor Georges Courteline.

Gustave Geffroy, — om de mare inteligenţă, membru el însuşi al Academiei, spune:

— Courteline? Ce idee... Un vodevilist!

Elémir Bourges şi Henry Céard au fost de aceiaşi părere. Şi Courteline a căzut cu trei voturi din zece...

Abia zilele trecute, Academia Goncourt i-a oferit lui Courteline un fotoliu....

Intâmplarea din April 1917, pe care Lucien Descaves o povesteşte abia acum, are un tâlc mai adânc decât s'ar părea. Când oameni aleşi ca Gustave Geffroy, Elémir Bourges şi Henry Céard spun despre Courteline: „Un vodevilist"—lucrul nu-i tocmai simplu. Nu pentru Courteline. Autorul lui Boubouroche poate primi cu nepăsare opinia acestor confraţi ai lui, pentru că acum trei decenii — scriitorii severi ca Marcel Schwob sau Camille Mendès nu s'au sfiit să spună: Courteline este Molière-ul zilelor noastre....

Lucrul nu-i tocmai simplu, deci, nu pentru Courteline care a intrat definitiv în istoria literaturii franceze —dar pentru mentalitatea obştească. Cum se face că oameni distinşi nu văd în Courteline, decât un vodevilist?

Este— cred — în această apreciere, dovada că nici chiar cele mai eminente inteligenţe nu se pot sustrage uneori, prejudecăţii. Courteline ispăşeşte **vina de a râde.** Omul care râde este mai puţin preţuit decât omul grav şi, mai ales decât omul indignat. Râsul este depreciat. Gravitatea solemnă şi indignarea vehementă fac cotă mare la bursa valorilor intelectuale.

Am cunoscut oameni foarte de treabă, care vorbiau cu multă admiraţie despre Vlahuţă şi care, discutând despre Caragiale, spuneau aşa, în treacăt:

— Are haz! Are foarte mult haz...

In toată opera genialului satiric, ei nu văzuseră decât vreo câteva cuvinte de haz, vreo câteva situaţii înveselitoare şi nimic mai mult.

Acelaş lucru se petrece la circ. Cuvântul de spirit al clovnului (sunt sau, mai precis, au fost şi clovni spirituali) nu stârneşte atâta admiraţie, câtă provoacă apariţia balerinei sau salturile acrobatului. Poate că de acolo, dela circ s'au deprins oamenii să privească literatura veselă drept un **intermezzo** între două numere emoţionante de program. Poate că decând erau copii, le-a rămas această idee stăpânitoare că vorba de haz preţueşte mai puţin decât o săritură meşteşugită.

Oricum, în dispreţul pe care publicul îl are pentru literatura veselă, este şi o răzbunare — poate subconştientă — împotriva celor ce ne fac să râdem de propriile noastre cusururi.

Un poet liric, oricât ar fi de lipsit de talent, arată omenirea animată de sentimente frumoase, de idealuri mari, de aventuri generoase. Un autor de drame zguduitoare sau de romane complicate arată aceiaşi omenire în luptă crâncenă cu mizeria sau cu iubirea sau cu duşmănia. Poetul, dramaturgul, romancierul ne dau o icoană impresionantă a omenirii; ne arată mai mari, mai puternici decât suntem. Ii iubim, îi admirăm pentru că, în scrisul lor, —ei ne măresc, ne adâncesc, ne înalţă. Că ne măresc în bine sau în rău—este indiferent. Ne place să fim mari — fie în bine, fie în rău. Ba unii dintre noi se simt foarte măguliţi dacă sunt înfăţişaţi ca formidabile genii ale răului. Câte femei nu vor să pară mai corupte decât sunt (efort absolut inutil...) şi câţi bărbaţi foarte de treabă nu vor să treacă drept supra-rafinaţi?

De odată, apare însă un autor care nu-şi alege subiecte tenebroase, care nu vrea să-şi măgulească cititorii. Nu le spune deci, femeilor: „iată cât sunteţi de formidabile prin bunătatea voastră". Nu le spune nici: „iată cât sunteţi de diabolice prin răutatea voastră". Ci le spune simplu, firesc-zâmbind: „iată cât sunteţi de ridicule prin firea voastră". Bărbaţilor, nu le spune: „iată cât sunteţi de impunători prin tragica voastră luptă cu destinul". Ci le spune: „iată cât sunteţi de caraghioşi prin meschinăria voastră"...

In locul unei omeniri groaznice, frământată de pasiuni şi de vicii, de idealuri şi de suferinţe — autorul vesel ne arată o omenire măruntă, hilariantă, stăpânită de ticuri şi de intrigi, meschină în clipele mari, caraghioasă în momentele obicinuite. Autorul nostru nu-şi alege eroii dintre oamenii excepţionali, ci dintre cei comuni. In cărţile lui nu apar marii criminali, ci micii răutăcioşi. Nici amantele pasionate, ci ibovnicile cu socoteli chibzuite. Nici generoşii despicători de drumuri nouă, ci abilii politicieni de toate zilele.

Şi atunci, se întâmplă un lucru tragic...

Omul care vrea să-şi găsească, în literatură, imaginea lui ideală, îşi găseşte caricatura lui. In loc să se vadă grandios, se vede ridicol. Femeia care minte, îşi găseşte micile ei minciuni. Omul care fură îşi găseşte propriile lui găinării.

Autorul vesel i-a zugrăvit aşa **cum sunt,** iar nu aşa cum se cred ei. Şi-atunci, toţi aceşti oameni spun despre un astfel de autor:

— Da, are haz... Are haz...

E mica, meschina lor răzbunare.

Caragiale devine astfel un scriitor cu haz. pentru care nu s'a găsit — la vreme — un scaun în Academie. Iar Courteline este — chiar pentru unii oameni deştepţi— un vodevilist, adică un fel de scriitor distractiv ca — de pildă — d. Louis Verneuil.

E firesc să fie aşa...

Aţi vrea poate ca Rică Venturiano, Coriolan Drăgănescu, Trahanache şi toţi ceilalţi — cei din comedii şi cei din schiţe — să recunoască fâţiş că cel ce i-a înfăţişat aşa cum sunt are talent? Aţi vrea ca Boubouroche, Letondu — ştiţi, Letondu nebunul — Potiron şi toţi ceilalţi să spună că cel ce i-a zugrăvit necruţător are talent? Nu. La Paris, ca şi la Bucureşti lucrurile se petrec la fel. Boubouroche, care se lasă minţit de neruşinarea încăpăţânată a femeii, recunoscându-şi în taină slăbiciunea şi ridicolul, va spune:

— Courteline? Un vodevilist...

Caţavencu, care se regăseşte şarlatan şi idiot sub condeiul lui Caragiale, va spune:

— Are haz!

Pentrucă Boubouroche este victima lui Courteline cum Caţavencu este victima lui Caragiale. Pentrucă şi Courteline şi Caragiale sunt doi maeştri ai pamfletului — în înţelesul cel mai înalt al cuvântului şi nici în Arcadia pamfletarii nu vor vieţui în bună pace cu victimele pamfletelor lor.

In dispreţul uşor, pe care mediocritatea îl manifestă pentru marii pamfletari este răzbunarea meschină a acestei mediocrităţi.

A! Dacă amanta lui Boubouroche n'ar fi fost o mincinoasă de rând — aşa cum o arată Courteline, ci o mare curtezană, cu resurse bogate, cu subtilităţi groaznice — fiecare femee ar fi văzut în Courteline scriitorul favorit. Şi dacă Boubouroche n'ar fi fost un biet prostănac — aşa cum ni-l zugrăveşte autorul satiric — ci un mare idealist, un mare dezamăgit, — fiecare bărbat ar fi făcut din cartea lui Courteline, carte de căpătâiu. Dar Courteline a văzut lucrurile aşa cum se petrec şi oamenii aşa cum trăesc. De aceea, Courteline este un vodevilist..

Scriitori, care vreţi să vă bucuraţi de faimă şi de stimă, cultivaţi genul grav şi decent al lui Bourget.. Măguliţi-i pe oameni, spunându-le că sunt mari — mari în bunătate sau în răutate, acelaş lucru! Dar nu-i arătaţi aşa cum sunt, ridicoli şi meschini, pentrucă atunci, despre fiecare dintre voi, se va spune acelaş lucru.

— Un vodevilist!

TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE

AMINTIRI LITERARE

Stephane Mallarmé

Moartea lui Mallarmé, la 9 Septembrie 1898, răpea școalei simboliste franceze, pe adevăratul ei șef.

Caracteristica acestui poet e că n'a îngăduit indiferența. Verlaine spune că pe Mallarmé sau îl iubești sau îl detești imens. Ca toți novatorii și dizidenții a dat loc la controverse violente. In timp ce unii fac din Mallarmé un fel de mesia al lirismului integral, alții nu se sfiesc să-l declare mistificator și să vadă în versurile lui doar o vorbărie incoherentă și deslânată:

Insolite vaisseau d'inanité sonore.

Admiratorii cad în extaz ca în fața unei evanghelii noui în care fiece cuvânt cuprinde nebănuite revelații și o apără cu o credință atât de oarbă că fiece obiecție li se pare o nelegiuire încât uneori până și critica rămâne intimidată. Vom încerca în rândurile de mai jos să împăcăm aceste idei diferite, în chip cât se poate de imparțial.

* * *

Stéfane Mallarmé (multă vreme se iscălea astfel) era un bărbat scund de statură, îmbrăcat corect și îngrijit, cu ochii plini de bunătate, cu urechile ascuțite de faun, de o blândețe nemărginită și de o absolută distincție. El cucerea nu numai prin felul politicos în care știa să primească, dar și prin nu știu ce aer de suferință care plutea în jurul întregei lui persoane. Sub prețiozitatea gesturilor lui mărunte și înfățișarea lui aristocratică, se putea ghici acea timiditate, acea modestie voită, acea suplețe prevăzătoare proprie funcționarilor inferiori, supuși disciplinii de teama de a nu fi jigniți. De fapt el a fost funcționar și a dus o viață foarte grea.

Născut la Paris la 18 Martie 1842 dintr'o familie veche burgheză, fără avere, a fost silit de timpuriu să-și câștige existența. Și-a început studiile la un pensionat din Auteuil și le-a continuat la liceul din Sens. Se simțea atras de literatură, dar știa prea bine că un poet dornic de a se realiza în chip nobil trebue să-și asigure în primul rând libertatea de cugetare prin venituri de aiurea. In liceu luase lecții de limba engleză. Se duse la Londra spre a se perfecționa în această limbă și a-și câștiga apoi existența prin învățământul public. Stătu doi ani la Londra, de la 1862 la 1864, trăind foarte sărăcăcios, dând pe unde putea lecții de limba franceză. Intorcându-se la Paris cu diplomele necesare, ceru un post la Universitate. Era pe vremea când Catulle Mendès împreună cu Louis-Xavier de Ricard întemeiase *Parnasul contemporan* în jurul căruia se grupaseră poeții cei noui. Activ și întreprinzător, Catulle Mendès deși de aceiaș vârstă cu Mallarmé se bucura de oarecare vază și avea chiar un trecut literar întrucât la vârsta de optsprezece ani creease *Revista fantezistă* cu colaborarea lui Gautier, Baudelaire, Banville și a tinerilor poeți plini de viitor: Villiers de l'Isle Adam și Alphonse Daudet. Scoase apoi și un volum de versuri *Philoméla*. Mallarmé a fost prezentat lui Mendès de un prieten al amândurora: Emmanuel des Essarts. Mendès locuia atunci la părinții săi, la Choisy-le-Roi, și ne-a lăsat o însemnare asupra acestei prime întrevederi. E cel mai vechi portret literar pe care-l avem asupra lui Mallarmé. Mendès a primit atunci câteva versuri din partea tânărului poet „versuri cu slovă fină, corectă și neînchipuit de minuțioasă." *Les Fenêtres, Les Fleurs, Guignon, Azur*...

Nu mult după aceea, Mallarmé a fost numit profesor de engleză la Tournon, apoi la Avignon unde, șapte ani mai târziu, instalat cu soția și fata lui într'o „căsuță trandafirie, ocrotită de arbori" primește vizita lui Mendès și Villiers de l'Isle Adam. După o masă „foarte scurtă" la care luase parte și Mistral, Mallarmé își duce musafirii în camera de lucru și le citește ultima sa lucrare, neisprăvită:

„Era o poveste germană destul de lungă, scrie Mendès, un fel de legendă renană care se numea *Igitur d'Elbénone*. De la citirea primelor rânduri, am rămas îngrozit, iar Villiers se uita uimit la mine, apoi la lector... N'am îndrăznit să-mi dau părerea. A doua zi am plecat la Paris. Nici Mallarmé nu m'a întrebat ceva cu privire la *Igitur d'Elbénone*.

Mendès a rămas de-atunci cu părerea că talentul lui Mallarmé a fost ruinat de suferințele și mizeria de la Londra iar amintirea nefericirilor, fermentate într'o izolare lungă de șapte ani, i-a turburat mințile!

* * *

Din rândurile lui Mendès reese că Mallarmé, la douăzeci de ani, scrisese cea mai mare parte a versurilor sale, și că de pe-atunci chiar sufletul îi era plin de fiere și amărăciune. Nu poate suferi lumea.

Et le vomissement impur de la bêtise
Me force à me boucher le nez devant l'azur

Il cheamă totuși glasuri misterioase:

Je suis hanté! l'azur! l'azur! l'azur!

Dar cum să ridice ancora, cum să evadeze?

Ou fuir dans la révolte inutile et perverse?

Cugetă la sinucidere:

Mais un jour, fatigué d'avoir enfin tiré,
O Satan! j'ôterai la pierre et me pendrai.

Până atunci ar voi să adoarmă, să nu mai vadă nimic, să nu mai audă nimic din ceea ce se petrece în lumea noastră. El ar voi să se învăluiască în

L'insensibilité de l'azur et des pierres

Pentrucă

La chair est triste, hélas! et j'ai lu tous les livres.
Partir!... je partirai!

El se compară cu lebăda ale cărei aripi au fost prinse de înghețul apelor, prizonieră. Se simte batjocorit, umilit, în asemenea măsură că nu îndrăznește să mărturisească nimănuia din jur, gândul lui. Charles Cros spunea: „Mallarmé e un Baudelaire sfărâmat, ale cărui bucăți n'au putut fi niciodată lipite laolaltă." Lăsând la o parte această afirmație, adevărul e că Mallarmé are câteva trăsături fundamentale comune cu Baudelaire: s'a hrănit la acelaș isvor al idealismului englez și are aceiaș prețiozitate, acelaș simțimânt al neputinței.

Et dans mon être à qui le sang morne préside
L'impuissance s'étire en un long bâillement.

Neputință nu înseamnă aci sterilitate, ci descurajarea artistului care caută perfecția.

Mallarmé a trăit stingher la Londra, stingher în provincie. Tot stingher îl regăsim la Paris în 1873. E profesor de limba engleză la liceul Condorcet. Elevii îi joacă farse, pretutindeni: desamăgiri. Mărturisi într'o zi lui Paul Adam: „de câte ori trec pe viaducul Batignoles (și trecea în fiecare zi) îmi vine să mă arunc în gol."

Caută un refugiu în Artă. De la 1874 la 1875 scrie singur *La dernière Mode*, gazetă pentru familii și lumea bună în care „erau promulgate legile și adevăratele principii ale vieței strict estetice, cu lămurirea celor mai mici amănunte: toalete, bijuterii, mobilier, ba și spectacole și liste de bucate." Se simte aci influența lui Ruskin. De altfel tot ce făcea Mallarmé pentru a atrage atenția publică, era în zadar.

Intr'o zi, Coquelin, care figura pe programul unei reprezentații extraordinare, anunțată în toate ziarele și unde trebuia să fie Parisul tot, își propune să declame o poemă inedită și se adresează lui Banville. Acesta îl trimite la Mallarmé căruia i se dă astfel prilejul unui succes public. Mallarmé mulțumește și poetului și actorului din toată inima și se pune pe lucru. Scrie cam o sută de versuri. Dar de îndată ce actorul aruncă ochii pe manuscrisul adus, se înfurie și aruncă hârtia, convins că e luat în bătae de joc. Mallarmé scrisese *l'Après-midi d'un faune*...

Poetul părea deci hotărît să se împace cu dezastrul său definitiv, când apăru cartea lui Huysmans: *A. Rebours* (1884) care avu un succes răsunător. Cartea semnala pe Mallarmé ca pe un poet care „în veacul votului universal și al beneficiilor, trăia retras, adăpostit de prostia înconjurătoare, de zidul disprețului său, rafinând unele idei de felul lor destul de speciale, împodobindu-le cu fineți bizantine, perpetuându-le în deducții ușor indicate pe care „le leagă un fir abea indicat..." Huysmans vedea în versurile sublime ale lui Mallarmé o splendoare de imperiu în decadență, mlădițele unei limbi în descompunere. Verlaine dimpotrivă găsi în ele începutul unei arte viguroase și originale și broșura sa *les Poètes maudits*, care a apărut îndată după aceia, a fost al doilea sunet de gong al gloriei lui Mallarmé.

* * *

Asupra lui Mallarmé au scris pagini entuziaste poeții care l'au iubit și înțeles, printre alții: Jean Moréas, Louis Le Cardonnel, Gustave Kahn, Henry de Regnier, Viélé-Griffin, André Gide. Asupra darului de a vorbi, care fermeca pe ascultători în serile de Marți când Mallarmé primea în locuința sa din Rue de Rome, Laurent Taillhade, marele polemist a scris următoarele:

„N'am cunoscut vorbitor mai fermecător, mai variat, mai fecund și mai ingenios. Mallarmé își îndrepta cuvântul, cu o artă nevăzută și discretă, către cea mai înaltă idealitate, fără a uita să culeagă în drumul său toate florile bogatei lui fantezii. El își desfășura, tezaur nesfârșit, nobilele paradoxe în cuvinte vii, precise, diafane, exacte și luminoase, în fraze limpezi ca cristalul, fără oboseală, fără popas. El formula o înțelepciune rară, o filozofie elegantă și disprețuitoare, în axiome neprevăzute. Elocvența lui, la început, surprindea prin limpezime... Nimic mai limpede și mai de-adreptul, ca vorba lui. Poetul apărea ca cel mai bogat urmaș al lui Rivarol, al lui Chamfort, a acelor maeștri care închideau într'un cuvânt substanța unei cărți și au dus arta de a vorbi la deplina-i desăvârșire." (*Laurent Tailhade*, câteva fantome de odinioară).

Mallarmé făcea parte din generația impregnată de Renan și care a învățat de la Flaubert și Frații Goncourt să disprețuiască politica. El nu se preocupă de nici una din dogmele politice sau religioase. Idealismul lui se potrivește oricărei credințe. Mallarmé crede că poetul e meșteșugarul civilizației și că fără poet, lumea ar fi în întunerec și haos. Adevărul acesta se găsește de mult în mitul lui Orfeu, ziditorul de orașe. Armonia creează universul, impunându-și legile. Idealismul lui Mallarmé se referă la concepția lui Plotin.

Poezia, după el, e transformarea vieței care se ridică de la fapt la ideal. Și astfel a putut mărturisi Fraților Goncourt, care consemnează în ziarul lor intim: „Cartea e cuvântul sub înfățișarea tăcerii" și mai departe: O poemă e un mister și cititorul trebuie să-i caute cheia." Mallarmé a voit să „încorporeze abstracția" și de aceiaa cugeta să înlocuiască muzica instrumentelor, cu muzica „cuvântului intelectual ridicat la apogeu."

Paul Valéry, a urmat cu și mai multă atenție și respect lecția lui Mallarmé. El explică geneza uneia din bucățile cele mai hermetice ale maestrului, *Jamais un coup de dés n'abolira le hasard*, precum urmează:

Când Mallarmé, după ce mi-a citit în întregime poema, ca simplă pregătire pentru o surpriză și mai mare — mi-a arătat apoi înlănțuirea ei, mi s'a părut că văd chipul unei idei, pentru întâia oară, situată în spațiul nostru... Aci într'adevăr, spațiul vorbea, cugeta, da naștere la forme temporale. Așteptarea, îndoiala, concentrarea erau lucruri vizibile. Vederea mea avea de-aface cu tăceri care ar fi prins trup aevea. Priveam în voe clipe neprețuite: fracțiunea unei secunde, în timpul căreia se miră, lucește, piere o idee.

Și Mallarmé a întrebat pe Paul Valery: „Nu crezi că această poemă e o faptă de nebun?" Paul Valery, dimpotrivă, mărturisi că era o încercare miraculoasă. El avu revelația fenomenului în aceiași seară privind la Valvins „incomparabilul cer de Iulie, în timp ce mergea în tovărășia maestrului prin constelațiile Șarpelui, Lebedei, Vulturului și Lyrei." Și fu convins că textul lui Mallarmé era luat după textul universului „text de lumini și de enigme care vorbește și care nu vorbește, care afirmă și care neagă." Valery regăsea acelaș haos de ștersături și adăugiri, aceiași creație din neant și nu-și putu opri gândul că „Mallarmé încercase în sfârșit să ridice o pagină la puterea cerului înstelat."

Să nu surâdem. Oricât de îndrăzneață ar părea hipoteza lui Paul Valery, ea e plauzibilă. Oare Victor Hugo nu credea că opera lui e modelată după imaginea universului eternul conflict al binelui și răului reflectându-se în procedeul antitezei, din literatura sa?

* * *

Jules Laforgue socoate că Mallarmé purcede din „conștiința parnasiană a cărei „apoteoză" a fost, iar André Gide e de aceiași părere adică îl socoate pe Mallarmé nu atât un inițiator, cât o culme, suprema eflorescență a mișcării parnasiene. Moréas, după ce admirase pe Mallarmé, își schimbase opinia: „Nu voi mai deschide niciuna din cărțile lui." Cu toate acestea după un sfert de veac de la moartea lui, tineretul intelectual care a înmormântat cu voioșie Parnasul și e pe cale să înmormânteze simbolismul, e pururi preocupat de Stéphane Mallarmé. Neliniștitoarea lui figură de sfinx crește cu timpul și se ridică la orizont mai obsedantă ca oricând. André Thérive găsește influența lui la neo-clasicii contimporani. Albert Thibaudet scrie un studiu important asupra lui. Mallarmismul a încetat poate ca școală literară spre a deveni o religie estetică. Gustave Kahn prevăzuse: „Da, în acele seri de Marți, te credeai într'o biserică ciudată ascunsă undeva, comunicând adepților mana unei religii noui."

E. R.

Cronica muzicală

Concertele dela Ateneu

Am admirat zilele trecute pe Emil Sauer care și 'n anul acesta ne-a dat prilejul să constatăm că talentul lui de interpret e la înălțimea talentului său de compozitor.

Dacă în „concertul italian" de *Bach* i-am admirat o impecabilă technică de interpret, am fost impresionați mai mult de vioiciunea cu care a fost redat minunatul „Carnaval" de *Schumann*, cea mai populară, dacă nu și cea mai reușită operă a romanticului compozitor.

Carnavalul, sub-întitulat de autor „Scènes mignonnes sur quatre notes" reprezintă diferite momente și redă personagiile unui bal mascat. Accentele, când sfâșietor de triste, când vesele și spirituale, aduc în imaginația auditorului chipurile unui Pierrot, Arlequin sau Colombine, dansând când într'un ritm greoiu și caraghios, când în vârtejul unui „valse noble", în timp ce alături de ei suspină pe clapele unui clavir sufletul melancolicului Chopin sau pe coardele unei viori fug degetele vertiginosului Paganini.

D. Sauer a executat cu aceeași technică perfectă „Intermezzo" de *Brahms* și „Scherzo" de *Mendelsohn* precum și una din sonatele lui *Chopin*, cunoscută prin faimosul „Marș funebru", căruia pianistul a știut să-i dea o notă cu totul personală, pentru ca apoi să treacă într'un presto amețitor, admirabil nuanțat.

Melodioasa și tărăgănata „Nenia" de *Sgambatti*, a fost urmată de două compoziții proprii ale artistului vienez „Intermezzo" și „Flames de mer" întrecute ca efect armonic de încântătoarea „Boîte à musique", care dă cea mai perfectă iluzie a jucăriilor de copii cu muzică.

In calitatea sa de fost elev al virtuosului Liszt, d. Sauer a executat și două bucăți ale marelui compozitor: „Rêve d'amour" melodie nostalgică și vestita „Campanella", extrem de dificilă prin salturile și izvoadele caracteristice lui Liszt. Sauer însă, cam obosit, n'a mai stăpânit technica-i minunată, mai ales la ultima parte, care cere un brio și o forță mai pronunțată. Totuși, aceasta n'a micșorat câtuși de puțin entuziasmul auditorului.

* * *

După concertele simfonice dirijate de maestrul francez Morin, am avut prilejul să auzim Joia trecută o muzică aleasă, datorită conducerii marelui șef de orchestră german *Hermann Scherschen*, directorul concertelor filarmonice din Leipzig și Frankfurt. Tocmai temperamentul vijelios, care ar fi stat bine unui meridional ca d. Morin, îl caracterizează pe șeful de orchestră german, mulțumită căruia orchestra noastră a apărut transformată ca prin minune.

In ceeace privește pe *Brahms*, am fi preferat ca d. Scherschen să ne dea una din primele-i două simfonii, mult superioare celei alese de dirijor: „Simfonia 3-a.

Acestei simfonii i-a urmat „Pulcinella" (suită de orchestră după Pergolesi) a lui *Strawinski*, muzică rusească „ultramodernă", în care cacofoniile și disonanțele domină și în care nu lipsește și cunoscutul jazz american.

Ca publicul nostru cititor să-și facă o ideie despre felul cum a fost primită în Franța una dintre compozițiile lui Strawinski, cităm o amintire a criticului muzical *Adolphe Boschot* din cartea „Chez les musiciens": „Intr'o Duminecă după amiază, Saint-Saëns a avut curiozitatea să asculte „Le sacre du printemps" a lui Strawinski.

El sta într'o lojă. Eu eram în fotoliu de orchestră, înaintea lui și, din când în când, în timpul concertului îl observam. Fața lui Saint-Saëns începu să roșească, tot trupul i se zguduia de râs; dar, în curând, se făcu roșu-stacojiu, îi dădură lacrămile, de râs și ochelarii îi căzură de pe nas. Inainte de sfârșitul concertului, Saint-Saëns dispăruse.

— „Am dispărut, ne spuse el mai târziu, temându-mă să nu pufnesc și să nu se facă scandal din cauza mea".

* * *

Publicul nostru însă, obișnuit cu astfel de muzică, iar bucata cântată de orchestra noastră, fiind mult mai suportabilă decât „Le sacre de printemps" a fost mai tolerant, ba chiar încântat.

Tot din domeniul muzicii moderne rusești a fost și ultima bucată din program „Dansurile cumane" din Prințul Igor" de Borodin.

Aceste dansuri, sub conducerea virtuozului dirijor, au fost admirabil redate de orchestră și au reușit să ne dea icoana perfectă a ritmului pur oriental.

Așteptăm cu o reală nerăbdare apariția d-lui Scherschen în al doilea concert, în care vor figura doi titani ai muzicii instrumentale *Beethoven* și *Wagner*.

MARTA DOINEANU

FRANCIS JAMMES

PIPA

A fost odată un tânăr care avea o pipă nouă. El o fuma încet la umbra frunzarului cu ciorchini albaștri. Femeia lui, tânără și frumoasă, își sufleca mânecile până la cot și scotea apă din fântână. Donița de lemn se lovea de marginea fântânei și plângea în curcubeie. Tânărul, care își fuma pipa, era fericit, pentrucă vedea ici și colo sburând păsărele, pentrucă bătrâna lui mamă trăia, bătrânu-i tată era sănătos, și fiindcă își iubea mult soția pentru drăgălășenia și sânii ei tari și netezi, ca două mere proaspete.

Am spus că acest tânăr fuma o pipă nouă.

Un rău mare cuprinse pe mama lui. Ii făcură operație și ea strigă îndelung și muri după treizeci și patru de zile chinuite.

Tatăl lui era sănătos și vorbia într'o zi cu un lucrător, sub bolta bisericuții din sat, la care se lucra atunci, când o piatră se desprinse de sus și îi zdrobi capul. Fiul cel bun jeli pe bunii și vechii săi prieteni, iar seara suspină în brațele femeii frumoase.

Am spus că tânărul acesta fuma o pipă nouă.

Uitasem să spun că avea și un câine bătrân, la care ținea mult și care se numea Toma.

Și Toma se îmbolnăvise greu de când bătrânii muriseră. Când îl striga cineva, de-abia se târa pe labele dinainte.

Intr'o zi, în sătișorul unde tânărul acesta fuma o pipă nouă, se așeză un om de lume, decorat și distins și cu vorba dulce. S'au cunoscut.

Odată, pe când tânărul care fuma o pipă nouă, intra în casă pe neașteptate, găsi pe domnul cel frumos în pat lângă femeia cu sânii tari și netezi ca două mere proaspete.

Tânărul tăcu. Puse o sgardă veche la gâtul lui Toma, îl legă cu frânghia de rufe a mamei sale și-l târî după sine într'un oraș mare, unde trăiră în mizerie și durere.

Tânărul, acum îmbătrânit, fuma ca altădată pipa lui nouă, care îmbătrânise și ea.

Intr'o seară Toma muri. Au venit dela poliție și l'au dus cadavrul cine știe unde.

Atunci bătrânul om rămase singur cu pipa lui bătrână. Il cuprinse frigul și un tremur adânc. Și fiindcă simția că va muri în curând și că nu va mai putea fuma, scoase din traista pe care o dusese cu el altădată, o pălărie tristă de-ți venea să plângi când o vedeai, și înfășură într însa pipa.

După aceea își aruncă pe umerii înfrigurați un palton înverzit de vreme. Iși târî trupul cu greutate până la o grădiniță din apropriere, și fără să fie zărit de sergenți, îngenunchie, scurmă pământul cu unghiile și îngroapă cu sfințenie pipa sub tulpina unei flori. Se întoarse apoi acasă și muri.

S'a pus în vânzare:

ALMANACHUL ZIARELOR ADEVERUL și DIMINEAȚA PE ANUL 1927

UN VOLUM de 250 PAGINI cu numeroase ilustrații în text și cu coperta ilustrată

ALMANACHUL cuprinde: Calendarul ortodox, catolic și israelit; o bogată materie științifică; numeroase date statistice; viața economică; lucruri instructive; nuvele, poezii și schițe, semnate de d-nii: M. Sadoveanu, G. Galaction, Jean Bart, Otilia Cazimir, T. Arghezi, G. Topirceanu, Demostene Botez, M. Codreanu, Alexis Nour, Sărmanul Klopstock, Octav Botez, Ion Teodorescu, Izabela Sadoveanu, Lucia Mantu, Dr. Ygrec, Stejar Ionescu, M. Sevastos, etc.; articole de astronomie și medicină populară, etc.

ALMANACHUL ziarelor „Adeverul" și „Dimineața"

se găsește de vânzare la toți librarii și depozitarii de ziare, costă LEI 35 și nu trebue să lipsească din nici o casă

CUMPARAȚI COPIILOR VOȘTRI ALMANACHUL ȘCOLARILOR PE ANUL 1927

LEI 20 EXEMPLARUL Frumos, Bogat, Variat

A apărut „Lectura" No. 97

— Floarea literaturilor străine —

Vreți să cunoașteți pe poetul și apostolul RABINDRANATH TAGORE ca minunat nuvelist? — CITIȚI

Pietrele flămânde

Trad. de N. BATZARIA

Lei 4.— Scrierea completă

La chioșcari și librari

Un nou tiraj din romanul SUB FLAMURA ROȘIE DE DEM. THEODORESCU

a putut face față noilor și multiplelor cereri ale librăriilor și depozitarilor din țară.

Sub Flamura Rosie e romanul care a obținut cel mai mare succes din ultimii ani.

Instructivă Eftină Folositoare Interesantă Distractivă Elegantă

BIBLIOTECA „DIMINEAȚA"

CEA MAI RASPÂNDITA BIBLIOTECA DE POPULARIZARE DIN ȚARA

Au apărut până azi aproape o sută volume lucrări originale și traduceri din operele cele mai de seamă

COSTUL UNUI VOLUM LEI 6

LA CHIOȘCARI ȘI LIBRARI

CATALOGUL se TRIMITE GRATUIT la cerere

EDITURA „ADEVERUL" S. A.

BUCUREȘTI, - STR. SARINDAR No, 7-11, - BUCUREȘTI

Adeverul Literar și Artistic

PREȚUL ABONAMENTELOR:

Pe timp de un an	Lei 250
„ „ „ 6 luni	„ 130
„ „ „ 3 „	„ 65

In străinătate dublu

CĂRŢI ŞI REVISTE

„Sfântul egoism" al lui D'Annunzio

Cunoscutul explorator şi pictor englez A. H. Savage Landor a publicat de curând un volum intitulat „Sălbatecul Landor". Scriitorul englez descrie în această carte aventurile călătoriilor sale precum şi intâlnirile şi impresiile sale cu diferite personalităţi din lumea intreagă.

Intr'un capitol intitulat „Egoismul sfânt al lui D'Annunzio", Landor povesteşte următoarele:

După ce m'am reintors în casa de la Florenţa a tatălui meu, am primit vizita lui Gabriele D'Annunzio, poetul şi patriotul italian. El era îmbrăcat în mod ireproşabil, aproape prea elegant pentru a face o impresie distinsă; de la cap şi până la picioare, tot ce purta poetul, părea prea ales şi prea scump, pe lângă aceasta era tare parfumat. Infăţişarea lui m'a surprins foarte mult, căci nu corespundea de loc figurii pe care eu mi-o închipuisem despre D'Annunzio.

Când am intrat în odaie, D'Annunzio mi-a întins, cu un gest larg, mâna lui înmânuşată şi cu cealaltă mi-a dat cartea lui „Più che l'Amore".

Intr'o dedicaţie scrisă intr'o caligrafie impecabilă cetii că lucrarea mea despre Tibet a inspirat această carte a lui D'Annunzio, care mi-a şi arătat imediat mai multe fraze şi chiar pasagii întregi pe care el le-a reprodus textual din cartea mea „Pe drumuri nepermise".

Sinceritatea lui mi-a plăcut şi il onora, căci mulţi alţi scriitori au extras din cărţile mele idei şi chiar capitole întregi fără să le treacă prin minte să citeze sursa. După ce D'Annunzio mi-a înmânat romanul său, el mi-a ţinut o cuvântare într'o limbă atât de poetică şi melodioasă şi cu o voce atât de sonoră încât era o plăcere să stai şi să-l asculţi. Un cuvânt se alătura de celălalt în chip armonios, figuri şi comparaţii se împerecheau în mod graţios, artistic, cu citate şi aluzii din istoria Egiptului, Greciei şi a Romei. Limba italiană, când e vorbită în mod impecabil, poate fi de o frumuseţe deosebită şi D'Annunzio era artistul ei. Când nu găsea cuvântul adecuat, el îl forma expromto şi fiecare dată nimerea expresia cea mai potrivită şi cea mai bună. Aceasta era specialitatea lui. D'Annunzio vorbea, vorbea, vorbea şi eu ascultam, ascultam, ascultam. El punea întrebări fără de sfârşit despre aventurile mele de călătorie, despre viaţa mea de explorator, care il interesează şi il atrage într'un chip deosebit. Trei ceasuri a rămas la mine şi a sorbit cu multă graţie o sumedenie de ceşti de ceai. Când eşti englez trebue să-l auzi vorbind pe D'Annunzio pentru ca să te poată entuziasma. Căci înfăţişarea lui era foarte puţin atrăgătoare pentru gustul unui englez: o frunte de o înălţime nefirească şi o bărbie aproape inexistentă ce se ascundea sub un barbişon sărăcăcios şi gălbui.

D'Annunzio îmi declarase că nu mai are idei şi că e pe cale de a căuta impulsiuni noui. Un prieten, care venise cu el, a propus imediat, în legătură cu această declaraţie a lui D'Annunzio, ca eu să pun la dispoziţia poetului toate însemnările mele despre recenta mea călătorie prin Africa, căci marele poet ar putea face din ele un roman splendid. Am rămas perplex. Rodul străduinţelor, lipsurilor, suferinţelor şi cheltuelilor enorme a unui an de zile petrecut în Africa să fie date pe mâna altuia, pentru ca el să poată compune un roman oarecare, — asta mi se păru prea mult!

Când marele poet a plecat, i-am povestit cu entuziasm tatălui meu despre talentul de vorbă al lui D'Annunzio. Spre marea mea surprindere însă mă văzui silit să recunosc că nu mi-a rămas în memorie un singur cuvânt din câte mi le-a spus D'Annunzio şi 'mi era imposibil să răspund tatălui meu la întrebarea: dar ce ţi-a spus D'Annunzio? Toată cuvântarea lui D'Annunzio a fost o înşirare de vorbe frumoase, fără nici un sens.

Câteva zile mai târziu veni D'Annunzio iar la mine şi îmi povesti că o editură i-a cerut şase articole, a patru pagini fiecare. Aceste articole ar voi să le scrie ca un fel de interviewuri cu personalităţile marcante ale Europei şi că ar vrea să facă începutul cu mine. D'Annunzio mă întrebă dacă aşi putea să-i pun la dispoziţie lucrările mele pentru acest scop ca să culeagă din ele vre-o 50 sau 60 de anecdote. Eram surprins că alegerea lui a căzut asupra mea, cu atât mai mult cu cât lucrările mele erau aproape necunoscute în Italia.

Ideia însă de a fi interviewat de D'Annunzio m'a flatat şi i-am pus la dispoziţie cu plăcere tot materialul necesar.

D'Annunzio s'a pus imediat pe lucru, şi a lucrat febril 5-6 ore. Deoarece scria cu litere uriaşe s'a adunat pe duşumea un munte de coli de hârtie cu notiţele lui D'Annunzio. Poetul şi-a strâns maldărul de manuscrise şi a plecat mulţumindu-mi călduros. Interviewul n'a apărut niciodată, în schimb a apărut in curând o lucrare destul de artificială: „Forse che si forse che no", în care a folosit aproape tot materialul, ce l'a cules din manuscrisele mele.

Când a apărut acest roman, habar n'aveam de acest truc; abia mai târziu am citit în revista literară a lui Benedetto Croce un articol mare în care toate anecdotele lui D'Annunzio din Africa, Asia şi Filipine erau puse pe două coloane, pe stânga D'Annunzio, pe dreapta Landor; textul lui D'Annunzio corespundea cuvânt cu cuvânt textului meu.

AIMÉ PALLIÈRE: Le sanctuaire inconnu,
edit, Rieder, Paris

O carte care atrage ca un roman, scrisă cu sinceritatea unei spovedanii. Subtitlul: *„Convertirea" mea la judaism*, e suficient pentru a indica semnificaţia lucrării. Autorul a pus cuvântul „convertire" între ghilemele, voind să atragă atenţia că acest cuvânt are pentru el alt inţeles de cât acel obişnuit. Născut lângă Lyon, pe colina plină de mânăstiri dela Fourvières, crescut de mama lui in practicele credinţei catolice, Aimé Pallière era menit să fie preot.

El este însă astăzi unul dintre maeştrii cei mai ascultaţi ai judaismului francez. E o minune că a putut împăca într'insul aspectele cele mai opuse ale lui Israel; a adoptat o religie nouă fără să se rupă de acea pe care a părăsit-o. Niciodată, un heretic n'a fost mai puţin excomunicat ca Aimé Pallière, care păstrează faţă de biserica Romei atitudinea unui fiu recunoscător; credincioşii bisericii îi păstrează deasemenea simpatia lor. Preoţi catolici primesc să vorbească, sub patronajul său, în faţa evreilor; o publicaţie catolică reproduce o predică pe care el a ţinut-o într'o sinagogă.

Edmond Fleg scrie în prefaţa acestui volum: „Descoperind in Israel pe purtătorul unei idei care interesează întreaga omenire, d. Pallière, discipol al ilustrului rabin italian Elie Banamozegh, a conceput judaismul ca un adevărat catolicism; fără să-l excludă, judaismul întrece catolicismul, de oarece el grupează în jurul său, într'o sinteză vie, toate familiile religioase ale pământului".

Pentru a găsi adevărul, Aimé Pallière n'a avut însă de suportat acea criză intelectuală care a smuls din braţele lui Isus pe catolicul Renan; el n'a fost cuprins nici de acea bruscă iluminare care făcu pe evreul Ratisbonne să se arunce la picioarele Sfintei Maria. Convertirea lui Pallière este mult mai interesantă, din punct de vedere psihologic, pentrucă ea reprezintă progresul lent al unei experienţe neintrerupte. Autorul a trecut prin diferite tentaţii şi erori: a făcut parte şi din „Armata mântuirii", a cercetat şi protestantismul, s'a retras într'o mânăstire catolică, a luat parte la rugăciunile din sinagogă, purtând şi el filacterii. Străbătând în sens invers drumul pe care l-a făcut creştinismul ieşind din judaism, autorul devine cu încetul contimporan spiritual cu vechii Romani cari, în vremea venirii lui Crist, erau prozeliţii lui Israel. Astfel, pe nesimţite, autorul şi-a dat seama că a încetat să fie creştin. In cele din urmă judaismul l-a cucerit.

„Oare adevăratul creştin nu este acela, care devine evreu?" se întreabă autorul. La această întrebare ni se răspunde printr'un volum scris cu fineţă şi cu sinceritate. Autorul ţine să precizeze că e vorba de ceva mai mult decât o simplă convertire personală. „Am pătruns într'un sanctuar necunoscut; pentru evreu caşi pentru ne-evreu, e deopotrivă de folositor să ridicăm vălul gros care il acoperă. Edificiul ce ni-se vădeşte atunci e mult mai frumos decât toate celelalte construite de mâna oamenilor. El e destul de mare, ca să poată primi cele mai înalte aspiraţii; e destul de vast pentru a cuprinde pe toţi adoratorii adevăratului Dumnezeu şi a-i face să fraternizeze între dânşii".

Acesta e subiectul larg al liniştitei şi limpedei confesiuni a lui Pallière. In ea se poate regăsi ceva din spiritul Inţelepţilor şi Profeţilor cari, fără a reduce la uniformitate felurimea vie a religiunilor, voiau ca dreptatea, pacea şi iubirea să se înfăptuiască în cele din urmă în sufletul tuturor oamenilor.

Un homme voudrait vivre

Lucian Marc a fost alungat din casa părintească de o dramă îngrozitoare, în cea mai fragedă vârstă. Ghemuit intr'un gard el a asistat ca martor nevăzut la asasinarea unui prieten al casei de către tatăl său.

Mai târziu a aflat că s'a născut din iubirea vinovată a mamei sale cu acest om şi revelaţia aceasta i-a otrăvit viaţa pentru totdeauna.

Nici arta (Marc era gravor), nici dragostea (o femee încântătoare devenise amanta lui), nici prietenia (işi făcuse o tovarăşă castă dintr'o mică cântăreaţă de café-concert), nici unul din aceste trei ideale în cari el caută succesiv refugiul şi uitarea obsesiei sângeroase, nu-i pot procura liniştea şi mulţumirea pe care le încerca *înainte de a şti*.

Simbolul e destul de lămurit. Grădina aceea retrasă şi sălbatecă în care Marc trăise în copilărie şi unde nu se mai poate înapoia, e imagina paradisului terestru, iar crima a cărei oroare mânjise memoria mamei sale, e iniţierea în Rău...

Ar mai fi putut să urască şi să năzuiască la o răzbunare ca Hamlet sau ca André Cornelis cu cari destinul îl obligă să se compare; dar el aparţine unei epoci „în care nu se mai ucide din lirism, cu un gest de calomnie", dealtminteri nici nu mai există inocenţi, nu mai sunt decât vinovaţi fără strălucire, în drama la care asistase.

Fiindcă viaţa nu-l vrea, fiindcă ea il asvârle din pricina slăbiciunii sale, — se lasă încet-încet doborit de-o boală de inimă.

Romanul acesta care ilustrează într'un chip cu totul original dogma sau problema păcatului originar e o operă de înaltă calitate intelectuală şi aminteşte întrucâtva ideologia pieselor lui Francis de Curel. Poate, spune John Charpentier în „Mercure de France", lucrarea aceasta a lui Pierre Grasset are un caracter prea abstract, dar e scrisă intr'un stil elegant, cu o subtilitate rară de analiză a suferinţelor morale ale eroului şi interesul nostru se confundă adesea cu emoţia.

Marcel Schwob

De curând a apărut studiul d-lui Pierre Champion asupra lui Marcel Schwob — un om de litere, erudit şi bun povestitor.

Schwob s'a născut în 1867 şi moare tânăr, în 1905. Tatăl său a fost directorul unui ziar cunoscut „Le Phare de la Loire", iar unchiul său e savantul Leon Cahun care i-a cultivat gustul pentru studiile linguistice.

Marcel Schwob a fost de o precocitate rară. La şaisprezece ani traducea pe Catul în franceza sec. al XVI-lea. Traducerea s'a pierdut, dar a rămas o introducere foarte interesantă. Schwob expune acolo unele principii de artă a traducerii, pe cari mai târziu le-a şi aplicat, în mod remarcabil, in Hamlet şi Moll Flanders.

Explicând traducerea lui Catul, el justifică astfel punctul său de vedere:

„Am tradus pe Catul în limba veacului al XVI-lea, pentru că mi s'a părut că, în epoca lui Catul, limba latină era la acelaş grad de formare ca şi limba franceză din timpul lui Enric al IV-lea. Am urmat raţionamentul lui Littré care traducea pe Homer în limba romană. E de necrezut câtă analogie au expresiile celor două limbi ajunse la aceiaşi stare de formaţiune. De altfel analogia în cazul acesta este foarte explicabilă: in veacul al XVI-lea ca şi sub Cezar, limba literaturii greceşti invadează; spiritul grec pătrunde în cuvinte şi idei.

„Aceasta mă face să cred că nu se poate traduce Catul decât în franceza veche. Traducerea mea poate să fie proastă, dar cred că am deschis o cale nouă succesorilor mei: analogia limbilor şi literaturilor la acelaş grad de formaţiune.

Pe când compunea primele versuri şi un roman „Poupa" (scènes de la vie latine), termina, în colaborare cu prietenul său Georges Guiyesse (care s'a sinucis la douăzeci de ani) studiul lınguistic: „l'Argot francais" pentru care a avut totdeauna predilecţie. Cele mai frumoase povestiri din „Le Roi au masque d'or" şi din „Coeur double" îşi au izvorul aici şi tot pe acest studiu se bazează strălucitele exegese in jurul lui François Villon, cea mai mare şi statornică pasiune literară a lui Schwob.

De când era şcolar copia cu artă „Le grand" şi „le petit testament".

Indrumat de Auguste Longnon, iniţiatorul studiilor villoniene, Schwob face institutului francez (in 1890, când avea 23 ani) o comunicare excelentă „Villon et les compagnons de la Coquille" în care arată că jargonul Baladelor lui Villon nu era un limbagiu fantezist, ci acela al unei bande de asasini şi hoţi, care a fost prinsă şi judecată la 1455 la Dijon.

Schwob dovedeşte că insuşi Villon a făcut parte din această bandă.

Intr'o altă comunicare, făcută Academiei de inscripţiuni, Marcel Schwob rezolvă şi problema unei alte scrieri a lui Villon: „Le rommant du Pet au Diable" despre care e vorba în „Grand testament" şi care nu este altceva de cât povestirea unor tulburări amuzante, unor farse puse la cale de studenţii Cartierului Latin, intre 1451—1453.

Schwob nu şi-a mărginit aici studiile asupra lui Villon.

Până la moarte a studiat viaţa poetului, dar n'a ajuns să scrie decât două capitole publicate de Pierre Champion in 1912.

Marcel Schwob a mai scris „Vies imaginaires" „La Lampe de Psyché" etc.

El moare de o boală misterioasă, consolat de o dragoste minunată şi de prieteni duioase.

Dela Alphonse Daudet şi Anatole France la Goncourt, dela Paul Claudel la d-na Colette, dela Meredith şi Stevenson la Barrès şi Paul Valéry lauda a fost unanimă în jurul său.

D. Pierre Champion, publicând toate scrisorile prietenilor care l-au apreciat, aduce astfel cel mai frumos omagiu eruditului artist, în care s'au intâlnit atât de neaşteptat, erudiţia creatoare şi imaginaţia savantă.

No. 70 al „BIBLIOTECEI DIMINEAŢA"
cuprinde:
DRUMEŢUL DIN PRAGA
POVESTIRI DE
GUILLAUME APOLLINAIRE
Traducere de THEODOR SOLACOLU
LEI 6 VOLUMUL

A APARUT:
A. TOMA
POEZII
Un elegant volum, legat, de aproape 200 pagini, hârtie de lux („Cultura Naţională") LEI 100

TRISTAN BERNARD

Spre pacea mondială

Joia trecută, Paul Valéry şi cu mine am fost primiţi la Pen-Club, societate artistică şi literară din Berlin. Ne-a întâmpinat Ludwig Fulda cu elocvente şi călduroase cuvinte. Alfred Kerr a rostit o cuvântare plină de spirit în franţuzeşte.

Paul Valéry, care ţinuse cu două ore mai înainte o conferinţă foarte aplaudată, mi-a lăsat mie cuvântul şi am început în termenii următori:

Doamnelor şi scumpi confraţi,

Zilele trecute, la sărbătorirea lui Reinhardt, am vorbit în faţa dv. Era primul meu contact dela războl incoace, cu publicul german. Mi-am spus atunci gândul, dar nu l'am putut spune atât de complect cum voiu face astă seară. Mă găsesc acum între oameni de litere, adică — îngăduiţi-mi această indiscreţie îndrăzneaţă — oarecum în familie.

După cum spuneam data trecută, n'am luat sfatul nimănui, riscând chiar să fac o gafă. Dar nu mă tem de gafe: gafele mi-au părut totdeauna mai puţin primejdioase decât un prea mult calcul. Dacă s'ar descrie istoriceşte mersul progresului omenesc, s'ar vedea că aproape toate acţiunile înaintate au părut la început gafe.

Calculul maschează multe laşităţi. Negreşit, în interesul insuşi al cauzei pe care o susţii, este bine să fii prudent şi măsurat, dar sunt oameni cari, ca să nu spuie că un demers le este neplăcut, repetă mereu că mai au timp.

Este foarte plăcută formula: să sondăm întâiu terenul. Cred însă că noi scriitorii trebuie să avem o menire mai înaltă, acea de a forma terenul. Pretenţie lipsită de modestie, ce-i drept, dar adesea trebuie să fii nemodest. De altfel, de multe ori modestia nu este decât un pretext pentru a nu face nimic. Noi trebuie să formăm terenul şi, dacă putem, să transformăm încercările sfioase în energii active. Şi apoi, să sondezi terenul, nu-i tocmai uşor. Să cauţi informaţiuni asupra stărilor sufleteşti... Oh, informaţiunile! Oamenii care joacă la curse urmează documentările lor, sau pronosticurile altora. Documentările formează un studiu raţional şi nepărtinitor, după fapte constatate. Mijlocul acesta nu este fără greş, dar informaţia este aproape totdeauna falsă.

Spuneam data trecută că nu cred în anchete. Mai întâi, când te prezinţi în străinătate ai de-a face cu oameni politicoşi, căci să nu uităm că Europa este o lume civilizată, în afară de crizele ei de barbarie. Când te duci la cineva, îi spui cuvinte frumoase, iar el îţi răspunde prin altele tot atât de curtenitoare.

Daţi-mi voie să vă povestesc o întâmplare adevărată: Locuiam pe malul mării la Villerville, între Trouville şi Honfleur, în faţa lui Havre. Intr'o dimineaţă am primit vizita unui confrate american, care s'a aşezat lângă mine în faţa mării. După ce privi peisajul, îmi spuse:

— Este cea mai frumoasă privelişte pe care am văzut-o vreodată.

E drept că priveliştea era frumoasă, dar de sigur că sunt şi altele, tot atât de frumoase. N'aveam însă de ce să protestez.

O fetiţă de patru ani, într'adevăr foarte drăgălaşe, se juca în faţa noastră. Era fetiţa unui prieten al meu.

— Este cel mai frumos copil din cele două continente, zise Americanul.

Şi asta mai mergea, dar când afirmă că madera pe care trimisesem s'o aducă dela băcanul din Villeville era vinul cel mai extraordinar din lume, mi se păru că acest al treilea record era cam îndoelnic.

Când e vorba de anchetă, nu ascultaţi prea mult ceeace vi se spune: pentru a cunoaşte adâncul inimii altuia, cercetaţi mai bine inima voastră.

Cineva mi-a cerut să desvolt ceeace am spus data trecută:

„Să nu vorbim de iubire. Să vorbim de raţiune. Iubirea este prea aproape de ură"...

In legătură cu aceasta mi s'a spus: „De ce vrei să laşi la o parte sentimentul? Doar ai reputaţia unui om sensibil"?

Tata care era om foarte bun, n'a făcut niciodată cea mai mică paradă de filantropie. Dar nu putea suferi ca cineva din apropierea lui să fie nenorocit. El făcea binele din instinct, aproape fără să-şi dea seama. Căuta să inlăture durerea, aşa cum altul ucide un animal veninos.

Tata ne învăţa mai mult prin exemple, decât prin cuvinte. Totuşi l'am auzit odată formulând această maximă: „Când tratezi o afacere, să nu crezi că trebuie să-ţi înşeli adversarul!"

Iată tot procesul vechiului comerţ şi al politicei de mai de mult, când se făcea bucuros inflaţie sentimentală.

Oamenii politici din şcoala nouă, ca şi comercianţii de astăzi, nu se gândesc numai la afacerea pe care o tratează, ci se gândesc şi la viitorul casei lor.

Şi nu din virtute au ajuns să-şi schimbe metoda. Să nu ne bizuim prea mult pe virtute. Astăzi este mai greu să-ţi păcăleşti adversarul, pentrucă mijloacele de informaţiuni sunt mai întinse.

Nu doară că am fi prins gust de adevăr, dar minciuna e mai grea.

Exemplu: In Franţa, şi cred că şi în Germania, sunt dealungul drumurilor nişte depozite de benzină la care, din ceas în ceas, se afişează cursul bursei. Nu se poate vinde nici cu o centimă mai scump, căci şoferii cari străbat şoselele sunt în curent cu fluctuaţiile preţurilor.

In vechime mijloacele de informaţiuni erau mult mai reduse. Chiar din primele pagini ale „Memorialului dela Sf. Elena" se vede ce ideie îşi făcea Napoleon despre luptele dela Maraton şi dela Salamina. El le credea pur şi simplu născociri.

Intâlnirea dintre Greci şi Perşi — o credea adevărată.

Infrângerea Perşilor — o credea întru câtva, de vreme ce îşi părăsiseră ţara.

Dar zicea că Perşii nu fuseseră atât de numeroşi cum se spunea mulţimei neştiutoare.

Pe atunci nu exista decât un singur „radio": comunicatul Grecilor. Cu două radio faţă în faţă, victoria e mai greu de obţinut.

Când două naţiuni se războiesc, gloria este totdeauna pentru acela care dispune de cele mai puternice mijloace de informaţiuni. Când mijloacele sunt aceleaşi de o parte şi de alta, adevărul trebuie să iasă la iveală.

Dar, fiindcă adevărul ese gol, oamenii se prefac jigniţi de goliciunea lui. De fapt, este numai un pretext de falsă pudoare. Oamenii se îngrozesc numai de adevăr.

Lumina de astăzi nu este prielnică războiului, căci îl luminează prea tare şi împedică bluff-ul. Ea dă pe faţă unele reputaţii învăluite cu grije în mister.

Ea arată că războiul nu este, de cele mai multe ori, decât un îngrozitor joc de noroc.

Kuropatkin, ajutorul lui Skobeleff în luptele dela Plevna, a văzut că acea izbândă strălucitoare nu atârnase decât de un fir de păr. Din pricina aceasta el a rămas pe loc toată viaţa.

Noi, ca prieteni ai păcii, să avem încredere în lumină. Poeţii au făcut marilor căpitani o reclamă mincinoasă şi i-au împins la întreceri ucigătoare.

Poeţii sunt răspunzători de nenumărate măceluri. Noi nu urâm pe poeţi şi nici nu vrem să-şi sfarme instrumentele răsunătoare, dar îi sfătuim să le întrebuinţeze în alte scopuri. Cât priveşte infomaţiunile războinice, avem mai multă încredere în telegrafia, cu fir sau fără fir, decât în coardele lirei.

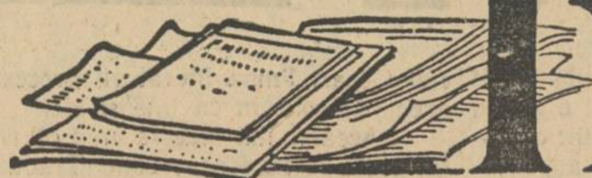
In faţa mea am un om pe care îl iubesc din suflet pentru marele său talent şi pentru libertatea sa de gândire. El se intitulează mai întâi, Paul Valéry şi când adaugă: membru al Academiei Franceze, măreşte prestigiul acestei glorioase instituţii seculare.

Daţi-mi voe să vă citez un autor francez din secolul 18-lea, pe Vauvenargues. El a murit în vârstă de 32 de ani, după ce tot timpul scurtei sale vieţi servise ca ofiţer. Aş vrea să reamintesc două din gândirile sale. Intr'un loc el scrie: „Puţine greşeli ar dăinui, dacă ar fi clar exprimate". Şi îmi permit să supun gândirii dvs. şi această frază a lui Vauvenargues: „Viciul naşte războiul, virtutea îl combate". Ţin să citez această gândire pentrucă prietenii păcii ştiu să admire foarte bine curajul omenesc, chiar când este provocat de războiul blestemat. Curajul este măreţ când omul uită de sine şi este tot atât de frumos şi în timp de pace, când se încearcă mai puţine riscuri, dar este nevoe de mai multă stăruinţă. Atunci el se numeşte: *Inima de lucru.*

Poţi admira curajul urând pe cei ce-l exploatează, căci ei exploatează tot odată şi ura, atât de uşor de aprins în inima omului.

Datoria noastră este să ducem războiu contra urii, chiar dacă ea dă naştere unor acte mărete de curaj.

Iată cuvinte cam prea grave pentru un autor vesel. Nu am remuşcare de a fi pus în mâna cuiva, în timpul carierei mele de om de spirit profesional, vreo jucărie tăioasă sau vopsită în culori vătămătoare. Dar, ajuns la 60 de ani, am socotit că lipsa de spirit bătăios nu e de ajuns; acum trebue să ne apucăm de un pacifism activ. Mulţumesc tuturor confraţilor care vor să vie alături de mine. Am ţinut să spun conducătorilor şi tuturor membrilor Pen-Clubului, cât sunt de fericit şi de mişcat de prieteneasca lor primire.

INSEMNĂRI

Jean Richepin

A murit Jean Richepin, cunoscutul scriitor şi academician francez. Autor dramatic şi romancier, poet şi orator de frunte, Jean Richepin a fost, după Theodore de Banville, şi nu într'o mică măsură, ultimul reprezentant al romantismului în Franţa. Opera lui de debut: *„Chansons des Gueux"* şi *„Caresses"*, care a făcut succesul lui Richepin, succes prin scandal dar şi prin virtuozitate, apărea ca o demnă legitimare şi ca o sinceră revoltă juvenilă în contra convenţiunilor.

Jules Lemaître scria, cândva, că în Richepin sunt două individualităţi: un Turanian rebel, simpatic tuturor acelora, ce sunt afară din comun, dar şi un „très grand rhétoricien", poetul din *„La mer"* sau romancierul din *„Miarka"*. Mai mult parnasiană decât romantică, poezia de mai târziu a lui Jean Richepin *(Les Blasphèmes,* 1884; *La mer,* 1886; *Interludes,* 1922; şi *Les Glaces,* 1923;) porneşte dela Leconte de Lisle şi Heredia, dar trecând prin inspiraţia lui Sully Prudhomme, poetul a ştiut să-i găsească virtuozităţi şi rezonanţe clasice. O poezie, nu filozofică, dar umană, idealistă şi frăţească, adeseori eroică. El este mai de grabă un clasic şi un tradiţionalist; e îndrăzneţ ca Villon şi Rabelais, educat în spiritul antichităţii greceşti şi latine, familiar cu Lucreţiu şi Marţial, cu Ovidiu şi Juvenal.

Temperamentul personalităţii sale artistice se caracterizează mai ales în teatru: *„Par la Glaive"* este o tragedie eroică, *„Le Cheminau"* o dramă rustică. Depărtat pe cât posibil de naturalismul sau lirismul timpului său, el a rămas, graţie solidităţii culturii sale, indiferent faţă de marile mişcări de idei, ce se desfăşurau în jurul lui, păstrând totdeauna o fizionomie originală. S'a născut în 1849, în Algeria, şi moare în vârstă de 78 de ani, respectat şi iubit în toate cercurile franceze. In româneşte, opera lui Jean Richepin nu este încă destul de strălucit reprezentată. Se remarcă totuşi admirabila traducere a *„Martirei"*, de poetul Mihai Codreanu, *„Chanson breton"*, de Corneliu Moldovanu şi *„Steaua"* în traducerea domnului Radu D. Rosetti.

G. B.

Un răspuns

Intr'o revistă, al cărei nume n'ar putea interesa decât pe amatorii de curiozităţi, — d. Mihalache Dragomirescu, răspunde articolelor pe care i le-am consacrat.

D. M. D. îmi aduce o primă învinuire: sunt **„critic de ocazie"**. Exact. Fiindcă statul nu-mi serveşte un milion pe an, cum îi serveşte d-sale,—nu sunt critic permanent. Scriu adică, numai când am ceva de spus...

Apoi, d. M. D., îmi aduce patru învinuiri de alt ordin:
1) Am o **„atitudine comodă de persiflare şi ironie"**;
2) sunt redactor la **„Aurora"**
3) sunt **„democrat"**;
4) sunt **„pamfletar"**.
O fi ruşinos, dar aşa este....

Toate patru învinuirile sunt perfect întemeiate. Cititorul va aprecia, de sigur, gravitatea lor.

Intr'un al doilea articol apărut în aceeaşi revistă, d. M. D.— de data aceasta sub un pseudonim,—îmi mai aduce o învinuire, împotriva căreia protestez—de data aceasta fără .. persiflare şi ironie.

Zice d. M. D. că eu aş fi cerut desfiinţarea Institutului de Literatură pentru că d-sa, la acest Institut, a găsit că modesta mea operă literară e lipsită de orice merit, pe când capodoperele d-lui Dragoslav au toate organele genialităţii maxime şi grăsune.

Absolut inexact.

Mai întâiu, dacă aş fi cerut desfiinţarea Institutului, nu m'aş fi legat de acest pretext. Aş fi cerut desfiinţarea, de pildă, pentru motivul mult mai serios că studenţii nu sunt trimişi la Universitate, de părinţii respectivi, ca să afle ce părere are d. M. D. despre mine şi despre d. Dragoslav, ci ca să afle ce-a scris Eminescu, Creangă, Alexandri, etc. Aş fi cerut desfiinţarea pentru motivul şi mai serios că studenţii n'au nimic bun de învăţat dela d. M. D., indiferent de ce crede d-sa despre mine.

Pe scurt, aş fi avut foarte multe motive să cer desfiinţarea Institutului de Literatură. Dar n'am cerut-o. Din potrivă. Am cerut—şi fără nici o persiflare— **menţinerea** Institutului, pe care-l stimez drept cea mai amuzantă dintre instituţiile culturale de azi, cum pe d. M. D., îl socot întemeetorul şcoalei umoristice în critică. Am cerut chiar acordarea unui plus de subvenţie, pentru ca d. M. D. să se poată produce cât mai mult—orice articol, orice prelegere, orice studiu al d-sale fiind un excelent mijloc de înveselire a unui popor mult prea trist.

Fără glumă !

D. M. D. este singurul personagiu eminamente comic (de un comic cu atât mai preţios, cu cât este mai involuntar şi mai inconştient) într'o ţară în care personagiile sinistre abundă.

Ţin deci, să-mi mărturisesc în chip public întreaga mea recunoştinţă pentru omul acesta, care prin tot ceeace face, reuşeşte să mă înveselească fără voia mea şi mai ales, fără voia lui.

D. M. D. este rugat să bage de seamă că această mărturisire este cu desăvârşire sinceră şi nu are nimic ironic.

— Ne-am înţeles ?

Tudor Teodorescu-Branişte

Antropozofie

Interesantele cercetări ale doctorului Rudolf Steiner asupra trupului şi asupra sufletului omenesc sunt prezentate de către „Wiener Journal" în termeni foarte elogioşi.

Steiner numeşte „Antropozofie" ştiinţa omului spiritual. Această ştiinţă nu se ocupă numai cu procesele lăuntrice ale sufletului omenesc dar şi cu manifestările spirituale externe pe cari le percepe spiritul, precum simţurile percep lumea empirică.

Pentru a obţine rezultate pozitive în această direcţie Rudolf Steiner n'a putut să se folosească de mijloacele întrebuinţate în ştiinţele empirice, ci a fost nevoit să pună bazele unei metodice speciale pe care ne-o înfăţişează în întregime în cartea sa: „Cum ajungem la cunoaşterea lumilor superioare".

In drumul către desvoltarea superioară a organismului sufletesc există două grade distincte. In gradul întâi „pregătitor", se cultivă viaţa sentimentelor şi a gândirii ; în gradul al doilea urmează „iluminarea" sufletelor dornice de a pătrunde în misterul antropozofiei. Nu este însă prea uşor să ajungi până aici, — e nevoe de o mare tenacitate, de mult curaj şi de-o voinţă puternică. O schimbare covârşitoare se petrece în organismul sufletesc, care încetul cu încetul îşi câştigă facultatea de a vedea în „forme luminoase" diferitele „stări sufleteşti".

Astfel, un gând curat şi nobil îşi găseşte expresia într'o iradiare roşie-violetă.

Gândurile încâlcite, apar ca figuri cu contur nehotărît, — în vreme ce gândurile unui om unilateral şi încăpăţânat se manifestă precis şi bine conturate.

Persoanele uşor influenţabile îşi dau pe faţă slăbiciunea prin imaginile agitate ale stărilor lor sufleteşti.

Toate aceste forme văzute *la fel de* diferiţi indivizi, dau într'adevăr de gândit.

La început, Rudolf Steiner n'a prea fost luat în serios, astăzi însă e şeful unei şcoale destul de cunoscute cu sediul în Dornach lângă Basel.

Dovedind un mare talent de organizator, Steiner a întemeiat diferite societăţi pentru ducerea la izbândă a planurilor sale sociale fundate tot pe antropozofie. Ultima sa lucrare, cu titlul: „Die Kernpunkte der Sozialen Frage", a fost primită cu elogii şi tradusă în mai multe limbi.

Reformele sale sociale, acceptate în totul de critica engleză şi germană, se reazămă pe un sistem care preconizează o împăcare a capitalismului cu socialismul. Personalităţi de frunte ale politicei europene ar fi influenţate de ideile acestui antropozof.

Paradoxul erotic

Raţionamentele moraliştilor, spune Charles Lalo, nu trebuiesc paralizate prin această prejudecată atât de răspândită: „fără instinct sexual, nu există frumuseţe". Căci acest semi-adevăr e mult mai inexact în rangul uman decât în restul naturii. Punct capital pentru moralist; căci dacă astfel stau lucrurile, a cenzura instinctul sexual nu însemnează numaidecât a condamna frumuseţea la obârşie.

Rolul pe care acest instinct îl joacă în viaţa artiştilor a fost exagerat tocmai în virtutea prejudecăţilor existente.

Un german i-a spus odată lui Heine: „Dumneata n'ai iubit niciodată decât femei sculptate sau pictate..." Bourget a amintit sfatul sever pe care Balzac îl dăduse lui Dumas-fiul pe când acesta era foarte tânăr: „Femeia nu preţueşte nici cât o para chioară. Nu-i da niciodată mai mult decât merită." Iar lui Gauthier: „Nu ţi-e îngăduită dragostea decât prin scrisori, fiindcă aceasta formează stilul..."

Flaubert descrie astfel febra activităţii sale literare: „Trăiam fără palpitaţiunile trupului şi ale inimii şi fără să-mi dau seama de sexul căruia îi aparţineam."

Nu trebue prin urmare să ne uimească faptul că psihologii într'adevăr scrupuloşi şi metodici ezită înaintea soluţiei acestei probleme, pe care atâţia literaţi o rezolvă în fiecare zi prin câteva fraze lirice, a căror elocvenţă ieftină ţine loc de judecată.

Aşa se explică afirmaţiunea destul de moderată a sociologului Georges Sorel studiind *Valoarea Socială a Artei:* „La persoanele cari au temperament artistic, spune el, sentimentul frumosului este în genere legat de o foarte slabă surescitare voluptoasă":

„Analizând *Imaginaţia creatoare,* psihologul Ribot se opreşte înaintea acestei probleme atât de obscure şi de enigmatice, spune el, încât de-abia îndrăznesc să o abordez". — „In ciuda cercetărilor mele asupra acestei chestiuni şi cu toată ancheta ce am întreprins printre oamenii competenţi, nu cutez să trag o încheiere hotărîtă. Las deci probema nerezolvată; ea va ispiti poate pe un altul care va fi mai fericit."

Nici chiar psihologul nu atribuie intensitatea inspiraţiunilor poetice unei exuberanţe excepţionale a vieţii reale a sexului la artişti, ci dimpotrivă, unei excepţionale incapacităţi de a iubi: activitatea artistică nu e un efect ci o substituire a activităţii sexuale.

Un examen imparţial al faptelor de orice fel ne va conduce să conchidem că sentimentul sexual şi sentimentul frumosului sunt două funcţiuni ale firii noastre, egal de profunde, dar relativ independente una de alta: fiecare îşi are isvoarele, caracterele şi legile sale, şi o desvoltare originală care nu trebue identificată cu alta; însă complexitatea lor extremă provoacă în chip natural o infinitate de încrucişări şi un necontenit amestec între atâtea elemente diferite.

Aceasta nu e o scuză însă pentru a le confunda. Erotic şi estetic sunt două noţiuni distincte; asimilându-le laolaltă cu orice preţ, înseamnă a ne condamna la neînţelegerea adevăratei naturi nici a uneia nici a celeilalte.

Grija cu adevărat pozitivă a psihologului va trebui să constea în a analiza aceste coincidenţe şi interferenţe parţiale, fără a identifica vreodată cele două linii de forţe cari le produc...

De ce a fost Tailhade atât de crud

Uneori, invectivele sgomotoase ale celui mai crud pamfletar închid aspiraţii afectuoase şi duioşie nebănuită.

Aşa a fost Laurent Tailhade a cărui fire sensibilă, înclinată spre elegie şi eglogă (în tinereţe a publicat „Jardin des rêves"), amărâtă de viaţă, alunecă spre ironia mordantă din „Pays du Mufle".

Scrisorile către mama lui, pe care le publică d. Pierre Dufay, arată această trecere dela lirism la batjocura rece, la comprimarea şi ermetizarea sufletului.

Dela Paris scria mamei sale, care i-a fost mereu cel mai bun prieten şi confident.

„Totul m'a minţit: arta, norocul, iubirea şi înainte de a fi împlinit treizeci de ani, am inima sdrobită ca un bătrân a cărui viaţă se sfârşeşte. Te îmbrăţişez şi te iubesc pentru toate celelalte afecţiuni pe care nu le am...

...Oh! cum aş vrea să nu fiu un aristocrat şi să fiu fericit ca toţi oamenii pe putregaiul cald al coteţului social! Aş plânge de singurătatea în care trăiesc, de această veşnică văduvie a unei tinereţi care n'a înflorit şi pe care o insultă fericirea mârşavă a trecătorilor?"

Trecuse de vârsta fericitei inconştiente, când admira fără deosebire pe Murger şi pe Baudelaire.

Laurent Tailhade a avut multe decepţii de ordin intim şi mai ales o mare sete de a fi iubit.

Dar l'a durut mai ales urâţenia din jurul lui. „Le fait est que je vois assez la laideur des bourgeois.... Si tu savais comme je les hais, ces pleutres!

Inţelegea aversiunea lui Flaubert: „Flaubert seul, peut-être, a eu autant que moi l'appetit de les saler".

Incepe să compuie câteva din pamfletele care vor forma culegerea „Pays du Mufle", „ces balades sonores et féroces, superbement rimés",—cum zicea Anatole France.

Impărtăşea mamei sale toate indignările şi ura îi întuneca de multe ori spiritul critic. Pe Maupassant îl face porc: Mistral e un fel de tenor, la jumătatea drumului între toreador şi ucenic de bărbier; funeraliile lui V. Hugo sunt cea mai mare insultă adusă bunului simţ şi pudoarei. Pe de altă parte, romancieri obscuri îi apăreau ca scriitori de talent mare.

A avut prietenie caldă pentru Verlaine şi Mallarmé, puţină vreme şi pentru Th. Banville.

Şi din prieteniile pe care le-a avut se simte cum atinse de viaţă, afecţiunea şi generozitatea au naufragiat în sufletul său.

Admirator al lui Moréas şi Barrès, dintre contimporanii săi, ajunge mai târziu să numească pe Moréas „palikare, impudent" (după ce mai înainte, într'o scrisoare către mama lui, îi schiţase un portret foarte elogios), iar cu Barrès s'a bătut în duel pentru insultă.

Fără îndoială, Tailhade s'a revoltat cu patima unui sentimental.

Rousseau şi slugile protectorilor săi

Rousseau a locuit mai mult casa altora — multe la număr — şi mai pe toate le-a părăsit din pricina neînţelegerii cu servitorii ai căror stăpâni preferau să-şi sacrifice protejatul. Desigur că în aceste conflicte avea o însemnată vină susceptibilitatea lui Rousseau. Pe de altă parte, „protejatul", fiind conştient de cinstea ce face „protectorului" împodobindu-i curtea cu celebritatea lui, era indiscret. Şi era indiscret aşa cum poate fi numai un pasionat lipsit de ţinuta ce numai o bună educaţie poate da. Adică era de o indiscreţie nemai pomenită. Totuşi este surprinzător că nici unul din acei mari boeri n'au făcut gestul de a-l trata ca egal cu ei, faţă de care sluga niciodată nu poate avea dreptate. Aceasta justifică o ipoteză a lui Faguet, că ospitalitatea ce se dădea în secolul al XV-lea scriitorilor, nu era decât o formă nouă a unui vechiu obiceiu al nobililor de a avea printre slugi şi un cărturar.

Rousseau se răzbuna plângându-se că a fost ţinut rău şi scriind protectorului pe care-l părăsea, cel puţin o scrisoare obraznică, dacă nu două, pe ton sarcastic deobiceiu, ca de pildă acest rând cu care încheie scrisoarea către prinţul de Conti:

„Nu trebue să lăsaţi, Alteţă, o puşlama de felul meu, printre nişte oameni atât de cum se cade ca ai dvs."

Un amor al lui Stendhal

In „Revue de France", d-na Marie-Jeanne Durry consacră un studiu contesei Clémentine Curial, una din marile pasiuni ale lui Stendhal.

Clémentine, „Menta" sau „Menti", cum o numea Stendhal, născută în 1788, era fiica contelui Beugnot, ministru al poliţiei sub Imperiu şi secretar de Stat sub Restauraţie. Stendhal o cunoscuse în salonul d-nei Beugnot, mama Clémentinei, căreia îi făcea curte pe atunci. Respins se întoarse spre Clémentine, măritată din 1808 cu generalul Curial. Se îndrăgosteşte de ea în 1821, dar nu îndrăzneşte să-şi mărturisească dragostea decât în 1824, în timpul unei plimbări. Avu succes.

Iubirea lor a fost foarte romantică. Contesa Curial locuia în castelul ei, aproape de Andilly, şi Stendhal, pentru a o vizita, trebuia să fie foarte precaut, riscând expediţii nocturne printr'un câmp pustiu.

In Iulie 1824 a stat ascuns trei zile în pivniţa castelului.

Clémentine l'a iubit cu elan şi cruzime; dar uşuratecă şi nestatornică, îl părăsi în 1826, pe când Stendhal se afla în Anglia.

Suferinţa lui a fost fără margini.

Au rămas prieteni. Dar Stendhal nu s'a vindecat niciodată. Cu lacrimi în ochi povestea lui Merimée la Paris, în 1836, dragostea lui pierdută.

Clémentine nu l'a mai putut iubi, dar i-a fost prietenă devotată.

Din scrisorile ei către Stendhal (a scris peste 280) nu s'a păstrat decât una, prin grija poliţiei pontificale, care răscolea cu plăcere corespondenţa „d-lui de Beyle, consului Franţei la Civita-Vecchia". Scrisoarea e din 1833, când nu se mai iubeau. Clémentine se arată bună, sinceră, spirituală. Zadarnic a încercat Stendhal să reînvie dragostea lor. I s'a răspuns că din cenuşă nu se mai aprind flăcări.

In cele din urmă, Stendhal a fost nevoit să-i dea chiar sfaturi cum să păstreze pe un alt iubit, infidel. Probabil că sfaturile lui n'au avut efect, pentrucă în 1840, contesa Clémentine Curial se sinucide.

Scenă, cinema şi muzică

Artistul italian Aivor Novelli îşi căpătă celebritatea cu o repeziciune uimitoare. Numai în doi ani numele său şi-a cucerit locul de frunte în lumea artelor.

Tragedian de mâna întâia, regisor de filme, autor de scenarii cinematografice, Novelli e în acelaş timp un puternic şi fecund compozitor. Acompaniamentul muzical al filmelor prezintă pentru el o problemă a vieţii întregi. El lucrează la filme sub impresia operelor muzicale auzite şi studiate. Industria italiană de filme îşi pune toate speranţele în Novelli, care după cum se afirmă, e singurul în stare să „inobileze" arta cinematografului. Muzica lui Wagner îl inspiră pe Novelli mai mult decât oricare alta, deşi mai multe filme creiate de dânsul, s'au făcut sub influenţa lui Liszt, Schubert, Puccini, Massenet, etc. Astfel Italia înamorată de muzica vocală şi instrumentală, speră acum că un nou geniu al său, Novelli, va şti să coordoneze fotografia mişcătoare cu lumea melodiei.

Curiozităţi

Baghetă magică

Un fizician-amator din California a inventat o baghetă de o sensibilitate specială, care arată direcţiunea unde se află în pământ metalele preţioase în formă de monede, monolite mici şi mari, bijuterii îngropate, etc. Bagheta aceasta seamănă cu instrumentul care arată dacă se găseşte apă în pământ, în ce punct anume şi la ce adâncime. Ea nu reacţionează când un metal se află aproape pisat, în particule prea mărunte. Cu ajutorul ei, inventatorul a şi descoperit mai multe ascunzători din America, unde indienii, primii emigranţi, revoluţionarii şi bandiţii îşi îngropau tezaurele. El îşi păstrează secretul inventiunii.

Alte inventiuni geniale

Dela „Riviera Americană", din Florida, două invenţii geniale femenine au şi reuşit să ajungă până la Riviera franco-italiană, şi anume : „umbrela invizibilă" care, după ce o doamnă s'a servit de dânsa, se strânge într'un fel de „Pompadour" purtat în faţa rochiei ca ornament mare şi frumos, al costumului întreg (umbrela se face din aceiaşi materie cu rochia); şi „poşeta pentru cosmetice", o poşetă mică, ce se ascunde într'o floare artificială fixată pe piept, conţinând o oglingioară, roşu de buze, pudra, parfumuri, atropin, etc.

„Muncitorul chinez"

In editura Sovietului din Harcov (Rusia, Ucraina) a apărut o gazetă săptămânală în limba chineză : „Hua-Gun-Bao", adică „Muncitorul chinez" cu scopul de a servi interesele detaşamentelor de trupe şi ale echipelor de muncitori, angajate de guvernul Sovietic pentru paza interioară şi pentru muncă în centrele miniere din Ucraina.

Secretul îmbălsămării

Profesorul Smith dela Universitatea din Manchester, examinând mumia lui Ra-Nefera, găsită în 1892 şi păstrată în muzeul din Londra, a constatat că în cei 34 ani de când se păstrează în muzeu, mumia n'a suferit de loc din cauza schimbării de mediu: dela piramidele egiptene până la ceţele de pe Tamisa. Ra-Nefera a fost ministru al curţei faraonului Senefru, care a domnit la Memfis cu 3000 ani înainte de Hristos. Mumia lui a păstrat intacte până şi cele mai minuscule detalii ale trupului, şi n'a suferit vreo influenţă distrugătoare a aerului, tot timpul de 5000 ani, ceeace nu e cazul altor mumii, care adeseori se prefac în praf, câteva clipe numai după ce au luat contact cu aerul din afară, pătruns în cavou împreună cu exploratorii. Profesorul Smith a constatat acuma, că îmbălsămarea din epoca lui Ra-Nefera era superioară tuturor altor procedee cunoscute până în prezent. El pretinde că a dezlegat secretul şi va publica în curând reţeta unei astfel de îmbălsămări.

Un craniu preistoric

Profesorul Keith a găsit la săpăturile din Gibraltar un craniu de femeie, vechi de 600.000 ani! E cel mai vechiu din câte se cunosc până acuma. Judecând după dinţi, femeia aceea mânca nuci, rădăcini şi fructe, fiind vegetariană pronunţată. Craniul poartă urmele unui nas foarte voluminos şi ale unor ochi mari, bulbucaţi.

Schimbarea culorilor la flori

O mare parte din flori — roze, albastre şi violet-deschis, mai ales, — se supun cu succes schimbării chimice a culorilor. Amoniacul amestecat cu eterul sulfuric, în care se cufundă o floare, îi schimbă culorile în câteva minute. Macul stacogiu devine violet, trandafirul alb — galben, garoafa sălbatecă capătă dungi profunde cafenii şi verzi etc. Numai florile galbene rezistă şi nu-şi schimbă culoarea.

Iar goana după diamante

In Africa de Sud, la Swadsplads s'au descoperit straturi nouă de nisipuri cu diamante. Un flux nemaiauzit de oameni s'a repezit spre câmpii. Până şi femei, fete şi copii s'au grăbit să-şi aleagă loturile, să fixeze jaloane cu inscripţii şi să facă declaraţii de proprietate la autorităţi.

Toată procedura a avut loc sub o ploaie torenţială, Câmpiile s'au transformat în bălţi prin care mişunau viitorii milionari. Cele mai bune loturi au fost luate de cei mai tari şi îndrăzneţi. In cursele de iuţeală spre loturi, mai mulţi au căzut jos, sfârşiţi de oboseală. S'au înregistrat şi câteva cazuri mortale.

Corăbii aeriene

Uriaşele dirijabile engleze care sunt în curs de construcţie la aeroportul din Cardington, vor servi pentru comunicaţia directă Londra-Bombay. In istoria lumii, aceste năvi vor marca începutul navigaţiei aeriene de utilitarism pur practic. Zece tone de corespondenţă şi 100 pasageri se vor transporta fără aterizare, cu viteza de 112 km. pe oră, la 1.500 metri înălţime, pe o distanţă de 6.500 km., adică în 60—62 ceasuri de zbor neîntrerupt. Decoamdată se construesc două dirijabile de acest tip, având 220 metri lungime, 39 în lat şi 42 înălţime. Fiecare va avea câte cinci motoare a 600 cai putere. Pasagerii se vor bucura de toată comodităţile posibile având o sală lungă pentru plimbare, un dancing, un salon pentru fumători, ascensor, o sufragerie pentru 50 persoane, două rânduri de cabine de lux, radio, bae, etc.

Construţia va fi isprăvită în vara viitoare, iar la 1 Oct. 1927 se vor inaugura cursele regulate de aeronave pe linia Anglia-Indii.

Pentru tot ce priveşte „Adevĕrul Literar": manuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc., a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5-6.

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.

ANUL VII. — No. 316 **NUMĂR DE CRĂCIUN** 10 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA / 20 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Adevĕrul Lite[rar și Artistic]

FONDATORI { AL. V. BELDIMAN 1888 1897 / CONST MILLE 1897 1920

Cine este Iisus?

Anii trec și vin până ce sosește cel din urmă, acela ce trebue să ducă la moarte țărâna noastră pieritoare. Nu prea avem deci de ce ne bucura când un an trece, și altul vine, căci socoteala fiecăruia se inchee tot cu muncă, uzură și dărăpânare trupească și sufletească.

Totuși nu e suflet, credincios sau necredincios, în care să nu tresară bucuria plină a sărbătorilor Nativității. Istoria Occidentului se clădește dela căderea imperiului roman în jurul unui fapt central: darul pe care l-a făcut Dumnezeu Omenirii în persoana lui Iisus, care s'a pogorît în Istorie spre a fi prins apoi în conștiință ca Fratele, Regele și Mântuitorul omului.

Dar cine este Iisus? S'a zis despre el ca și despre Budha că e foarte ușor de crezut în el și foarte greu de cunoscut. In inima oamenilor Iisus este infinit de mare

De cum se naște, omul intră prin botez în comunitatea sufletelor care e creștinătatea; credincios sau indiferent, el își are acolo locul cât trăește și după moarte. Și crucile din cimitire și bisericile de pe tot pământul, fie ele mărețe sau umile, frumoase sau vulgare, toate aduc aceiași mărturie ce leagă generațiile una de alta: grija, gândul și aspirațiile tuturor au fost să-și asigure răscumpărarea vieții viitoare dăruită lor prin moartea lui Iisus pe cruce. Dacă am cerceta cugetarea a sute de milioane și miliarde de creștini care s'au întins de pe malurile Mediteranii în inima Europei și acei ce trăesc azi și acopăr pământul Europei, Americii și marginile Africii, Asiei și Australasiei, în sufletul tuturor, oricare ar fi obiceiurile, limba, naționalitatea, sectele și rasa, la toți am găsi aceiași icoană a lui Crist răstignit pentru mântuirea lor. Tot ce s'a făcut în Occident de peste cincisprezece secole, s'a făcut în umbra Crucii. Chipul lui Christ a luat locul chipului împăraților pe monede și Carol cel mare și-a însemnat stăpânirea-i atotputernică prin globul pământesc cu crucea, pe toate coroanele strălucește crucea, căci orice putere vine de la ea și se întoarce la ea. Dela Roma, Byzanț, Evul Mediu și până în zilele noastre Crucea a stăpânit lumea, a frământat mulțimile, a mânat valurile Cruciadelor și a adus jertfele atâtor vieți răpuse în numele și pentru izbânda ei. Pentru gloria și iubirea lui Iisus au cântat poeții cei mai mari și au săpat piatra, au clădit minunile artei cei mai nobili fii ai omenirii. Știința, Frumusețea, Înțelepciunea i-au fost închinate numai lui de secole. El a fost visul [...]ar al omenirii și nu este în decursul Istoriei fapt ce i se poate măsura...

Dar Istoria pozitivă nu-l poate prinde în ițele sale documentare. Nici Romanii, nici Grecii și nici chiar Ebreii nu ne spun nimic precis despre existența reală a lui Iisus. Cel mai vechiu document asupra creștinismului este un proces-verbal al lui Suetone în care e vorba de un creștin, adică de un partizan al lui Messia care s'a arătat deja pe pământ și care s'a răzvrătit și a făcut zgomot *impulsore christo*. Pliniu găsește cultul lui Messia deja înjghebat, iar Tacit nu vorbește decât în treacăt de răstignirea lui Christ de către Pontius Pilatus, atunci când povestește despre arderea Romei de către Nerone. In Talmud nu se găsește nici o tradiție particulară despre Iisus și din aluziile puține câte se găsesc acolo, nici una nu pare a veni dela cineva care să-l fi cunoscut direct. Pare mai mult o caricatură a unui portret făcut de alții decât a unui om real.

Creștinii înșiși nu au făcut niciodată istorie curată și sigură privitor la Christ. După cum zice Loisy „ceiace se numește istorie evanghelică e mai mult un poem al răscumpărării păcatului original prin Christ decât o Istorie a lui Iisus." Deci vom găsi în Evanghelii mai degrabă o mărturie de credință decât o mărturie istorică propriu zisă. Apoi Evangheliile nu sunt din primele vremuri ale creștinismului. Cea mai veche datează cu 20 de ani mai târziu decât scrisorile lui Sf. Paul în care Iisus nu are nici de cum caracterul unei personagiu istoric. Evanghelia lui Marcu pare cea mai de preț, dar ea nu se dă drept un document istoric, ci este intitulată *„Buna Vestire"*.

Buna Vestire, cuvânt mistic, de mult întrebuințat în Adunările creștine, nu e nici document istoric, nici doctrină filosofică, ci o revelație divină. Ea este făgăduința lui Dumnezeu Profeților prin Sfânta Scriptură, descoperită câtorva evangheliști prin Apocalips.

Evanghelia lui Marcu nu este un document istoric, ci un comentariu liber în care se introduce ceva material istoric, dar mult schimbat și aceasta în mod secundar. Scopul său nu este de a fixa puncte istorice, ci de a reda *Taina Fiului Omului*, mort pentru noi.

Matei și Luca nu fac decât să preschimbe Evanghelia lui Marcu după temperamentul și gustul lor literar.

Evanghelia lui Ioan plină de noblețǎ și de poezie, cu un stil plin de calități este ca și scrisorile lui Sf. Paul, o teologie prea evidentă spre a pune temeiu pe schimbările istorice pe care le introduce în evanghelia lui Marcu.

Cercetând deci cu sânge rece documentele relative la existența istorică a lui Iisus, trebuie să recunoaștem că nici unul nu poate mulțumi pe criticul istoric.

Spiritul critic al Evangheliilor este reprezentat azi în Franța prin Alfred Loisy, Charles Guignebert, în Germania prin Eduard Meyer și R. Bultmann, în Anglia prin Vincent Henry Stanton, în America prin W. Bacon și toți acești critici prin metode științifice ajung la aceleași concluziuni. Totuși ideia că Iisus ar fi o ființă supranaturală și *mistică* își are și ea apărătorii ei: Albert Kathoff și Arthur Drews în Germania, John Robertson în Anglia, Benjamin Smith în America.

Cine este Iisus?

Orice om este o lume, dar o lume mărginită. Dumnezeul credinții, Christ singur este în afară de aceasta. In el nu se află osteneală, nici șovăire, nimic nu se repetă. Nimic în el nu e sterp, totul e viu și infinit. Viața lui întreagă se răsfrânge în existența lui, îi dă pecetea ei, și o face să fructifice. El e mereu la înălțimea oricărei situații și o dezleagă după adevărul sufletului său *viu*, căci poartă în sine împăcarea tuturor conflictelor.

De aceea de nouăsprezece veacuri, el este hrana sufletului omenirii, o hrană nesecată, care întărește în taină pe cel mai umil dintre discipolii lui și preînoește mereu forțele vii ale omenirii.

IZABELA SADOVEANU

PABLO VECHIO

Maria și Iisus între Sfinți

Schițe de Crăciun

I

ALBUM PENTRU COPII

Noaptea-i liniștită și înaltă;
Pe văzduhu-acoperit de nea
Dincolo, în lumea ceialaltă
Orice înger umblă cu o stea.

Grăsulii și goi și zâmbitori
Trec pela toți sfinții în colindă,
Se mai uită'n soare ca'n oglindă,
Și ca prin troene trec prin nori.

Umblă-așa cu stele-adevărate
Pela Dumnezei adevărați,
Și tot trec prin lumi cu împărați
Cum am trece noi prin niște sate.

Și col'ndul ține-astfel într'una.
Forfotește toată noaptea cerul,
Iar târziu, sporind în lumi misterul,
A pornit și Dumnezeu cu luna.

II

ALBUM PENTRU MATURI

Arde focu'n sobă monoton.
Ziua asta-i nesfârșit de mare.
Un vecin, fiindcă-i sărbătoare,
Cântă tot mereu din gramofon.

Peste tot e-o pace obosită.
Oamenii prin case dorm'tează.
Ziua toată-i parcă o dupăamiază
Și afară plouă veșnic ca prin sită.

Rar pe câmpurile dezolate,
Prins în ceața deasă ca'n năvod,
Câte-un sat s'a încleiat în glod.
Și acuma nici nu se mai sbate.

Tot pământu-a'nbătrânit c'un an.
Nimeni nu mai știe ce să facă.
Intr'un staul a născut o vacă
Încă-un zeușor egipetan.

DEMOSTENE BOTEZ

Crăciunul în literatură

Povestirea de Crăciun fiind inventată, scrisă și tradusă în literă de plumb, directorul ziarului literar, cu număr special pentru sărbători, aștepta numai tiparul. Autorul întrebuințase decorul clasic învechit însă todeauna de actualitate, zăpadă, numai zăpadă, neîncetat zăpadă, cu diversele succedaneie de confizerie ale acestei materii prime universale din lunile de iarnă, țurțuri lungi și scurți, fulgi impalpabili înstelați, lespezi de ghiață și flori pe sticla ferestrei. Pentru că în orașe zăpada se murdărește mai repede decât se termină cea mai scurtă povestire, el își alesese locul acesteia pe câmp, un câmp neumblat, străbătut de trei soiuri de pasageri cu picioarele curate, lupii, corbii și vântul. Cititorului îi trebuia neapărat un model de iarnă pură și virginală.

Apropiindu-se ziua tiparului, directorul își chemă colaboratorii. Barometrul încremenea la „Frumos uscat" și cuierul redacției, ca un arbust primăvăratec, purta în locul căciulilor și paltoanelor normale, pălării ușoare și pardesie de Mai.

— Ce ne facem? întrebă directorul. Am întocmit un număr ridicul pentru un anotimp care anul acesta nu vrea să se ivească. Singura zăpadă ce se pomenește e în gazeta noastră. Pozele, poeziile, istorioarele desvoltă exclusiv tema zăpezii, absentă din toată natura. S'a devalutat și iarna: categoricul ei precis, caracterul ei afirmativ s'au efeminat. Cu numărul nostru de Crăciun ne facem de râs..

Colaboratorii constructiviști emiseră părerea de a se sugera municipalității, să prăsare câteva vagoane de făină, pe străzile principale și să spoiască trotuarele cu var. Pe ici, colo, se va arunca și câte un pumn de zahăr tos, ca să dea la iveală în matitatea făinei, puncte de scânteiere, evocative de zăpadă. Negustorii să fie rugați să-și deschee pentru trei zile vitrinele și să aștearnă în fața prăvăliilor, pe jos, geamurile desfăcute, pentru ca eventualul cititor să se poată da pe ghiață cu un număr de Crăciun în buzunar. In general, publicul să fie invitat prin afișe mici distribuite de Poliție, ca în tot timpul nopții care precedează Crăciunul să-și facă sugestia următoare:

— Mi-e frig, mi-e foarte frig, mi-e din ce în ce mai frig, n'am mai pomenit o iarnă atât de aspră. Mi-a degerat degetul mic dela picior, mi-a degerat și degetul următor, acum îmi degeră și al treilea deget: o să-mi degere toată laba piciorului.

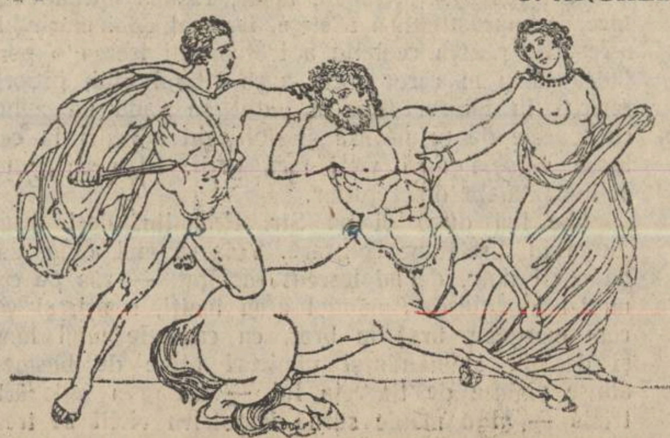
Cunoscute fiind efectele sigure ale auto-sugestiei, publicul va găsi a doua zi Capitala înămolită în zăpadă și suplimentul literar va putea să rămâie nemodificat.

Altă categorie de redactori, a tradiționaliștilor, fu pentru prima oară de acord cu constructiviștii, integraliștii, cu poeții picturali și cu pictorii literari, cu toate diviziunile și familiile acelor artiști, care, nemulțumiți în sărăcia artei lor, ies din fruntariile ei meschine și convertesc la meșteșugul lor meșteșugurile străine. Insă tradiționaliștii se afirmară respectuoși față de numărul literar de Crăciun, pentru alte motive: anume că iarna fiind un ce românesc nu poate fi înlăturată nici atunci când nu e și nici când natura, influențată de internaționalism, se jidovește într'atât în cât renunță la cele mai locale ornamente ale codrilor și refuză să mai înghețe și apele, cu scopul ca să faciliteze comerțul și transporturile. Ca demonstrație, ei propuseră pentru timpul carnavalului fracul, smochingul și jacheta căptușite cu cojoc.

Situația fu salvată de un reporter literar, căruia îi veni ideia să viziteze un punct unde se mai păstrează iarna intactă în toate sezoanele, Societatea Frigul, Groenlandul Bucureștilor. Acolo, reporterul tăbărî cu fotografi, desinatori, poeți și prozatori, care inspirați în frigorifer complectară numărul de Crăciun, înainte de a fi ajuns aventurierii la poartă. Evident, ei se înveștmântară ca pentru o escursie la pol și, în prealabil, depuseră omagiile literaturii încurcate, la picioarele unicului țar rămas în Europa și refugiat în imperiul ghețurilor artificiale, Doctorul Strun Ga, un Lébaudy al elementilor congelați, flancat de doi miniștri laponi, Nem Eș și Har Nagea, care conduseră convoiul de literați prin misterele septentrionale, confecționate cu mașina, și-i scoaseră prin subterane tocmai la linia tramvaiului cu cai.

Reporterul literar văzuse bine, căci în monarhia Frigului se rezolva contradicția din natură și din suplimentul de Crăciun, ghiața fiind numai un pretext pentru prelungirea lunilor calde dincolo de marginile permise. In interiorul gerului, literații făcură cunoștință cu Iulie și August, personificate în livezi de mere, în grădini de legume, în stufișuri cu iepuri, în lacuri cu pește și gâște. Flora și fauna climatului agreabil trimiteau eșantilioane pentru corabia lui Noe înghețată. Numai că fructele, gâștele și peștii în loc de a trăi într'o libertate anarhică și incomodă, în pomi în iarbă, în apă, viețuiau în disciplina strictă a lăzilor cu capac iar iepurii, ca să fie împiedicați să alerge, se învoiseră să fie atârnați de picioarele dinapoi, legănați de o răcoare de minus 4 grade, de-asupra icrelor negre și a untului bălan, într'o perspectivă Duiliu Zamfirescu, de portocale, smochine și mandarine, idem la lăzi...

T. ARGHEZI

[...]RĂCIUN

[...] cristalini
[...]rinelor lu-
[...]ciun. Lumea
[...] uşile maga-
[...] E o forfoteală
[...]achete; femei cu
[...] trăsuri, sănii, au-
[...]ate feţele.
[...] al Statului' cum e
[...]la Cercul de Studii al
[...]re la care lucrase ani
[...]elogii de şeful partidului
care, intre [...]eforma aceasta însemnează nu numai o înţelegere adâncă a vremilor de prefaceri pe care le trăim, dar şi un pas gigantic şi definitiv pentru aşezarea modernă şi solidă a statului pe temelii nouă". Şi toată lumea ştie că „Şeful" e zgârcit în laude. Apoi, în mijlocul felicitărilor din toate părţile, prietenii lui — avea şi prieteni adevăraţi în afară de cei politici — îl asiguraseră că situaţia lui se întărise şi mai mult. Iar unul din ei — secretarul particular al Preşedintelui Consiliului — îi spusese că la apropiata remaniere portofoliul finanţelor îi e rezervat.

Era fericit fiindcă, legând cele întâmplate azi de o convorbire secretă avută cu Primul Ministru chiar în primele zile când partidul venise la cârma ţării, nu putea să tragă decât o singură concluzie: i se va da în curând o mare satisfacţie morală. Va fi ministru. Situaţia aceasta o voia şi pentrucă o merita şi fiindcă voia să-şi dea sieşi o dovadă că inteligenţa îi e tot atât de vie, ascuţită, temută ca şi altădată.

Voioşia i-se vedea din felul cum a râs cu doi amici care îl întâmpinaseră la Capşa; din felul cum saluta în dreapta şi'n stânga pe toţi cunoscuţii pe care-i întâlnea; din felul cum îi vorbise, şi-i urase sărbători fericite, secretarului său care ţinuse să-l însoţească cel puţin până la Palat. Marea lui bucurie însă îi mărturisită de mersul său căci el se întorcea spre casă cu paşi incompatibili cu înalta lui dregătorie în stat. Semăna mai degrabă cu un mic funcţionar în concediu care-şi întrebuinţează libertatea urmărind modistele. E sigur că obicinuiţii ministerului numai cu mare greutate ar fi recunoscut în cetăţeanul anonim şi zâmbitor pe Excelenţa gravă şi încruntată în faţa căreia dreptatea ta cea mai evidentă ţi se pare relativă.

La Atheneu s'a oprit să privească mulţimea care defila pe dinaintea sa. Vede trecând deputaţi, miniştri, oameni politici, şi e fericit că nu trebue să salute pe nimeni. căci, parcă e un făcut, niciunul nu se uită în spre el. Işi face o plăcere să socotească valoarea echpagiilor, blănurilor, — e sub-secretar de stat la finanţe; să se îmbete de râsul şi voia bună depe chipurile femeilor. Iar lumea care, veselă şi febrilă, roieşte în jurul său, o priveşte cu o duioşie paternă şi-şi zice că iarna bărbaţii sunt mai puţin grosolani iar mersul femeilor e mai elastic.

E bine dispus şi găseşte prilej de petrecere din orice nimic. Un timp a privit cum se topesc fulgii de zăpadă depe gulerul său de blană. Pe urmă, ninsoarea înteţindu-se, a urmărit cu atenţie procesul de transformare al gulerului care, din lutru se schimbse în hermină.

Surâde fiindcă unei duduі i-a căzut un fulg de zăpadă pe vârful nasului, e satisfăcut pentrucă un domn care păşea cu importanţă a lunecat şi a căzut într'un cot. Şi e mulţumit că trecătorului i-a sărit pălăria într'un strat gros de zăpadă, deşi recunoaşte că n'are nici un motiv să se bucure sau să-l compătimească. Face reflecţii asupra purtării martorilor scenei, un comisionar şi o ucenică de croitorie, care au avut atitdini diametral opuse. Fetiţa, care ducea o rochie, a râs sgomotos, neputând să-şi ascundă mulţumirea că: „a căzut bine", şi-şi văzu de drum. Purtătorul biletelor roze, serios şi samaritean, i-a adus pălăria şi i-a ajutat să se scuture de zăpadă.

Era încântat de viaţă şi tocmai medita dacă este o fericire mai mare ca aceea de a trăi, când îşi aduse aminte că peste trei ceasuri trebue să plece la Sinaia, unde Nora îl aşteaptă ca să petreacă Sărbătorile. Şi, ciudat, această perspectivă, în loc să-l atragă ca în alte dăţi, acum îl nemulţumea. Indată îi pieri bucuria şi se posomori deabinelea când începu să întâlnească clientela zilnică. Iar vederea tinerei şi veşnic surâzătoarei doamne Băleanu, — care-şi înşeală bărbatul cu atâta artă că — cu toate sforţările desinteresate ale prietinilor — până acuma n'a putut fi convins că e încornorat — îl supăra aşa de mult încât deveni nedrept în aprecieri. El gândi — căci nu se poate o atitudine mai ireverenţioasă faţă de sexul frumos — că persoana ei întinează albul imaculat al zăpezii.

Iubea pe Nora, dar lângă ea niciodată nu se simţise bine. In cei cinci ani de când se iubesc ea nu avusese pentru el niciuna din mângâerile care alină dorurile nelămurite, durerile încercate în lupta vieţii, — mângâeri pe care el le dorise cu înşetare. Ea nu-l iubea. Numele şi chipul ei nu-i aduceau aminte decât suferinţi, umilinţi, revolte înăbuşite. Viaţa lor e un chin omorâtor fără sfârşit; certuri zilnice, dispreţ, insulte aruncate cu ură şi răutate. Apoi împăcări cu sărutări pătimaşe, dureroase şi jurăminte de îndreptare şi iubire veşnică.

De câte ori n'a plecat hotărât să nu se mai întoarcă. Dar după un ceas se gândea că dacă Nora i-ar spune că-i pare rău de neînţelegerile lor, ar ierta-o, iar după două ore se târa la picioarele ei jurându-i că n'o s'o mai mâhnească.

Şi atât de mult ar fi voit să fie iubit, să ştie că acasă, îndată ce a intrat pe uşă, Ea i se aruncă în braţe şi-i vorbeşte de dragostea ei! Atunci el ar fi desmierdat-o, ar fi luat-o pe braţe şi ar fi dus-o în odaia lor, unde i-ar fi povestit cât de lungă i s'a părut vremea fără ea, şi cât de fericit e acum când ea e lipită de el.

Un râs vesel, fraged, tânăr, răsună aproape de el, la început împrăştiindu-i tristeţa, iar mai apoi mărindu-i mâhnirea. Pe partea cealaltă a trotuarului trecea o pereche de îndrăgostiţi al căror mers avea ritmul vioi, propriu celor fericiţi în iubire. Abia a putut să vadă un zuluf blond ca soarele de primăvară şi doi ochi albaştri în care strălucea voioşia unei vieţi fără griji. El avea gene lungi şi buze tăiate dispreţuitor.

Se luă după ei pe Str. Franklin, deşi drumul său ducea în direcţiune contrară. Voia să mai audă râsul acela de copil naiv, de adolescent răsfăţat, — râs pe care viaţa nu i-l îngăduise. Amândoi erau înalţi, svelţi, şi văzându-i cum mergeau, braţ la braţ, cu capetele unul lângă altul şi desigur spunându-şi nimicuri pline de basme, el îşi aduse aminte de tinereţa lui — nu prea îndepărtată dar tristă — şi o mânie surdă împotriva vieţii se trezi în el. El nu cunoscuse nici dragostea adevărată şi nici Pomul de Crăciun al copilăriei.

Invidiindu-i se gândea la tatăl său, slujbaş umil la prefectură; la mama lui îmbătrânită de necazuri înainte de vreme; la tânjirea lui de ani şi ani de zile după un brad de Crăciun; la dorul lui rămas neîmplinit, — în gospodăria părinţilor săi bradul era considerat ca un lux cu putinţă doar celor bogaţi.

Pe când îi urmărea, şi-şi strica dispoziţia făcând reflecţii amare asupra orânduelii omenirii, din spre Bulevard venea o doamnă care, cum îl văzu, se îndreptă spre el. Era înaltă, mlădioasă şi se ghicea cu uşurinţă că în blana de skonks se ascunde un trup viu, neastâmpărat. Faţa îi era voalată, dar oricine ar fi văzut-o ar fi fost sigur că e frumoasă, fiindcă ea mergea cu paşi îndrăzneţi, caracteristici femeilor frumoase, tinere, care se îmbată de vraja vieţii. Şi nu s'ar fi înşelat, căci, mai apoi, când ridică voalul, eşi la iveală un chip a cărui frumuseţă întrecea cele mai optimiste prevederi. Iar în ochii ei ardeau tainice şi mocnite focuri de seară.

— Bunăseara înalte demnitar!

Era Alice Voinescu — întâia lui iubire.

— Sărutăm mânuţele, fermecătoare doamnă!

Şi scoţându-şi pălăria, depuse un sărut pe mănuşa fină sub care erai îndemnat să crezi — fără putinţă de împotrivire — că se ascunde o mână albă, frumoasă, parfumată. Poate că de vină era închipuirea, dar lui i se păru că în jurul ei adie o undă vagă din parfumul vremilor de altădată, când o iubea fără să aibă curajul să i-o spună, căci Alice era fata prefectului, iar el — cum să îndrăznească să-i mărturisească dragostea când el, pe vremea aceea, avea un singur rând de haine peticite, iar ea avea rochii de mătasă? Nu-i era la îndemână nici s'o întâlnească, deşi o dorea cu ardoare. Apoi, din nefericire, fraţii ei îi surprinseseră taina şi făcuseră mare haz pe socoteala lui. „Ca în romane... exact ca în romane!" exclamară ei printre sgomotoase hohote de râs care, pentru el, erau suferinţi cumplite. Intâmplarea aceasta i-a stăvilit orice avânt. Iar gândul că şi Alice ar putea să râdă ca fraţii ei, l-a hotărît să nu-i vorbească de dragostea lui. Legământul şi l-a ţinut uşor deoarece în anul acela pleca în Capitală, ca să-şi făurească un rost în lume, iar Alice se mărită cu băiatul bogatului industriaş Voinescu.

— Dece nu te mai vezi?

— Lucru... parlamentul abia a luat vacanţă.

— In seara asta eşti liber?

— Am câteva ceasuri.

— Poţi să mă însoţeşti?

— De sigur.

— Dar mergem departe.

— Unde?

— La Grimberg... vreau să cumpăr o brăţară pentru Nina.

— E ziua ei?

— Nu... aniversarea a trecut.

— Atunci?

— Mâine nu-i Crăciunul?

— Ba da... iartă-mă... uitasem.

— Mereu departe de imediata realitate a vieţii.

— A nu...

— Ce dar vrei să-ţi fac?

— N'ai putea să mi-l dai.

— Doreşti viaţa veşnică?

— Nu, copilăria.

— E, într'adevăr, o dorinţa cam greu de împlinit.

Mergeau unul lângă altul cu paşi când visători, când repezi. Ninsoarea se potolise aproape. Din cerul înegurat cădeau fulgi rari, leneşi, mari pe care Alice, jucându-se, căuta să-i prindă în palmă. Nu-şi vorbeau. Intâlnirea, deşi firească şi obicinuită, îi îngândurase. Din când în când se opreau la vitrine şi admirau mătăsuri calde, moi, desmierdătoare. Dar nu reuşeau să înlăture tulburarea.

— Ai plecat departe?

— Nu. M'a impresionat Crăciunul.

— Pe mine Crăciunul mă bucură întotdeauna.

— De sigur amintiri frumoase.

— Nu d'asta. Imi place mult pentrucă ninge şi fiindcă atunci sunt veselă, fericită — parcă aş avea cincisprezece ani!

— Intr'adevăr, ai puternice motive să te plângi de bătrâneţă.

— Te iau cu mine nu ca să fii ironic, ci pentrucă vreau să-ţi cer sfaturi.

— Sunt chiar atât de bătrân?

— E vorba de omul de gust.

— Am şi ponosul ăsta pe cap?

— In seara aceasta eşti nesuferit

— Iertare!

— Dar eşti cuminte?

— Ca un înger!

— Comparaţia s'a învechit.

— Odată ce o întrebuinţez eu!

— Iar începi?

— Nu, dar aşa sunt eu — un tardiv.

— Vrei să fii tragic?

— Nici nu m'am gândit — din toate genurile dramatice mie îmi place farsa.

— Atunci m'ai liniştit. Credeam că eşti trist.

— Din contra.

— Poate vre'o neplăcere sentimentală?

— De mult nu mai am.

— Dar încotro mergeai?

— La întâmplare.

— Şti cu cine semănai?

— Nu.

— Cu un tânăr îndrăgostit, în relaţii intime cu muzele.

— Poet n'am fost niciodată.

— Nici când erai în liceu?

— Nici.

— Dar îndrăgostit?

— De mai multe ori... versuri însă n'am scris.

— Chiar de pe atunci te atrăgeau finanţele?

— Mult mai târziu.

— Ştii ce se spunea pe vremea aceea?

— Nu.

— Că iubeai pe fata maiorului Doma

— Calomnii.

— Nu-ţi era dragă?

— Nu.

— Dece? Era frumoasă.

— Nu zic asta — dar...

— Iţi mai aduci aminte ce ochi avea?

— Albaştri?

— Verzi. Pe cât văd aveam dreptate când ţi-am spus că te ocupai mai mult de sociologie şi legi decât de frumos.

— In parte numai.

— Dece?

— E simplu. Pe atunci nu eram subsecretar de stat.

— Şi crezi că titlul are vre-o valoare pentru o femeie care iubeşte?

— Dar dacă nu-l iubeşte?

— Atunci titlul nu schimbă nimic.

— Cum?

— Da. Femeia nu se gândeşte la situaţia socială a bărbatului pe care-l iubeşte ci la fericirea ei.

— Dacă ai fi fost iubită de...

— ...De?

— Să zicem... dar nu te superi?

— Nu.

— Făgădueşti?

— Făgăduesc şi te rog să urmezi.

— Băiatul arhivarului dela primărie

— Ei?

— Ce ai fi făcut?

— N'aş fi găsit nimic urât în dragostea lui

— Şi ai fi primit să-i fii soţie?

— Dece nu, dacă nu mi-ar fi fost indiferent?

— Dar gândeşte-te puţin şi...

— ...Ştii? Am început să cred că eşti bun financiar dar nu cunoşti oamenii. Femeia care iubeşte îşi zice: dacă un bărbat a avut îndrăzneala să se ridice până la mine ca să mă iubească, atunci acel bărbat e în stare să urce şi toate treptele sociale care ne despart. Poate că nu-i poetic, altfel n'ar mai fi obiecte pentru romane duioase, dar...

— Cu toate acestea cred că poeţii au dreptate.

— Numai în cazuri rare.

— Când ea are rochii de mătasă şi tu haine peticite e greu să...

— Greşeala aceasta o fac toţi bărbaţii care nu isbutesc în viaţă... cei care nu se gândesc la convenienţe se ridică şi sunt fericiţi.

— Dar să luăm cazuri concrete — să presupunem că... niciodată nu m'am gâdit... dar aşa o ipoteză... să zicem că pe vremea când eram în liceu te-aş fi iubit...

— De ce-ţi tremură vocea?

— De frig.

— Da?

— Umblu cam de mult pe stradă.

— Ştiu că mă iubeai.

— De unde?

— Crezi că era nevoe să mi-o spună cineva?

— E cu putinţă?

— Toată lumea o ştia. Se vedea de departe.

— Şi... dacă aş fi îndrăznit?

Ea nu-i răspunse. Dar, mai înainte de a intra la bijutier, privirea ei se pironi asupra lui şi i se păru că ochii ei îi mărturisiră ceeace limba nu cutezase să-i spună.

— Dacă aş fi ştiut...

Alice îi făcu semn să tacă punându-i un deget pe buze.

După ce cumpărară brăţara se înapoiară pe aceeaş cale, însă tăcuţi şi tulburaţi. Mergeau încet. Parcă picioarele fuseseră încătuşate de gânduri.

— Dece te-ai întristat?

— Pentrucă — iartă-mi banalitatea — dar iubirea e una şi puterea alta. Şi — câteodată — când mă gândesc la trecut îmi dau seama că n'am avut nimic din bucuria vieţii.

— Imi pare rău — dacă nu ne-am fi întâlnit, ai fi avut Crăciun.

— Alice!

— N'ai fi fost mai fericit?

— Eşti răutăcioasă.

— Da?

— Ştii tu cât de mult te-am iu...

— ...Ştiu. Iţi cer iertare... şi ca să-ţi dau o dovadă... închide ochii o clipă.

— Ce-i aici?

— Te sperii parcă ai fi subsecretar de stat la interne... nu-i nimic infernal... poşeta, obicinuit, nu-i depozit de nitroglicerină... Aşa!... Bagă mâna în buzunar.

— Iar glume?

— Vrei să ştii?

— Da.

— E darul meu de Crăciun... replică ea...

— ...Ia?

— Nimic. O copilărie. Nu... nu-ţi dau voe

— Nici dacă te rog mult?

— Nici. Trebue să-l deschizi după ce ne despărţim.

— Dece?

— O mică răzbunare.

— Atunci...

Nu sfârşi. Făcu însă un gest de resemnare.

Ninsoarea încetase, iar oamenii care treceau pe lângă ei deveneau tot mai rari. După câteva minute lungi, care le părură o eternitate, el o întrebă:

— Pe vremea aceia mă iubeai?

Alice îşi întoarse spre el ochii ei mari, negri, care stăruiră o clipă asupra lui, apoi privi iar înainte.

Tăcură tot restul drumului.

Când poarta grea de fier se închise în urma ei, se dojeni că n'o silise să vorbească. I se păru că prilejul era pierdut pentru totdeauna. Intorcându-se, hotărît s'o recheme, el văzu că Alice se oprise în loc şi se uita la el. Privirile lor se încrucişară şi, în lumina felinarului, parcă ochii ei aveau o strălucire ciudată. Vru s'o strige, dar ea se depărtă cu paşi repezi şi intră în casă.

Câtva timp rămase pe loc aşteptând. Ce? Bine nu ştia. Apoi trecu pe celălalt trotuar unde stătu multă vreme. Se hotărî să plece numai când observă că trecătorii se uitau miraţi la el. Şovăind se urcă într'o trăsură.

In drum spre gară, nemulţumit de slăbiciunea lui de care învinuia pe Alice, critică sever femeia, care, după părerea lui, niciodată nu ştie ce vrea. Şi, într'un acces de antifeminism feroce, el decretă că unica preocupare a femeilor e să-şi satisfacă plăcerile cu minimum de riscuri pentru ele şi indiferent de suferinţele altora. Şi, în semn de revoltă, se hotărî să nu se uite, nici acum, nici mai târziu, la darul pe care necontenit îl simţea în buzunar, sub degete.

Nu deveni stăpân pe sine decât în tren. Abia atunci începu să privească cu alţi ochi darul ei, — şi-l scoase la iveală, pradă unei curiozităţi tot atât de mari ca şi revolta lui de mai înainte. Ceeace văzu îl schimbă complect. Ii păru rău de gândurile urâte, şi, în şoaptă, ceru iertare Alicei; în mână, ţinea un medalion de aur cu portretul Alicei depe vremea când era în şcoală, portret pe care-l contemplă mult timp, cu duioşia cu care te gândeşti, în seri ploioase de toamnă, la tine cel de altădată.

...Şi pe când expresul sbura prin noaptea înseninată doar de albul zăpezii, în vagonul ministerial, „Excelenţa Sa Reforma Financiară", cum îi spunea un prietin glumeţ, plângea ca orice muritor, care vede apunând pentru totdeauna lumina fermecată a tinereţii sale...

CONSTANTIN PELMUS

Biblioteca „DIMINEAŢA"

LEI 60. — ZECE VOLUME

ADICA LEI 6.— în loc de LEI 8.—, 10.— şi 12 VOLUMUL

Suma de mai sus se va înainta prin mandat postal, la Administraţia ziarului „Dimineaţa", Bucureşti, Str. Sărindar 9—11, specificând pe cuponul mandatului numerele comandate. Volumele se vor expedia franco

Au apărut până astăzi următoarele numere:

No. 1. — Războiul balcanic de M. Sadoveanu.
No. 2. — Diavolul de I. Agârbiceanu.
No. 3. — Spitalul de P. I. Jouve (trad. de Victor Ion Popa).
No. 4. — Mâna Vrăjită, de Gerard de Nerval (trad. de Eug. Boureanu).
No. 5. — Crima Lordului Arthur Savile de Oscar Wilde (trad. de Ion Popa).
No. 6. — Şeful gării de A. de Herz.
No. 7. — Lăcustele de Gleb Uspenski (trad. de M. Sevastos).
No. 8. — Toamne de odinioară de Gala Galaction.
No. 9. — Fantezii humoristice de Edgar Poe.
No. 10. — Secretul lui Don Juan de Rémy de Gourmont.
No. 11. — Nuvele de Gh. Brăescu.
No. 12. — Viaţa lui Eminescu de Gala Galaction.
No. 13. — Adio de H. de Balzac (trad. de Alice Gabrielescu).
No. 14. — Xanthis sau vitrina sentimentală de Albert Samain (trad. de M. Carp).
No. 15. — La Montmorency de H. Sanielevici.
No. 16. — Imprumutul răposatei de Blasco Ibanez.
No. 17. — Domnişoara Roxana de Anatole France (trad. de N. Davidescu).
No. 18. — Viaţa în armată de Anton Bacalbaşa.
No. 19. — Poeme de Ştefan Petică.
No. 20. — Zîna apelor de Bojena Niemţova.
No. 21. — Surpriză de J. Dongorozi.
No. 22. — Poveştile lui Hinu Ion de Sandu Teleajen.
No. 23. — Omul cu obrazu 'ncrustat de Jak London.
No. 24. — Flămânzii de I. Ciocârlan.
No. 25. — Lupii de Eug. Boureanu.
No. 26. — O sărutare de J. H. Rosny (trad. de M. Carp).
No. 27. — Homunculus de Al. Ciura.
No. 28. — Viaţa mea, povestirea unei ţărănci din Rusia de Leon Tolstoi (în rom. de V. I. Popa).
No. 29. — Prima Turcoaică de N. Batzaria.
No. 30. — Patru cuvântări de Jean Jaurès (trad. de D. I. Suchianu).
No. 31. — Păiajenul de Hans Heinz Evers.
No. 32. — Faust, tragedie, de Goethe (trad. de Iosif Nădejde).
No. 33. — Amintirile unui băiat de familie de I. Petrovici.
No. 34. — Tristan de Thomas Mann.
No. 35. — Amazoana, culegere de eseuri scrise cu o artă specific feminină de Natalia Negru.
No. 36. — Laguna de Joseph Conrad.
No. 37. — Descântecul de I. Vinea.
No. 38. — Crainquebille de Anatole France (trad. de M. Carp).
No. 39. — Povestiri din Danemarca de Drachmann (trad. din nemţeşte de I. Botez).
No. 40. — In tren de H. Sanielevici.
No. 41. — Secretul contesei de Regnier.
No. 42. — Singurătate de I. Agârbiceanu
No. 43. — Balzac şi Stendhal de Brandès.
No. 44. — Crima din str. Nopţii de N. Davidescu.
No. 45. — Livada de măslini de Maupassant.
No. 46. — Sărutul cel mai dulce de Septimiu Popa.
No. 47. — Din minunile instinctului la insecte de J. H. Fabre.
No. 48. — O mireasă la loterie de W. A. Hoffman.
No. 49. — Radeş de D. N. Teodorescu.
No. 50. — Werther de Lazăr C. Lazarevici.
No. 51. — Domnul Şef de Adrian Pascu.
No. 52—53. — Profesiunea D-nei Warren de Georg Bernard Shaw.
No. 54—55. — Cum am ucis pe Rasputin de V. Purişkevici.
No. 56. — Nebuna de Octav Mirbeau.
No. 57 — Plăpumarul chior şi Taurul alb, de Voltaire.
No. 58. — Gazda cu ochii umezi de George Mihail Zamfirescu.
No. 59. — Către timpuri mai bune de Anatole France.
No. 60. — Nevinovata de Heinrich Mann.
No. 61. — Clacă şi Robie de I. Neagu Negulescu.
No. 62. — Odaia Ceasornicului, de Georges Duhamel.
No. 63 — O împuşcătură în ceaţă de Jens-Peter Jacobsen.
No. 64. — Un şaizeci şi şasă,... de Şalom Alechem
No. 65. — Livretul roşu, de Luigi Pirandello.
No. 66. — Familia Lewton, de H. Sanielevici.
No. 67—68. — Viaţa părintelui Vasile Fiveischi, de Leonid Andreev.
No. 69. — Văzute şi trăite, de I. Petrovici.
No. 70. — Drumeţul din Praga, de Guillaume Apollinaire.
No. 71. — Floarea roşie, de Voevolod Garşin.
No. 72. — In tinereţe sau la bătrâneţe, de. N. Batzaria.
No. 73. — O lună de miere, de Israel Zangwil.
No. 74. — Patima iubirii, de Rabindranath Tagore.

Adeverul Literar şi Artistic

PREŢUL ABONAMENTELOR:

Pe timp de un an . . .	Lei 250
„ „ „ 6 luni . . .	„ 130
„ „ „ 3 „ . . .	„ 65

In străinătate dublu

Pentru tot ce priveşte „Adevĕrul Literar": manuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc., a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri. Sâmbătă între orele 5—6.

Idei elementare pentru sărbători

La mijlocul veacului trecut David Strauss, biograful lui Iisus, afirmase hotărît că lumea de azi nu mai e creştină. N'a fost niciodată, explica Eminescu, mult mai radical decât germanul; şi, pesimist deplin, anunţa că lumea nu va fi creştină niciodată. Pe oamenii cei mulţi îi stăpâneşte voinţa, gândea schopenhauerianul român; şi Voinţa e rea, în tot cazul e necreştină. Din mulţimea toată o mână de indivizi numai, în care trăieşte creierul speciei, dă naştere ştiinţei şi artei. Dar nici în acestea nu e mântuire, cum nu e nici în credinţă. Ticăloşii sunt adesea credincioşi; după fiece ticăloşie ei pot îngenunchia în faţa icoanelor ca să ceară şi să capete iertare de la Acel care iartă toate, — şi comedia cruzimii, a vicleşugului şi a lăcomiei urmează să se joace, şi se va juca neschimbat până la sfârşitul veacurilor... Acestea le spunea poetul pesimist într'o cronică de sărbători.

Cu duioasa inconsequenţă, care totdeauna este îngăduită acestui fel de foiletoane, Eminescu încheie că e bine să prăznuim sărbătorile mari, pentru a ne da măcar de două ori pe an nădejdea că „veacul de aur al adevărului şi al iubirii de oameni" va să vie, deşi această nădejde e înşelătoare.

Această judecată sumară despre nereuşita creştinismului, merită să fie nuanţată.

Ştie oricine că o gândire nu poate trece dela un om la altul fără alterare, şi oricine îşi poate închipui ce se întâmplă atunci când gândirea unui om excepţional ajunge să facă zvon în mulţimea de capete care sânt cum a dat Dumnezeu. Gândirea şi faptele oamenilor rari au caracter eroic. Nici un om cuminte nu va aştepta ca toată mulţimea de norod care se impresionează, aşa cum poate, de acea gândire şi de acele fapte, să se facă eroică în aceiaş măsură. In cazul ideilor religioase şi morale se întâmplă desigur ca dela profet să se molipsească o minoritate de credincioşi aprinşi care formează atunci un stat-major de apostoli eroici. Această hipnotizare a unei mâni de oameni, oricât de puternică, nu poate opri alterarea învăţăturii autentice a profetului în canalele gândirii comune. Omeneşte judecată, învăţătura creştină n'avea cum să scape de această fatalitate. Dar creştini, după cuget şi fapte, au fost desigur, sunt încă şi au să fie, de oarece au existat martiri, de oarece există misionari, de oarece femei pleacă din sânul desfătărilor lumeşti ca să primească în palme sângele şi scuipatul ofticoşilor.

Mulţi ori puţini, oameni creştini au fost şi sunt, — afară dacă nu voim să pierdem prea mult măsura jucându-ne cu înţelesul cuvintelor. Altă vorbă e, dacă fizionomia totală a omenirii botezate e creştină sau ba. Socotiţi unul câte unul, rămân desigur puţini căror să li se cuvină numele acesta. Iar statele, caşi clasele sociale pe a căror protejare şi asuprire se întemeiază statele, desigur nu au faţă şi nici suflet creştinesc. Cel puţin, dacă înţelegem creştinismul cum îl înţelegea Eminescu şi, probabil, Strauss: ca pură iubire de oameni şi renunţare de sine. Dar ce ar fi putut avea aface cu viaţa de stat un asemenea lux sufletesc?

Intrebarea aceasta s'a deslegat practic şi fatal: religia nouă a dat naştere unei biserici. De hatârul mulţimii sublima şi eroica tragedie s'a încheiat într'o solidă instituţie. Grija cea mare a organizaţiei acesteia a fost să disciplineze lumea prin dogmă şi prin practice pioase reglementate. Biserica nu a urmărit şi nu a pedepsit cu străşnicie decât abaterile dela dogmă şi dela rânduelile evlaviei exterioare. Pentru morală — *il est avec le ciel des accommodements*... Dar ce alta ar fi putut face biserica? — E destul de frumos că de cincisprezece veacuri mii de clerici botează, cunună şi predau un catehism, creştinesc, de bine de rău; că au trăit şi trăiesc sute de mii de monahi dintre care unii cel puţin duc o viaţă creştinească până la mucenicie. Şi desigur e mândră şi prestigioasă întâmplarea că, din mijlocul societăţii moderne, stăpânită de gânduri şi apucături atât de lumeşti, s'a ridicat Pascal, o întrupare a vieţii religioase atât de măreţ şi straniu strălucitoare.

Pe când Eminescu se întrecea cu Strauss în constatarea nereuşitei creştinismului, începea să înflorească şi se pregătea să se împrăştie o artă neo-creştină: Wagner şi prerafaeliţii, Verlaine redevenit copil smerit al bisericii, Huysmans cel aprins de catolicism violent, impetuoasă pravoslavnicie rusească şi agresivă filozofie neocatolică... Poate că oamenii cu credinţa simplă, dreaptă şi aspră, caşi acei de tot necredincioşi, privesc cu neîncredere, dacă nu şi cu supărare, accesele retorice în care izbucneşte adeseori religiozitatea proaspătă sau pripit încălzită a literaţilor. In adevăr nu şade bine să faci schimb de broşuri patetice cu camarazii tăi literari pe o temă atât de intimă cum e viaţa religioasă personală. Creştinismul nou e încă prea mult atitudine şi practică literară; şi mai fiecare literat poartă în inimă un cabotin, — amănunt care nu întăreşte creditul valorilor religioase, prezentate în zilele noastre cu un brio curios precipitat. Faţă de asemenea aparenţe religioase e potrivit să ne întrebăm, ce posibilităţi de religiozitate reală poartă în el europeanul de astăzi.

Sărbătorile sunt un deosebit prilej pentru lămurirea acestei întrebări. Prin intensificarea practicilor religioase exterioare ele stârnesc problema religiozităţii curate. Dar tot sărbătorile devin, în conştiinţa celor mai mulţi, un mijloc brutal de a năbuşi această problemă. Comemorarea spirituală a profeţilor şi eroilor se escamotează într'o plimbare, cu haine şi ghete noi, pân'la cea mai apropiată sau cea mai de lux biserică. Prăznuirea nu-i decât praznic chefliu. Aici pot iarăşi ridica glasul acei ce spun că lumea n'a fost şi nici nu e creştină. Şi totuşi o picătură de „adevăr" creştinesc se găseşte tocmai în acest scrupul cu care unii dintre noi constată superficialitatea religioasă a mulţimilor.

PAUL ZARIFOPOL

Ştima venea pe apă

In cuie de argint bătu Murgilă cerul.
Mai pocănea şi-acuma la margini de pământ.
Vâslind spre mal în lotcă va fi gândit mrejerul:
Murgilă se aude bătând în cuie cerul?
Sau tocălia berzei se spulberă pe vânt?

Curgeau pe râu trei ciamuri cu umbre de poveste;
Pe punţi dormeau năierii ca ţintuiţi de stele,
Cu strigăte de spaimă năluci sau pasări albe
Brăzdau în zbor văzduhul cu fâlfâiri de iele.

Pescarul sta pe malul înalt bătut de valuri
Privind cu încordare în albăstrimea zării,
Cum luna răsărită sta 'n cumpănă pe dealuri
Parc' ar fi vrut să plece pe drumurile ţării.

Pe ape, joc de lună sau joc de micolici?
Şi aburi albi de-asupra ca pânze tremurând,
Priviri viclene 'n unde, priviri de stele mici,
Şi râu 'n anafoare cu şerpi verzui fierbând.

Ce vine drept spre maluri, nălucă fără trup?
Şi ochii — solzi de mreană—şi albi şi reci?... Sub pom
A sloenit pescarul... bat tâmplele, se rup
Şi apele în preajmă vuiră: Om! Vreau om!...

Cresc apele, cad stele, năluca se lăţeşte
In patru părţi — şi vine...
Şi razele de lună în calea ei se frâng.
Un salt, un urlet, malul tumând se prăbuşeşte...

. . . .

Inchid pe ape, cercuri, o taină pentru zori,
Pe care numai stele de-argint o pot străbate,
Şi îşi mai sună toaca în cuib, vre-o barză — ori
In zare, hăt departe, Murgilă tot mai bate.

RADU BOUREANU

GIOVANNI PAPIN

Viaţa lui Iisus

NEVINOVAŢII

Nimeni n'a ştiut vreodată numărul copiilor sacrificaţi fricii lui Irod. In ţara Evreilor nu erau măcelăriţi pentru întâia oară copiii de ţâţă: în vremurile de demult poporul evreu pedepsise cetăţile vrăjmaşe masacrând pe bătrâni şi pe tineri, pe neveste şi copii: numai fecioarele, erau cruţate şi erau făcute sclave sau amante, chiar Iehova, Dumnezeul gelos, a ordonat adesea masacrul şi acum Idumenul aplică legea mozaică a talionului, poporului care-o primise.

Nu ştim numărul nevinovaţilor, dar ştim, dacă Macrobe merită a fi crezut, că era printre acei nevinovaţi un copil al lui Irod, crescut la o doică în Betleem. Şi cine ştie, dacă bătrânul împărat ucigaşul alor săi, a avut puterea să sufere când i s'a adus vestea greşalei? Puţin după aceea, a trebuit să părăsească la rândul lui viaţa, împovărat de păcate ruşinoase; păduchii şi infecţia îi ruinaseră trupul, avea picioarele umflate, respiraţia scurtă şi o gâfâială de nesuferit. Scârbit de el însuş, încercă să se omoare cu un cuţit. Muri în sfârşit, după ce-i poruncise Salomeei să dea ordin să fie ucişi toţi tinerii întemniţaţi de dânsul.

Masacrul Nevinovaţilor fu cel din urmă gest al lui Irod. Această jertfă a nevinovaţilor în jurul leagănului unui nevinovat, sângele vărsat pentru copilul născut şi care trebuia să plătească prin sângele lui iertarea celor vinovaţi, acest sacrificiu omenesc pentru cel ce va fi la rândul său sacrificat, are un înţeles profetic. Mii de nevinovaţi vor trebui să moară, după moartea lui, pentru singura crimă de-a fi crezut în învierea lui; se năştea sortit să se jertfească pentru alţii şi iată mii de noi născuţi mor pentru el ca o ispăşire a naşterii sale.

In darul acesta sângeros, în această decimare de nevinovaţi, există o taină îngrozitoare. Aparţinea acelei generaţii care trebuia să-l trădeze şi să-l răstignească pe Iisus. Dar cei ce s'au prăbuşit atunci, sub loviturile lui Irod, nu l-au văzut murind pe Domnul. Moartea i-a mântuit, şi i-a mântuit pentru eternitate. Erau nevinovaţi: au rămas Nevinovaţi. Părinţii şi fraţii supravieţuitori îi vor răsbuna cândva — dar vor fi iertaţi „pentrucă n'au ştiut ce fac".

PATERNITATE

In natură unde soarele luminează şi pe cei buni şi pe cei răi, unde grâul creşte şi dă rod şi pentru păgân şi pentru Evreu, unde stelele scânteiază deasupra temniţii ca şi deasupra colibei ciobanului, unde via dă vin şi pentru mesele de nuntă şi pentru beţia ucigaşului, unde pasările cântă libere în aerul liber şi-şi găsesc fără trudă câte ceva de ciugulit, unde vulpile-şi ascund prada, unde crinii câmpului sunt învăluiţi cu mai multă bogăţie decât regii, — Isus găsi confirmarea pământească a acestei eterne certitudini că Dumnezeu nu e Stăpânul care aduce o mie de ani ainte pomana de-o zi, nici fiorosul Iehova care porunceşte exterminarea vrăjmaşilor, nici Suveranul care vrea să fie slujit de satrapi de neam, veghind la amănunţita respectare a unei stricte etichete rituale în această regală parohie care este templul său.

Iisus ştia, ca Fiu, că Dumnezeu e Tatăl. Tatăl tuturor oamenilor şi nu numai al poporului lui Abraham. Dragostea bărbatului e puternică, dar geloasă şi trupească. Acea a fratelui e adesea otrăvită de invidie. Iubirea fiului e pângărită de nesupunere. Acea a prietenului e terfelită de intrigi; iar iubirea stăpânului e îngâmfată de-o trufaşe îngăduinţă. Numai dragostea tatălui pentru copiii săi e Dragoste perfectă: e dezinteresată şi pură. Pentru copilul lui, tatăl face tot ceiace nu e în stare să facă pentru nimeni. Fiul e opera lui, carne din carnea lui, os din osul lui, o frântură din el însuşi, care creşte alături de el zi cu zi; o urmare, un şir, o desăvârşire, o complectare a fiinţei lui. Bătrânul retrăeşte în cel tânăr şi se contemplă. Cine a trăit se jertfeşte pentru cel ce trebuie să trăiască. Tatăl trăeşte pentru fiu, se bucură de dânsul. Numindu-l făptura lui, el se gândeşte la sine, creatorul. Acest fiu s'a născut dintr'însul, într'un moment de supremă plăcere, în braţele femeii aleasă dintre toate. I-a fost născut din durerea sfântă a acestei femei. Pentru el a vărsat lacrimi, pentru el a suferit. A crescut pe braţele sale. I-a încălzit mânuţele îngheţate între mâinele lui. I-a auzit primul cuvânt, minune eternă şi veşnic nouă. I-a văzut cei dintâi paşi şovăielnici în pragul casei; şi a întrezărit puţin câte puţin, în acest trup rupt din el, născând, încolţind şi manifestându-se un suflet — un nou suflet omenesc: comoară unică pe care nimic n'o poate înlocui. Pe figura lui a surprins întoarcerea înceată a propriilor sale trăsături contopite cu cele ale femeii cu care, într'adevăr în acest rod comun, nu alcătuieşte decât o singură fiinţă, fără despărţirea celor două trupuri; (ceeace amorul caută în îmbrăţişare găseşte numai în copil), şi în faţa acestei noui fiinţe, opera sa, — el se simte creator, bun, puternic, fericit. Căci fiul aşteaptă totul dela tată, nu crede decât într'însul, nu e liniştit decât lângă el. Şi tatăl ştie că trebuie să trăiască, să sufere şi să muncească pentru fiul lui. Tatăl pentru copilul său e un Dumnezeu pământesc; fiul pentru tată e aproape — un Dumnezeu.

Inţelegerea frăţească, socoteala şi zelul prietenului, dorinţa desfrânată a amantului, devotamentul prefăcut al servitorului, nu se pot în nici un chip asemui dragostei paterne. Numai iubirea tatălui e vrednică să poarte numele de Iubire, fiind ferită de orice amestec al elementelor străine esenţei sale şi care este fericirea de-a se sacrifica pentru binele altuia.

Ideia aceasta, a unui Dumnezeu tată cel mai mare adevăr pe care l-a anunţat Crist, ideia mângâietoare că Dumnezeu e Tată, că ne iubeşte precum tatăl îşi iubeşte copiii şi nu cum îşi iubeşte un rege slcavii săi, — că ne dă tuturora pânea de toate zilele, şi iartă pe cei ce greşesc dacă se'ntorc pocăiţi, această idee care pune capăt Vechei Inţelegeri şi dă principiu celei Noui, Isus a regăsit-o în natură. Ca Fiu al lui Dumnezeu, de-o fiinţă cu Tatăl, avusese întotdeauna conştiinţa acestei paternităţi de-abia întrevăzută de cei mai isteţi prooroci, dar astăzi când împărtăşeşte experienţa omenească, o vede revelată în univers şi numai graţie imaginilor lumii naturale va putea vesti oamenilor mesagiul bucuriei.

In româneşte de JULIETA H. BLAZIAN

Cugetări

Partea cea mai delicată a egalităţii e că n'o voim decât cu superiorii noştri.

Bărbatul cu adevărat bine crescut, trăieşte cu amanta şi moare lângă nevasta lui.

Becque.

Nu mă interesez de-un filosof decât dacă-l socotesc în stare să dea un exemplu.

Fr. Nietzsche

Belşugul e totdeauna steril; necesarul e suficient.

St. Mallarmé

CITIŢI

„Sub Flamura Roşie"

ROMAN de DEM. THEODORESCU

Autorul romanului „IN CETATEA IDEALULUI"

COSTUL UNUI VOLUM LEI 100

„CUCOANA OLIMPIA"

ROMAN de LUCIA MANTU

Acestei lucrări i s'a acordat premiul de 50-000 Lei la concursul literar al ziarului „DIMINEAŢA", de către comisiunea compusă din d-nii: M. Sadoveanu, G. Ibrăileanu, Jean Bart şi Iosif Nădejde

VOLUMUL LEI 20

„RĂTĂCIRE"

ROMAN SOCIAL de AIDA VRIONI

VOLUMUL LEI 30

„DIN VIAŢA UNIVERSITARĂ..."

Amintiri, critici şi propuneri

de br. GR. T. POPA VOLUMUL LEI 15

D-nii librari şi depozitari de ziare au la toate volumele şi revistele din editura noastră 2.% rabat.

Clémance Dane: Légende

Literaturile străine netraduse încă în limba franceza sunt enigme pentru marea majoritate a publicului nostru cititor, şi aş putea spune chiar pentru majoritatea cititorilor de literatură din Franţa.

Astfel se explică cum autori care scriu de 60 de ani sunt prezentaţi în traducere franceză, ca o descoperire.

Galsworthy, Tomas Hardy, etc. sunt descoperiri de după răsboi.

In literatura engleză şi germană, mai ales, sunt desigur de ani opere pe care noi le tot aşteptăm cu nerăbdarea avidă a unui canceros care aşteaptă descoperirea leacului pentru cancer.

In amatorii de literatură este puţin anormal. Este în ei o sete de a căuta mereu, de a găsi o carte care să-i satisfacă, este o patimă de a pătrunde într'un propriu necunoscut.

Sunt în aceste literaturi europene, şi poate şi în literaturile ţărilor mai mici, opere de-o frumuseţe rară, contemporane cu noi, corespunzătoare nevoilor noastre sufleteşti, pe care nu le cunoaştem, pe care poate nu le vom cunoaşte niciodată.

E dezolant.

„Légende" e una din cărţile rare smulsă din negurile în care n'am fi cunoscut-o dacă nu s'ar fi găsit o traducătoare pasionată a acestei minunate cărţi. Cine s'a decis să o traducă a avut un simţ al artei sigur.

Romanul frapează prin originalitate prin noutatea compoziţiei, deşi poate sistemul a mai fost întrebuinţat într'o măsură mai mică.

Eroina romanului e Madala Grey. Ea însă nu apare în roman. Ea a murit; moare în primele pagini ale romanului. Romanul e reeditarea ei prin caracterul şi amintirile a 4—5 prietene. E un procedeu de creeare indirectă. Madala Grey e evocată de convorbirea dintre alte personagii care-şi schimbă părerile lor asupra absentei.

Personajul principal apare astfel văzut parcă nu numai de autor, cu felul lui unic de a vedea, cu perspectiva lui rectiliniară, ci de o serie de personaje cu vederi diferite şi proprii; cu puncte de vedere şi caractere deosebite.

Se creiază astfel simultan şi personajul principal despre care se vorbeşte, şi personajul secundar, adică cel care vorbeşte.

Romanul întreg e o conversaţie care durează o noapte între cinci literate, şi alte personaje secundare. Şi totuşi romanul e de-o vioiciune şi un ritm „de acţiune" rar.

Variaţia aceasta e dată de deosebirea de vederi a celor 5 persoane care stau de vorbă, de caracterul lor distinct, care le creiază fizionomia sufletească.

Personajele sunt aproape toate din lumea literaţilor, dintr'un cenaclu literar. Convorbirea are loc într'un salon unde în fiecare lună se adună toate pentru a se ceti operele lor literare, şi a se vorbi până'n zorii zilei. Şi pentru femei, mai ales când sunt şi literate nu e greu de vorbit o noapte. Asta e numai un exerciţiu. Femeile au spiritul critic desvoltat şi care se exercită mai ales asupra prietenelor absente. Literatele cultivă acest talent critic prin profesiune. Madala Grey lipseşte dela întrunirea lunară, fiindcă trebue să nască atunci.

Madala Grey era necontestat (necontestat fiindcă se recunoaşte de cinci femei, literate şi ele şi deci cu amorul propriu superlativ) cea mai superioară din cenaclu, romancieră celebră care avea numai 26 de ani.

Madala Grey s'a căsătorit cu un medic burghez. Cenaclul a fost indignat. Dar de indignarea aceasta îşi dă mai ales seamă în seara aceia când Madala Grey trebuia să nască. Cenaclul e ofensat de acest burghezism, mai ales fiindcă nu a înţeles simplitatea omenească a gestului făcut de Madala Grey pe care o consideră de geniu.

Si pe când cenaclul se antrena în studierea acestei antiteze, intră un pictor care aduce vestea morţii Madalei Grey.

E o clipă de consternare. Clipă în care sufletul moartei trece tăcut prin memoria evocatoare a tuturor, şi pe urmă dispare.

Dar moartea altora excită, şi conversaţia începută înainte se reia cu mai multă stăruinţă, ca o cercetare ştiinţifică a unui medic, care aplicată cu oarecare rezerve impuse de viaţă asupra unui bolnav, se intensifică fără limită prin disecarea cadavrului după ce bolnavul a murit.

Sufletul neînţeles al Madalei Grey devine după moartea ei o piesă de anatomie. Toţi uită că Madala Grey a murit. Nu se mai gândesc la asta. Viaţa ei îi preocupă mai mult. De ce s'a căsătorit, şi mai cu seamă de ce s'a căsătorit aşa cum s'a căsătorit, adică tot ca şi orice altă femeie. Trebue să fie ceva. In viaţa ei trebue să fie un mister, un secret. Se adună material de către fiecare membră a cenaclului pentru creiarea secretului, pentru a se asigura de existenţa lui, ceiace însă şi oarecum pe ascuns desvălue în fapt o realitate simplă şi înaltă prin simplitatea ei.

Şi secretul e cea mai excitantă materie pentru o discuţiune între femei, mai ales când priveşte o prietenă, care a murit şi pe care au considerat-o superioară lor. Secretul apoi se pretează la analize şi ipoteze de psihologie, şi cenaclul care discută e literat, şi psihologia e o materie de literatură.

Madala Grey a avut un amant înainte de a se fi căsătorit? Iată enigma. Şi cine-i? ce jovială şi savuroasă enigmă pentru nişte femei care... au avut şi ele un amant, sau mai ales pentru cele cari n'au avut norocul să aibă.

Cea mai pasionată însă în acest mister este Anita, literată care a obţinut până acum consideraţia moartă şi latentă pe care o au autorii plicticoşi şi lipsiţi de suflu.

Ea e oarecum şi interesată. Ea plănueşte demult o biografie a Madalei Grey. Lipsită de imaginaţie şi de puterea tainică de a creia, simte că va putea în fine să scrie o carte în care impresia de creatie să fie dată de fragmente de viaţă reală. Anita a adunat astfel şi strâns în fişe cuvinte, expresii, idei de-ale Madalei; a colecţionat scrisori intime, etc. şi din tot acest material vrea să compue în sfârşit o carte celebră „Viaţa Madalei Grey" în care misterul, enigma, la care lucrează cenaclul să constitue punctul de atracţie, de sensaţie.

Madala Grey este astfel cu totul uitată. Ea nu mai interesează de cât ca material literar. Viaţa ei trebue astfel să fie cât mai „literaturizabilă", şi cenaclul, pervertit de literaturism şi psihologism, o creiază astfel, o modelează, o face artificială.

Din viaţa Madalei Grey care era o femeie cu mult bun simţ, şi deci şi de o simplitate profundă, se creiază astfel o viaţă romanţioasă, cu tragedii oculte, cu taine, cu un necunoscut, cu amoruri vinovate.

Pe Madala a iubit-o pictorul Kent Rehan, dar ca în viaţa oricărei femei iubirea aceasta constituia un incident normal.

Autoarea are astfel dibăcia maestră de a ne face să vedem de-odată şi realitatea vieţii Madalei şi romanul pe care-l compune din ea Anita cu colaborarea celorlalte literate.

Figura Madalei apare însă admirabilă. E unul din cele mai reuşite tipuri de femeie. E ca femeia pe care ai văzut-o, o clipă, pe care ai iubit-o, pe care apoi n'ai s'o mai vezi niciodată, dar a cărei amintire îţi rămâne în suflet ca un parfum. Madala Grey, pentru acei care au cetit acest roman, nu poate fi uitată cum nu poate fi uitată complect o femeie pe care ai iubit-o odată. Autoarea a isbutit, nu ştiu cum, să amestece parcă în viaţa noastră proprie amintirea acestei Madala Grey.

Cine nu va ceti această minunată carte va avea o dragoste mai puţin în viaţa lui, şi cine e acel care să poată renunţa la asta?

Volumul e însoţit de o introducere substanţială semnată de Andrei Bellessort, care spune toate cele de mai sus, şi care analizează mai amănunţit această operă.

DEMOSTENE BOTEZ

MOŞ BELEA

— FRAGMENT —

Viaţa lui Roiban se scurgea lină. Disdedimineaţă, bătrâna care tuşea toată noaptea, se scula, făcea cafea neagră şi intra bărbuită, fără ceremonie, cu şalu 'n spinare, în odaia lui Roiban, vestindu-l dela uşă:

— Scoal' că ţi-am adus cafeaua!

Era momentul, când Roiban se simţia în adevăr fericit.

— Dă, s'o pun colea.

— Ia-o binişor să n'o răstorni şi bea-o cât e fierbinte, că altfel n'are haz, după care se desfăşura acelaş ceremonial.

Roiban răsucea o ţigară şi o prezenta deslipită bătrânei, care-l invita s'o lipească.

— Lipeşte-o mata.

Apoi se puneau la taifas. Vorbeau de vremea de afară, de visurile din timpul nopţii, de ce să gătească la dejun, căzând repede la învoială, oprindu-se de regulă la un borş rusesc cu mămăliguţă — slăbiciunea lui Roiban — şi la frigărui bătute 'n usturoi, din carnea pe care ofiţerul o cumpăra singur din piaţă, pe [illegible] pe preţ de nimic, dela furnizorul regimentului. La şapte duduia Mari[illegible] cu ochi mari, cu dinţi neregulaţi, cu părul sburat, prins într'o fundă deochiată, ca o creastă de cocoş, striga mieros dela uşă:

— Pot să intru?

— Poftim, poftim.

— Merçi.

— Bună dimineaţa! Ce mai faci d-ta? O întreba Roiban invariabil.

— Bine, merçi, da mata?

— Merçi bine, cum ai dormit?

— Bine, cum să dorm.

— Cu faţa 'n sus, ori cu nasu 'n perete....

— I-auzi mamaie, ce spune!.. Să ştii, că n'am să-ţi mai aduc ceaiul. se alinta duduia Maricel, mâncându-l cu ochii, aşezându-i dinainte un pahar gros de ceai şi câteva bucăţi de pâine prăjită, puse pe un şerveţel brodat de mână.

Roiban mânca tacticos, mestecând încet, sorbind ceaiul la intervale regulate, muşcând ruseşte din zahăr, apoi încingea sabia îmbrăca mantaua, răsucea o ţigară şi cu trestia 'n gură eşia suflând pe nări — ce le avea largi — coloane de aburi şi de fum, ce se înfrăţeau în ceaţă. Cucoanele rămâneau să gospodărească.

Bătrâna se scobora pe scări îmbrobodită, ferindu-se de lunecuş şi se ducea la bucătărie. Duduia, legată la cap, fredona, scuturând cu ferestrele deschise, cotrobăind prin sertare, citind scrisorile lui Roiban sau cu ferestrele închise rămânea gânditoare înaintea focului, în camera ofiţerului, cu viaţa lui Napoleon în poală.

Trăiau fericite. Roiban era de treabă şi plătea regulat şaizeci de lei pe lună cu masă cu tot. Rufele le spăla ordonanţa şi le călcau cucoanele. Serile ieşeau împreună la plimbare şi întorcându-se spre casă se opreau la cafeneaua ce servea şi de cofetărie. Roiban şi cucoana Catinca luau de regulă cafea turcească iar duduia o baclava, pe care o mânca cu multe marafeturi. Roiban plătea socoteala, patruzeci de bani, patru gologani mari, pe care-i înşira pe masă, culegându-i dintr'un pumn de monede amestecate cu fire de tutun, scoase din buzunar şi plecau spre casă.

La uşă se despărţeau. Dar tot la uşă se întâlneau în fiecare zi. căci ora la care duduia Maricel îşi uda florile ce le ţinea la fereastră în odaia lui Roiban, coincidea cu întoarcerea ofiţerului dela biurou şi cu aceeaşi regularitate, fata se strecura roşindu-se pe sub braţele lui, fugind să se încuie cu moţul strâmb, cu inima 'n galop, fericită, în odaia ei.

Un an după sosirea lui în Constanţa, prin stăruinţa generalului Izvoranu, Roiban a fost avansat căpitan la alegere. Cu gândul la gradul de maior, cu bune speranţe 'n viitor, socoti că nu mai era de aşteptat. Duduia Maricel îi convenea. N'avea zestre. O căsuţă la Roman în Sărărie era tot avutul lor, dar fata era ce-i drept cuminte şi puţin pretenţioasă. Nu-i plăceau balurile şi se ducea la biserică pentru a asculta pe Roiban care ţinea isonul în strană, în picioare, lângă dascăl.

Intr'o Duminică la prânz, după ce isprăviră de mâncat, Roiban povestea înduioşându-se, crâmpeie din copilăria lui şi amintindu-şi întâmplări din casa părintească, de colacii care-i făcea maică-sa, de lemnele ce le căra cu caii dela pădure, de mărul din poarta casei, de stupii cari roiau în fundul grădinei, sfârşi fără viclenie, cu ochii umezi: „Am fost sărac, am învăţat cum am putut, am ajuns ce mă vedeţi şi d-voastră. Aista sunt Vă place, bine: de unde nu, spuneţi-mi să mă duc în lume".

Cucoana Catinca zise răguşit:

— Dacă-i dela Dumnezeu, ş'a fost pisemne să fie, facă-se voia lui.

Apoi suflându-şi nasul sgomotos, se închină la icoane şi îi lăsă singuri.

Peste câtva timp se întoarse cu două cafeluţe făcute la spirt şi porniră să se înţeleagă. Se va muta la frate-său, până când vor curăţi casa. Dormitorul au să-l zugrăvească la primăvară. Deocamdată vor cerui numai pe jos şi dac'o da Dumnezeu, ş'o fi vremea bună, o să spele rufele şi o să văruiască bucătăria. Nunta o s'o facă în casă, fără cheltuială. Are să-i cunune, fireşte, generalul şi mai târziu se vor muta la Iaşi, în casele de zestre.

Odată lucrul hotărît, logodna urma să se facă două zile mai târziu, într'o Duminică, pentruca să bată fierul până e cald. După ce se înţeleseră, importanţa d-nei Forăscu crescu; nu mai era calica mofturoasă; începu să primească invitaţii şi trecătorii se descopereau cu respect în calea ei.

Duduia Maricel era singurul ei copil, dintr'o căsnicie nu tocmai fericită. Răposatul adorase vinul, cărţile şi femeia, cu care mâncase o moşioară de 500 fălci moştenită dela părinţi şi o zestre de 5.000 galbeni cu zimţi.

Ea a suferit, a răbdat, luându-l când cu răul, când cu binişorul, neputând uita că l a iubit pentrucă era bun la inimă, avea barbă neagră şi se purta foarte delicat. Păstra încă dela el răvaşul scris pe patul de moarte, citindu-l şi răscitindu-l întinând slovele cu lacrămile ei amare.

Apoi nu ştiu cine a sfătuit-o să fumeze ca să-şi uite necazul şi în adevăr par'că s'a mai liniştit. Pe duduia Maricel a crescut-o cu necaz şi grije: o feria de curente, dormea în pat cu ea, o pieptăna gătind-o cu funte, o hrănea toată iarna cu untură de peşte. Visa, în fine pentru ea moşii, acarete şi cupele.

— Ce-ai vrea mata să iei, o iscodea mâncând-o din ochi, coana Catinca, în serile când puneau la cale viitorul.

— Ofiţer.

— Nu gândeşti mata, Cocuţă, c'ar fi mai bine un inginer, sau un doctor mare care să câştige parale multe, să-ţi cumpere cai şi trăsură, să te ducă la baluri, să iasă feciorul înainte şi să strige.

— Cupeaua doamnei Sutzo! Să tragă la scară!

Căci bătrâna, ca orice moldoveancă, era de familie şi fata nu putea fireşte, să ia decât un aristocrat. Dar după moartea doctorului Forăscu, puţinul ce-i rămăsese l'a irosit în procese. Cheltuelile creşteau odată cu fata, care creştea şi ea grăbit, aşa cum numai fetele ştiu să crească, ajungând în cele din urmă să trăiască dintr'o pensioară de şaptezeci de lei pe lună şi din produsul unei camere ce o închiria mobilată. Era bucuroasă să-şi mărite fata, că se făcuse, să nu-i fie de deochi, mărişoară şi Roiban era bun, econom, vorbea şi juca cu ea în serile lungi de iarnă, concina oarbă pe câte un gologan.

Duminică, în ziua de logodnă, sculată cu noaptea'n cap, bătrâna a gătit pentru a sărbători evenimentul, curcan cu caise. Generalul invitat la dejun, a trimis o sticlă cu şampanie, iar Roiban a adus o cutie cu bomboane asortate. Toţi erau mulţumiţi. Se cunoşteau ca şi cum ar fi crescut împreună. Se înţelegeau de minune. Nici Roiban, nici ei, nu erau grăbiţi să trăiască. Aceasta se vedea din mişcările lor domoale, din vorba aşezată din întrebuinţarea chibzuită a banului şi a timpului. Erau toţi deprinşi să se culce devreme să se scoale de dimineaţă şi ar fi călătorit mai bucuros cu trăsura decât cu trenul. Când mâncau mestecau încet, cu socoteală, aşezând par'că fiecare bucăţică la locul ei. In serile de vară stăteau să se răcorească cu uşile deschise, cu lămpile stinse de frica ţânţarilor şi tăceau împreună sau ascultau amintiri din războiu, povestite de Roiban cu şarţ bătrânesc : „Era noapte Soldatul Grigore al Lucăi, par'că îl văd şi acuma înaintea ochilor"—spunea el, — „voind să se culce, s'a trântit la pământ cu spatele răzimat de parapet. Dar nu se putea odihni, căci simţia ceva, caree-i intra în şale. Intinse mâna bâjbâind pe întuneric şi scoase un drapel verde turcesc, cu semilună de aur..."

— Ia uite colo, când e să fie... Norocul lui, făcea bătrâna minunându-se.

Dar nu-i e dat omului ca mulţumirea să-i fie deplină. Intr'o dimineaţă, în plină fericire, în toiul pregătirii de nuntă, pe când coana Catinca rumenea, cu ţigara'n gură, nişte dovleci, căzu ameţită, lovindu-se cu fruntea de colţul patului de fier, aşezat pentru ordonanţă, în bucătărie. Duduia Maricel a leşinat. Jalea s'a întins în toată mahalaua. Mulţimea se adunase la poartă. Dela cazarmă, Roiban a adus în pas gimnastic sanitari voinici, disciplinaţi şi năduşiţi cari au frământat cu mâini scorţoase şi bătăturite de coarnele plugului, trupul slab şi puţintel al bătrânei. Mai pe seară, medicii militari i-au pus ventuze în prezenţa generalului. Dar totul a fost în zadar. Doctorii se perindau la căpătâiul bolnavei îi ridicau pleoapele, priveau ochiul sticlos şi împietrit, se retrăgeau în vârful picioarelor clătinând din cap cu nedumerire erarhică.

După trei zile de comă, coana Catinca se stinse uşor, cu o broderie de spumă în colţul gurii strâmbată de spasmul morţii, sfârâind ca o candelă în care s'a isprăvit untdelemnul. Inmormântarea ca şi viaţa i-a fost simplă. In rochie de mătase tăiată pe la cusături, a fost aşezată în sicriu de brad, făcut la cazarmă şi dusă la cimitir cu dricul primăriei, cu ceremonial redus: un preot, o lumânare, o colivă şi o coroană cu „Regrete eterne din partea ofiţerilor garnizoanei" — atenţie delicată către general, care ajutat de Roiban făcuse lucrurile bine şi adusese din partea lui muzica militară.

După înmormântare, în urma unui sfat de familie, generalul a hotărît ca fata să se ducă la neamuri în Bacău, până vor trece şase luni dela moartea bătrânei, — ca să nu zică lumea că n'au aşteptat măcar să se usuce ţărâna depe mormântul răposatei.

Duduia Maricel a plâns, la pornirea trenului, cum a plâns când s'a scos din casă trupul neînsufleţit al bătrânei.

Rămas singur, Roiban s'a apucat de gospodărie. A dat afară tot din casă. Echipe de soldaţi zdrenţăroşi au frecat scândurile, au văruit odaia în care murise bătrâna, au măturat curtea, au semănat zorele; alţii au săpat locul părăginit din jurul casei, făcând straturi de ceapă şi de usturoiu. In dosul casei, Roiban în papuci, cu mânecile sumecate, lucra ajutat de ordonanţă, la un coteţ cu zăbrele şi două caturi, pentru păsări. Seara, înainte de a se culca răspundea scrisorilor, ce veneau regulat dela Bacău. Corespondenţa lor era castă. Roiban raporta mersul pregătirilor, duduia Maricel dădea veşti bune şi anunţa că a început să împletească o cuvertură pentru două paturi, încheind din partea ei cu „a ta pentru vecie", la care Roiban, îndrăzneţ cum îi şade bine militarului, riposta, sărutând-o de mii de ori dela distanţă. Pela mijlocul verii, isprăvind cuvertura, duduia Maricel s'a întors cuminte, cu ochii mari, negri, adânciţi în orbite. Lumea i-a făcut graţie silind-o să lepede doliul. „Morţii cu morţii şi viii cu viii", îi repetau necontenit prietenii. Neputând rezista stăruinţelor au hotărît să se cunune în cea mai strictă intimitate. Amicii politici ai generalului i-au rezervat însă o surpriză. „Odată se însoară omul" — cel puţin aşa era pe atunci. — Nuntaşii, după propunerea prefectului, s'au întors dela biserică să danseze în salonul prefecturei. Au luat parte toţi ofiţerii şi elita societăţii ; iar primarul şi prefectul au închinat pentru suverani în sunetele muzicei militare. A doua zi de dimineaţă, tânăra pereche a plecat cu foi de drum în călătorie de nuntă.

După un concediu de treizeci de zile petrecut la Bucureşti, aiuriţi de sgomot, alarmaţi de scumpetea consumaţiilor, scoşi din deprinderile lor liniştite, se întoarseră la Constanţa, încărcaţi cu târgueli de casă nouă: oală de supă, şase ceşti de cafea, perdeluţe pentru dormitor, un chipiu nou, un robdăşambru roş, comod, cu mâneci largi, ca să aibă dimineaţa în casă şi lucru la care nu s'aşteptau aşa curând, un leagăn şi o albioară de scăldat copilul, care i-a ruinat grăbind întoarcerea lor la Constanţa. Norocul care voia se vede să-l resfeţe pe Roiban, îi îndeplinise visul dela început. Cum era regula în orice căsătorie de oameni săraci, doamna Roiban rămăsese însărcinată. Continuară totuşi luna de miere la Constanţa.

Au făcut câteva vizite iar Duminica plecau pe jos la plimbare, afară din oraş, la întâmplare, lăsând acasă în poartă, ordonanţa să anunţe că nu e nimeni acasă şi să primească cărţile de vizită dela musafiri. Uneori se duceau prin vecini, la sindrofii sau întâmplător la cafenea unde un scamator scotea o raţă vie din chipiul generalului, fiind persoana cea mai distinsă. După această delicată atenţiune, îndelung aplaudată, se dădeau mesele la o parte şi se încingeau naţionale la care se prindea bucuros şi Roiban, bătând vârtos în duşumele. Urmau apoi şneluri şi polci, întrerupte nu ca să se odihnească muzicanţii, căci erau soldaţi, ci ca să se stropească sala, pentru a potoli praful. Apoi pe nesimţite, au redus petrecerile, au început să trăiască viaţa regulată, uniformă ca pâinea cea de toate zilele.

Roiban venea dela birou, îşi lepăda cismele pline de noroiu în bucătărie şi intra în casă în papuci, urmând binişor scândurile aruncate în cale până la antreu. Mâncarea era gata. Se aşezau la masă, el într'un flanel roş, ce se rărea văzând cu ochii, ea greoaie, cu faţa pătată de sarcină, întoarsă cu spatele la sobă şi mâncau vorbind de azi, de ieri, de alaltăieri. un fel de mâncare, căci cum spunea el, e mai bine unul bun, decât două rele. După masă Roiban îşi punea ochelarii — căci începuse a purta ochelari devreme — îşi găsea câteceva de lucru. Copia din nou pe curat, caetul de cheltueli, aranja prin sertare sau tăia ziare vechi, în pătrăţele regulate. Păsările din curte le hrănia singur iar găinile se tăiau sub ochii lui. Dar unde îşi arăta în adevăr priceperea era în alegerea zarzavatului, toamna când se fac pregătirile de iarnă. Atunci avea în adevăr de lucru şi nu sta cu nimeni de vorbă. Varza lui era renumită în toată mahalaua. Seara îşi lua nevasta la braţ, după ce-i înfăşura mijlocul, învârtindu-se cu un brâu de lână în jurul ei şi o purta îndelung pe strade, pentruca să-i pregătească naşterea, aducând-o să se culce, moartă de somn şi oboseală.

Când a fost cuprinsă de primele dureri, Roiban a fost de laudă : umbla după moaşă, se ducea la serviciu, supraveghea gospodăria. Intr'o noapte nevasta născu, asistată de Roiban, care dădea coanei moaşii ce-i trebuia la mână : feşe, apă caldă sau ceai de muşeţel.

— E fată, anunţă moaşa.

— Nu-i nimic, e bună şi fata.

— Ba, dacă vrei să ştii, sunt mai bune fetele decât băeţii... Hai fugi, lasă-ne acuşica.

Devotat ca un vrăbioiu în perioada incubaţiunii, Roiban îşi îngrijea fata cu mâna lui: usca scutecele, o înfăşa, o legăna, o făcea să strănute umplând casa de fum, încovoind spinarea sub ocările nevestei, care sfârşi cu timpul să i-o lase în seamă, mai ales că a doua lună după naştere rămăsese din nou însărcinată. Roiban se uita la fată pândindu-i toate mişcările, căutând să-i înţelegea gunguritul. O purta în braţe, o dojenea cu voce îngroşată, o răsturna cu faţa în jos când avea crampe, o ducea măsii să-i dea ţâţă, ferită de curente, lângă sobă.

In fiecare dimineaţă, soldatul pregătea albia pusă pe două scaune, scutece uscate, apă caldă şi Roiban, întors într'un suflet dela birou, lepăda tunica şi cu mânecile sumecate, cercetând apa cu cotul, din cauza mâinilor sale aspre, o scălda cu gesturi gingaşe de elefant dresat să meargă pe sticle goale. Roiban a fost dădacă copiilor săi: le făcea jucării, îi punea pe oală, îi doctoricea cu leacuri auzite sau cu doctorii luate dela spital. In patru ani de căsătorie, căpătase trei copii, două fete şi un băiat, pe cari îi botezase generalul cu nume strămoşeşti, Dacia, Roma şi Traian. Roiban era cunoscut şi stimat în tot oraşul. Lumea îi cunoştea greutăţile, în piaţă da bună-ziua cu fiecare şi când se tocmea pentru un ou, săreau toţi pe capul ţăranului :

— Lasă, moşule, dă-i, nu te mai pune, că are copii... Vai de capul lui... Câţi copii ai, Căpitane ?

— Trei răspundea râzând fericit Roiban.

— Să-ţi trăiască !

Printr'o chiverniseală de pustnic, privându-se de orice lux şi de orice distracţie, reuşea să trăiască după obiceiul lui, fără datorii. E drept că avea şi avantaje : primea lemne şi zarzavaturi dela trupă, avea soldaţi la dispoziţie şi lucra în cazarmă, ghete, haine şi mobilier.

GH. BRAESCU

REFUGIUL

— „Şi pentru care motiv ai dat d-ta hârtie de divorţ? întrebă prezidentul pe reclamanta citată pentru a doua conciliere, poleind slovele din jalbă cu văpăile inelului, care sugrumă precaut degetul cu care judecătorul pusese întrebarea."

— „Ştiu şi eu ce să mai zic, Domnule Preşedinte?! Păi mai motiv ca ghionţii, ca înjurăturile şi colac peste pupăză ai şi abandonul!?

— „Nu este aşa, surioară dragă, nu lumina mea — stai Domnule Preşedinte cu întrebările, noi ne-am împăcat mai adineauri pe sală; nu este aşa, Caliopi? Domnule Preşedinte, ne-am împăcat, stărui din nou pârâtul cu glasul plin de îndurare, din penumbra camerei de chibzuire unde, până la întrebarea pusă de prezident reclamantei, comentase toată materia divorţului, cu aprodul, dela prima conciliere şi până la inscrierea hotărîrii.

— „Auzi femee ce spune d-lui! Pentru ce mai încurci lumea — zice că v'aţi fi împăcat, — aşa este?

— „Nici gând, Domnule Preşedinte! Slujbă nu, copii cu chervanu, seara vine acasă cherchelit, — tu lemne nu, bătăi da — tu untură în tinichea nu, — îmbrânceli câ'e vrei, tu hantiţă pe tine nu, — ghionţi cât pofteşti, tu distracţie nu, — dar copii cu nemiluita şi beţia beţie, crăpelniţa crăpelniţă şi slugăritul slugărit, — de... D-zeu să ne ierte!

— „Aşa să fie, Domnule, ce spune cucoana d-tale? Ei atunci cum vrei să te împaci? Pentru ce dai în femee — zici că o iubeşti?

— „Minte, Domnule Preşedinte! Apăi bine, Caliopi dragă, numai la copilaşi să te gândeşti — poşidicu tatii — şi nici să-ţi mai treacă prin minte despărţenia, pentru numele lui Dumnezeu! apoi către Judecător:

— „Să vedeţi cum a fost, Domnule Preşedinte! Am fost suprimat sărăcan de mine, ştiţi când cu suprimările. Ce sunt eu de vină dacă D-zeu a trimis pe capul nostru afurisita aia de curbă a suprimărilor!? Apoi, îndurător, către reclamantă:

— „Serile noastre în care făceam atâtea planuri, Caliopi dragă!!! Te iei după intrigi, Caliopi? Intriganţii are să te încalţe, intriganţii are să te alinte, intriganţii are să te facă cucoană la loc? Desmeticeşte-te, Caliopi dragă, şi dă-le încolo de bârfeli, suprima-i-ar D-zeu după faţa pământului, cum m'a suprimat şi pe mine stăpânirea!

— Judecaţi şi d-voastră, Domnule Preşedinte, — se întoarse împricinatul spre magistrat, o vreme ignorat în îngrămădirea aducerilor aminte ale litiganţilor, — şi spuneţi cu cu am greşit de-mi cere Caliopi divorţul?

Dela cea de a doua intervenţiune infructuoasă, Prezidentul renunţase la interogatorul împricinaţilor, sleindu-şi privirile seduse, spre imensele ferestre ale bibliotecii, prin luminile cărora fulgera îngrămădirea volumelor de soi, meditând la vre-un *cons'derent* pentru o hotărâre care avea să-i fixeze reputaţia şi să-i aducă avansarea.

Caliopi neînduplecată de bunele intenţiuni ale soţului, care cerşea în gura mare împăcăciunea, se trudea să-şi convingă soţul că o nouă convieţuire ar fi fost irealizabilă în vreme ce magistratul neştiind dacă Planioll sau Gareaux i-ar fi putut însufleţi sentinţa de consacrare, se abandonase unei profunde reverii.

Fără îndoială, în scena care se perinda într'o atmosferă de tragi-comic duios, turburând visarea prezidentului, acela care utiliza pe lângă graţiile lui Caliopi toată asiduitatea cavalerismului său pentru a o determina să... suprime şi din vatra conjugală ca şi din budgetul statului pe inocentul defendor, era un amant... nesuprimat! Ba chiar se şi contura în mintea prezidentului recules, ceeace determina întârzierea unei noui intervenţiuni. In schimb, fără hotărîrea magistratului care continua să mestece în silă un vârf de mustaţă, reflectând dacă n'ar fi mai nimerit să prefere pentru *„considerentul"* său decisiv, pe Fostin-Helie în locul lui Gareaux, Caliopi nu putea ajunge la oferta rivalului soţului său. Şi parcă niciodată acesta nu i s'a înfăţişat mai şters, mai banal şi mai inutil, însăcşânat cu redingota dela Oficerul Stării Civile, decât acum, când îi solicita atât de stăruitor împăciuirea, în solemnitatea rigidă a celei de a doua concilieri prezidenţiale!

* * *

Câteva raze moi şi încropite de soare, reînviază atmosfera apăsătoare a instanţei, aducând cu ele evlavia unei spovedanii. Reîntors din mrejele dulapului de preţ, beat de poezia ademenitoare a atâtor celebrităţi juridice şi rezimat de acelaş deget cu care se *„adresase"* la început împricinaţilor, apostolul dreptăţii aminti beligeranţilor că pe culoar aşteaptă încă destule pricini. Defendorul trezit din coşmarul insuccesului şi socotind că ezitarea de o clipă a lui Caliopi la observaţiunea împăciuitoare a prezidentului, ar fi avut efectul unei posibilităţi de reconciliere, interveni el cel dintâiu, după ce avu grija să arunce femeii, o privire de infinită desnădejde:!

— Atunci rămâne aşa, Domnule Preşedinte, — femeia s'a împăcat! Apoi sărutând frenetic o mână de a reclamantei îmbrobodită de inele proaste, cari păstrau — în îngrămădirea nesăbuită a pietrelor — resfrângeri de acadele, accentuă cu o duioşie disperată:

— De Caliopi, văzuşi şi tu! Ce stric eu, dacă m'au suprimat?

Frenezia subită a pârâtului, într'o măsură folosi oarecum. Caliopi rugă pe magistrat să renunţe deocamdată la vre-o hotărîre pe care ar fi luat-o, până la o eventuală... nepotrivire de caracter!

* * *

La câteva zile după împăcăciune, defendorul cu perspectiva unei noui suprimări, a zărit pe Caliopi lamentându-se lângă... un braţ destul de plictisit, în vreme ce Caliopi reculeasă, socotind cam pripită îngăduinţa de a fi declarat prezidentului sub presiunea sfaturilor înţelepţeşti ale acestuia, că acceptă reconvieţuirea, s'a *„resemnat"* cu restricţiunea ca, în cazul unei noui şi neobrăzate... suprimări a soţului, să-şi găsească *refugiul*, din nou la Tribunal!

SARMANUL KLOPŞTOK

A apărut

„RECENZII"

de CONST. ŞĂINEANU

Lucrare elegant tipărită cuprinzând **63 dări de seamă** asupra operelor mai de seamă apărute între anii 1924-1926, **în domeniul poeziei, romanului, nuvelei, criticei, istoriei, filozofiei şi culturii române.**

Carte utilă, **oricărui intelectual**, cât şi elevilor de curs superior, cari ţin să fie iniţiaţi, **în mod constiincios**, în cuprinsul acestor opere şi în meritele lor.

Lei 60 volumul de 260 pagini.

Crăciunul în ţările scandinave

Crăciunul în ţările scandinave! O sărbătoare creştină care-şi aminteşte că a fost păgână! Sărbătoarea Naşterii, sărbătoarea luminii care renaşte în mijlocul beznei — rituri, obiceiuri tot atât de vechi ca Saturnalele romane, o exaltare care continuă freamătul vechilor religii naturiste, o sărbătoare a căminului, a prieteniei, a dragostei, o vrajă care cuprinde imaginaţia şi inima...

Uitând grijile de fiecare zi, sufletul poporului nordic îşi regăseşte sufletul alb al copilăriei. Nimeni nu călătoreşte în această zi, trenurile sunt goale iar vapoarele îşi întrerup cursele. Toată activitatea uzinei sociale e întreruptă, până şi criminalii îşi întrerup proectele lor nefaste.

Iarna cea neagră şi copleşitoare a luat sfârşit; a venit iarna albă, cu zăpezile strălucitoare, cu jocurile, cu clopoţeii dela sănii, o viaţă de plăceri curate care bate drumrile până'n adâncul pădurilor. Incepând cu primele zile ale lui Decembrie, oraşele sunt cuprinse ca de friguri care se întind până la sate. Pregătirile de Crăciun! Casa cea mai modestă e răvăşită de sus până jos, şi înfrumuseţată. La bucătărie se pregătesc bucate rituale: pâine de Crăciun, şuncă, peşti, prăjituri, bere specială — şi masa rămâne încărcată cu aceste bunătăţi o săptămână încheiată. Provizii; lumea cumpără provizii pentru o lună! Cadouri: toată lumea dă şi primeşte, nu numai copiii. Comerţul e agitat, iar un străin n'ar mai recunoaşte gările calme ale Nordului, electrizate brusc ca la apropierea unei revoluţii.

Petrecerile încep dela 13 Decembrie cu Sfânta Lucia: de dimineaţă, o fată îmbrăcată în alb, încununată cu frunze şi lumânărele aprinse, deşteaptă musafirii, servindu-le bucate alese. Selma Lagerlöf a povestit legenda care a dat naştere acestui obicei:

„La 13 Decembrie, de vreme, pe când ţinutul Vermland e încă în frig şi întunerec, Sfânta Lucia intra, în timpul copilăriei mele, în toate casele dintre fjell-ii Norvegiei şi fluviul Gullspang. Ea purta — cel puţin pentru ochii mei de copil — o rochie făcută din lumina albă a stelelor. Niciodată nu văzusem ceva mai frumos... Şi aşi vrea ca toate casele din Vermland să primească această vizită. Căci e lumina care risipeşte întunerecul, legenda care desfide uitarea, căldura inimii care înfrumuseţează ţările îngheţate ale nordului."

Poezia Crăciunului e atât de puternică pentru locuitorii dela Nord, că a dat naştere unei întregi literaturi. Nesfârşite istorioare, povestiri, poeme, care apar în fiecare an, reînnoiesc materialul, scoţând în relief înfăţişările-i multiple, pitoreşti, sentimentale, istorice, sau mistice. S'ar putea alcătui o antologie interesantă şi fermecătoare din toate acele cărţulii ilustrate şi colorate, închinate Crăciunului, producţie efemeră, inegală, la care colaborează uneori cei mai buni scriitori. Odată cu aceste cărţulii se fac daruri şi de cărţi de seamă, căci în ţările scandinave Crăciunul împodobeşte şi completează toate bibliotecile, fiind punctul culminant al anului literar. Copilul se apleacă sfios şi fermecat de-asupra volumelor mari şi acest respect al copilului pentru carte e una din trăsăturile cele mai frumoase ale moravurilor scandinave.

Vacanţă fericită, mult mai lungă decât la noi; petrecerile se închee abea la 13 Ianuar, „ziua lui Knut" — „Knut" alungă Crăciunul; copacul simbolic e lăsat în prada jafului.

Aceleaşi obiceiuri, cu oarecare variante, sunt în Danemarca, Finlanda, Norvegia şi Suedia. Aproape pretutindeni omul asociază emoţiei sale profunde întreaga natură: în faţa fiecărei porţi apare un mănunchi de grâu înfrăţit pentru păsările cerului, la ţară se pune câte o oală de lapte, în vre-un colţ al casei pentru *Tomt*, geniul familiar al fericirii casnice. Tot astfel în literatura celor patru ţări se oglindeşte aceiaşi lume unică şi minunată.

Lume străbătută de presimţiri pe care finlandezul Russeberg a pus'o drept cadru în poema *Seară de Crăciun* unei povestiri dramatice: Un fiu se'nnapoiază din lupta cu ruşii, unde şi-a pierdut tovarăşul; pacea Crăciunului apropie unul de altul pe cei doi taţi, cel cu doliul, cel cu bucuria.

Lume ceva mai apropiată de pământ, obiceiuri pline de înţeles, pe care le găsim în romanul *Familia lui Gilje* de norvegianul Jonas Lie.

Melancolii şi vise nostalgice pe care le mărturiseşte deschis orice bun scandinav când e departe de crăciunul naţional; suedezul Snolsky, reţinut în Italia de un exil voit, le-a cântat într'un poem, adevărată bijuterie rar [illegible], dragă tuturor compatrioţilor săi *(Gânduri de Crăciun la Roma)*.

Citez aceste nume la întâmplare, literatura de Crăciun a ţărilor scandinave fiind prea vastă pentru a încerca s'o reproducem în întregime. Ea freamătă la orizont, ca nişte flăcări fantastice; aurora boreală iluminează şi colorează peisagiul de iarnă. Am amintit doar câteva raze şi am voit să sugerăm doar farmecul lor misterios şi ciudat.

L. A.

Maria Pană-Buescu   Madona albă (linolen

— Drept înainte!

Nu cunoşteam prea bine această parte a Kievului. Mergeam mai mult pe nimerite, cu îndărătnicia cu care uneori îmi plăcea să desleg o bucată de sfoară încâlcită, cu noduri minuscule. M'am hotărît să găsesc singur drumul cel mai scurt dela centru până la casa cu camere mobilate pentru studenţi unde mă instalasem decurând.

Marile oraşe istorice, răsărite din satele medievale, păstrează unele aspecte înşelătoare, care exasperează pe oamenii crescuţi în oraşele bine plănuite şi împărţite pe cartiere, cu străzi drepte, dela o barieră până la cealaltă.

Crescut la Chişinău şi deprins cu Odesa, mă simţeam totdeauna revoltat împotriva furnicarelor de oameni din Rusia şi din Europa, care nici nu simt parcă nevoia să-şi alinieze străzile vechi, întortochiate. Mi se pare şi astăzi că locuitorii din Bucureşti sau din Moscova, nu au priceperea exactă a direcţiilor. Când izbucneşte un foc, părerile sunt foarte contradictorii: în care anume cartier arde?

Tot astfel, am încercat şi la Kiev să aflu pe unde aş putea să ajung mai repede din piaţa Primăriei la „Poarta de Aur", — însă lămuririle primite nu m'au mulţumit. Pe planul oraşului, între aceste două puncte se află o reţea de străzi şi de stradele; când însă am vrut să le străbat, am văzut că planul e prea vechiu, şi că clădirile nouă schimbaseră cu desăvârşire, localitatea. Atunci, după masă, mergând spre centru, am renunţat să mai caut drumul cel mai scurt, şi m'am întors la o stradă cu tramvai electric.

Din cauza unor asemenea preocupări încăpăţânate, omul devine prea mic la suflet, cufundat în fleacuri şi nesimţitor la impresii mai serioase. Astfel, întorcându-mă într'o seară de Decembrie, din piaţa Primăriei spre casă, regretam foarte mult de ce m'am mutat în acel cartier.

Ciuda mare mă făcea să nu-mi dau seama de vântul şi de ninsoarea care se deslănţuiau cu putere din ce în ce mai mare. A venit însă clipa când am fost nevoit să întreb un om cum să ajung la tramvai. Am primit o lămurire precisă, şi în şapte minute am ajuns în strada „Vladimirsca-Mare".

Tocmai pe aci trecea tramvaiul electric cu numărul 8, purtând două inscripţii: *„Şuleavca"* şi *„Sf. Andrei."* Spre marea mea mirare, mă văzui aproape de casă, deci, păşii înainte, fără să mai iau tramvaiul.

In bătaia vântului şi în ninsoarea abundentă, făcui vre-o patru minute şi ajunsei la colţul străzii „Poarta de Aur". Eram mulţumit de acest rezultat şi grăbii pasul, când un şcolar de vre-o zece ani, cu o taşcă în mână, veni spre mine, se opri, şi-mi zise cu un glas piţigăiat:

— Nene, spune-mi, te rog, pe-aicea ajung la Şuleavca?

Imi veni în minte imaginea inscripţiilor văzute pe vagoanele tramvaiului cu numărul opt şi-i răspunsei:

— Da, pe-aci. Mergi aşa, drept înainte!

Mă îndepărtai fără să mă mai gândesc la băiat, şi ajunsei acasă. In odaia mea era cald; în camera vecină camarazii mei şedeau la taifas. Vrui să mă întind puţin pe pat şi apoi să trec şi eu la vecini.

Mă culcai. Dracul mărunt sădit în mine, îmi întoarse gândul la drumul parcurs „în cea mai scurtă direcţie" şi mi-l opri la încrucişarea străzilor „Vladimirsca-Mare" cu „Poarta de Aur". Il văzui limpede pe acel mic şcolar, îmbrăcat cam subţire şi, desigur, fără un gologan în buzunar, pentru tramvai. Vântul şi ninsoarea mă loviră în faţă, şi-mi ridicai capul ascultând. Dincolo de uşa astupată, studenţii — trei sau patru — îşi urmau conversaţia obicinuită, dezordonată, cu strigăte, râsete şi crâmpee de cântece.

— Stai! Unde vine Şuleavca? — îmi trecu prin minte.

Nu-mi dădusem bine seama niciodată, în ce parte se află această suburbie a Kievului: spre Damievca? — spre Politechnica, Luchieanovca, Solomenca?

— Habar n'am!...

De dincolo răzbi o nouă rostogolire de râs. Creerul meu continua să se frământe, făcând combinaţii aritmetice, cu imagini, aluzii şi semne mici, subţiri şi alarmante.

— Şi dacă Şuleavca asta nu e în direcţia aceia? Dacă numărul opt face apoi cotituri peste cotituri? — Doar n'am nici o ideie despre capetele liniei a opta...

— De ce mergea şcolarul acela cu cărţi de şcoală pe înserate, când toate şcolile isprăvesc încă la ora două şi trei ziua? De ce m'a întrebat? E din Şuleavca? Trebue să fie undeva departe mahalaua lui. De ce nu-şi cunoaşte drumul? Ce, dracu!.. — o fi fost astăzi pentru prima oară în oraş, undeva, la şcoală?

Zâmbii. Probabil, caşi mine, căuta drumul cel mai scurt. Mă strâmbai însă şi sării din pat:

— Dar dacă face ca mine, şi nu mai întreabă pe nimeni? Şi merge, şi merge, şi merge...

De-afară, prin ventilator, se auzi năvala vântului cu ninsoare. Un urlet se strecură prin coşul sobei de teracotă.

— L-am îndreptat cu totul greşit... Am văzut placa „Şuleavca", din cealaltă parte a vagonului. Da, cu siguranţă.. Vladimirsca-Mare e lungă, nici ţipenie de om nu mai e acum pe stradă, iar băiatul merge înainte. Imbrăcat aşa de prost... M'a crezut, şi merge... Putea să nu mă creadă? Când l'a întrebat pe nenea-studentul, se poate să nu creadă? Vai, l-am îndreptat tocmai în direcţia opusă. Şuleavca trebue să fie la vale, nu dincolo de Palatul Judecătoresc... Ce s'o fi făcând el? L'o mai fi îndreptat măcar cineva? Are măcar ghete bune, pentru zăpada asta?..

Intr'un vârtej haotic de gesturi şi strâmbături, în graba cu care mă îmbrăcam din nou, în întunericul odăii, în murmurul dela vecini, urletul coşului şi suerul ventilatorului, — mă repezii pe uşă, o închisei cu cheia, trecui prin sală, scoborîi cele patru scări şi zburai în stradă.

Era de-abia ora cinci şi jumătate, însă vijelia pustiise străzile. Nu era o ninsoare simplă ci o „purga" rusească, la care nimeni nu se gândise acum un sfert de oră. Inconştient, ajunsei până în strada cu tramvai. Nu se vedea nici un vagon. In colţul unde, cu vre-o douăzeci de minute în urmă, îi spusesem micului şcolar: — Mergi drept înainte! — vântul îngrămădise un istm de zăpadă, cu o creastă care scobora deacurmezişul trotuarului de cărămidă.

Mă oprii pentru o clipă şi mă uitai la perspectiva nenumăratelor unde culcate dealungul zidului, care se întindea dela acest colţ, drept înainte, la vre-o patru sute de metri, până în piaţa Palatului Judecătoresc. Era zidul cel vechi, alb şi el ca zăpada, care înconjoară Sf. Sofia.

Era o nebunie să forţez aceste sute de baricade albe, care îşi umflau crestele deacurmezişul trotuarului. Insă uitându-mă la pavajul străzii şi ne mai văzând nici o urmă de şine, observai că pe marginea pavajului, dealungul barierei pietrelor de trotuar, rămânea o potecă adâncă fără vre-o urmă de zăpadă, ninsoarea fiind gonită aci de un curent puternic, care o despica în două...

De ce mergeam aşa, la urma urmei? Ce vroiam să fac în strada plină de infernul „purgăi", când tramvaiele erau retrase sau, poate, stăteau înzăpezite la distanţe mari? Văzui câteva siluete de trecători şi nici un sergent, de când mergeam gâfâind. Incăpăţânarea mea era tot aceiaşi: măruntă şi automată, — totuşi conştiinţa îmi spunea că în asemenea împrejurări şcolarul cel mic fusese sau luat de un trecător, sau ocrotit undeva de un sergent, sau primit într'o băcănie... Dacă reuşise numai să treacă prin troene, dealungul zidului sfintei Sofia?..

Astfel, mergând înainte pe ulucul pavajului, priveam mereu la stânga, cu frica să nu găsesc pe băeţel oprit şi răzimat de zid. Ajunsei în piaţa luminată feeric de uriaşele felinare electrice din jurul monumentului lui Bogdan Hmelniţchi. In nişa porţii Sf. Sofia nici urmă de portar.

Scopul meu era Palatul Judecătoresc, care se înnegrea dincolo de monument. Calculul logic îmi spunea că băiatul nu putea să ajungă decât cel mult până la Palat, care iarna, se închide la ora patru. Cu picioarele, cu umerii şi cu fruntea forţam deci acuma, reţeaua vijeliei din piaţa Bogdan Hmelniţchi...

Ce-a urmat apoi, n'a fost vre-o întâmplare dramatică bună pentru povestirile de Crăciun. Il găsii pe şcolar după o coloană dela portalul Palatului Judecătoresc, şi în aceiaşi clipă mi se rupse parcă firul încăpăţânării mărunte dar puternice, care m'a mânat spre locul unde se ascunsese băiatul. Mă simţeam într'o mare dificultate lămurindu-l că sunt acelaş student care îi spusese să meargă drept înainte; că m'am răzgândit apoi, pricepându-mi greşeala şi că am venit în urma lui ca să-l duc acasă.

Copilul, deşi prost îmbrăcat şi obosit, se uita la mine cu oarecare mirare. I se părea, evident, că totul din jurul lui s'a petrecut destul de normal: din cauza „purgăi" strada era pustie, iar el se ascunsese de ninsoare pe unde apucase. Era doar în mijlocul oraşului, putea să bată la orice uşă. In dreptul nostru, la vre-o două sute de paşi, se afla, în colţ, o băcănie, ale cărei lumini roşietice îi sprijineau, poate, această siguranţă firească.

După primele lămuriri, ce eram să mai fac?

— Mergem acolo, la băcănie. Apoi, dacă vrei, mergem la mine. După aceia te duc acasă. Vezi şi tu că nu mai umblă nici tramvaiul şi nici birjarii. Stai în Şuleavca?

— Nu. Nu stau în Şuleavca...

— Atunci de ce te duci într'acolo?

Vântul şi ninsoarea ne scuturau acuma, între coloane, pe amândoi. Mi-era ciudă de mine însumi: pentruce vorbeam atâta? Pentru ce-l făceam să deschidă gura şi să-mi răspundă, înghiţând ghemuri de vânt cu puf de zăpadă, când cel mai potrivit lucru ar fi fost să intrăm numaidecât în băcănie, la mine, oriunde, dar nu să rămânem aci. Abia acum îmi dădui seama că mi-i frig şi mă cutremurai. Incepui să-mi desfac dinţii mai cu greu.

— Cum, aşa seara, te duci cu cărţile în mână, spre Şuleavca? Şi nici nu stai acolo... Unde ţi-i mama?

— Mă duceam la mătuşa mea...

— Pentru ce? — întrebai cu dinţii clănţănind.

— Bbbrr... vvrş.., — tremură deodată băiatul şi-şi strâmbă faţa, gata să izbucnească în plâns.

Tăcui. Tremurarăm amândoi. Situaţia mea era din cele mai idioate. Ce să fac? Să rămânem aci, în bătaia furtunei? Mă cuprinse o plictiseală. Atunci, să-l las aci şi să plec?...

Băiatul îmi răspunse la acest gând cu o nouă tresărire şi izbucni deodată în plâns şi în sughiţuri, lăsându-se jos pe lespezile înzăpezite. Cu inima rece şi scârbită, mă plecai şi-l luai în braţe. El încercă să se împotrivească şi-şi întoarse faţa. Atunci, mă urnii din loc, cu el în braţe, şi-o pornii spre băcănie, fără să iau seama că se zbătea încet de pieptul şi de umărul meu. Făcui câţiva paşi şi scoborii treptele de piatră, încărcate cu nămeţi de zăpadă.

— Mergem la băcănie, — îi zisei.

Când pronunţai aceste cuvinte el se opri brusc din plâns. Rămase nemişcat şi mut. Duceam o greutate de patruzeci de chilograme şi când ajunsei în sfârşit la uşa băcăniei, mi se păru că sunt gata să cad, în timp ce băiatul, recules şi mai mult curios decât amărît, mi se uită în faţă, rezemându-şi capul de umărul meu.

Restul întâmplării se desfăşură într'un fel obicinuit şi frumos. Dintr'un complot tacit, am apărut în faţa băcănesei şi a celor doi băeţi de prăvălie, ca nişte prieteni înţeleşi.

Mulţumiţi că ne-am putut adăposti în băcănie şi de bunătatea oamenilor, le-am dat acestora o explicaţie spre a nu-i lăsa nedumeriţi. Adică, băiatul a răspuns cuminte la cele câteva întrebări, iar eu nu l-am contrazis nici prin purtarea mea şi nici prin lămurirea cazului. Am aflat, că mama băiatului, o spălătoreasă cu ziua, îi spusese de dimineaţa, ca dela şcoală, adică pe la orele unu şi jumătate, să nu mai vină acasă, ci să se ducă la Şuleavca, la nişte rude, unde va veni şi ea, seara. Insă băiatul se întorsese totuşi acasă, fiindu-i foame, găsise câteceva de îmcare, şi mai zăbovise puţin. Numai când înserase, a încuiat casa, a pus cheia într'un loc cunoscut numai mamei sale şi lui, — apoi a plecat. Drumul până la Şuleavca îi era bine cunoscut, însă el a vrut să mai treacă prin alte străzi şi s'a rătăcit. Atunci nenea i-a spus să meargă înainte....

Când am isprăvit şi eu explicaţiile, s'a râs foarte puţin în băcănie, cazul ne fiind nici prea comic şi nici tragic.

— Aşa-i cu studenţii, — zise băcăneasa, — aşa fac ei. Dar, — mai adăugă ea, — puteai să îngheţi de tot stând acolo singur. De ce n'ai venit la noi?

Şcolarul nu răspunse nimic. Mecanismul lui interior avea destulă rutină pentru ca să nu aibă prea multă încredere în ospitalitatea băcanilor, chiar pe vremea rea şi mai ales când cumpărătorii lipsesc cu totul din prăvălie. In schimb, se uită la mine cu multă simpatie...

„Purga" nu înceta, însă în stradă apăruseră birjarii cu săniile abia scoase din şoproane; căci până în seara aceea, zăpada era încă prea mică în Kiev.

Din băcănie, l-am dus pe băiat la mine, cu sania. Copilul uitase cu desăvârşire jena lui dela început, iar complotul nostru comun dela băcănie ne-a întărit într'atâta prietenia, încât el n'a ajuns la Şuleavca decât a doua zi dimineaţa, tot cu sania. Era foarte mult încurajat şi de camarazii mei de-alături; iar încrederea ce căpătase în mine, era tot mai mare.

Dar eu, după tot avântu-mi întâmplător, cred că nu i-am răspuns cum aş fi trebuit să-i răspund. Şi astfel, amestecul meu în viaţa lui a încetat foarte curând, după ce l'am predat rudelor din Şuleavca. M'am ales doar cu cunoaşterea sigură a direcţiei în care se află mahalaua cu acest nume. N'am ştiut să mă apropii de sufletul acestei mahalale, al cărei colţ mi se deschisese. Pentru băiat, toată întâmplarea a rămas oarecum o poveste frumoasă. Pentru mine ea şi-a luat un loc de rând în lanţul sugestiilor încăpăţânate, cu care drăcuşorul cel mărunt al sufletului meu, mi-a încătuşat apoi viaţa. Şi m'am ales, dacă vreţi, cu o regulă: să nu mai arăt nimănui — „drept înainte!" — nici în stradă nici în viaţă.

ALEXIS NOUR

ALEXANDRU NEWEROV

SUFLETUL LUI IVAN

Se numia Ivan. Trăia prost, îi lipseau de toate. Păcătuia fireşte. Pismuia pe cei bogaţi, pe cei cari aveau cisme şi haine, chiar pe morţi îi invidia... Adesea se urca pe cuptor şi cerceta în gând buzunare străine. Vecinul Mihăilă, care are atâta şi atâta, vecinii Iegor şi Gavrilă, cari au şi mai mult. Dar pe urmă se sătura, să tot numere bani străini... Se sătură să frământe gânduri fără rost... După ce trăi patruzeci şi patru de ani, se gândi:

„Cel mai bine ar fi la urma urmei, să mor curând... Asta-i viaţă?"

„Mă rog! zise moartea. Să mori, merge repede... Culcă-te!"

„Chiar acum?"

„Păi da!... Fireşte!"

Ivan era un om liniştit, ascultător şi tăcut. Se culcă sub icoane, încrucişă braţele pe piept, oftă, se strâmbă şi muri...

Sufletul lui Ivan părăsi trupul mort, încălţă opincile vechi de scoarţă de lemn, împachetă faptele-i bune şi rele într'o legătură şi se duse la Dumnezeu. Sufletul lui Ivan merge şi se poticneşte. Nu-i deloc vesel... de abia îşi poate mişca picioarele... Legătura îi apasă umerii! Doar a petrecut patruzeci şi patru de ani pe pământ, a săvârşit multe păcate... Greu îi vine să târâe povara pământească spre înălţimile cerului... Şi ce greu!

Merge, merge şi vede înaintea sa un alt suflet, sufletul unui negustor... Sufletul negustorului merge drept, cu fruntea sus, fără să se poticnească... In spate un cal trage o căruţă, şi în căruţă se găsesc patru candelabre de biserică, opt candele, două clopote de biserică, pe cari el le-a dăruit în diferite împrejurări diferitelor biserici... Zece chintale de ulei, cari au ars în candelele bisericilor, opt chintale de lumânări albe, pe cari le-a cumpărat pentru diferiţi sfinţi la diferite sărbători, o ladă plină cu argint, pe cari l-a dăruit cerşetorilor, călugărilor şi popilor...

Sufletul lui Ivan se întristă de moarte.

Privi săculeţul său de pânză, plin cu fapte bune, şi lăsă să cadă deasupra, necăjit, două lacrimi...

Când ajunseră în cer, el întrebă:

„Unde sunt porţile paradisului?

„De ce întrebi?" cercetă portarul.

„Aşi vrea să intru..."

„In Paradis? Păi, arată-mi faptele tale bune!"

El luă săculeţul, închise puţin ochii, se uită lung cu capul întins înăuntru, răsturnă apoi tot cuprinsul pe pământ... Căzură câteva lumânărele subţiri cumpărate la Crăciun şi la Paşti, câţiva gologani murdari pe cari îi svârlise în cutia de pomeni a bisericei, şi două lacrimi necăjite, mari cât fasolea coaptă...

„Asta-i totul?"

Sufletul lui Ivan scotoci buzunarele, căută în buzunarul dela piept şi zise încet:

„Totul!"

„Cu materialul ăsta n'ai să pătrunzi. O să trebuiască să dai o explicaţie...

„Cui?

„Nu întreba ca un prost... Lui Dumnezeu!"

„Anunţă că am venit..."

„Bine."

Sufletul lui Ivan şade pe bancă lângă poarta paradisului, aşteaptă... Ţine lumânărelele subţiri în mână şi priveşte în jur... Stă aşa, nesalutat de nimeni, neprimit de nimeni. Se făcu seară.

„M'au uitat!"

Bătu... Tăcere...

Bătu mai tare. Nimeni nu deschise.

Sufletul se simţi necăjit.

„Nu vor să mă lase înăuntru".

Lăsă capul în jos. Din ochi căzură drept în săculeţ lacrimi amare, amare...

Târziu seara, când stelele cereşti străluciră luminos, auzi:

„Unde e sufletul lui Ivan? Aduceţi-l înăuntru!"

Luă sacul cel udat cu lacrimi, aprinse lumânările subţiri şi intră. Domnul îl privi, sărăcuţ şi plâns cum era, cu opinci vechi în picioare, şi clătină din cap.

„Ai venit?"

„Am venit".

„Ia povesteşte-mi, cum ai trăit".

„Păi nu-s multe de povestit. Ştii bine cum am trăit. N'am cumpărat clopote pentru biserici, n'am atârnat candelabre în biserici... Sunt sărac..."

Apostolii şi profeţii îl ascultară şi se minunară:

„Ce curagios este!"

Sufletul lui Ivan continuă:

„Sunt necăjit! Am trăit patruzeci şi patru de ani, am muncit, că mâinile mi-s pline de bătături... Patruzeci şi patru de ani am sperat în dreptatea cerească. Vin aici. Nu-s lăsat înăuntru. Nu se poate, mi se spune... N'ai adus cu tine fapte bune!... Dar de unde să iau fapte bune, dacă toată ziua păcătuiam, că trebuia să muncesc pentru cei bogaţi. Oare n'am semănat secară şi când venia seceta udam pământul cu lacrimi? Oare argintul pe care sufletul negustorului l-a dăruit la cerşetori, călugări şi popi nu-i muncit cu mâinile mele? Toţi cei patruzeci şi patru de ani ai mei n'am făcut altceva decât să îmbrac pe alţii, să hrănesc pe alţii... Priveşte-mă, ce am pe trup? Asta nu-i faptă bună?"

Apostolii şi Profeţii ascultă atent, se privesc...

„Domnul o să-l bată de moarte pentru vorbele acestea.

Dar Domnul îl privi şi zise:

„Aşa! Eşti dar supărat pe mine? Aşa dar eu sunt vinovat de toate?"

„Nu spun că tu eşti vinovat, dar..."

„Totuşi, asta spui! Nu te plângi? Ai plâns un săculeţ cu lacrimi... Asta nu-ţi place şi asta nu-ţi place... Asta te-a asuprit, celălalt te-a asuprit... Dar oare eşti tu un copil? Dacă i-ai fi lovit în coaste, pe cei cari te-au asuprit!... Dar totdeauna te-ai lăsat în grija mea... Te-ai gândit, Dumnezeu ajută, atunci o să fie bine... Trebuie să vă ajut pe toţi, să vă trimit la toţi câte ceva. Dar oare am eu atâta, ca să vă mai dau încă ceva? Doar v'am dat totul. V'am dat pământ, pentruca să-l muncească fiecare după puterea sa. Dar voi aţi aşezat stăpâni, proprietari de moşii... Acum vedeţi să scăpaţi iar de ei... I-aţi urcat în gâtul vostru. Acum trebuie voi înşivă să isprăviţi cu ei... Oh! Mă desgustă să vă privesc! V'am dat mâni, să vă ajutaţi între voi... Voi însă aţi înălţat cu mâinile voastre temniţi şi cârciumi... Numai la asta sunteţi îmboldiţi, să vă puneţi unul pe altul la zid... Şi tu... Oare te-am asuprit cu ceva? Ţi-am dat minte, însuşiri, tu însă le-ai lăsat în părăsire...

„Ai adormit toate. N'ai ştiut ceva mai bun decât să-ţi înalţi ochii spre cer şi să mi te rogi!... Indată ce te asuprea cineva, strigai către mine: Doamne, apără-mă! Dar nu ţi-ai mişcat nici un deget ca să te aperi singur!..."

Mut asculta sufletul lui Ivan. Ruşinea îl copleşia! Domnul spunea adevărul. Şi când fu pe sfârşite, întrebă el:

„Atunci, nu mă laşi în paradis?"

„Eşti ridicol. Nici tu nu ştii ce vrei... Păi aici e paradisul? E colo jos, pe pământ, la voi..."

„Frumos paradis! Dar e un adevărat iad..."

„Atunci întocmiţi-l altfel! Numai de voi depinde... Eu nu pot face nimic... Trăiţi frăţeşte, aşezaţi o nouă rânduială, nu dormiţi toată vremea pe cuptor!... Şi înainte de toate nu speraţi în mine!..."

„Te rog, lasă-mă înăuntru!"

Dumnezeu râse:

„Ce om eşti! Dacă ţii aşa de mult... vino înăuntru. Mie mi-e tot una... Dar n'o să-ţi placă... E aşa de rece!..."

Sufletul lui Ivan intră în rai, se aşeză pe un norişor, şezu, şezu, începu să se plimbe... Nimeni nu-i pe acolo. Aşa plictiseală... Jos însă, pe pământ, creşte iarbă, infloresc copaci, miroase flori, cântă păsări... Acolo e frumos!

Sufletul lui Ivan rămase acolo două zile şi două nopţi. In dimineaţa zilei a treia, când răsări soarele, străluci roua pe câmpii, spicele şoptiră uşor. Sufletul luă săculeţul, vărsă lacrimile plânse în faţa tronului lui Dumnezeu şi zise:

„Doamne! Vreau să traiesc! Nu mă condamna, suflet lovit ce sunt... Lasă-mă să plec!"

„Vrei să pleci departe?"

„Vreau să mă întorc pe pământ... Voiu încerca acolo, să mă aranjez altfel..."

Dumnezeu îl binecuvântă pentru un început bun.

„Du-te! Nu fi leneş şi încrede-te numai în tine... Atunci va fi bine!"

Steaua

Când a zâmbit întâi copilul Crist
Pe lume
O stea a lum'nat anume
Pământul trist.

Din chipul ei, o singură scântee
A răscolit norod după norod ;
Şi sufletele-aprinse prin bordee
Intunecase ochii lui Irod.

Copilul a murit demult cu steaua lui.

Dar umbra stelei care-a fost
In strai pestrit de peteci de hârtie
Şi azi colindă lumea fără rost
Prin zloată ca o cerşetoare'n veci nebună...

Apare la răspântii, la ferestri,
Cu doi copii, îngemănaţi să spună
In fiecare an,
Aceleaşi vechi poveşti :

„Că s'a născut cop'lul năzdrăvan
Şi mântuirea noastră va veni
La isprăvitul veacurilor, într'o zi !"

Şi oamenii le-asvârl câte un ban.

Tu însă — suflet singur — care ştii,
Că steaua de atunci s'a stins pe veci,
Iar ochii lui Irod pândesc pe unde treci,
Ascunde-te în propriul tău ungher,
Să nu mai vezi nici stele şi nici cer...

Căci umbra asta tristă de hârtie
E-o biată jucărie,
Cum sânt atâtea jucării
La sărbători, pentru copii...

G. BARGAUANU

Cărţi cari trebuesc citite:

Recomandate de „Bibliofila" str. Wilson No. 1
(Fundaţiunea Carol I)

Cel mai nimerit şi cel mai frumos dar de Crăciun este o carte frumoasă de un autor bun. Bibliofila posedă o bogată alegere nu numai de ediţiuni de lux ale celor mai de seamă edituri de artă franceze şi germane ci şi de cărţi ieftine atât broşate cât şi legate.

CARTI ROMANEŞTI

A. Toma, Poezii. *Gabriel Giurgea,* Situaţia României de după războI. *Poveşti de Maria, Regina României* (cu ilustraţiuni de H. Grossman-Eutyghin). Un frumos dar de sărbători pentru copii.

CARŢI FRANCEZE

Claude Farrère, La Bataille; Les Hommes nouveaux; Le dernier Dieu etc. etc. *Léon Daudet,* Le sang de la nuit. *Rosemonde Gérard,* La vie amoureuse de Madame de Genlis. *Francis Jammes,* Trente-six femmes. *Maeterlinck,* La vie des Termites. *Jean Ajalbert,* La passion de Roland Garros. *Anthologie* de la nouvelle prose française. *Jouguet,* L'impérialisme Macédonien et l'Hellénisation de l'orient. *Ananké,* Hell (Dieu). *Borissavliévitch,* Les théories de l'Architecture. *Fulcanelli,* Le mystère des Cathédrales. *Devonshire,* L'Egypte Musulmane. *Rommenhoeller,* La grande-Roumanie.

EDIŢII DE LUX

Merveilleuses histoires de Nasr' Eddine racontées par *Pierre Mille,* illustrées par Jacques Touchet. *Code Civil* illustré par Joseph Hémard. *Anatole France,* Pierre Nozière, eaux-fortes de Vigoureux. *A de Musset,* Lorenzaccio illustré par Barte.

Citiţi *„Vient de paraître"* revistă lunară de literatură, artă şi ştiinţă. Abonament anual de lei 100, în loc de lei 350.

CARŢI GERMANE

Bernanos Gh. Die Sonne Satans. *Hauptmann G.,* Dorothea Angermann. *Mann Th.,* Unordnung und frühes Leid. *Papini G.,* Lebensgeschichte Christi. Ein fertiger Mann. *Wassermann J.,* Der Aufruhr um den Junker Ernst.

Abendroth A., Werdandi u. Freimaurerei. *Behm H. W.,* Planetentod und Lebenswende. *Bücher K.,* Arbeit und Rythmus. *Dahlke P.,* Der Buddhismus. *Federn-Meng,* Das Psychoanalytische Volksbuch. *Mehlis G.,* Die Mystik. *Von neuer Musik:* Beiträge zur Erkenntnis der neuzeitlichen Tonkunst. *Ossendowski F.,* Flammendes Afrika. *Rolland R.,* Musiker von Ehedem. *Sarfatti M. G.,* Mussolini's Lebensgeschichte. Von Maurer zum Diktator. *Swedenborg E.* Himmel-Hölle-Geister-Welt.

Afară de cărţi de lux, de cărţi vechi şi rare cât şi o bogată colecţie de estampe (aquaforte ,gravuri, gravuri în lemn), vechi şi moderne la „Bibliografii" str. Wilson No. 1, Bucureşti, se găseşte sau se poate procura afară de cărţile sus anunţate orice carte de literatură sau ştiinţă în orice limbă în condiţiunile cele mai avantajoase. Studenţi, profesori, artişti, ziarişti, esperantişti se bucură deosebit de rabatul de 5% al membrilor „Asociaţiei Bibliofile Române".

Vizitaţi expoziţia grafică din Bibliofila str. Wilson No. 1 care prezintă publicului opera gravată a lui Henri Boulet, maestrul gravurii în Pointe-sèche.

HENRI BOUTET

Printre artiştii gravori originali cari au surprins tainele cele mai adânci ale meşteşugului şi au realizat opere de preţ deosebit, în secolul trecut — Henri Boutet a deţinut un loc de frunte.

S'a putut urmări evoluţia interesantă a acestui artist de la primele gravuri timide şi nesigure, la altele mai hotărite, mai fine, simplificându-se, netezindu-şi planşa, limpezind-o şi îmbogăţindu-i expresivitatea.

De-o excesivă probitate, Boutet şi-a cucerit cu destulă greutate un drum personal. Conştient şi de greşelile şi de marile lui calităţi, el susţinea că are dreptul să greşiască, după cum are dreptul să se înalţe către Frumuseţe, ţinta imprescriptibilă a Artei.

Boutet ş-a jertfit întreaga activitate a talentului său pentru aprofundarea p[illegible] şi graţiei feminine. El ad-

Femme à la puce

mitea ca femeia să aibă o funcţie socială şi umană, dar se interesa mai degrabă de o frumoasă atitudine în viaţă a femeii ; admira la ea o latură mai mult pitorească, sufletul feminin, caracterul familial, matern, consolator şi eleganţa ei firească.

Perfecta concordanţă a liniei feminine, a mersului, a pozei; sinceritatea distinsă din expresia parizienei, toate caracterele idealului frumos feminin se întâlnesc în nenumărate din gravurile lui Boutet, altfel înfăptuite fiecare, păstrând însă toate parfumul şi sufletul aceluiaş stil.

Boutet credea în asimilarea liniilor şi contururilor vizuale, credea în fuziunea lor, credea mai ales că nimic nu există în afara naturii ; — de natură trebuie să ne apropiem sau prin elanul fizic, sau prin fibrele intelectualităţii.

In impresiile cari rezultă din jocul forţelor şi al luminii, artistul desprinde din fiinţa adevărului, prin spontaneitatea realizării grafice, imagini superioare şi concrete.

Din termenii cari concură la stabilirea unei legi a Frumosului, Boutet credea cu putere că femeia posedă liniile normale ale Frumuseţii şi de-aceea şi-a afirmat şi exaltat această viziune.

Gravurile lui nu sunt compoziţii prea originale, dar aduc o notaţiune personală a subiectelor. Boutet a apărut în vremea când artiştii gravori făceau serioase eforturi pentru a substitui modei curente o metodă nouă. Dintr'un exces de conştiinţă artistică, el a rămas credincios procedeului său grafic favorit : gravura cu pointe-sèche.

In interesanta sa lucrare despre Henri Boutet, Léon Maillard afirmă că gravura a fost socotită aproape două secole ca fiind una din condiţiunile cari pot ajuta artei picturale să se afirme şi să se desvolte. Astfel, gravura cu burinul ajunse să aibă un fel de curs oficial. Acum începe

Jenny

şi Boutet să dea la iveală primele sale gravuri cu acul rece. Pastelurile, pictura, apa-tare, litografia, desenul reprodus prin fotogravură sau prin gillotaj — au fost ocaziuni excepţionale în opera lui.

Ceeace din primele manifestări grafice ale lui Boutet a atras atenţia cunoscătorilor, a fost faptul că în toate gravurile, lumina, nuanţa şi forma erau perfect adecvate subiectului.

Boutet a dat planşe de dimensiuni mari, bine gravate, sever ordonate şi compuse cu spirit, scoţând din luciul metalului bogăţii nebănuite de expresie.

* * *

Pentru a grava cu pointe-sèche, placa nu trebuie vernisată; se desenează direct cu acul, ca şi pe hârtie. Un bun desenator, va socoti întodeauna că acesta e procedeul cel mai plăcut şi mai puţin pretenţios.

Dacă se transcrie un desen, se poate recurge la calc. Se verniseazā arama, se lipeşte calcul peste vernis şi cu ajutorul acului se indică cu trăsături fine, dar vii, diferitele linii ale desenului, apoi se scoate verniul cu esenţă de terebentină. Pentru complectarea desenului şi adâncirea liniilor, pentru obţinerea efectelor dorite, se trece apoi peste suprafaţa planşei un amestec de seu şi de negru de fum, care înegreşte urmele strălucitoare ale desenului.

Urmărind în felul acesta mersul lucrului, gravura se complectează, pentruca nuanţele cele mai fine, negrul cel mai intens şi mai strălucitor să se realizeze după voie.

Autorii specializaţi în studiul procedeelor grafice, recomandă să nu se tragă multe probe. Raţiunea se înţelege uşor : **bărbile** cari în aquaforte sunt dăunătoare, aci sunt esenţiale pentru coloraţiune, — şi delicateţa lor nu se păstrează decât pentru un tiraj redus. Pentru a înlătura acest neajuns, placa de aramă se poate oţeli ; în felul acesta tirajul se măreşte şi se pot scoate mai multe probe de bună calitate.

Au lucrat în pointe-sèche, Marcellin, Desboutin, Jacquemart, Lalanne, (acesta a scris şi un interesant tratat despre gravură), Legros, Edwin Edwards, Marty, Félix Oudart, Martial (Pontémont), Raffael, A. Rodin, Félicien Rops (cel mai pervers — spune Léon Maillard — dar şi cel mai turburător maestru al acului rece), Renouard, Hervier, Herkommer, de Munich, Norblin, Buhot, Bracquemond, G. Bigot, John Lewis Brown, Burty, Norbert Goenette, Henry Guérard, Henry Somm, Eugène Carrière, Storm Van's Gravesande, Wisthler (acest caustic spiritul şi sintetic analist a stabilit indestructibila corespondenţă dintre temperamentul artistului, valoarea intrinsecă a procedeului şi certitudinea operei înfăptuite), Seymour Haden, Hellen, Lebèsgue.

Aceştia nu sunt singurii artişti cari au căutat indicaţiuni originale în grafica acului rece. I-am enumărat însă numai pe cei mai reprezentativi.

Gravura cu pointe-sèche aduce adâncimea câmpului de lumină pe care nu l-au putut explora cu aceeaş intensitate celelalte procedee grafice.

Mergând pe drumul străbătut cu izbândă de înaintaşi de seamă, Boutet a susţinut cu o demnitate constantă că gravura în pointe-sèche e o expresie individuală şi for-

Portrait d'enfant

mală, mai proprie decât oricare alta pentru a face sensibile emoţiile artistului, arătându-le în diversitatea lor, în fantezia şi puterea lor de inspiraţie.

El a mânuit, însă, acul mai mult ca artist, decât ca tehnician.

Perseverenţa lui a atras atenţiunea definitivă asupra acestui procedeu, care până la el era confundat cu apatare.

Intre pointe-sèche-urile mai de seamă ale lui Boutet, **„Femme à la puce"** e una din lucrările la care ţinea mai mult artistul.

Lumina e nuanţată în frumoase efecte şi valorile definesc minunat formele. Bustul nud, se ridică din vestmântul care e lăsat să cadă în voie; linia braţului, talia şi capul, sunt trasate sigur. Planşa e lucrată într'o factură mai puţin accentuată decât altele.

O lucrare de fină expresivitate, în care Boutet a pus un avânt deosebit şi o minuţioasă atenţiune tehnică, e **„Jénny".** Sunt aci vibraţiuni şi nuanţe, o adâncire impresionantă a experienţei de incizie şi o remarcabilă conştiinciozitate artistică. Umbrele catifelate şi alburile largi, închează armonic compoziţia.

„Portrait d'enfant" e o expresivă figură de copil, cu ochi adânci şi mari cari strălucesc în umbra genelor, cu braţele trecute după cap într'un gest obicinuit ; figură luminoasă, văzută din faţă şi de-o execuţie fermă.

„Femme se lavant les mains"—înfăţişează o mişcare bine prinsă,— o mână graţios stilizată, cu degete lungi, ascuţite şi nervoase.

Femme se lavant les mains

Realizarea grafică a acestui subiect, se reduce numai la linii de contur şi la minime indicaţiuni haşurate....

„La balul Operei" : — O mondenă ? — se întreabă Aurelien Scholl. — O cocotă ? — Şi una, şi alta, desigur... Imbrăcată cu o roche lungă, lipită de trup şi garnisită cu blană, pariziana se uită cu un ochi obosit şi cu o lene plină de graţie, în sală. Urechia e mică, „o ureche de Saxa", nasul „obraznic" ca la toate parizienele lui Boutet.

A l'opéra

Nudurile sunt lucrate cu atenţie deosebită pentru linie, şi cu artistică grijă pentru realizarea lor anatomică.

Pretutindeni tentele şi inciziile, aproape constant paralele, dovedesc îndemânarea cu care artistul folosea întreaga gamă a bărbilor, în toată simplicitatea aparentă a mijloacelor sale.

Locul lui Henri Boutet nu e prea greu de fixat în evoluţia gravurii ; el rămâne artistul reprezentativ al mişcărilor şi atitudinilor ultimului pătrar al secolului trecut.

Fără a ne entuziasma în faţa operei sale, trebuie să-i recunoaştem însă lui Boutet meritul personal şi necontestat de-a fi pătruns şi înfăptuit un stil. El aparţine, de bună seamă, vremii sale, — dar prin frumoasele lui calităţi, se leagă de arta eternă.

Nu

„Bibliofila", organizând o expoziţie cu unele din cele mai rare şi mai preţuite gravuri ale lui Henri Boutet, face înainte de toate o utilă şi frumoasă operă de educaţie.

H. BLAZIAN

CONST. BALMONT

Crăciunul în Rusia

Ce frumos e Crăciunul rusesc, ce alb, înstelat, încărcat de numeroase daruri şi cum rămâne în mijlocul nostru, chiar când e plecat de-acum în împărăţia depărtată a amintirilor. Noi, Ruşii, iubim cu patimă primăvara Nordului, înceată şi bogată ca o simfonie cu numeroasele voci care cântă, cu florile multicolore, care înfloresc şi se veştejesc cu greu. Cu aceiaşi patimă iubim iarna cea lungă, cu bucuriile aspre şi sincere, simple şi rafinate, albul perfect al zăpezii, frumuseţea albastră şi sonoră a gheţei, sania care alunecă pe câmpiile lucioase, câmpiile nesfârşite, arborii în învelişul lor de hermină, plopii, pinii, brazii par nişte regi ciudaţi, încununaţi cu un nimb luminos. Biserbusi, perle, perle de Veneţia — pasiunea rusă din timpul preistoriei lor, pot fi găsite în mormintele ruseşti din cele dintâi secole ale erei creştine, acele grăunţe strălucitoare al căror nume arab e **busr**, al căror nume indian e **busura.** Dar aceste perle din Veneţia nu ne-au venit din Veneţia, ci din Arabia şi Grecia de altădată, şi mai cu seamă din India, vechea mamă, şi din Egipt, mamă şi mai veche, şi de la mama primordială, Natura, Natura Nordului care ne înfăţişează în ceruri perlele ei.

Ruşii numesc Crăciunul Sveatchi, sărbătoarea sfântă sau mai curând sărbătorile sfinte. Nu ne place nici să înflorim prea repede, nici să ne veştejim prea repede, astfel că sărbătoarea ţine paisprezece zile, pline de bucurii şi de surprize diferite ! In ajunul Crăciunului creştinii ortodoxi ţin postul întreg, până la apariţia stelei dintâi care vesteşte venirea misterului, naşterea Soarelui Lumilor. Credincioşii se întorc de la biserică aducând cu ei apă sfinţită ; ei beau din această apă, îşi udă mâinile şi stropesc prin toată casa ; apoi se pun la masă, cu veselie, toată familia şi prietenii şi se servesc bucatele cele mai alese. Uha, un fel de cioarbă, pirojchi, un fel de plăcintă, kutia, orez fără sare sau zahăr, amestecat cu stafide, uzvar, compot de fructe uscate, o masă foarte complicată şi rituală. In anumite provincii, în Rusia Mică bunăoară, se pune pe masă, sub faţa de masă, fân frumos mirositor, şi această Sfântă Cină seamănă cu un sărut al sufletului omenesc dăruit Pământului hrănitor.

Nenumărate sunt obiceiurile şi plăcerile vieţei ruseşti în timpul Crăciunului. Patinajul, care înveseleşte inima, cursele de ski ; salazchi, săniuţă care alunecă, zbor nebun din vârful unui deal cu zăpada transformată în gheaţă ; troika, alunecând în sunetele clopoţeilor argintii, pe toate drumurile Rusiei. In provincia mea natală, în Vladimir, e o zicătoare : „zăpada naltă face grâul nalt !"

Deşi Crăciunul e o sărbătoare sfântă pentru orice credincios, e totuşi o sărbătoare a tinerimii, a fetelor şi băeţilor, a copiilor. Toată lumea îşi citeşte destinul. Arta de a ghici viitorul are nenumărate unelte în Rusia. Fecioare îşi aruncă pantoful pe drumul acoperit de zăpadă : încotro cade vârful, dintr'acolo va veni norocul fetei. Ceara, plumbul topit ştiu să vorbească elocvent; hârtia arsă deasemenea, precum şi gârâitul găinii căreia i se dau boabe de porumb. Fecioara îşi mai întreabă inelul de aur, aruncându-l într'o farfurie cu apă ; sau se aşează în faţa unei oglinzi, în spate cu o altă oglindă şi între lumânări mari de ceară, vede venind logodnicul predestinat sau moartea care se apleacă pe umerii ei.

Iar bradul împodobit de Crăciun spune copiilor că perlele mării vin câte odată printre oameni, iar stelele care strălucesc nu se află numai în cer.

Multiplicitatea măştilor arată imaginile diferite ale primăverii care se apropie, ale fericirii, prevestite de toate chipurile de animale. Priveşti acest om mascat ; e învăluit într'o piele miţoasă, iar în gură ţine o lulea. Să fie un om, un lup ? Şi cum glasul lui nu mai e omenesc, luleaua atrage fericirea !...

Decor

Pomul încărcat cu daruri grele,
Vesel îşi arată 'n înserare
Degetele pline de inele
Incrustate cu lumânărele,
Ce trimit luciri de pietre rare.

Când Crăciunul pe aripi de şoapte,
C'un alaiu sonor de zurgălăi
Vine 'n svon de clopote în noapte,
Pe pustii şi 'nzăpezite căi, —
Cad din cerul proaspăt smălţuit
Fulgi subţiri şi deşi ce 'n zare pun
Aşternut pufos şi vătuit
Rupt din gluga Moşului Crăciun.

Coborând din raiul de opal,
Ingeri mici cu aripi de cristal
Şi cu bucle albe de mătase,
Işi lipesc năsucul roz de geamuri
Şi-şi rotesc privirile prin case
Ca să vadă proaspetele ramuri
Ce păstrează licărind în ele
Jerbele de stele îngheţate,
Prefăcute în lumânărele...

Pustiind drumeagurile toate
Vântul suflă ritmic din buhaiu;
Ingerii în mantii de hermină
Şi cu părul ondulat, bălaiu,
Sboară pe cărările de ger
Şi lăsând în urma lor o fină
Dâră colorată de lumină,
Urcă trepte mici ce duc la cer...

ALEXANDRU BILCIURESCU

Pentruce Iisus a putut schimba Istoria

De vre-o sută de ani a început să capete credit în ochii unora o concepţie simplistă a Istoriei căreia i se zice „materialistă" şi care, printre alte particularităţi, o are şi pe aceea de a tăgădui Individului un rol determinant asupra evenimentelor sociale. Şi este caracteristic cum, printre cei dintâi teoreticiani ai acestei doctrine, a fost şi filologul David Strauss care a început prin a ataca autenticitatea lui Iisus.

Intr'o lucrare naivă dar celebră gânditorul german căutase a dovedi că toată „epopeea" creştină nu-i decât o... epopee, o idealizare simbolică şi a posteriori a unor conflicte economice şi sociale, a unor probleme colective şi anonime, fără eroi şi fără persoane, într'un cuvânt — cum va spune mai târziu Marx, discipolul lui Strauss — a unei simple „chestiuni de stomac".

Nu este locul aci — şi de altfel am încercat altădată — să expunem diversele păreri ale specialiştilor în controversa „istoricităţii" lui Christ. Reţinem doar un singur detaliu. Acei care susţin astăzi că, în ciuda văditelor interpolaţii din textele Evangheliei, persoana lui Iisus a fost totuşi o realitate, că Mântuitorul a existat şi nu-i o invenţie retrospectivă —, se sprijină, în această afirmaţie, mai ales pe limbajul cu totul *nepontifical* şi pe tonul desăvârşit *omenesc* al lui Christos.

E caracteristic acest argument. El dovedeşte „istoricitatea" lui Iisus (căci o dovedeşte) prin *atitudinea*, prin felul de a se purta al mântuitorului, mult mai mult decât prin conţinutul dogmatic al doctrinei sale. Şi vom vedea îndată ce concluzii nouă se pot trage din acest mod de a vedea.

Aşa dar, Christos a fost, mai presus de toate, Om. Nimic, în toată învăţătura sa, din acel caracter imperativ şi sacramental, inerent prescripţiilor ce emană dela un reprezentant al divinităţii. Chiar lui Sakia Muni, cel mai laic dintre preoţi, încă nu-i lipseşte un oarecare accent poruncitor şi coercitiv. Buda reclamase dela credincioşii săi nici mai mult nici mai puţin decât o completă invertire a legilor biologice, bazată pe un ritual amănunţit şi strict, fără de care mântuirea nu putea fi acordată. Ce deosebire faţă de atitudinea pur-omenească a lui Iisus! Cu câtă dezaprobare vorbeşte El de posturile fariseilor şi de morga eclesiastică a cărturarilor! Christos, întotdeauna, caută să repună pe om *în lume*, în lumea lui cotidiană, în împrejurările care-i sunt familiare. Invăţăturii sale îi repugnă alegerea solemnă a unui local special afectat ei. Fiecare bucăţică de pământ este, adică devine „biserică" de îndată ce acolo cineva începe a vorbi oamenilor într'un anumit fel.

Şi se poate — mai departe — remarca o reală nepotrivire între atitudinea aceasta simplă şi „democratică" pe deoparte, şi conduita ulterioară a bisericii catolice pe de alta. Christos luptase să împrăştie acel simbolism mecanizat al reprezentărilor religioase din vechile sisteme: Catolicismul, a reluat tradiţia întreruptă. Christos a însemnat o hecatombă de zei; Catolicismul o resurecţie de Sfinţi — poate încă şi mai numeroşi de cum fuseseră odată divinităţile păgâne pe care le satiriza Petronius. Din nou fetişuri, rituri, amulete, practici precise şi constrângătoare, poliţie inchizitivă a conştiinţelor... Ce deosebire cu larga libertate care vântura printre vorbele lui Christ!

Un mare artist rus a fost toată viaţa „hantat" de senina şi nobila figură a lui Iisus, pe care l-a căutat perpetuu dealungul scrierilor sale. Este Dostoiewski. In deosebi cartea sa „Idiotul" a fost o încercare — mărturisită — de a reconstitui personalitatea Mântuitorului. Şi e cu atât mai interesant cu cât eroul lui Dostoiewski nu-i repus în cadrul istoric al Galileei, ci instalat deadreptul în împrejurările vieţii moderne, în mijlocul complicatelor probleme băneşti, artistice, politice şi sociale din vremile noastre. Ceeace însamnă încă odată că *atitudinea* în sine e caracteristică persoanei lui Iisus, mai mult decât cadrele contingente ale culturii şi ale ideilor timpului.

Buninţeles, ni s'ar putea poate reproşa această intruziune inopinată a lui Dostoiewski în discuţiune. Decât, în chestiunile de psihologie şi de reconstituire istorică nu-i nici-o armă mai eficace şi niciun argument mai prudent ca viziunea unui artist de geniu.

S'ar putea pe de altă parte contesta această calitate romancierului rus. In cazul acesta, e foarte uşor de răspuns mărginindu-mă a scrie aceste rânduri pentru cei ce sunt de aceeaş părere cu mine, asigurat fiind că, chiar aşa voi găsi un suficient număr de cetitori...

Iată un pasagiu foarte episodic din romanul rus. O fată pe care prinţul Leon Muişkin o iubeşte (buninţeles cu un amor cu totul cast) — aflând că el este ameninţat a se bate în duel cu un ofiţer, îl întreabă ce va face:

— Ai să fii foarte înspăimântat când te vei afla acolo?

— Cred că da... răspunse prinţul. O să-mi fie frică.

— Adevărat? Aşadar eşti poltron?

— N-nu... ar fi prea mult să spun asta... Poltron e acel căruia îi e frică, şi fuge. Dar acel căruia îi este frică şi care nu fuge, acela nu-i tocmai cu adevărat poltron.

— Şi d-ta, nu vei fugi?

— Cred că nu...

Iată o împrejurare foarte laică şi foarte modernă. Totuşi, eroul lui Dostoiewski reuşeşte a da un răspuns care pare a fi fost extras direct din răspunsurile lui Iisus. Simplitate, lipsă de fanfaronadă, demnitate, umilitate, seninătate — aproape toate nuanţele care compun atmosfera din Evanghelii...

In faţa unui viveur cinic, a unei boerese maniace, a unui cămătar deşuchiat, a unui boxeur hoţ şi alcoolizat, a unui general lăudăros, a unei fete romantice, a unei tinere femei excentrice şi decepţionate, a unui bufon de meserie, a unui adolescent care se credea obligat să pozeze în canalie, în faţa copiilor de şcoală primară dintr'un sat elveţian, — în faţa tuturora, Muişkin stă cu aceiaşi ochi albaştri liniştiţi, cu aceiaşi blândeţe egală şi afectuoasă, cu o facultate înmărmuritoare de a lua absolut tot în serios.

Răspunsurile lui dovedesc că pune cel mai mare interes în ce-i spune interlocutorul; dar un interes dezinteresat, şi nu personal. Nu urmărea pentru el nimic. Căutând a pricepe pe alţii, nu ţintea nici să facă vreo descoperire psihologică profitabilă, şi nici chiar să şi dea voluptatea literară de spectator în faţa unui „caz de conştiinţă" interesant. Este tot odată interes şi dezinteresare în atitudinea pe care, cu constanţă, timp de 800 de pagini, o dă Dostoiewski acestui Iisus mutat în viaţa contimporană. Un cuvânt îmi pare că oglindeşte bine această specială conduită: este cuvântul politeţă.

Cred cu tărie că însuşirea precumpănitoare a lui Christos, cu care el a cucerit sufletele oamenilor, a fost desăvârşita lui urbanitate. Christos a schimbat faţa lumii şi mersul Istoriei cu o singură armă: politeţea.

Pare puţin. In realitate, e cea mai rară şi cea mai dificil realizabilă din toate calităţile omeneşti. Că cei mai mulţi nu o au n'ar fi nimic; dar cei mai mulţi nu o pricep şi chiar nu o percep. Să se observe că, după atâtea veacuri de psihologie şi literatură moralistică, încă nu s'a scris nici-un „esseu" măcar, cât de schematic, pentru explicarea acestei curioase conduite...

Aş vrea să dovedesc că dacă omul este, cum spunea Aristot, un „animal politic", în schimb el este o fiinţă congenital nepoliticoasă. Căci politeţea presupune o stare de lucruri pe care psihologia celor mai mulţi dintre oameni o ignorează, şi anume o egală comprehensiune a tuturor aspectelor traiului în comun şi o facultate de a armoniza toate aceste varii înfăţişări ale vieţei.

In societate, oamenii sunt mânaţi de interese multiple: morale, economice, familiale, patriotice, religioase, biologice, artistice, etc., etc... Intre ele, fiecare din noi punem despărţituri opace; este mijlocul ales de noi pentru a ne feri de conflictele ce se pot naşte între dânsele. Principala sursă a neînţelegerilor dintre oameni este că fiecare se vede nevoit a-şi fabrica o ierarhie de valori şi că aceste scări nu coincid dela un individ la altul.

Or, armonie a tuturor valorilor înseamnă cu totul altceva. Căci în natură şi în societate centrul de gravitate al importanţei este — ca şi în univers — pretutindeni. Fiecare eveniment al Istoriei este centrul unui Univers spiritual, aşa cum fiecare punct al spaţiului e centrul Cosmosului. O întâmplare oarecare, prin chiar aceea că s'a întâmplat, reclamă a fi încadrată în totalitatea întâmplărilor trecute şi viitoare, ea servindu-le de pivot esenţial. Există, în orice armonizare a valorilor, o ierarhie care se întocmeşte. Dar aceasta trebue să se întocmească, mereu alta, pentru fiecare minuscul eveniment moral în parte. Armonie înseamnă, de sigur, scară. Dar o *scară* mobilă, şi adaptată perpetuu la perpetua fugă a lucrurilor. Numai astfel se poate obţine o comprehensiune deplină a afacerilor de pe acest pământ.

Şi o asemenea atitudine e tocmai singura care admite — şi chiar presupune — totodată un interes maxim pentru cazul prezent, şi totodată o maximă dezinteresare pentru tot ce a fost până atunci, pentru toate trecutele grupări de valori, pentru toate fostele aranjamente, personale sau nu. Şi acest sentiment mixt, făcut din interes complect şi în acelaş timp dezinteresat, detaşat de ce a fost sau va fi, această absorbţie liniştită şi senină în clipa omenească prezentă —, este tocmai ceeace alcătueşte adevărata *politeţă*. Sentiment greu de atins, dar odată căpătat, de o eficacitate covârşitoare, în stare a clinti mersul veacurilor şi ordinea naţiunilor.

De unde vine această putere — nu-i imposibil de descoperit. In momentul când un om procedează astfel, el încetează de a mai fi un simplu individ, o *unitate* a totului. El, atunci, se identifică cu societatea. Căci ceeace deosebeşte pe aceasta din urmă e tocmai imparţialitatea obiectivă cu care acordă o importanţă deopotrivă tuturor punctelor de vedere născătoare de conduite omeneşti. Iar omul care a reuşit să-şi însuşiască o asemenea stare sufletească devine reprezentantul deplin al societăţii în întregul ei.

Un magistrat nu-i reprezentantul „societăţii", ci numai al unui fragment dintr'însa, a punctului de vedere etico-juridic. Un patriarh este delegatul unei simple porţiuni din comunitatea întreagă, aceea a conduitelor exclusiv religioase. Pe când omul care lucrează pe baza unei comprehensiuni simultane a tuturor punctelor de vedere, pe care le armonizează mereu diferit, adaptându-le fiecărui moment istoric pe care îl contemplă — un asemenea om este exponentul societăţii în întregime şi al însăşi Istoriei acesteia, participând astfel la imensa ei atotputernicie.

In afară de misterul care poate fi ascuns dincolo de Istoria curentă, mister din care s'au făcut Dumnezeii cei teoretici —, mai există un Dumnezeu oarecum *practic*, definit prin strania dar palpabila putere constrângătoare pe care societatea şi Istoria o au asupra simplelor unităţi individuale care sunt inşii. Sociologii afirmă că Dumnezeu este reprezentarea simbolică a acestei forţe totodată sufletească şi impersonală, totodată imperativă şi adjuvantă. Poate că sociologii afirmă cam mult când spun că Dumnezeu n'ar fi *decât* aceasta. Poate că şi cel construit prin misticismul metafizic. Oricum însă, un oarecare adevăr există în spusele sociologilor. In tot cazul, Dumnezeu se manifestă în lume şi prin mijlocul acesta, prin forţa ciudată şi enigmatică a Societăţii ca întreg.

Şi atunci —, nu este surprinzător dacă omul care a izbutit să capete acel privilegiu specific societăţii, şi anume facultatea de a armoniza, într'o comprehensiune complectă şi neîncetată, punctele de vedere şi mobilurile conduitelor istorice — să participe cu ceva, nu numai din forţa constrângătoare şi prestigioasă a comunităţii, dar chiar din esenţa ei riguros dumnezeiască.

Astfel se explică — dacă ne e permis să spunem: ştiinţificeşte — pentru ce Iisus a fost totodată om şi Dumnezeu. Acest fenomen, în aparenţă contradictoriu, este explicabil în chipul cel mai exact raţionalist.

Materialismul istoric neagă Individului putinţa de a influenţa colectivitatea. Sociologismul repetă, puţin schimbată, aceasta doctrină. Comunitatea nu ar fi compusă din elemente materiale, ci din valori sufleteşti, din idealuri. Dar aceste lucruri sunt, mai presus de toate, forţe sociale, mai tari decât forţa psihologică a fiecărui individ. De aceea, colectivitatea e mai tare ca individul, şi raporturile de înrâurire vin totdeauna dela cea dintâi la acesta din urmă, iar Eroul nu-i decât robul unui anumit curent social.

Să presupunem că toate aceste concepţii ar fi exacte. Rămâne însă un specimen de umanitate pentru care teza nu mai e valabilă. Este acel din familia Iisuşilor. Aceştia nu primesc dela societate — ca eroul — un mandat imperativ şi limitativ. Iisuşii sunt acei cari au reuşit să se identifice societăţii, să-i semene în întregime, să fie în totul la fel cu ea, în esenţă şi în putere, să facă „Double-emploi" cu dânsa. Şi atunci nu-i de mirare dacă asemenea oameni — şi numai ei — ajung la dumnezeiasca facultate de a influenţa pe vecinii lor, de a schimba popoarele, de a abate cum vor ei, albia veacurilor şi de a aduce, direct şi personal, noutate peste planeta noastră...

D. I. SUCHIANU

A APARUT:
A. TOMA
POEZII
Un elegant volum, legat, de aproape 200 pagini, hârtie de lux („Cultura Naţională") LEI 100

Ţara de dincolo de negură

Printre „plăcerile crude" Tolstoi pune, şi cu drept cuvânt, vânatul. Dar această „plăcere crudă" a sedus aiuri şi la noi firile cele mai delicate, mai blânde, mai bune. A fost vânător Turghenev. Sunt vânători d-nii Mihail Sadoveanu şi I. Al. Brătescu-Voineşti.

Vânatul, început de cele mai multe ori în copilărie, — în epoca cruzimii prin excelenţă, — rămâne împlântat în suflet pentru totdeauna, biruind toate teoriile şi sensibilitatea ascuţită de mai târziu.

„Plăcerea crudă" a vânatului nu-i de dată recentă, ci „din adânc trecut şi din tinereţea lumii". D. Sadoveanu evocă, în schiţele din „Ţara de dincolo de negură", risul strămoşilor în faţa sălbăticiunii biruite — „un râs împietrit şi crispat, care seamănă cu masca morţilor".

Vânătorii sunt „oameni ai trecutului ş'ai iluziei", „oameni bizari din alt neam şi altă zodie", care nu cunosc sentimentul de milă caşi „cei dintâiu vânători ai lumii": ei doar „le-au lăsat fiorul din adâncuri". Pe malul bălţii, la pândă, „oamenii obştei noastre" se simt camarazi cu pădurarii şi cu pescarii, ba se lasă chiar conduşi de dânşii — de „aceşti strămoşi sosiţi din veacuri".

D. Sadoveanu a surprins în sufletu-i doi oameni cu totul deosebiţi:

„A rămas la mal, la ţărmul lumii oamenilor, o parte din fiinţa mea—ceiace mă face să fiu omul de toate zilele al obştii ş'al veacului. Şi celalt, omul cel depărtat şi de demult, cufundat şi stăpânit sub întuneric, s'a eliberat, şi pentru el pulsează inima altfel şi-mi zvâcneşte sângele 'n ochi. Acest om nu trăeşte decât clipele de faţă, c'un singur scop. Şi pentru asta aşteaptă sălbatec şi grav gâştele care plutesc găgăind peste pana stuhului".

Vânătorii „iubesc libertatea şi natura" şi se izolează de ceilalţi oameni. Le plac locurile depărtate, unde te simţi „cufundat îndărăt, în timp" — parcă „în altă viaţă, ori într'un basm".

Pe unele locuri, ca'n Deltă de pildă, „încă n'a ajuns mâna stăpânirii şi oamenii stau faţă 'n faţă cu natura şi cu Dumnezeu". Pe-acolo „moartea şi viaţa au acelaş drept".

M. Sadoveanu

Nimic nu aminteşte „societatea, legea şi puterea lumească. Omul trăeşte pe socoteala lui caşi mistreţul, caşi lupul. Şi totuşi nu trăeşte mai rău decât noi cei de dincoace."

Oamenii din bălţi „cunosc însă puterea vântului ş'a valului. Cerul fără margini, stuful fără fund, umbra amurgurilor, glasurile nopţii, sunt puteri străvechi sub care se pleacă. Ochii lui primitivi şi copilăreşti seamănă cu ai peştilor, cu ai paserilor şi fiarelor, seamănă cu apa, şi 'n ei se străvede vechimea speciei. Moş Procor ne privea din veacurile cele vechi".

In această operă, d. Sadoveanu descrie toate „meleagurile" ţării noastre: balta, câmpia, muntele — şi 'n toate epocile anului.

Ii vedem pe puşcaşi iarna în munte, unde „lumina leşietică le pune pe obrazuri ca nişte măşti palide" — pe când „în codrul posomorât de amurg, în depărtare şi tăcute tainiţe, sună aceleaşi ţâhnituri fantastice de copoi alungând căprioarele".

Intâlnim tablouri de primăvară: bălţi pustii, „cu verdeaţa anului trecut moartă sub gheţuri"... „mâluri proaspete care încă n'au fost călcate de picioarele oamenilor"... ape ce se încălzesc „până la mâlul cel negru, unde tresar în fund seminţele plantelor" — când „vâsla are un şopot moale în laturea luntrii".

In mijlocul unei păduri, la o vânătoare de sitari vremea se posomori, începu să ningă şi ziua de April se mută parcă în toiul iernii:

„Intr'o vale, la dreapta noastră, se deschidea un lac neclintit, adunat din ploile primăverii. Asupra oglinzii lui negre şi lucii, atârnau arcuri argintii. Un cintez trecu deasupră-i, ţârâind uşurel; apoi tăcerea crescu în juru-i, sperioasă şi împietrită ca într'un basm şi ca într'un vis. Era ceva în afară de viaţă şi de lume".

Autorul ne poartă pe la „budăe" — cu „izvoare care tresar şi palpită în fund, fără hodină, suflând şi frământând nisipuri".

Asistăm la vânători cu copoii la stufuri — unde mersul vulpei se cunoaşte după „fiorul care scutură pana stuhului"... un fior „care merge lin ca o dâră pe apă".

Privim incendiul stufurilor de pe Plavia lui Calinluc, „luncile arse de brumă peste care plutesc funigei în liniştea zilei" şi mirajul: „un şirag de arbori de ţară tropicală, cu trunchiuri nalte şi vârfuri tufoase şi revărsate".

La vânătoare iau parte şi oameni de-ai locului, ca pădurarul Ceapă sau pescarul Barnea— un fel de Indian, cu „rîsul strâmb", „cu ochii rotunzi şi spălăciţi". Barnea fuma „într'un colţ de gură; din când în când închidea strâns dintr'un ochiu şi ferea fumul cu mâna-i aspră, neagră şi noduroasă. Barba-i întunecoasă, mustăţile zbârlite, obrazul asudat şi stropit de mâl se armonizau cu sălbătecia, cu balta, cu singurătatea şi cu tăcuta depărtare în care poposisem".

Ţara de dincolo de negură este populată de astfel de tipuri, atât de viu zugrăvite — din câteva trăsături sigure — de d. Sadoveanu... încât le treci în rândul cunoscuţilor de toate zilele.

Aceste tipuri în cadrul de natură, la o partidă de vânătoare, se amestecă printre sălbătăciunile şi câinii, care au — fiecare — individualitatea lor precis conturată.

De-alungul schiţelor din acest volum defilează „prepeliţi care sar c'un ţipăt uşurel şi tremurat, şi sfiriie în linie dreaptă peste canafurile mohorului"... „sitari care trec prin cerul de amurg al unei poeni ca nişte lilieci enormi"... Bâtlanii, când bate luna, „se înşiră la locuri ferite şi stau ca stafiile"... Rate „se înşurubează în întuneric". Răţoiul îşi ondulează capul, şi „glasul lui e moale şi catifelat ca amurgul"... Lebedele, în naltul cerului, „plutesc ca nişte bucăţi de omăt"... Pescăruşii, „cu penajul stropit de smalţuri scumpe", „înfloresc" parcă pe-o „trestie ruptă şi aplecată cu canafu'n apă"... Vidra — „o dihanie castanie, cu labe joase, cu mişcări furişate de mâţă, cu blăniţa lucind în soarele scăzut" — „lunecă în limpezişul bălţii înfiorându-l puţin"... Căprioarele „înşirate la marginea apei, gingaşe şi nesigure, îndrăznesc să-şi plece grumazurile; şi când ridică boturile, steluţe de argint le cad la picioare".

Dintre toate sălbătăciunile, vânatul cel mai deosebit este poate cocoşul sălbatec. D. Sadoveanu, în singurătăţile Rarăului, a stat o clipă, faţă 'n faţă, şi cu această pasăre rară:

„Un fâlfâit mare şi greu s'a lăsat din cer — ş'o pasăre, care mi s'a părut enormă, a acoperit vârful cel strâmb al tisei. Era uriaşă şi nedesluşită, şi inima-mi porni în piept cu spaimă...

„Pasărea s'a mişcat pe craca strâmbă; s'a cumpănit închinându-se către lună şi către neguri; a crescut de odată umflându-şi penele şi întinzând în lături aripile; ş'un sunet teribil izbucni, ceva cavernos, sinistru, pasionat".

Vânătorii străbat coclaurile în tovărăşia câinilor. Ii mână aceiaşi patimă. „Sântem doi camarazi, — spune d. Sadoveanu, — şi, la umbra pădurii, mâncăm din aceiaşi bucată de pâine. Apa din bidon o împărţim. Şi ne întindem pe iarbă alături".

Câinii au în ochi ceva copilăresc.

„Ei ne privesc cu o mutră într'adevăr omenească, cu doi ochi luminoşi şi inteligenţi".

Iar când îmbătrânesc, — câinii se apropie trudnic de vânători... „cu capu'n pământ, supuşi şi nenorociţi — cu lumina unei lumi trecute în ochii lor blânzi".

Autorii de „memorii" cinegetice au făcut sau tratate de specialitate sau schiţe ori nuvele, în care vânătoarea-i numai un pretext. Ne gândim la Axacov şi la Turghenev. D. Sadoveanu a găsit calea mijlocie.

In cadrul unei schiţe, întâlnim la d-sa o întâmplare vânătorească — cu câteva personagii, sălbătăciuni şi câini.

Avem de-aface cu un puşcaş autentic, care cunoaşte deprinderile vânatului şi ştie să dea sfaturi.

„Ţara de dincolo de negură" este un volum care poate fi cetit cu plăcere de toată lumea. Orice cetitor rămâne, după lectură, îmbătat de poezia trecutului şi a naturii.

Vânătorii însă se regăsesc în paginile aceste cu patima aspră şi nedomolită. Li se desluşesc fioruri nelămurite. Ei se revăd în atitudini din trecut — aşteptând vânatul. Se refac, înainte-le, privelişti de natură. D. Sadoveanu ca nimeni altul a reuşit să alcătuiască, din imagini proaspete, tablouri pline de vlagă — în care toţi recunoaştem locurile străbătute cu puşca pe mână.

Iar noi, care am luat parte la unele din întâmplările povestite în volum, simţim un farmec deosebit cetind şi recitind paginile ce cuprind parcă o autobiografie vânătorească. Aceasta-i cartea noastră de căpătâiu.

De altfel caşi 'n alţi ani, m'am dus şi 'n toamna aceasta la d. Sadoveanu — echipat crâncen de vânat, cu câinii zbenguindu-se pe delături.

Mă aşteptam ca Zavodnicu să dea porunci „cu glas mare": argaţii să înhame docarul şi să-l tragă la scară! Aş fi vrut să „batem" lanurile de sub poalele pădurii Mărzeştilor. Tocmai erau prepeliţele în toiu.

In ogradă m'a întâmpinat Cezar, care mi-a jucat pe dinainte şi mi-a lins mâna cu prietenie.

N'a eşit însă d. Sadoveanu ca odinioară în cerdac încărcat de halăturile vânătoreşti. Glasul lui Zavodnicu nu s'a auzit. Numai Cezar se frământa cu bucurie.

Autorul „Ţării de dincolo de negură" nu era acasă. Era la Bihor — ocupat cu alegerile...

Am plecat singur spre câmp. M'a întovărăşit Cezar până la poartă, unde a rămas nemişcat şi trist — urmărindu-mă cu o suferinţă mută în ochii lui omeneşti până ce-am dispărut după păduricea unei vii!

M. SEVASTOS

Mantaua lui Moş Crăciun

Moş Crăciun! Toţi îl ştiu cine este, dar nu ştiu toţi poate povestea minunată a mantalei lui celei vechi. Să v'o spun eu.

Moş Crăciun era şi el împărat şi luase de suflet pe voevodul Bucurie, un flăcău frumos ca un arhanghel, fiu supus şi ascultător.

Multă vreme voevodul Bucurie fu mâna dreaptă a împăratului Crăciun; pe tot ce punea el mâna punea şi Dumnezeu mila; era harnic ca o albină şi înţelept ca o furnică. Dar când împlini douăzeci şi unu de ani, începu flăcăul să se întristeze, să se lase pe tânjală, să fie îngrijorat, cât poate să fie de îngrijorat un voevod Bucurie.

El, care altă dată vorbea cântând, umbla jucând, mânca râzând şi era cel mai fără grijă şi necazuri om din lume, acum rămânea ceasuri întregi pe gânduri, vorbia rar şi plângea des.

— Impărate Crăciun, zise el într'o bună-zi, aş vrea să mă însor cu o fată tânără, cu care să trăesc o viaţă liniştit, în bună înţelegere; să nu-ţi fie teamă că am să te părăsesc, oricât aş fi de fericit. Totdeauna am să-mi aduc aminte că Măria-ta mi-ai dat fericirea şi am să rămân pururi fiul şi sluga ta credincioasă.

Impăratul, vă las să ghiciţi cu ce bucurie se grăbi să împlinească dorinţa tânărului voevod.

Dar, pentru că vremea era grozav de urâtă, — ningea şi ploua, — pentru că vântul şi ceaţa, umezeala şi noroiul puseseră stăpânire pe toate drumurile, îşi luă craiul cel bătrân un toiag, o manta şi porni să caute o noră.

Toiagul lui Moş Crăciun e fermecat. Acolo, unde atinge pământul, toc!-toc! acolo înfloresc primăvara florile cele mai frumoase şi ierburile cele mai grase, care hrănesc vitele.

Dar mantaua acestui craiu, cu toate că e veche, plină de petece, ciuruită de găuri, are putere şi mai mare, şi mai minunată ca toiagul.

De când nu se ţine minte, de când a urzit Dumnezeu pământul, are Moş Crăciun această haină fermecată; aşa că de aceea e atât de peticită, de ciuruită, de zdrenţuită. Cu ea se îmbracă de câte ori se coboară printre oameni, cutreerând pământul în lung şi în lat.

— Ehe, îşi zise Moş Crăciun, colindând prin vijelie, nu e tocmai uşurică slujba pe care mi-a dat-o fiu-meu... Să alegi pentru altul şi să alegi bine, nu e glumă.

Şontâc-şontâc îşi făcea unchiaşul drum prin troene, înfăşurat în mantaua lui plină de petece şi de găuri, bătută de vânt şi de zăpadă.

— Bun sosit Moş Crăciun! Aşa de vreme ai luat'o la papuc? îi strigă, răguşită, coţofana din vârful unui pom desfrunzit.

— Precum vezi, dragă coţofană... nu tocmai de poftă am luat drumul pribegiei. Voevodul, fiu meu de suflet vrea să-i găsesc o soţioară. Ce mă sfătueşti, înţeleapta mea prietenă?

— Eu să-ţi dau sfat ţie, care eşti înţeleptul înţelepţilor? Du-te colo, unde vezi palatul cela; acolo sunt trei domniţe de măritat. Fiecare din ele au deosebite daruri, ori una, ori alta, ori cea de a treia poate să-ţi fie pe plac.

Bătrânul Craiu porni, şontâc-şontâc, către palatul pe care i-l arătase în zare. Luminiţa pe care abia o zărise la început spre partea aceea se mărea, cu cât mergea unchiaşul: şi se tot mări, până ce Moş Crăciun se pomeni în faţa palatului, un palat vechiu, mândru ca 'n basme, cu turnulete, cu o punte care se ridica. Impăratul trecu puntea şi intră în sala cea mare, „sala de arme". cum se zice.

Acolo erau tot felul de arme, câţiva cavaleri de lemn, înveştmântaţi în zale, cu coifurile 'n cap, şi 'n mână cu suliţe şi spade, parcă gata să plece la războiu. Mai erau acolo câteva mese aşternute, cu tacâmurile pe ele. In vatra cea mare a căminului ardea un buştean gros cât un om. Aici aşteptau drumeţii, cari cereau găzduire şi nu semănau a boeri. Boierii adevăraţi, cu spade la şold şi pălării cu pene veneau cu alaiu şi erau găzduiţi adevărat împărăteşte; totuşi nici săracii nu rămâneau nemiluiţi.

Şi fiindcă Moş Crăciun, cu toate că era împărat neaoş, n'avea spadă, nici pălărie cu pene, nici alaiu, îl rugară slugile să aştepte în sala cea mare. Unchiaşul puse de o parte toiagul, îşi scoase mantaua peticită, ciuruită şi plină de zăpadă topită şi o întinse pe o frînghie înnaintea focului, ca să se mai zvânteze; iar el se retrase într'un colţ al sălii să se odihnească.

Peste câteva minute trecu pe acolo una dintre domniţe: era domniţa *„Mila cea înţeleaptă"*. O porecliseră astfel, fiindcă avea avere mare şi-i plăcea să facă bine, dar cu măsură. Dedea fiecăruia, care avea nevoie de ajutorul ei, atât cât îi trebuia şi nimic mai mult.

Domniţa se uită, curioasă, la straiul lui Moş Crăciun. Printre nenumăratele găuri se vedea flacăra din vatră, ca printr'un urcior.

— Moşicule, mantaua asta e mai bătrână decât tine, îi zise ea: ca să nu-mi stric porecla, am să-ţi dau altă manta: nu o fi ea nouă-nouţă o manta purtată, dar destul de bună încă pentru tine; o să-ţi ţie de cald.

Trimise un servitor tânăr, un *copil de casă*, cum se zicea odată, să-i aducă mantaua, nu nouă-nouţă, dar ori cum mai bună decât vechitura lui Moş Crăciun. Craiul cel bătrân zâmbi şi răspunse cu multă bună voinţă.

— Iţi mulţumesc, domniţă, dar nu pot primi darul tău; totuşi te binecuvintez.

Domniţa *Mila cea înţeleaptă* plecă cu capul în jos, mâhnită.

Trecu şi a doua domniţă. Era o copilă bună, blândă, simplă. O chema: *Inimă bună*. Văzu şi ea zdreanţa de manta a lui Moş Crăciun, prin care se vedea focul din vatră.

— Vai, bătrânelule, mantaua ta e ca cerul înstelat, atâtea găuri are. Am să aduc un ac şi aţă, am să cârpesc toate găurelele, să-i pun petice, să nu se mai vadă nici o stea!

Porunci unul copil de casă să-i aducă aţă, ac, degetar şi era gata să se apuce de lucrul acela atât de anevoios.

— Eşti o domniţă bună şi cum se cade, îţi mulţumesc din suflet, zise moşneagul, dar mantaua asta mi-a slujit o viaţă întreagă; am rupt-o purtând-o mereu şi mi s'ar părea că o necinstesc dacă aş drege-o, ca şi cum n'aş mai purta-o. Totuşi pentru bunătatea inimii tale, te blagoslovesc.

Moş Crăciun se făcu că adoarme, se ghemui iarăş în unghiul său şi aşteptă.

Peste puţin trecu a treia domniţă.

O chema *Poesia*, pentru că avea darul să găsească frumuseţea până şi a celor mai neînsemnate lucruri. Era micuţă, drăgălaşă, cu ochii adânci, albaştri; mersul ei era uşor ca o adiere de aripi. Domniţa Poesia se opri în mijlocul sălii şi privi fermecată, mantaua întinsă înaintea focului, cu miile ei de găuri.

— Boeri mari şi voi, copii de casă, unde aţi dus pe împăratul care a intrat în palatul nostru?

— N'a venit nici un împărat, domniţă, răspunseră ei; l'am fi vestit prin trâmbiţe, cum vestim pe toţi craii care vin.

— Cu toate astea eu văd aici mantia unui voevod pământean!

— O, slăvită domniţă, a venit un biet bătrân, un cerşetor, asta e haina lui sfâşiată, peticită ca vai de ea, a pus-o lângă vatră să se zvânteze.

— Nu un cerşetor, ci un împărat e în casa noastră! stărui domniţa. Haina lui e presărată cu aur şi pietre scumpe!

Aşa i se păreau ei lucirile ce străbăteau prin găurile şi sfâşieturile hainei.

Moş Crăciun ieşi din ungherul său.

— Bună seara, Poezie scumpă, care ai recunoscut în cerşetor pe împărat şi în mantaua lui zdrenţuită hlamida mea împărătească!

Işi aruncă pe umeri straiul acela, prăpăditul, care dintr'o dată se prefăcu într'o bogată mantie împărătească strălucitoare de aur, de rubine şi diamante, în locurile unde erau găurile şi rupturile.

— Numai tu m'ai ghicit cu ochii şi cu sufletul, Poezie.

O sărută pe frunte.

— Ţine, zise el, acest mic dar, pe care ţi-l însoţesc cu binecuvântarea mea.

Şi Craiul Moş Crăciun prinse la gâtul domniţei un giuvaer, un medalion, în care era un portret, chipul unui mândru voevod, tânăr şi frumos ca un arhanghel.

— Acesta e fiul meu, Voevodul Bucurie. Vrei să-i fii nevastă?

— Sunt gata să vin cu tine, mărite Craiu, zise domniţa Poezia.

Işi luă rămas bun dela toţi ai casei, dela surori, se urcară într'o sanie de argint şi porniră ca vântul şi ca gândul.

Când ajunse la palatul Impăratului Moş Crăciun, unde-i întâmpină Voevodul Bucurie, domniţa Poezie rămase încremenită.

Intr'o sală mare, mare, de nu i se vedea capătul, mii de fete lucrau rochiţe pentru păpuşile, care ieşeau din mâinile lucrătorilor. In altă sală meşteri iscusiţi legau cărţi de basme: în alta argintarii cei mai de seamă făceau fel de fel de găteli de aur şi argint, de rubine şi mărgăritare.

Domniţa Poezia şi Voevodul Bucurie, mână 'n mână trecură prin toate sălile palatului; în fiecare se fabricau fel de fel de jucării, menite toate să facă fericirea copiilor de pe pământ.

— Dragii mei, le zise Moş Crăciun, mulţumesc lui Dumnezeu că mi-a scos în cale o noră cuminte, frumoasă şi bună. Vă dăruiesc toată împărăţia mea, cu condiţia ca voi, o lună pe an, înainte de a mă cobori pe pământ să băgaţi de seamă să se lucreze darurile pe care le voiu duce. E singura îndatorire ce vă dau.

Şi de atunci Voevodul Bucurie şi soţia sa, domniţa Poezia, în fiecare an conduc atelierele lui Moş Crăciun, de unde ies toate darurile minunate pe care le primesc copiii cei mai ascultători, de sărbători.

Dar celelalte două domniţe?

Binecuvântarea lui Moş Crăciun dăduse roade.

Mantaua cam ponosită, dar încă bunişoară, pe care domniţa *Mila cea înţeleaptă* vroise să i-o dăruiască în locul zdrenţei lui ciuruite se făcuse o mantie din cea mai bună catifea. Acul, firul şi degetarul cu care *Inima bună* vroise să dreagă acea haină a călătorului necunoscut se făcuseră de aur.

Cum vedeţi, domniţa Poezia avu norocul cel mai mare, căci ajunse soţia celui mai frumos voevod. Şi aşa se însură *Bucuria* cu *Poezia*.

Adoptată după *Paola Lombroso*
de Ana Niculescu-Codreanu

A apărut în
„BIBLIOTECA DIMINEAŢA"
No. 71
VSEVOLOD GARŞIN
FLOAREA ROŞIE
In traducerea d-nei Sarina Casvan-Pas
Lei 6.—
No. 72
N. BATZARIA
In tinereţe sau la bătrâneţe
Minunate povestiri turceşti
Lei 8.—
LA TOATE LIBRĂRIILE

A apărut
NUMĂRUL EXCEPŢIONAL DE CRĂCIUN
„Lectura" No. 98
— Floarea literaturilor străine —
CONTELE LEON TOLSTOI
— Genialul romancier şi apostol rus —
Vestita şi pasionanta mare povestire
„Prizonierul din Caucaz"
Trad. de ANA NICULESCU-CODREANU
Lei 4.— Scrierea completă
La chioşcari şi librari

ARMATA ROMÂNĂ IN RĂZBOIUL DELA 1877-1878

Cu prilejul împlinirii unei jumătăţi de veac dela Războiul Independenţei, editura „Cultura Naţională" a publicat volumul intitulat Partea luată de armata Română în Războiul din 1877-1878, *volum datorit d-lui general Radu Rosetti.*

Până când vom face darea de seamă asupra acestei valoroase lucrări, — care nu este numai o lucrare de istorie militară,*ci şi o lucrare de istorie pură cu înalte însuşiri literare — reproducem* prefaţa *acestei opere dimpreună cu primul ei capitol:*

CUVÂNT INAINTE

In curând se împlinesc cincizeci ani dela făptuirea războiului care a adus după sine recunoaşterea independenţei României şi proclamarea Regatului. Aceasta ar fi deajuns spre a se comemora faptele petrecute pe câmpiile Bulgariei, unde tânăra armată română a înscris pagini de glorie în istoria neamului şi a dovedit că Românul nu perduse — cu toată vitregia vremurilor trecute — nimic din calităţile militare pe cari le dovedise, de repetate ori, în trecutul mai depărtat.

Alte motive mai întăresc însă nevoia de a scoate din nou la lumină faptele acelui războiu şi anume:

Intregirea neamului, prin participarea României la războiul mondial din deceniul trecut, nu ar fi fost cu putinţă dacă nu ar fi existat regatul neatârnat român.

Armata care a făptuit întregirea neamului a fost instruită însă de acei cari au luat parte la războiul din 1877-78. Ea era moştenitoarea tradiţiilor aceleia care s'a distins în jurul Plevnei, a Rahovei şi a Vidinului.

Inţelegerea faptelor războiului din 1916—1919, precum şi a multor greutăţi de azi, nu e cu putinţă dacă nu ne reamintim împrejurările cari au făcut posibilă participarea noastră la războiul Independenţei cât şi influenţa care au avut-o asupra ideilor curente în armată evenimentele de acum cincizeci ani.

La aceste temeiuri se mai adaogă şi faptul că depărtarea de acele întâmplări ne îngăduie a le judeca azi cu mai multă obiectivitate şi că avem acum ştiri mai complete decât acelea cari au servit la publicarea primelor istorice ale războiului.

In fine, mai este o consideraţie care justifică această publicaţie şi anume, aceea că faptele, îndeplinite acum o jumătate de veac, sunt numai imperfect cunoscute de acea parte a neamului românesc care până acum câţiva ani era supusă unor state străine, al căror interes cerea ca zisele fapte să fie văzute sub o altă lumină. Dar unitatea de vederi, care ne e atât de necesară, nu se poate baza decât pe unitatea obiectivă de cunoştinţe.

Realizarea faptelor, pe cari-mi propun a le arăta, nu a fost cu putinţă decât pentrucă părinţii noştri au luptat şi au suferit, mulţi au plătit cu viaţa realizarea idealului nostru de atunci, iar cei supravieţuitori s'au devotat întăririi statului român, aşa cum a ieşit din împrejurările pe cari le voiu povesti.

Amintirii şi a unora şi a altora sunt închinate, cu adâncă recunoştinţă, rândurile ce urmează.

I. SCURTĂ PRIVIRE ISTORICĂ ASUPRA CAUZELOR RAZBOIULUI ŞI ASUPRA FAPTELOR POLITICE CARI AU PREMERS DECLARAREA SA

Am arătat aiurea nevoia ce a fost pentru Turci ca, pentru a-şi putea urma înaintarea spre centrul Europei, să-şi asigure stăpânirea ambelor maluri ale Dunărei şi să reducă statele româneşti la vasalitate. Realizarea acestei tendinţe s'a desăvârşit la finele secolului al XV-a. De atunci ţările româneşti decad din ce în ce mai mult, deşi Turcii sunt opriţi la înaintarea lor spre Vest, în 1683, sub zidurile Vienei — şi nu le mai rămâne, ca mijloc de prezervare, decât conservarea conştiinţei lor etnice şi religioase deosebite ,prin păstrarea graiului şi a credinţei strămoşeşti.

Cu începerea veacului al XVIII-a intervine, în procesul vechiu al puterilor creştine cu Turcii, un nou factor, tânăr, puternic, doritor şi nevoit a căuta un drum spre marea liberă: Rusia. Acţiunea lui Petru-cel-Mare şi aşa zisul său testament nu sunt decât încercarea de realizare şi formularea unei necesităţi reale a noului stat.

Petru-cel-Mare realizează numai provizoriu acest deziderat, prin dobândirea accesului la Marea Baltică, ale cărei chei însă erau în alte mâini şi care nu e liberă de ghiaţă o bună parte parte din an.

Ieşirea la mare dorită de Ruşi era ieşirea la Marea Mediterană, acea mare albastră cu coaste bogate şi cu cele mai mari posibilităţi de schimb, care nu înghiaţă niciodată şi a cărei stăpânire au avut-o sau au râvnit-o, pe rând, toate statele sau popoarele puternice.

Pentru realizarea acestei dorinţi Rusia a căutat, fireşte, a pune întâiu stăpânire pe Marea Neagră şi atunci se ciocneşte cu Turcia. De aci ia naştere o serie de războaie, în cari Ruşii atacă iar Turcii, a căror putere de expansiune era sfârşită, îşi apără, fără succes, posesiunile din jurul Mărei Negre, pe cari le pierd rând pe rând.

In înaintarea lor spre Sud, Ruşii dau de principatele româneşti pe cari le îmbie, pe baza comunităţii de religie, la lupta contra Turcilor, cu gândul însă de a le anexa.

Ca rezultat al luptelor anterioare şi recunoaşterii de către Turci a dreptului de amestec al Rusiei în protecţiunea populaţiilor creştine din cuprinsul imperiului otoman, şi cu scopul de a organiza principatele în vederea mai lesnicioasei lor absorbţiuni, Rusia impune Turciei, prin tratatul dela Adrianopole (1829), o respectare mai reală a autonomiei principatelor, creându-şi însă, în acelaş timp, drepturi cari o făceau, de fapt, stăpâna lor.

Românii însă, prinzând din ce în ce mai mult conştiinţă, — prin scrierile Ardelenilor, prin ideile occidentale ce pătrund tot mai mult în aceste părţi, dela începutul secolului al XIX-a — de ce au fost în trecut şi de ce au dreptul să fie, se opun tendinţelor ruseşti şi pornesc acea campanie, discretă la început, dar care prinde din ce în ce mai mult volum, şi duce, la emanciparea de sub tutela rusească, la unirea principatelor şi la alegerea unui domn străin.

Atârnarea, chiar mai mult nominală, de Poarta otomană, împiedica însă desvoltarea tânărului stat românesc şi era nevoie deci a păşi la ruperea legăturilor ce ne uneau cu guvernul din Constantinopol.

Neatârnarea se putea obţine pe două căi: a unei acţiuni diplomatice a marilor puteri sau cuceririi neatârnării prin luptă.

Prima era cu neputinţă, pentru că Napoleon III-a, susţinătorul ideei naţionalităţilor şi sprijinitorul nostru constant, nu mai avea dela 1866 încoace, nici puterea, nici prestigiul spre a o putea impune, Anglia nu voia a slăbi Turcia iar Austro-Ungaria se opunea, făţiş, unei asemeni soluţiuni.

Rămânea a doua soluţiune, aceea a cuceririi neatârnării prin arme. Era exclus, dată fiind disproporţia de forţe, ca România să o încerce singură. Rămânea atunci ca să o încerce în unire cu cei cari ar fi avut acelaş interes ca ea. Aceştia erau pe de o parte statele balcanice iar pe de alta Rusia. Austria, care ar fi dorit anexarea unei bune părţi din imperiul otoman, nu inspira încredere din cauza tratamentului Românilor, daţi pradă şovinismului maghiar.

Prinţul Carol, care dela începutul domniei sale, era hotărît a deveni neatârnat şi care chiar voia să proclame neatârnarea sa în 1873 a fost nevoit, la început, să-şi amâne hotărîrea din două motive: pentru a-şi consolida domnia şi pentru a desăvârşi instrumentul de realizare al neatârnării: armata.

In acest timp au avut loc diferite propuneri şi convorbiri cu statele balcanice (Serbia, Muntenegru, Grecia) dar cari nu au dus la rezultate tangibile din cauza mijloacelor reduse ale acestora şi din cauza neîncrederii — justificată — a Domnitorului, în reuşita unui războiu dus în asemenea condiţiuni, mai ales că armata noastră, nu era încă gata.

Câţiva ani în urmă, Rusia, căreia înfrângerea Franţei, în 1871, îi îngăduise a şterge tratatul de la Paris din 1856, îşi reîndreptă privirile spre Constantinopol şi ajutată puternic de nepriceperea guvernului turcesc (care aduce, prin reaua sa administrare, populaţiile dela Sudul Dunărei la răscoale, crud răpuse, şi e silit a se război cu Sârbii şi cu Muntenegrenii), se pregăteşte făţiş pentru războiul contra Turciei, ajutând şi popoarele de sub dominaţia acesteia, în răscoala lor.

Conflictul se apropia şi România trebuia să ia o hotărîre.

O mare divergenţă de păreri s'a manifestat atunci atât la conducătorii noştri politici cât şi în public, divergenţă născută în parte din cauza dezorientării celor mai mulţi asupra situaţiei reale, în parte din neîncrederea în propriile noastre forţe şi în parte din lipsa de încredere în scopurile urmărite de Ruşi.

Diferitele păreri ce s'au emis se pot grupa astfel:

1. A ne declara neutri. Era cu neputinţă pentrucă marile puteri nu voiau a garanta această neutralitate, iar noi nu ne puteam impune nici Rusiei, nici Turciei şi mai puţin amândorura, dacă alegeau teritoriul nostru, ca câmp de bătălie.

2. Să ne aliăm cu Rusia, dar să nu luăm parte la acţiune sau să luăm o parte limitată. Dacă nu iei parte la o acţiune nu ai dreptul la beneficiile ei. Rusia, deşi avea obligaţiuni către noi, a fost ingrată; ce ar fi fost dacă n'am fi scăpat-o din impasul dela Plevna?

3. A ne alia cu Rusia şi a lua parte cu ea la făptuirea războiului. Cum o demonstrează foarte bine Maiorescu, era singura soluţie de adoptat, căci a fost justificată pe deplin prin fapte. Atât prinţul Carol cât şi I. Brătianu, Kogălniceanu şi C. A. Rosetti s'au raliat ei şi au dus-o la îndeplinire, cu hotărîre şi mult spirit de continuitate.

Ca rezultat al negocierilor începute în toamna anului 1876, s'au încheiat, între Rusia şi România, două convenţii, una politică şi alta militară, cari cuprindeau următoarele clauze mai de seamă:

Guvernul român asigură armatei ruseşti liberă trecere pe teritoriul românesc şi tratamentul ce se cuvine unei armate amice.

Toate cheltuelile relative la transport şi aprovizionări cad în sarcina guvernului rus.

Guvernul rus se îndatorează a menţine drepturile politice ale guvernului român şi să păstreze şi să apere integritatea actuală a României.

Punerea la dispoziţia armatei ruse a întrebuinţării liniilor ferate şi telegrafice, cari rămâneau însă sub administraţiunea românească.

Toate transporturile făcute pentru armata rusă urmau a fi plătite de aceasta, după tariful în vigoare pentru armata română, pe baza unităţii monetare române sau franceze.

Armata rusă avea dreptul a construi noui comunicaţii sau ameliora pe cele existente.

Ea avea dreptul deasemenea a stabili o linie de etape. Intrarea trupelor ruseşti în Bucureşti era însă interzisă.

Crimele şi delictele comise, în România, în contra siguranţei transportului armatelor ruseşti, urmau a fi judecate după legile româneşti.

Pentru relaţiile dintre armata rusească cu autorităţile româneşti urmau a fi numiţi comisari români pe lângă unităţile şi etapele celei dintâiu. Aceştia împreună cu comisarii ruşi urmau a regula orice neînţelegere.

ULTIMELE NOUTĂŢI APĂRUTE IN EDITURA „CUGETAREA":
UN ASASINAT PATRIOTIC
de VICTOR EFTIMIU Lei 60
AMINTIRI DIN CASA MORŢILOR
de DOSTOIEVSKI Lei 58
CRIMA LUI SYLVESTRU BONNARD
de ANATOLE FRANCE Lei 50
MAI TARE CA MOARTEA
de GUY DE MAUPASSANT Lei 48

CARŢI ŞI REVISTE

In jurul săpăturilor dela Glozel

Discuţiile în jurul săpăturilor dela Glozel (departamentul Allier-Franţa centrală) continuă cu aprindere.

Ipoteza susţinută de d-nii Morlet şi Fradin, autorii acestor săpături, precum şi de alţi savanţi (Salomon Reinach, Joseph Loth, Depéret) că Glozel ar fi o staţiune preistorică, neolitică, (Vezi „Adevĕrul Literar" din 17 Octombrie 1926) este viguros combătută de d. Camille Jullian, autorul vestitei „Histoire des Gaules". Intr'o comunicare recentă, d. C. Jullian dovedeşte, prin interpretări documentate, că descoperirile dela Glozel nu sunt preistorice, ci sunt imaginea cea mai complectă până azi, a unei „officina feralis", adică a locuinţei unei vrăjitoare din epoca galoromantică.

Mai întâiu cadrul obiectelor descoperite : o pădurice, un izvor, stânci care se intredeschid formând peşteri, este întocmai cadrul ales de vrăjitoarele antice, aşa cum îl reprezintă unele figuri greceşti. Desigur că undeva, mai departe, într'un loc la care n'au ajuns încă săpăturile, există şi sanctuarul, micul templu rural, în jurul căruia aveau loc vrăjile.

Obiectele găsite sunt instrumente de magie: oale cu forme variate, vase, pahare, străchini, toate din pământ ars, grosolan lucrate ; opera unui olar local, poartă semnul rusticităţii şi al sărăciei. Nu se află nici un obiect de fier sau de bronz, pentrucă metalul îndepărta demonii de care vrăjile aveau nevoie.

Dar această absenţă totală a metalului nu înseamnă că ne aflăm de-abia în epoca de piatră : Capetele de topoare din piatră, cu găuri pentru atârnat, dovedesc îndeajuns că numai fierul le-a putut străbate. Pereţii vaselor găsite la Glozel sunt gravaţi rudimentar cu talismane şi tot felul de figuri protectoare cunoscute deja depe vasele de bronz din arheologia greacă : capete de uliu, păsări magice, asteritul sau steaua de mare care făcea minuni, poate şi planta misterioasă hippoman, (o speţă de mancenilier), svastica adoptată de magie din cele mai vechi timpuri şi păstrată până prin sec. V al erei noastre.

Pe lângă aceste vase s'a mai descoperit un număr considerabil de figurine aşa zise *d'envoûtement* (reprezentarea persoanei împotriva căreia se făcea vraja şi care suferea un fel de concretizare a blestemului, prin diferite mutilări) : vase cu chip omenesc, fără gură, pentrucă e vorba de un adversar care trebuie silit să tacă ; prima operaţie magică era aceia de-a-i suprima gura. Un fel de păpuşi (presupuşii idoli neolitici ai partizanilor primei ipoteze) care închipuiau pe duşmanul blestemat. Ele poartă urma firului de lână cu care erau legate şi a acului care le înţepa în partea dreaptă, în dreptul ficatului : „et medium tenues in jecur egit acus", cum scrie Ovidiu. Toate aceste obiecte sunt din pământ ars.

Pietrele şi cărămizile cu inscripţiuni, a căror descifrare a fost făcută în întregime de d. C. Jullian, prezintă un interes şi mai mare.

Unele pietre sunt capete de topoare şi silexuri preistorice întrebuinţate ca ex-voto. Prezenţa lor a derutat cel mai mult pe descoperitori.

Dar nu există localitate galo-romanică în care să nu se fi descoperit obiecte neolitice şi chiar paleolitice şi se ştie că ţăranul din Galia ca şi acel din Italia socotea toporul de piatră, „piatra de trăsnet", ca un talisman de primul ordin. Deci prezenţa lor, aici la Glozel e explicabilă şi întăreşte credinţa că-i vorba de instrumente magice. Mai sunt pietrele lustruite, cu figuri de animale fantastice pe ele, căprioara şi cerbul încornorat, „fiara înspăimântătoare", având pieptul drept cap, şi alte figuri monstruoase.

Inscripţiunile depe pietre au o importanţă mediocră. Nici una n'are mai mult de zece litere, care de cele mai multe ori înseamnă un nume redus la iniţiale, aşa cum se obişnueşte în textele magice. Aflăm numiri ciudate de demoni: Bibirixi, Ereschigal, Bachachuc, etc. Alte inscripţii înseamnă formule de blestem şi de poruncă sau rugă către divinităţile misteroiase: „sta (opreşte-te), „sali" (sari), indicaţii cum să te faci iubit, invocarea demonului Tychon, demon afrodiziac teribil, etc.

Cele mai lungi şi mai interesante sunt inscripţiile de pe cărămizi, referindu-se mai ales la viaţa rurală, amor, vânătoare, pescuit, scrise cu caractere şi într'o limbă nu aşa de greu de recunoscut. Scrierea e cea cursivă, în genul grafitelor pompeiene, dar cu particularităţile textelor mai recente. De exemplu litera C e pătrată, nu rotunjită ; M are cinci ramuri etc. Toate literile alfabetului roman se găsesc întrebuinţate, în afară de K şi Z, cele două litere care se întâlnesc foarte rar în Galia. Intrebuinţează apoi unele helenisme cu X în loc de ch. Limba e vulgară : „oxum" pentru ossum, „xali" pentru sali, „oblatos" pentru oblata (ofrande).

Toate formulele magice din aceste inscripţiuni sunt cele cunoscute deja din papirusuri diabolice şi de pe tăbliţele de plumb aşa zise ale zeului Sekk.

D. C. Jullian localizează data obiectelor dela Glozel aproximativ spre sfârşitul veacului al III-lea al erei noastre, epocă în care s'a practicat mult magia, când spiritele, decepţionate de religiunile învechite, se desfrânau in pasiunea pentru miraculos.

Vrăjitoarea dela Glozel a fost poate la modă pe timpul împăratului Probus, sau Diocleţian, sub care se înregistrează o reînviere a magiei greco-romane.

Cu toată uriţenia şi vulgaritatea lor, săpăturile dela Glozel alcătuiesc un document preţios, în primul rând pentru cunoaşterea vieţei plină de superstiţii a Galiei-romane.

Rămâne de văzut cine va avea ultimul cuvânt în pasionanta discuţie care s'a născut între arheologi.

A. S. I.

Frumuseţea şi instinctul sexual

Incercând să degajeze câţiva din termenii nenumăraţi din a căror relaţiune necesară se alcătuesc legile estetice şi legile morale, Charles Lalo îşi încheie interesanta şi documentata sa lucrare despre „Frumuseţe şi instinctul sexual", notând câteva percepte practice cari ţâşnesc în chip firesc din consecvenţele acestui studiu teoretic.

Fie că o considerăm ca o cunoştinţă, spune Lalo, fie că o socotim ca o afecţiune sau ca o acţiune, fiindcă are toate aceste caractere simultan, — arta este o categorie de joc, iar frumuseţea o speţă a luxului, — doctrina estetică fiind un supliment la teoria libertăţii. Dacă prin urmare arta e jocul socializat al adultului, precum jocul e arta presocială a copilului, problema raporturilor dintre artă şi morala sexuală devine o problemă de ordin pedagogic, şi se poate compara cu aceea care consistă în a proporţiona în chip sănătos, într'un program educativ, orele de recreaţie şi orele de studiu serios. Aceste două elemente sunt solidare: sunt cei doi poli ai unuia din axele vieţii ; într'o educaţie integrală amândouă aceste elemente sunt indispensabile. Principiul acestei pedagogii a adultului va fi deci să evite în acelaş timp şi risipa abuzivă a jocului artistic şi surmenajul activităţii morale. „Mijlocia, posibilul şi convenabilul", e vechiul percept pedagogic al lui Aristot, care a întrevăzut cel dintâi funcţiunea de evadare, de idealizare şi de purificare care e menirea artei într'o umanitate bine organizată.

Legea cea mai adâncă a oricărei cugetări e fără îndoială căutarea unităţii : simplicitate în lucruri, identitate în raporturi. Insă îndată ce depăşim unitatea care nu există decât prin abstracţiile noastre, fenomenele cele mai însemnate ale gândirii ca şi cele ale naturii sunt fenomene de polarizare. Cele mai însemnate forme estetice între aceşti doi termeni, sunt sentimentele echilibrului, ale simetriei, ale ritmului, şi-o mulţime de alte manifestări elementare ale organizaţiunii, — temelia tehnicei în genere.

In termenii mai analitici şi mai exacţi, cea dintâi condiţie care se impune în studiul raporturilor dintre artă şi morala sexuală ca şi în cel al raporturilor dintre artă şi morală în genere, e distincţia care se face între mai multe tipuri de activitate artistică cu totul diferite, cari au menirea de a complecta, de a echilibra viaţa serioasă opunând-o, după nevoile ei cutărui sau cutărui punct de vedere. Există astfel tipul Flaubert, tipul Rousseau, tipul Stendhal, tipul Goncourt şi tipul Goethe.

Opera de artă trebuie să fie, — conform unor funcţiuni diferite, prin sugestii şi reprezentări independente,— când morală, când amorală, când, în sfârşit, şi în ciuda paradoxului, imorală.

Instinctul sexual şi sentimentul iubirii sunt cele mai puternice motoare ale umanităţii. Morala fiind organizaţia raţională a vieţii individuale şi sociale, trebuie să conchidem, cu toate prejudecăţile ascetismului, că o morală care s'ar feri să-şi utilizeze energiile, mai cu seamă sub forma artistică, ar fi lipsită şi de forţă şi de viaţă. Pe de altă parte, arta care s'ar priva, mai cu seamă sub forma morală de a-şi utiliza propriile energii, s'ar ruina şi odată cu dânsa valoarea vieţii omeneşti ar fi cu-atât mai înjosită.

Impulsiunile sexuale sunt impulsiuni ; nu sunt scopuri sau principii de organizare. Ele nu dirijează, ci trebuesc dirijate, având nevoie de o disciplină fie artistică fie morală. Disciplina aceasta cu toate prejudecăţile misticismului erotic, nu o creează ele înşiie.

Când e normală, acţiunea instinctului sexual poate fi comparată cu una din acele „acţiuni de prezenţă" sau „catalize" în virtutea cărora o cantitate infimă a unei substanţe care ar putea fi periculoasă, într'o doză mai mare, poate fi necesară pentru a produce o importantă combinaţie chimică sau un fenomen fiziologic indispensabil sănătăţii noastre. E deci normal ca această cantitate aparentă, şi ca să spunem aşa, ponderabilă, a vieţii sexuale, să fie redusă la necesar fără a o exagera vreodată până la otrăvire, şi fără a o diminua până la o anemie mortală.

Intr'o doză prea mare, trebuie să ne temem totdeauna de intoxicarea prin erotism, după cum trebuie să ne temem de orice excitant fiziologic sau psihologic. In doze homeopatice trebuie să prevedem ori imunizarea binefăcătoare, ori accidentele anafilactice, ori absenţa oricărui efect sensibil : variaţiuni considerabile după indivizi şi împrejurări, a căror singură regulă este să se adapteze in mod prudent fiecărei situaţii pe care poate s'o ofere viaţa. In acest domeniu şi din acest punct de vedere, regula cea mai generală e că regulă generală nu există. Există însă legi necesare. E datoria conştiinţei de a le ghici şi de a le aplica intuitiv în viaţa concretă, şi e datoria reflecţiunii de a le explica prin analiză, şi de-a-i le apropia ajutându-ne să le înţelegem mai bine.

Definiţia comicului

Intr'un interesant articol din „La Revue du Mois" Yves Delage opunea concepţiei comice susţinute de Henri Bergson o definiţie la care se oprise : „Pentruca un lucru să fie comic, trebuie ca între efect şi cauză să fie o dezarmonie". Intrucât metoda care l-a condus pe Delage la această definiţie este aceea pe care au susţinut-o cei mai mulţi teoreticieni, Bergson găseşte util să arate prin ce diferă definiţia pe care o dă el comicului, de a celorlalţi.

„Comicul se poate defini prin unul sau mai multe caractere generale, exterior vizibile, pe cari le întâlnim în efectele comice culese la întâmplare. Un oarecare număr de definiţii ale acestui gen au fost propuse încă dela Aristot ; teoria lui Delage mi se pare că a fost obţinută prin această metodă : a închipuit un cerc şi a arătat că efectele comice luate la întâmplare, sunt închise într'însul. Din clipa în care caracterele în chestiune sunt notate de către un observator perspicace, ele aparţin de bună seamă comicului ; dar socotesc că se pot întâlni adesea şi în ceeace nu e comic. Definiţia ar fi prea largă, deşi ar satisface întrucâtva exigenţele logicei, indicând o condiţiune *necesară*. Nu cred însă să poată da condiţiunea *suficientă*. E dovada cea mai bună că cele mai multe din aceste definiţii sunt tot atât de acceptabile deşi nu spun acelaş lucru.

„Am încercat cu totul altceva în lucrarea mea *„Le rire"*. Am căutat în comedie, în farsă, în arta clownului, etc., *procedeele de fabricare* ale comicului. Mi s'a părut că sunt mai multe variaţiuni pe o temă mai generală. Am notat tema, pentru a simplifica ; însă tot variaţiunile interesează mai mult. Tema furnizează o definiţie generală, care e de data aceasta o regulă de construcţie. Recunosc de-altminteri că definiţia astfel obţinută ar risca să pară, la prima vedere, prea strâmtă, — după cum definiţiile obţinute în cealaltă metodă erau prea largi. Ea ar părea strâmtă fiindcă alături de lucrul care e ridicol prin esenţă şi prin el însuşi, în virtutea structurii sale interne, există o mulţime de alte lucruri cari provoacă râsul în virtutea unei asemănări superficiale cu aceasta, sau a unui raport occidental cu o altă definiţie care ar semăna cu aceasta, ş. a. m. d. Comicul nu are scop, fiindcă ne place să râdem şi ne folosim de toate prilejurile pentru aceasta. Mecanismul asociaţiilor de idei e de o complicaţie extremă, în cât psihologul care ar studia comicul cu această metodă şi care ar lupta împotriva dificultăţilor mereu născânde, în loc să sfârşească în cele din urmă cu comicul, închizându-l într'o formulă, ar risca întotdeauna să i se spună că n'a ţinut seamă de toate faptele.

„Incercând să determin procedeele prin care se provoacă râsul. am cercetat şi care este intenţiunea societăţii când râde. Metoda de mai sus nu lămureşte nici acest mister. Nu văd, de pildă, de ce „desarmonia" ar provoca la spectatori o manifestare atât de specifică cum e râsul, atunci când atâtea alte proprietăţi, calităţi sau defecte îi lasă impasibili. Ar trebui prin urmare să se cerceteze care *este cauza specială a dezarmoniei* care naşte efectul comic ; şi cauza aceasta nu se va găsi decât dacă se va putea explica prin ea însăşi de ce, într'un asemenea caz, societatea simte nevoia să-şi manifesteze veselia. In cauza râsului trebuie să fie ceva care atentează *în mod specific* la viaţa socială, întrucât societatea îi răspunde printr'un gest care face impresia unei reacţiuni defensive, un gest care provoacă oarecare frică"...

Un colaborator al lui Stendhal

S'a vorbit mult în vremea din urmă, mai ales în Italia, despre o operă a lui Stendhal publicată sub numele pictorului genovez Abraham Constantin. N'a fost, de fapt, spune Paul Guiton în „Mercure de France", decât o colaborare; şi chestiunea e pusă în adevărata ei lumină de Arturo Rusconi care publică în „Le Marzocco" rezultatele cercetărilor sale.

Lucrarea lui Constantin a apărut la editorul florentin Vieusseux, care a ocupat un loc însemnat în istoria Renaşterii. In arhivele casei, manuscrisul se păstrează şi astăzi, împreună cu corecturile şi reviziile făcute. Se mai găseşte acolo şi corespondenţa schimbată între editor, autor şi prietenul său, Henri Beyle, consulul Franţei la Civita-Vecchia, care părea că e însărcinat să facă corecturile. Insă Beyle nu se putea mulţumi cu o simplă corectură tipografică. Şi, printre rânduri, el a presărat fraze, gânduri şi observaţiuni personale, cari transformă câteodată în chip miraculos proza monotonă a lui Constantin.

Această colaborare îi era perfect cunoscută lui Vieusseux, după cum o demonstrează un pasagiu dintr'o scrisoare pe care i-a adresat-o pictorului genevez:

„E o fericire pentru Dv. de a avea colaborarea prietenului Beyle, care e un maestru desăvârşit; numai că ar trebui să-i recomandaţi să facă corecturile mai limpede şi mai inteligibil... Vă spun lucrul acesta, fiindcă ştiu din experienţă cât de greu de descifrat e scrisul lui obicinuit..."

Vieusseux era fără îndoială familiarizat cu scrisul lui Stendhal, care trebuie să-i fii scris adesea pentru vânzarea propriilor sale lucrări. Dar nici una din scrisorile acestea nu figurează în „Corespondenţa lui Stendhal" editată de Paupe şi Chéramy. In schimb, *Corespondenţa* vorbeşte destul de mult de *excelentul Constantin*, care copia lucrările lui Raffael pe porţelan.

Beyle scria despre dânsul în 1838:

„Marele pictor Constantin care a avut un succes strălucit la Paris, s'a reintors la Geneva..."

Instructivă Interesantă
Eftină Distractivă
Folositoare Elegantă
BIBLIOTECA „DIMINEAŢA"
CEA MAI RASPÂNDITA BIBLIOTECA DE POPULARIZARE DIN ŢARA
Au apărut până azi aproape o sută volume lucrări originale şi traduceri din operele cele mai de seamă
COSTUL UNUI VOLUM LEI 6
LA CHIOŞCARI ŞI LIBRARI
CATALOGUL se TRIMITE GRATUIT la cerere
EDITURA „ADEVERUL" S. A.
BUCUREŞTI, - STR. SARINDAR No, 7-11, - BUCUREŞTI

MARVAN
TESTA
Vindecă

Răceli Migrene
Guturai Nevralgii
Gripă Giunghiuri
Dureri de dinţi
De avut în Farmacii şi Droguerii

Arta nouă

Am citit o revistă modernistă (modernista este orice publicaţie, în care nu se scrie limpede decât preţul de vânzare şi costul abonamentului).

Fireşte, m'am oprit întâiu asupra poeziilor.... Am găsit una deosebit de neliniştitoare. Are titlul : *„Exerciţii în aer liber"*. Pitoresc, nu-i aşa ?

Ascultaţi :

Aici pieptul îl desfaci şi sprijini tripieu pe munte şi rever,

Nu vă puteţi plânge, doamne fereşte, că este banal... Nici prea limpede. *„Pe munte şi rever"* în loc de *„pe munte şi pe vale"* este de-o originalitate fermecătoare. Căci bănuiesc *„rever"* înseamnă, aci, vale, — afară numai dacă n'o fi însemnând creion Hardmudt, monoclu sau cal de curse.

Dar să citim mai departe :

Cerul e urcat cu marinarii tineri prin pomi.

Aici, originalitatea este şi mai stridentă. Că cerul se urcă prin pomi, nu-i cine ştie ce!. Dar marinari care stau la munte *(pe munte şi rever)* — recunoaşteţi şi dv. că nu-i ceva tocmai firesc. Marinarii stăteau până acum la mare. Dar în poezia modernistă, la mare stau — probabil — pădurarii. Se vorbia, într'o glumă veche, de marina călăreaţă. Iată, în poezia cea nouă, marină forestieră, compusă din marinari care stau la munte şi se urcă prin pomi.

Mai departe :

circuli ochiul forestier peste limita de aer permis,
pietrele tari trec desculte gârlele.

Pietrele *moi*, probabil că trec gârlele încălţate. Vor fi purtând şoşoni Tretorn sau papuci de casă? Galoşi sau, pur şi simplu, pantofi Louis XV ? O nouă poezie ne va lămuri. Din poezia de azi, reţineţi acest învăţământ admirabil că pietrele *tari* umblă desculţe.

Acum, daţi-mi voie să vă citez o strofă întreagă, fiindcă în cuprinsul ei se întâmplă o spăimântătoare catastrofă. Fiţi tari, domnii mei ! Pregătiţi-vă pentru o ucigătoare avalanşă de cuvinte. Doamnele cu bătaie de inimă sunt rugate să iasă din odaie...

Aşa ! Acum ascultaţi :

Iţi iubeşti cât fiecare om logoanica şi alpenstocul
distribui lateral pentru serviciul tău copaci adulţi
de o pildă: îmi plac pantofii tăi antiseptici
locuitorii umblă pe malul Gangelui,
şi la un pas exact lângă tine
excursionişti cu frânghii cad fără nici un interes
în prăpăstii.

Aţi suportat lovitura ? Bravo ! Sunteţi oameni tari.... Aţi înţeles ceva ? Nimic ? Ca şi mine... Citiţi aceste versuri de sus în jos şi de jos în sus, dela dreapta la stânga şi dela stânga la dreapta, din două în două şi din trei în trei, — citiţi-le cum vreţi, cum vă mână pofta şi cum vă îndeamnă fantezia : au exact acelaş sens sau, sincer vorbind, n'au nici un sens.

Pentrucă aţi trecut cu bravură această primă încercare, vă mai supun la încă una :

Pe urmă : dealurile ne primesc cu reverenţe şi
păru'n vânt
biciuieşti în surâs până la hemoragie zmeurile
vocea trenului arteziană şi conductorul ne salută
pe scară.

Este emoţionant, nu-i aşa ?

Vă mărturisesc că de multă vreme nu m'am simţit atât de profund mişcat... Mă emoţionează faptul că nici dv. nu înţelegeţi nimic, din toată această poezie, cum nici eu n'am înţeles nimic. Un moment m'am îndoit de mine însumi. Am crezut că nu mai cunosc sensul cuvintelor. Am crezut că nu mai pot pricepe nimic. Dar acum văd că suntem mulţi, foarte mulţi cei care nu înţeleg nimic. De-aceea, sunt atât de mişcat...

Norii au staţionat preocupaţi de probleme agrare

...ca d. Garoflid !

luna şi-a scris genunchii pe pietrele albe
în Copenhaga studenţii fac băi reci, cântă din gâtlej.

...spre deosebire de studenţii dela Oxford, care cântă din buric; de cei dela Paris, care cântă din ochi, de cei dela Roma, care cântă din flaut; şi de cei din New-York, care cântă din pathéfon...

Deci : apropie-te să-ţi perforez amabil coastele

conchide poetul cu o logică de fier. In adevăr : dacă studenţii din Copenhaga fac băi reci, e logic... „deci" să te apropii spre a-ţi perfora amabil coastele !...

Nimic mai simplu. Nimic mai firesc.

Dar dacă studenţii din Copenhaga ar fi făcut băi calde, ce ar fi făcut poetul ? Probabil că i-ar fi perforat iubitei sale altceva, — cine ştie ce parte a trupului...

Oricum, gentila invitaţie de a-i perfora coastele este de un lirism profund. Nici că se putea o mai înduioşetoare manifestare a iubirii, decât perforarea coastelor iubite...

* * *

In revista modernistă, mai sunt şi alte poezii. Sunt şi nuvele, sunt şi articole de doctrină. Fiţi liniştiţi ! Nu vă voi obosi cu alte citate. Cele de mai sus sunt suficiente. Am vrut numai să vă arăt ce înseamnă artă nou...

O spune unul din teoreticienii ei :

„Una din legile cele mai cunoscute ale sensibilităţii contimporane e de a-şi descoperi facultăţi inedite, noi puncte de vedere şi sisteme de interpretare".

Adevărat .

Facultăţi inedite : pietrele care trec gârla, desculţe. Mai inedit decât asta, ce vreţi, mă rog ?

Noi puncte de vedere : marinarii care stau în pomi, la munte.

Sisteme noi de interpretare : norii preocupaţi de probleme agrare.

Toate acestea alcătuesc sensibilitatea contimporană, rezumată lapidar în : „vino dragă să-ţi perforez coastele !"

Cu drept cuvânt conchide teoreticianul artei noui:

„Vechile sisteme, etichete şi formule trebue să dispară".

Fără îndoială! Care era vechiul sistem? Când îi scriai în versuri iubitei, îi spuneai :

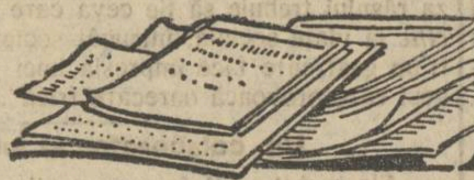
Ce-ţi pasă ţie, chip de lut...

Ei bine, nu mai merge ! Azi, îţi pofteşti frumos iubita să-i perforezi amabil coastele !

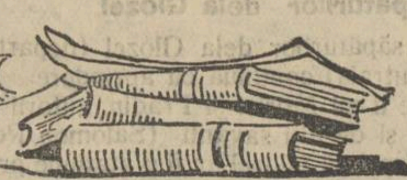
Alt sistem vechiu: marinarii erau descrişi numai pe vapor sau în port. Nu e bine ! Marinarii trebue cocoţaţi în pomi, la munte. Orişicine poate vorbi despre marinarii din port. Meritul cel mare stă în a vorbi despre marinarii dela munte...

Arta nouă este astfel, definitiv însemnată. Idolii vechi sunt răsturnaţi depe socluri. Repede, prieteni, să adunăm cioburile care ne sunt dragi. Dar pe furiş ! Să nu ne vadă cineva, că ne compromitem. Iacă, ici, un ciob din Voltaire altul de Verlaine... uite şi nasul lui Anatole France... uite şi rânjetul lui Molière... Repede ! Până nu prind de veste novatorii geniali !

TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE

INSEMNĂRI

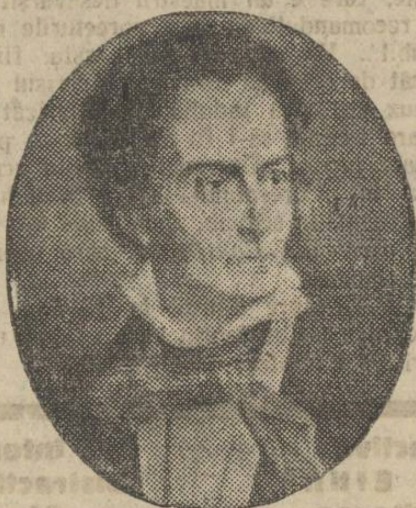

Laënnec

Se împlineşte în cursul acestei luni o sută de ani dela moartea unui mare clinician, pe care Franţa îl serbează cu o pompă deosebită, clinician cunoscut în lumea întreagă sub numele de Laënnec.

Născut în 1871 la Quimper în Bretania, Laënnec a primit prima instrucţie dela un unchiu al său, medic al spitalului din Nantes. Părăsind Bretania Laënnec devine elevul lui Corvisart, medicul de care se temea Napoleon I şi în Capitala Franţei, el ajunge la cele mai mari situaţii oficiale.

O importantă descoperire medicală din secolul al 19-lea a fost fără îndoială *auscultaţia*. Graţie acestei descoperiri geniale, şi care azi pare atât de naturală, Laënnec ocupă un loc imediat lângă Pasteur, printre binefăcătorii omenirii. Inainte de descoperirea auscultaţiei, diagnosticul afecţiunilor pulmonare şi în special al ftiziei, era tot atât de obscur ca în timpul lui Hipocrat. Cu toate acestea o jumătate de secol înaintea lui Laënnec, un vienez, Avenbrugger descoperise percuţia care, împreună cu auscultaţia, sunt mijloacele de investigaţie de care poate dispune orice medic.

Laënnec

Toată lumea ştia că fiziologia pulmonară ori cardiacă sufere din cauza bolilor ce se localizează la plămâni ori la cord şi nimănui nu i-a venit în gând să interpună între ureche şi torace un tub de lemn, care este aparatul banal al interniştilor, *stetoscopul*, înainte de Laënnec.

Un fapt de importanţă minimă îl forţă să nu asculte direct şi să fie nevoit, dintr'un sentiment de mare respect pentru o tânără nobilă franceză, să interpună între urechea sa şi pieptul pacientei, un cornet format dintr'un rulou de hârtie.

Alţii pretind că ceiace l-a determinat pe Laënnec să nu asculte direct bolnavii, era şi starea de necurăţenie sub care se prezintau toţi pacienţii mizeri din spitale.

In fine ultima versiune: într'o zi Laënnec, trecând prin curtea cea mare a palatului Luvru a remarcat nişte „gavroches" parizieni, cari inventaseră un joc nou.

La capătul unui lemn gros, de forma unui stâlp, zburdalnicii copii înfipseseră mai multe ace pe care căutau să le facă să vibreze în timp ce alţi camarazi stăteau cu urechea la celalt capăt al stâlpului, pentru a auzi transmiterea unei muzici speciale. Această experienţă vulgară de acustică a fost pentru Laënnec o adevărată revelaţiune. A doua zi la spitalul Necker, el luă caetul de observaţiuni, făcu din el un rulou şi o extremitate o aplică la nivelul cordului iar cealaltă o aplică contra urechii. Din acea zi datează descoperirea auscultaţiei.

Acei ce se vor uita în vitrinele negustorilor de instrumente medicale, când vor zări acest instrument simplu care se cheamă stetoscop, vor şti că lui i se datoresc cele mai mari descoperiri din pathologia internă ce se referă la bolile cardio-pulmonare.

De aceea nu este medic care să nu se considere discipol, altădată al lui Hipocrat, azi al lui Laënnec.

Cercetările sale asupra ftiziei au avut ca efect să-l contamineze; natura sa debilă nu a putut lupta contra acestei boli şi Laënnec muri la vârsta de 44 de ani!

Biografii săi îl descriu ca fiind mic de talie, foarte slăbit, fin ca expresie, vorbind frumos şi de o afabilitate remarcabilă.

Trei ani înainte de a muri, Laënnec acumulează toate onorurile: profesor la Collège de France, profesor de clinică medicală la Facultatea de medicină din Paris, membru al Academiei de Medicină, şi decorat cu legiunea de onoare. La acea epocă se mai bucura de favoarea de a fi medicul particular al ducesei de Berri!

Cu toate onorurile pe care le-a găsit la Paris, Laënnec nu uită origina sa bretonă şi toată viaţa şi-a iubit pământul natal, cerul şi marea dela Quimper şi limba provinciei sale, atât de diferită de cea franceză. De aceea când ftizia a început să-l slăbească, el venea să se fortifice la Kerlouarnec, unde avea un domeniu la care ţinea foarte mult.

Laënnec se odihneşte acum într'un cimitir mic de ţară, la Ploaré. El a murit, cum a trăit, ca un bun creştin şi ca un mare breton. Sub granitul provinciei sale doarme somnul de veci unul dintre cei mai mari medici pe cari i-a produs omenirea. Posteritatea nu l-a uitat când a săpat cu litere de aur numele său nemuritor pe soclul statuii ce se ridică pe piaţa Saint-Corentin, lângă impresionanta catedrală gotică din Quimper.

Academia de medicină din Paris în zilele de 13, 14 şi 15 Decembrie sărbătoreşte memoria lui Laënnec, aducându-i în prezenţa delegaţilor din lumea întreagă un omagiu respectuos de recunoştinţă, de eternă admiraţie şi de pioasă amintire.

Ce ar mai fi putut lăsa acest mare clinician, ca operă nemuritoare, dacă nu ar fi dispărut la 44 de ani!

E. GRANT

Precursorii naturalismului francez

Cu două sau trei luni înainte de moartea sa (1870), Jules de Goncourt îi declară pe neaşteptate fratelui său, în timpul unei „plimbări tăcute":

Posteritatea ne va contesta de bună seamă;... va trebui însă într'o zi să recunoască că noi am scris „Germinie Lacerteux" şi că lucrarea aceasta a fost cartea-tip care a slujit de model pentru tot ceeace s'a fabricat, dela noi încoace, sub numele de realism, naturalism, etc....

Nimic mai îndreptăţit decât această protestare. De Martino o demonstrează destul de limpede în excelenta sa lucrare „Naturalismul francez" (Armand Colin).

Fraţii Goncourt, probabil fiindcă au apărut cei din urmă printre romancierii realişti ai celui de-al doilea imperiu, au realizat mai complect decât alţii diferitele aspiraţiuni ale doctrinei realiste: romanul sociologic „à la Balzac", gustul pentru informaţia minuţioasă şi metodică, „à la manière de Flaubert", preferinţa pentru tablourile şi personagiile împrumutate moravurilor populare, în felul lui Chamfleury.

Insă, în vreme ce înaintaşii nu se conformau decât cu totul imperfect programului lor, împiedicaţi fiind chiar de aceste programe, Balzac prin romantismul lui, Flaubert prin pasiunea sa pentru poezie, Chamfleury prin mediocritatea informaţiei sale, — fraţii Goncourt au mers aproape până la capătul ideilor lor, şi aveau conştiinţa foarte clară de ceeace făceau: „prefeţele şi manifestele" lor sunt mărturia intenţiilor, de altminteri evidente, în romanele pe cari le-au scris.

Astfel, în 1865 ei au înfăţişat un sistem literar puternic închegat, care e de fapt cea dintâi formă a doctrinei naturaliste.

Zola a debutat în viaţa literară în momentul în care apărea „Germinie Lacerteux", şi romanul acesta îl ajută să-şi descopere drumul; Thérèse Raquin urmă puţin după *Germinie Lacerteux*.

Fraţii Goncourt s'au introdus în roman prin istorie. Intreaga lor activitate de început, a fost întrebuinţată pentru a scrie monografii asupra societăţii secolului XVIII-lea. — arta, moravurile, mobilierul, decoraţia apartamentelor. Pentru aceasta, ei aveau nevoie de o documentare foarte serioasă. Metoda aceasta de lucru au transportat-o fraţii Goncourt, în chip firesc, din istorie în roman: .

„Istoria e un roman care a fost; romanul e o istorie care ar putea să fie... Unul din caracterele particulare ale romanelor noastre, ar fi acela că sunt romanele cele mai istorice ale vremii noastre, romanele cari vor procura cel mai mare număr de fapte şi de idei adevărate, istoriei... Romanul de astăzi se face din *documente* povestite şi relevate după natură, după cum istoria se face după documente scrise. Istoricii sunt povestitori ai trecutului; romancierii sunt povestitorii prezentului..."

Acestea sunt unele din formulele cele mai exacte prin cari şi-au rezumat concepţiile lor Fraţii Goncourt. Singura expresie care caracterizează în chip concret romanul, aşa cum l-au înţeles ei, este aceea de *roman documentar*.

Pentru a scrie asemenea romane documentare, pentru a realiza acest „adevăr", în acelaş timp istoric şi ştiinţific, ei au transpus adesea în operele lor poveşti adevărate şi au ţinut să ne informeze ei înşişi, foarte minuţios, de amănuntul acestor aventuri originale.

„Charles Demailly" e povestea începuturilor lor; „Renée Mauperin" e o prietenă din copilărie; „Germinie Lacerteux" e bătrâna lor doică; „M-me Gervais" e una din mătuşile lor. Dar asta nu e de ajuns; întrucât intenţia acestor autori nu este să ne povestească aventuri individuale, ci, de fiecare dată, să descrie un aspect al societăţii contimporane, amintirile personale nu pot să le dea decât o parte infimă din materia lor; ei trebuie să adune şi să pună în opera lor o mulţime de noi documente.

Cu Fraţii Goncourt, romanul pare că renunţă în chip hotărât la caracterul său romanţios, — devine o analiză, un studiu, adesea plin de învăţăminte, cu personagii reprezentative pentru epoca şi mediul lor.

Un scandal literar la Paris

Reputaţia d-lui **Frédéric Lefèvre** este serios ameninţată. Scriitorul care publică în „Nouvelles littéraires" celebrele interviewuri sub titulul „Une heure avec" ajunsese la un moment dat arbitrul suprem al vieţii literare. A fi interviewat de Lefevre în „N. I." egala cu o consacrare definitivă, iar apariţia interviewurilor în volum le făcea şi mai scumpe literaţilor totdeauna orgolioşi şi dornici de reclamă.

Acum, însă, tocmai unul din cei inteviewaţi, d. **Jacques Boulenger,** desvăluie secretul interviewurilor, într'o broşură întitulată provocător „Entretien avec Frédéric Lefèvre". D. Boulenger care e, doar, în măsură să cunoască din propria-i experienţă metodele interviewistului, susţine că, în realitate, d. Lefèvre nu scrie decât introducerea şi semnătura. D-sa se duce la scriitori, fumează cu ei ţigări, bea cafea şi discută asupra timpului. A doua zi, primeşte la redacţie manuscrisul unui interview cu întrebări şi răspunsuri ticluite de scriitorul respectiv. Insuşi d. Boulanger a păţit-o la fel. Dar motive care sunt încă necunoscute l'au îndemnat să dea în vileag secretele profesionale ale d-lui Lefèvre şi să zdruncine astfel o reputaţie care-i părea pe nedrept câştigată.

Fiica lui Dostoevski

Ziarul „Imsbrucker Nachrichten" anunţă că la Gries, lângă Bozen, a încetat din viaţă, în vârstă de 57 de ani, fiica lui Dostoevski.

După încetarea din viaţă în 1918 a văduvei lui Dostoewski, Ana Grigorievna, şi a lui Teodor Teodorovici, fiul marelui scriitor, în Ianuarie 1922, n'a mai rămas în viaţă din familia Dostoevski decât fiica lui, Liubov (Aimée) Dostoevski.

Liubov s'a născut la Dresda, la 14 Septembrie 1869, în al treilea an de exil al lui Teodor Dostoevski care fugise din Rusia pentru a scăpa de creditori.

In memoriile d-nei Dostoevski, ea descrie bucuria soţului ei după naşterea acestui copil. Dostoevski a scris atunci unui prieten:

„De ce nu eşti şi d-ta însurat şi nu ai copii? Trei părţi din fericirea omenească sunt copiii, restul e cel mult a patra parte."

Liubov a trăit în ultimii ani în străinătate, mai cu seamă în Elveţia, unde a scris biografia tatălui ei. Această biografie a apărut în limba germană la 1920.

Archiva sovietică care a vândut pentru o sumă considerabilă operele inedite ale genialului romancier, unei edituri din Muenchen, n'a dat moştenitorilor lui Dostoevski nici un ban. Liubov Dostoevski trăia în condiţii foarte grele şi era ajutată de către câţi-va admiratori fervenţi ai părintelui ei.

Acum câtva timp fiica lui Dostoevski s'a îmbolnăvit, a stat câtva timp într'un sanatoriu din Nisa şi s'a strămutat apoi la Bozen-Gries, unde a încetat din viaţă.

Francesca Bertini

Presa cinematografică din Italia e consternată· Francesca Bertini s'a îmbolnăvit foarte serios şi, după părerea medicilor, nu va mai putea apărea pe ecran. Cariera acestei artiste era strâns legată de succesele industriei italiene de cinematografie. Bertini a ajuns să fie recunoscută ca „steaua filmului" în 1910, când filmele reprezintau subiecte psiho-patologice, cu trădare şi desnodământ tragic. Rolurile celebrei Bertini au fost mai ales sentimentale-dramatice: o eroină de-o frumuseţe excepţională, adorată de societate, suferă, se frânge şi se stinge. Dar de când filmele italiene au fost copleşite de cele germane şi americane, tecnica acestei artiste a rămas prea în urmă faţă de cerinţele moderne ale cinematografului. Clipele de emoţie imobilă, care i-au câştigat odată celebritatea nu mai au ce căuta acolo unde trebue să domine jocul nervos, neîntrerupt al unui personagiu, ca şi arta stăpânirii, desăvârşite a corpului şi figurei, care să se supună clipă după clipă unui scenariu extrem de exigent. Popularitatea frumoasei artiste a apus odată cu înfrângerea definitivă a filmului italian pe piaţa mondială.

Tolstoi văzut de el-însuşi

Soldat din Caucaz, iubitor de petreceri şi femei frumoase, adeseori blestemându-se din cauza viţiilor pe care şi le atribuia, Tolstoi obişnuia într'una să-şi noteze în caete, tot ceeace gândea despre sine. In timpul războiului Crimeei, în timpul şederii la Petersburg, în timpul călătoriei în Franţa, Italia, Elveţia, Anglia, şi în primii ani din Jasnaia-Poleară, el continua să-şi noteze reveriile, slăbiciunile. Şi, într'o zi, se opri; era fericit, lucra la *Răsboi şi Pace*. Nu-şi reîncepu jurnalul decât în 1878, astfel că perioada 1853-1865 a rămas inedită. D-nii Chuzeville şi Tozner l'au tradus în limba franceză, sub titlul: *„Journal intime de Tolstoi"*.

Tolstoi se descrie pe sine fără nici o indulgenţă. Odată, suspina:

„Nu sunt nici aşa de prost, nici aşa de urât." Niciodată nu şi-a făcut vreun compliment strălucit. Altă dată, chiar se biciueşte: „Sunt urât, rău, josnic şi prost educat... Irascibil, supărător cu toată lumea, pretenţios şi intolerant ca un copil.... Sunt ignorant, nehotărât, nestatornic, vanitos până la prostie şi expansiv ca toţi cei slabi: sunt lipsit de bravură". In portretul său, de el însuşi, ducele de la Rochefoucauld era mai puţin sever. Dar, în 1854, Tolstoi dorea să se corijeze. Jurnalul său de om tânăr este un mijloc de perfecţiune morală. „Nu mă vei mai căuta dacă nu mă vei fi găsit". Tolstoi a fost totdeauna evanghelic. Tolstoi era ceeace se zice un „pur"—un suflet transparent.

MĂRUNTE

— A apărut „FEMEIA CU CARNEA ALBA". (Din carnetul intim al d-lui Aurel) de F. ADERCA. Cititorii noştri au putut cunoaşte câteva din paginile acestui nou volum al colaboratorului nostru.

Copii, cereţi
Biblioteca „TINERETUL"
Pentru copii şi tineret
Director: N. BATZARIA
Au apărut până acum:
No. 1. REGELE RÂULUI DE AUR, de John Ruskin. In româneşte de N. Batzaria.
No. 2. CLOPOTUL FERMECAT, poveşti originale de Ali-Baba
No. 3. FLUERUL NĂZDRĂVAN, poveşti traduse din ruseşte.
No. 4. OF ŞI ŢEPELUŞ, poveste populară dela Românii din Macedonia, de N. Macedoneanul.
COSTUL UNUI NUMĂR LEI 5
No. 5-6-7-8. INCHISOAREA DE FLORI şi alte povestiri de MAX NORDAU. Traducere de N. Batzaria.
UN VOLUM DE 116 PAGINI, LEI 20
„LIR ŞI TIBIŞIR"
Un foarte elegant volum cu 100 desene minunate
PRETUL LEI 15

98 de autori celebri! 98
a dat până acum cititorilor
„LECTURA
— FLOAREA LITERATURILOR STRAINE" —
mult răspândita bibliotecă săptămânală, devenită o adevărată hrană sufletească pentru toate stratele sociale.
Ultimele 5 numere, de un palpitant interes literar, sunt:
No. 98. — Contele Leon Tolstoi: „PRIZONIERUL DIN CAUCAZ". O descriere din epoca de strălucire a celui mai genial romancier modern.
No. 97. — Rabindranath Tagore: „PIETRELE FLAMANDE". Cine vrea să cunoască pe marele poet şi apostol indian,—şi ca nuvelist minunat, va citi ciclul de nuvele din acest număr.
No. 96. — Şalom-Alechem: „O CATASTROFA COMICA". Când un umorist irezistibil şi de o reputaţie universală ca Şalom Alechem povesteşte „o catastrofă comică", cititorii trebue să se prepare la o oră delicioasă.
Preţul fiecărui număr, — cuprinzând scrierea complectă, — numai 4 lei.
Se vinde la toţi chioşcarii şi librarii.

Curiozităţi

„Prinţul din Casa lui David"

Deasupra materialismului crud, care domneşte în Statele Unite, se desvoltă nu numai umanitarismul calculat de stat şi realizat prin uriaşele opere de cultură şi caritate, ci şi nenumăratele curente şi secte mistice şi perverse.

Ultima descoperire făcută de poliţie în acest sens vorbeşte despre un oarecare Beniamin Pernell din Michigham, ajuns cap al unei secte de 1.000 membri, cari i-au dat toată averea şi s'au stabilit sub conducerea despotică a acestui „prinţ din neamul marelui David, profet şi trimis al cerului. Ei s'au stabilit într'o mare clădire, formând o comună religioasă. Pernell îi punea să execute cele mai nesăbuite lucruri şi acţiuni, şi în primul rând aranja căsătorii între bătrâni şi tineri, cam de-această deosebire de vârstă: o bătrână de 70 ani lua un băiat de 14 ani sau un moşneag de 80 ani se însura cu o fetiţă de 15 ani. Ritualul sectei era plin de perversităţi, din care cauză unii dintre „credincioşi" înebuneau. Două fete au fugit curând din această comună, deoarece Pernell le ordona să-l „iubească" într'un mod absolut nenatural. Mulţumită reclamaţiilor făcute de aceste două „renegate", poliţia l-a arestat pe Pernell, după ce l'a surprins când stătea pe un tron, cu o coroană pe cap, îmbrăcat în pijama, împărţind „instrucţii" credincioşilor, cari — bărbaţi şi femei, copii şi bătrâni — erau în „costume de noapte".

Clima şi peştii

Cu schimbarea radicală a timpului din toată Europa provenită din accelerarea cu un chilometru pe oră a uriaşului curent cald din Oceanul Atlantic — Golfstream, se observă cele mai mari schimbări în ale pescuitului din Franţa, Anglia şi Norvegia.

S'a aşteptat în urma cutremurilor mari de acum şease luni, că ridicarea fundului de oceane prin unele locuri va determina mai multe fenomene noui în clima Europei, însă nu s'a prevăzut că din aceiaşi cauză Franţa va avea cantităţi fabuloase de scrumbii şi heringi pe preţul ridicol de 25 centime cea mai frumoasă bucată. Numai în ziua de 17 Noembrie s'au vândut la Boulogne peste 10 milioane de heringi mari.

Prin celelalte porturi de pe coasta franceză a Atlanticului — aceiaşi situaţie. Dacă acest nemaipomenit fenomen va mai continua, Franţa, Anglia, Scandinavia, Belgia, Olanda şi, în parte, Germania se vor asemăna Japoniei, unde hrana principală a populaţiei e peştele în cantităţi încă necunoscute în Europa.

Contribuabilii americani

Cel mai mare impozit pe venit din America e plătit de John D. Rockefeller junior, şi anume: 6.277.669 dolari, pe când John D. Rockefeller senior, care a făcut toată averea acestei familii, plăteşte numai 128.420 dolari. King K. Gilette, inventatorul briciului de siguranţă, plăteşte numai 57.999, iar soţia lui 223.666. Tomas Eddison aduce fiscului 3.340 dolari, artista de cinema Gloria Swanson 57.075, însă Jackie Coogan numai 268 dolari; Douglas Fairbanks 182.190, Mary Pickford 34.075, şi R. Kippling numai 4.998.

Avantajul spectacolelor frumoase

Un inginer, construind un teatru cinema şi dorind să calculeze exact ce greutate se poate plasa pe podeaua sălii şi câţi spectatori pot fi susţinuţi de boltele de beton nou întrebuinţat la acea construcţie, a descoperit unele lucruri cu totul surprinzătoare. O sumă de oameni stând în dezordine, închişi într'un fel de cuşcă, prezintă o greutate de 760 kgr. pe un metru pătrat al podelei. Când însă toţi aceştia nu stau în dezordine de direcţii, ci-şi întorc feţele cu atenţie în aceiaşi direcţie, — atunci capacitatea cuştii se sporeşte încă cu doi oameni, şi greutatea care apasă pe un metru pătrat ajunge până la 860 kgr. Diferenţa ce rezultă de aci, e de 100 kgr. Cu alte cuvinte, în aceeaş sală poate încăpea două diferite numere de spectatori: depinde de modul cum aceştia vor privi spectacolul — cu atenţie sau fără, deşi în ambele cazuri sala ar părea să fie tixită de lume până la refuz. Un orator talentat poate să atragă mai mare auditoriu, decât un conferenţiar care plictiseşte lumea şi o face să se uite distrată în toate părţile.

Această diferenţă poate să ajungă la 200 oameni pentru o sală de 21×13 metri !...

Marele scriitor englez,
ISRAEL ZANGWIL,
mort în cursul acestei veri, a fost unul din cei mai citiţi scriitori ai Angliei.
In curentul de exotism, care caracterizează actualmente aproape toate literaturile occidentale, Zangwil a adus o notă proprie: A povestit, în englezeşte, întâmplări din „Ghetto", descriind obiceiurile şi felul de viaţă al evreilor tradiţionalişti.
Pline de pitorescul mediului, povestirile acestea sunt valorificate prin admirabilele însuşiri literare ale scriitorului. Amestec fericit de umor, de ironie şi de sensibilitate, ele au creat gloria literară a scriitorului dispărut.
Din voluminoasa operă a lui Zangwill, Biblioteca „DIMINEAŢA" publică o selecţie bine făcută de povestiri din „Ghetto" sub titlul
O LUNĂ DE MIERE
Mulţumită acestui volum, cititorii români vor putea face o mai apropiată cunoştinţă cu unul din cei mai mari scriitori ai timpului.
O LUNA DE MIERE se vinde cu preţul de 8 lei volumul.

BIBLIOTECA CENTRALĂ SIBIU